

ભાઈ કે કસાઈ ?

એક પારસી સંસારી વારતા.

(ઇંગ્રેજ ઉપરથી)

બનાવનાર—મીં બહમનજી ન. કાબરાજી.

પ્રગટ કરનાર—મીં દીનશાહ એફલજી કરકરીઆ ઢોગ-સોગ
ચોપાન્યાના માલેક અને અધીપતી તથા ઢોગ-સોગ વાર્તામાળા
નજર વન-નજર ટુ-વાર્તામાળા, વીસ લાખનો વાગમો,
લક્ષ્મી લવજી, સમરકદનો શાહબંદો અને હેરાત
શેહરની હુસ્નયાનુ, ઓરત, જીવપર જોરાવરી,
વિગેરેના પ્રગટ કર્તા

આ પુસ્તક મીં બહમનજી નવરોજજી કાબરાજીએ ફ્રીપ્રેસ ગેડ,
કોટ, મુબઈથી લખ્યું છે, અને મીં દીનશાહ એફલજી કરકરીઆએ
મુબઈ, ગ્રાટરોડ, ત્રીભોવનદાસ બીલડીંગ માણેક પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
પોતાને માટે છાપી ત્યાથીજ પ્રગટ કર્યું છે

(૧૯૧૬.)

દીબાચો.

હજી તો છેલ્લા સપ્ટેમ્બર માસમા-પારસી નઝોરોઝના પ્રસંગોપાત ટાંકણે-મે “ઓરત !” ની વારતા સાથે માહરા હજીરો શોઝીન વાચનારા મેહરબાનોની મીઠાકાત કરી છે, અને તેની લગોલગ પછવાડે, એટલા હુક અરસામા, આ એક નવીન પુસ્તક--હાની પારસી સસારી વારતા-સાથે ફરીને એવોજ એક જાહેરમા દેખાવ કરી શકવા વાસ્તે હુ ખુશી છુ એ પેલા નવા ઉગી નિકળેલા “પારસી મેકમીઝન”-જાણીતા “દોગ-સોગ”ના પરવરતાવનાર-સાહસીક મીં દીનશાહ કરકરયાની હદ વગરની ઉત્કટતા પ્રતાપ છે, અને એમના એ સ્તુત્ય ઉમંગનો હુ ચાહક ને વખાણુનાર છુ ખરૂ છે કે આશરા વગર સાસરા થતાં નથી, અને દીનશાહજી નામદારે જે ક્રૂર છ મહીનામા ત્રણ ત્રણ નાંવેલોના હક ખરીદી, તે ગુજરાતી વાચનારી આજ-મની સેવાને સપુર્દ કરી છે, તો મને માનવાને ઘણુ કારણ છે કે મીં કરકરયા પોતાનુ ગજવું ખી સાથેસાથ સારી રીતે ગરમ કરતા રહેલા હોવાજ જોઈએ, પણ, તેમ છતાં, એ ખંચુ પુરતા સાહાસ, ઉમંગ અને હીમત વના થતુ નથી, એટલે હુ એ ભાઈને, એમની એ ઉલટ વાસ્તે, ઘણી ખુશીથી મુબારકબાદી આપુ છુ

વળી મને એ ઉત્કટતા હેઠાંણુમાં જે વિગેપતાથી ગમ્યુ છે તે એમનો ટેસ્ટ છે એવણુ ભાઈ ખરેખરજ, કાંઈ પણ દોહડ કરયા વના, પોતાના સાહાસમા ઘણા સલાહભરયા થઈ તેમજ અચ્છ ટેસ્ટથી કામ લઈ જાણે છે, કે જેનો મુન્કીમ

પુરાવો આ નાનકડું ફાંકડું નોંધેલ છે. એની છપાઇની સકાઇ અને મુદ્રડતા, ઉચ્ચ કાગળો વાપરવાનો એમનો લોભ, અને તેવાંજ ઉચ્ચ કવરોનું “ગેટ અપ” વિગેરે એ ભાઇની એ વાતની નારીકવાયક નામનાનોજ એક નમુનો છે, અને ત્યારે એવા એક ક્રીસ્ટી પબ્લીશર હમ્મક માહરા પુસ્તકો માહરી ચાલુ સાદી મીરીઝથી તદ્દન ઉઝરી રવેસે તૈયાર થયલા બાહેર પડે છે તે વાસ્તે માહરે દીક્કગીર થવા કે ફરયાન કરવાનું જાણુ રેહતુ નથી એ ઉપરાંત ખુદ વારનાઓની પસ દગીનો એ ખીરા-દરનો ટેમ્પ પણ આપણે તેટલોજ વખાણી શક્યું, કેમજે મયા સપટેમ્મરમા ‘ઓગન’ ની વારતા પ્રસિદ્ધ કરવા પછી એ ચકુસ્થે ભાઇ ખીજમની એક જોરાવર વારતા પ્રગટ કરી, અને તેની લગોલગ પછાડે આ “ભાઈ કે કસાઈ” રજુ થવા પામે છે.

એ માહરી વારતા મુપ્રસિધ્ધ “પારસી” પેપર આગળ ત્યારે અઠવાડીક નિકળતુ હતું ત્યારે તેની જોલમ માટે મેં ખાસ લખી હતી, અને માહરી વારતાઓના સબધમા દયાળુ ખુદાની અક્ષેસથી જે એક ખુશનમીથી લોગવવાનું મને માન છે તેની હરોલમા એ વારતા તે વખતે લોકોને ઘણી ગમેલી મને યાદ છે, એટલે તેજ પાઠી આ નવીન લેખાશમા પ્રગટ થતાં વાચનારા સાહેબોને કોઈ પણ રીતે નાઉમેદ કરનારી પુરવાર થવાની મને કર્શી ફકર રેહતી નથી વારતા સાદી અને સસારી, ખીલકુલ અશ્લક્ષમા એસતા આવતા બનાવો પર રચાયલી છે એ, માહરી સવળી પારસી સસારી વારતાઓ મુજબ, ધ્રેણ પરથીજ ઉપજાવેલી છે, અને “પારસી સસારી વારતાઓ”ને નામે (માન-સરેલા અપવાદો બાદ કરતા) પારમી સંસારનું લાઈઅલજ

કહી શકાય એવા અસલવીત અને સ્ટુપીડ બનાવેનો જે ખીચડો આપણી આસપાસ અવારનવાર ઉભાઈ જાય છે તેવી જાતના દુપણથી આ વારતા બચેલી માત્રુમ પડશે એમ માનવાની મને હીમત થાય છે

અને પોતાની તરફના એક દીમાયામાં માહરા કાએલ મિત્ર ભાઈ રૂસતમ મસાની એમ એ એમજ કાઈક કહે છે, જે માહરી ખુશાલી છે હુ એ જાનના આપણા દેખ્તાએ લખેતા દીઆયાઓમા મુતલગ માનવાવાલો નથી એ દીઆયાઓની જરૂર હુ ના પાડુ છુ, કેમજે ઘણુ કરીને તો એ જાનના દીઆયાઓમા "Save me from my friends!" જેવી અતિસ્થોકતીથી જ્યાદા કાઈજ જોઈ શકાતુ નથી, પણ આ દીનશાહ કરકરીઆ ખીરાદર સમજ્યા નહી, તે એ વાતની એમની એટલી મોટી ઉલટમા એમને નાઉમેદ કરવા હુ પોતે માહરાં મનને સમજાવી શક્યો નહી એમ છતા જ્યારે એવા એક પરભાડા ને પરાયા દીઆયા માટે હુ એકમત થયો ત્યારે મે દીનશાહજી નામદાર સાથે મત કરીને પસંદગી એક એવા મિત્રની કરી કે જેમના દીલની સાદાઈ અને સચ્ચાઈ માટે હુ વરસોથી ઘણુ મોટુ માન ધરાઉછુ તે આપણા ધુધી મ્યુનીસિપલ સેક્રેટરી ભાઈ રૂસતમ છે એ ભાઈની "To call a spade a spade" વાલી રાજનિતી મે આ આગમચ ઘણી જોઈ છે તે ઘણી વખાણી છે, અને જ્યારે એ મેહરખાન ભાઈને મે માહરી વારતા એમની સીફારસયા અલિખાય માટે પાસ કરી ત્યારે એમના જોગા માહરા પત્રમા મે વિનયપૂર્વક ઘણો ભાર નાખીને એજ માગી લીધેલુ છે કે મીઠુ મીઠુ ખીરસીને મને "ભીખાજી" નહી કરતા રતાની જે ખામી હોય તે એ મેહરખાને મોકળે મને. પોતાના પ્રમાણીક ડીઝાઓ સમેત, વાચ-

નારાં સાહેબોને કહી સંભળાવવી, અને-વેલ-અને એવણે જે કહ્યું છે તે મેં વાંચ્યું છે, ને વાંચીને તે એમનું એમ, એક અક્ષર માત્ર પણ ફેરવ્યા વગર, એ માહરા કામેલ અને ભારી રાકાંજીવાલા ભક્ષા મિત્રને થયલી હદ વગરની તસ્દી માટે જાગળ ઉપકાર માનતા, હું, વાચનારા સાહેબો, અત્રે તમને પાસ કરૂં છું ભાઈ રસ્તમે મહારી વારતાની જે ખામીઓ બતાવી છે તે ખરેખરી કામેલ્યનભરી છે, પણ મને લય છે કે એક બે ફેરફારો એ ખીરાદર પોતે થોડીક ભુલ કરે છે, જે આ પુસ્તકને લગતા “પુરસદ”ના અભિપ્રાયમાં બતાવા તેમજ સમજાવવાની કદાપી રજા લેવામાં આવશે અહીં મોકો નથી દોસ્તોની તરફની પ્રસતાવના—જો હોવીજ જોઈએ તો—આ કીસમની થવી જોઈએ, જેમાં ખાંડીમુડીની લખનારની વખાણનાં બેઅદાજ ગીતકા લલકારવાને બદલે તેની ખામીઓ સંપૂર્ણ મિત્રભાવથી બતાવવામાં આવે; ને તે પ્રમાણીક પ્રકારનો માહરા એ માનવંત મિત્રનો માહરાં પુસ્તકનો આ ટુક “રીવ્યુ” હું ઘણો વખાણુ છું

છેલ્લે, આ પુસ્તક હું માહરા એક પુત્ર સમાન પ્યારા ભાણેજની અશો યાદને અર્પણ કરવાની ગમગીનીભરી તક હાથ કરૂં છું એ ભાઈએ પોતાનાં જંદૂ વીધવા માતા, નઓજવાંન મોહરદાર અને ફક્ત આઠજ દિવસના બાળકબેટા ઉપરાત ભાઈ બેહેનોના એક મોટા પરિવાર મડળને શોકાગ્નિમાં ગીર-ફતાર કરી, ગયેજ મહીને, ફક્ત ૪૨ વરસની ભર જવાંન વયે એક ખરાંજ નેટ્રીભરયા છવણ પછી ઉતાવળો સ્વર્ગવાસ સોહોધ્યો છે એ માહરાં પુસ્તકો, ચોપાન્યાંઓ અને નાટકો વિગેરેનો એક સૈથી મોટો ઉત્સાહી ચાહક અને વખાણના હોતો, અને માહરા સુખે તેમજ દુખે એક બાળુ સમાન માહરે હામા હોતો ખુદા એને સ્વર્ગનું ઉત્તમાતમ મુખ બખ્શો!

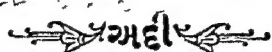
બ. ન. કાખરાજી,

રચનાર

માર્ચ, ૧૯૧૬.

અર્પણ.

માહુરા પોતાના પુત્ર સમ પ્યારો ભાણેજ

ભાઈ અરદેશર હોરમજી પ્રીન્ડર,

જેણે મને પીતા સમાન પુન્ય પ્રીદાગીરીનું એક પુત્ર-
નાજ ભક્તીભાવનું ઘણુંજ સાચાં હેતથી

સદા માન આપ્યું છે,

તેનાં ૪૨ વરસની ભરજવાંન વયે, ગઈ તા. ૧૧ મી

ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૧૬ના સુકરવારની સીતમકારક

સહુંજે થયલાં અકાળ મરણને વાસ્તેના માહુરા

હૃદ વગરના અફસોસ વચ્ચે,

તેનાં વાહલાં નામની અશો યાદને

આ માહુરું નાહતું પુસ્તક

હું હજારો હેતથી અર્પણ કરું છું.

બ ન કામરાજી

પ્રસ્તાવના.

પારસી ગુજરાતી સાહિત્યમા આ એક નવું કૌતક વધુ જાય છે તે દીકું ? દેશ ખાઇને દરવાજા ખાધે ખાંધી ચુકેલા લેખક ગિરાદગેને પણ ગામમા પેસ્વા માટે એકાદ “પાસપોર્ટ” જોઇએ છે ! મી બહમનજી કાબરાજી જેવા વાર્તાનું મેદાન હુંડી મારનાર, મરદ તેમજ ઓરતની બનેલી, ગજબર ફેજના કલમ-કશ કપટાન પણ આ “ઇન્ડુએનઝા” ના સપાટામાં આવી ગયા તેથી મને ઘણી અજાયબી ઉપજી, પણ બહમનજી બા કહે કે ‘હુ થુ કર ?’ મે તો આજ દીન સુધી એ કિસમનાં ‘ઓળખાણ પત્ર’નો લોભ ધરાવ્યો હતો નહિ, મગર આ મારી વાર્તાના પ્રગટકર્તાને તો એ ‘ફારિન’ની એવી મોહિની લાગી છે કે તમારે કાંઈ બી કરીને મારી આ નવલકથા માટે એક દિવાલો લખવોજ જોઈશે ! એટલુજ માગી લેવાનું કે સાહીના ખડિયાને બદલે સામે ‘બટર પોર્ટ’ મેળીને લખવા બેસતા ના !”

ત્યારે હવે મી. દીનશાહ કરકરયા જેવા આપણા “મેકમીક્સન” સાહેબને નાશિપાસ તે કેમ કરાય ? લેખક ભાઈઓની જ જાળ ઓછી કરે એવું જે હિતકારી કામ એ સાહસિક ભાઈએ માથે ઉઠાવ્યું છે તેમાં એમને જેટલું ઉત્તેજન આપી શકાય તેટલું આપવાની વાચક વર્ગની તેમજ લેખક વર્ગની ફરજ છે પારસી ગ્રંથ-કારો માટે આ એક મુશ્કેલીની બિના હતી કે આજ દિન સુધી ઉત્સાહી “પબ્લીશરો”ની ગેરહાજરીમાં તેમને પોતેજ પોતાના પુસ્તકો છાપી પ્રસિદ્ધ કરવા પડતા હતા, અને તે કામ પાછળ પુસ્તક રચવા જેટલી બલકે તેથી પણ વધુ મેહેનત કરવી પડતી હતી મી. કરકરયાએ આ જાંજળભર્યું કામ પોતાને માથે

ઉઠાવી લઈને લેખકોને પોતાના લખાણો પાઠગજ મધ્યા રહે-
વાની સગવડ કરી આપી છે, એટલુંજ નહિ પણ લેખક
તરીકેની તેમની પ્રતિષ્ઠા જાળવી તેમનું સ્વમાન સાચવવાની
જોગવાઈ પણ કરી આપી છે એટલામાટે એવા એમના
ઉપયોગી સાહસનો વિચાર કરતા, હુઆન લેખકોની નવલકથાનાં
પુસ્તકોના દિશાચાઓ લખવા બાબે મારા જે કાંઈ અગત
વિચારો હોય તે જાણુએ મેલીને, આ પ્રસ્તાવના લખવાને મે
મારી અદના કલમ હાથમા લીધી છે

ચાલો ત્યારે, એ રીતે કૌનક નગર પેહોલાનું સતોપ
કાગક સેવટ આવી ગયું. હવે કૌનક નગર ખીજી જુવો !
સાહિત્યના ચમતમા પ્રવેશ કરવા માટે એક ચેસો પોતાના
ગુરુનું બારણું થોડી, તેના ચણે પોતાની બુદ્ધિનું ફળ મેલીને
તે ઉપર ગુરુજના આશિષ માગે એ સ્વભાવિક છે, પણ ગુરુજ
ચેલાને બાર જાય, એ એક કૌનક નહિ તો ખીજી શું ?
આથી ચેલાજી મગજનું સમનોલપણ ગુમાવીને પોતાની
પરીક્ષક બુદ્ધિ દેખાડવા માટે એકાદ માત્રકોસ્કોપ લાવીને
ઢાંચાનું કટેસર કરી નાખે તો સ્વામીજી મોટું મન રાખી
દરગુજર કરશે

હુ નાનો નિશાળ્યો હતો ત્યારે મીંઠ અલમનજી કાબ-
રાજની “કાવજાની કાહાણી” અને “શીરીનના અડો” ની
દિલ્લ ધમધમાવનારી વાર્તાઓ હોસેહોએ વાચતો ત્યાર બાદ
મીંઠ કાબરાજીએ સખ્યામધ નવલકથાઓ લખી છે, અને એમના
“પુરસદ” તથા “નવરાસ”ના વાચકો ઉપગત આપણા વર્ત-
માનપત્રોના બોહોળા વાચક-વર્ગ વચ્ચે પણ એમની વાર્તાઓ
એટલી બધી લોકપ્રિય થઈ પડી છે કે એમની એક ટુરાણ
વાર્તાનવેશ તરીકે સિદ્ધત ગાવાની કરી ખી જરૂર રહી નથી

એટલામાટે આજે આપણે ફક્ત “ભાઈ કે કસાઈ?”ના નામતા-
નનીજ એક ઉડતી તપાસ કરીએ

મી. કામરાજની રસમય વાર્તાઓમાં મમામફર જગ્યા
રોકે એવી તો આ કથા છેજ નહિ, અને તે માટે તેવો કોયો
નાવો પણ કરવામાં આવ્યો નથી. આ તો એક પારસી સંસારનું
સાદું ચિત્ર છે, અને તે કર્તાની હમેશની ચિત્રવિચિત્ર ઇમારતની
પીછીથી દેરવામાં આવ્યું છે એ ઇમારત જેટલી જોરાવર
અને જુસ્સાવાલી તેટલી સુદર અને દ્વિવચ્ચ છે, - ઘણીકવાર
ભાઈ અહમનજીનાં લખાણો વાંચતા મને રંગીલી ફારસી ભાષા
વાંચતો હોયું તેટલી ગમત મળી છે, પણ વળી એમની એ
ભાષા ખીજા પારસી ગ્રંથકારોની લેખનપદ્ધતિની માફક પેલા
હિંદુ ભાઈએને કાંઈક ગભરાવી મારે નેવી છે ખરી જોડણીના
નિયમોને તે જગેજગ મચક આપતી નથી અને ઇંગ્રેજી તથા
ફારસી જગની વાક્યરચના તરફની કર્તાની ભાવનાનો ઠેકાણો
ઠેકાણો ખ્યાલ આપે છે મગર પારસી કાનને તે માફક આવી
રહેલી છે, અને વળી પુરતી પસદગી પામી ચુકી છે આથી
વરમો વધા કર્તા તેને એક સરખી રીતે એવા બાઝી રહ્યા છે
કે એમની એ ભાષા શંકી જાણે એમની પોતાની થઈ પડી છે
અને એમના ફેટલાક “મેનરીઝમ”થીજ તમો એમના કાંઈ પણ
પુસ્તકના થોડાક ફકરા વાચતાંજ, લેખકનું નામ જાણ્યા વગર
કહી શકો કે આ તો અહમનજી કામરાજનું લખાણ છે

આ વાર્તામાં એક સગદિલ-સખસ પોતાના સગા ભાઈ
તરફ જે કાળો કેહેર બતાવે છે તે સાથે તેમના કરજ દોના
હૈયામાં વસેલી મિનોઈ મેહેર દોરગી દુનિયાનો એક એવો ચમ-
ત્કારિક ખેત્ર રજુ કરે છે, તથા આખી કથામાં તે કિસ્તારની
માફી અને માયાની એવી રેલછેલ થતી જોવામાં આવે છે કે

વાંચનારનું ક્ષિત્ર આ દગા ફટકાની દુનિયાના અનેક દુ ખંડાયક દેખાવો વચ્ચે નાનુક લાગણીઓથી ઊભાતું રહે છે, તથા તેને મોજ સાથે ચાતુ ચાનક મળતી રહે છે પણ સખર! વાતનિનાયક બન્યું કંઈ સદીમા ધરતી ધુળવી ગયો તેનો આપણને પત્તો મળતો નથી દેખીતી રીતે તે એક એવા જમાનામા હસ્તી ભોગવી ગયલો હોવો જોઈએ કે જ્યારે એક પારસીને પોતાનું વિલ કરીને પોતાની દોલત જેને ગમે તેને આપી જવાની સત્તા હશે નહિ આ નહિ જાણાયત્તા જમાનામા જો એક સખ્શને ઓરત કે ફરજદ નહિ હોય તો તેની માલ મિલકત ઉપર તેના ભાઈનો તથા તેના બચ્ચાઓનો હક પુગતો હતો, અને તેથી બન્યું આપણને ધરડે ધડપણ લગન કરીને વરસ વેચવા પડ્યા હતા! પરંતુ કર્તા નો એ લાયકીના ખોરિયાને છેક આપણી નજદીકના જમાનામા ઘસડી લાગ્યા છે, કારણ વાતનિનો પડદો તારદેવ, વરલીનાં દરિયાને મુખડે આવેલી પાગમી “યુનિયન કલબ”મા ઉચકાય છે, કે જ્યાં એ બનના જુગારી લખના દિવાળ્યા જગલા ભાઈ મેહેલ્લી સાથે આપણને કર્તા પિછાન કરાવે છે એ રીતે ત્યારે બનના કસાઈ દોરતી વખતે મુખધની અતરાફ ફરી વળેલા દરિયાની સારી જેવી પુરણી થઈ ચુકી હતી, અને પાયધુણી તરફ ધમી આવતા પાણીને વરલી તથા ચોપાટી તરફ રોકી ગખવામા આવ્યા હતા એ જમાનામા તો લોક વિલ કરી જાણતું હતું એટલુંજ નહિ પણ બનાવટી વસિયતનામાની કળા પણ શીખી ચુક્યું હતું ।

તમામ કિસ્સાનો પાયો આજ એક અનુમાન ઉપર રચાયો છે કે જો બન્યું ફરજદ વગર ટાંકો ગડી કંઈ નો તેની ખાતા ખુલે નહીં એવી દોલત તેના લટખટ ભાઈને મળે, અને રખેને એવા

એઃ ભાઈના હાથમા પોતાની પુછ અકારટ જન્ય એવી જીકનો
 માર્યો ને કપટ-ધેસો થરડો એઃ નહિ પણ અમે વાર પરણે છે,
 પોતાના વારસ એટા ઉપર જીવનન કહાડી આપતો હતો તો
 પણ તે દીકરાને મેહેલ્લીની દીકરી સાથે પરણવાની રજા આપતો
 નથી, અને ત્યારેજ તે સગાઈને બહાલી આપે છે કે જ્યારે
 તેને જણાવવામા આવે છે કે જો તે હા નહિ બાલુગે તો તેના
 બીજા વારનાં લગન કાયદાસર નહિ હના એવું બોપાણું બહાર
 પાડવામા આવશે, તેનો એક પુરો એટા ગેરકાયદેસર ફરજદ
 ગણાવાથી તેનો હકદાર વારસ નહિ હરગે, અને આખરે મેહેલાં
 નથા તેના કુજ દોજ તેની તમામ દોસતના વારસ થશે ! કર્તા
 હો છે કે “આ તો એઃ એવી વાત હતી કે એક પોગ્યુ બી
 સમજી શકે” “એ તો તેજ ચતુ હતુ કે જે અટકાવવા તે
 એ લગન સામે અત્યાર તક અજબ જેવી અજ્ઞાપથી આંખ
 આડ કાન કરી એટો હતો” પોતાનું વિદ્ય કરીને જેને ગમે તેને
 યા મનને ભાવતી સખાવતમા પોતાની અમ્કયામત આપી જવાને
 જેમ તેને હક હતો નહિ, તેમ તેવું કશું કરવાનો તે આજેજ
 વ્યક્તિ હરામીને વિચાર વટિક આગ્યો નહિ ! મગર ચાલો
 આ ઉખ્યાલુ ઉકાવવાને બેઝને ઝાઝી તસ્ફી આપવાની
 કરી જર નથી આખને ઉડી વળગે એવી એક ઇમારત
 નિલાળતા કોણ વિચાર કરવાને થોભે છે કે એના પાયામા
 સાધમ કાનક્રીટ વાપરી છે કે સિમેન્ટ કાનક્રીટ ?

મેહેલ્લીનું પાન ચિતારવામા કર્તાએ ઘણી ખુબી ખતાવી
 છે આજે કાલએક જવાન્યાઓની જવાની મેહેલ્લી બારિમટરની
 માફક મોજ શોખમા ખગળ થાય છે, પણ તેમ વળી તેમની
 મદદે ધાઈને તેમની સ્મૃતગીરી કરવા માટે ને કરીમે ધારસાજે

નાબુક દ્વિરેસ્તાઓ પણ નિર્માણ કરેલા હોય છે. તે સાહેબની કુદરતમા જેમ બોયે પડેલું ઇનસાન સદા બોયે પડી સમજતું નથી, તેમ રાસ્તીની રાહ ભુલેલા અભાગ્યા માણસનું કરમ સદા કુટેલું રહેતું નથી એવા રસ્તો ચુકેલા, ભાનભુલા મરદોની રાહનુ-માઠ માટે જે માયાવત અથળાઓની કુદરતે નવાજેશ કીધી છે તેમની દ્વિરેસ્તાઈ અસર હેઠળ તેઓ પાછા નેટીની રાહ ઉપર ચાલતા થાય છે એ દ્વિરેસ્તાઓની સિક્કતમાં જેટલું બોલો નેટલું બોલું છે કર્તા લખે છે તેમ આપણે દુવા ગુનરીશુ કે ખુદા એ સસારના દ્વિરેસ્તાઓની બોલબોલા કરો !

સદગુણના સુવાસથી તો સૌ કાઈના દિલ ખેચાય, પણ દુર્ગુણની દરિદ્રતામા જે કાઈ તમારો હાથ પકડી તમારો રાહબર થાય તેજ ખરો દરેસ્તો ! આ વાર્તામાં એવો એક દરેસ્તો દેખાવ દે છે, અને તે મીઠા છે બહુમનશ્ચાની ઘરડી કલમ, એમનાજ માનીતા શબ્દોમા બોલુ તો, આ “મીઠી મધુરી” ઉપર કુરખાન છે, અને તેણી એ જાનકેશાનીને રંગેરંગ લાયક પુરવાર થાય છે પણ તેણી મેહેલ્લી ઉપર પહેલી નજરેજ મોહી પડે છે, અને તેની વાધાભરી જીદગી વિષે વાકેફગાર બનેલી હોવા છતાં, ને વિષે કશી તેહેકીક કર્યા વગર કે તેના સારા ખમીરની કશી પણ સામેતી મેળવ્યા આગમજ, એકદમ નેને પરણીને સુધારી નાખવાને તૈયાર થાય છે, તે તેના જેવી બ્યાણી અને હાવટી અથળા માટે કાઈક અસંભવિત લાગે છે અલખના, કુદરતની કરામત ન્યાગી છે પેહેલી નજરની કિદાગીરોના દાસ્તાનેથી કાણ અગ્નણ છે ? મેહેલ્લી નરક મીઠા તેને જોતાને વારજ ખેચાય છે તે ખેચાણમા અકુદરતી કે અસંભવિત કશું નથી, પણ મેહેલ્લીનાં વાધાભર્યા વર્તણૂંથી માહિતગાર હોવા છતાં, તેના સુધગવાની કશી પણ ખાતરી કર્યા વગર તેની માથે પહેલુવા

તેણી તૈયાર થાય, એ કસાઈને ઘર ગાય ચાલી જતી હોય તેવું લાગે છે. કાંઈ ઉઝાછલી, ચક્રમ છોકરી એમ કુવામાં પડવા આંખ વિચીને તૈયાગ થાય તે જુદી વાત છે, પણ મીઠા જેવી સમજદાર અળખા મેહેલ્લીની કાંઈક વધુ તપાસ લઈને, તે કેટલી હદ સુધી ખરાબીની ખાહીમાં ગળડી પડ્યો છે તેના ખ્યાલ કરીને, અને તેના રૂડા ખમીરની કાંઈક તપાસ લીધા પછી, તેને પરણીને સુધારવાના રૂડા ઠગવ ઉપર આવતે તો તે વધારે યોગ્ય થઈ પડતે, અને તેથી વાચનારી કુમારિકાઓના મગજ ઉપર વધુ ખેલેતર છાપ પાડી શકાતે, એવું સેવકનું અદના મત છે મગર આ મુદ્દામાં ઝાઝો દમ નથી જે નવલ કથામાં કાંઈક અસાધારણ નહિ હોય, તો નવલ-કથા કહેવાયજ કેમ ?

ચાલો, ત્યારે આપણે કાંઈ પ્રુફ-રીડર નથી કે આ કોમાં ઉલેટાવી કેમ નાખી, આ પુર્ણવિરામને બદલે અર્ધવિરામ કેમ નહિ મુકી, યાતો એક ફકરાને બીજા ફકરા સાથે કેમ જોડી નહિ નાખ્યો અથવા તો આ બે લીટીઓ વચ્ચે વધતી ઓછી જગ્યા કેમ નહિ રાખી, એવા મહાભારત સવાલોથી બાપડા થઈકારને થઈરાવી નાખિયે ! રતઘ બાપડી પોતાના માતપિતાની મુખાંધ તથા કુચાલને લીધે અનાડી રહી ગઈ તેથી તેણીની તરફ આપણો તિરસ્કાર બેચવાને બદલે આપણી દિલસોજી ઉશ્કેરવામાં આવતે તે બેહેતર થતે કે કેમ, અથવા તો વાર્તાનું સેવટ લાવતાં તેણીને અને દોણ દુધપાંઉને જે-રીતે સફતર વીસારી મેળ્યા, કહો કે ઓવારનિવાર કીધા તે એક નજર ચુક છે કે કેમ, એવા નજીવા મુદ્દા ઉભા કરવાને બદલે આપણને તો જે જોવાનું છે તે એ કે વાર્તાની મૂળ મહસદ તેના બાહ્ય કર્તાએ કેવી રીતે પ્રાર ઉતારી છે

આ હેતુ એક કસાઇ ભાઈના કપડી ખવાસનો ચિતાર
 આપવાનો હતો, અને તેમાં કરવંયા કર્તાની કિસમી કલમે
 પુરેપુરી કત્તેહ મેળવી છે. વેરભાવ અને કપટથી એક માણસ
 પોતાને ભુલી જઈને દેખતી આંખે આંધળો બની, પોતાની
 ઇનસાનિયત ગુમાવી ગેસી, બુદ્ધિનો ગુલામ બની, પોતે દુખી
 થઈ ખીન્ન જોની આસપાસ દુખનાં સિદ્ધા વાદળો ઉભાં કરે છે,
 તેનો અનુભવ થોડો કે થળો આ સંસારમાં 'કાલુ નથી મેળવતું' ?
 રોજની છાંદશીમાં એવા અનેક દાખલાઓ બનતા રહે છે, અને
 તેનું આળેલું ચિત્ર આપણે બહુ દાવરમાં જોઈએ છિયે. એવા
 એક કસાઇ ભાઈની કસરેવણથી કમકમતી વેળાએ, તે બહુદાઈના
 અરૂપની હસદખોર મમત ઉપર શીટકાર નાખતી વેળાએ આપણે
 વાંચકો ભુલી જઈએ છિયે કે બહુ જે જાતનો કેહેર આ
 વાર્તાની રંગભુમી ઉપર વરસાવે છે તેવાજ યા તે કરતાં કાંઈક
 ઓછા કે કાંઈક વધુ કાળા કેહેરની ચેહમાં સે કડો ઇનસાનોનાં
 હિયાં આ સસારમાં બળી જળીને ખાક રાખ થાય છે થણા એ
 એવા જીવતા જગતા, નાના મોટા, કદરબિલામણા કસાઈઓ
 આ વાર્તા વાંચે, પોતાની કદરૂપી છળી એ ચિત્રમાં નિહાળે
 અને તેથી ખરાં દિલથી કમકમીને પોતાની સિકલ ફેરવે, અને
 વાર્તાની નેમ પુરેપુરી બર આવે, એવું આપણે ખરાં દિલથી ઇચ્છીશું

૨૯ મી ફેબ્રુઆરિ ૧૯૧૬

રૂસ્તમ મસાની.

સાહિત્યના સોખીનો માટે જનતો બાગ ।

નાહતી શિશ્યાનયી મોટાં કામો થતા વીલંબ લાગતો નથી એ જાણીતી વાત છે આજે વાંચનારના હાથમા મેલ-વામાં આવેલી વાર્તાની ચોપડી એ જનતા પુસ્તકો વચ્ચે લગ-લગ તેની ઉચ્ચાઈનાં તબક્કેજ આવી પુજેલી માણસ પડશે

માહુરી આગલી પ્રગટ થઈ ગયેલી વાર્તાઓ ગૈયલ ૧૬ પેજ સાઈઝની હતી તે મેં બદલી કાઢીન ૧૬ પેજ સાઈઝની આ ટીપ્પોપ 'ગૅટ-અપ' સાથની તદ્દન નવી પ્રેશનની અને હાથમા પકડે તો હાથ શોભી રહે એવી બનાવી છે, જે લોકોને ગમશે, ને હું માનુષ કે ઘણી ગમશે મહારા અનુભવે શીખ-વ્યું છે કે જેટલો વાર્તાનો માવો સારો હોય તેટલો બાહરનો ગૅટ-અપ (ચોપડીની બનાવત) રહેવી જોઈએ વાર્તા લખનારે લીધેલી મેહનત તમ્મ જોતાં તે પસંદગીના ઉચા ટેસ્ટને જેમ આપે એવી ક્રીસમની તેની બાધણી ઉપરાત છપાઈ સાથે દરેક રીતે ચોપડી ઘણી શોભાયમાન બનવી જોઈએ એવું મહાર પ્રમાણીક મન છે

અને વારતાની પસંદગી તેમજ ચોપડીનો ગૅટ-અપ ઉચો ગણ્યો છે તો વળી તેવાજ એક વીદ્વાન ગ્રહસ્થ પાસે તેની ખુબી ખામીની એક પ્રસ્તાવના લખાવવાનો પણ મેં લોભ ધરાવ્યો છે એ મને પોતાને ઘણુ પસંદ પડતુ હોવાથી વાર્તા ખરીદતી વખતેજ મેં મીઠા કાજરાજી પાસે માગી લીધુ હતું કે આ વાર્તાની પ્રસ્તાવના તેવાજ કોઈ વીદ્વાન ગ્રહસ્થ પાસે લખાવવી અને એ ઇચ્છા પ્રમાણે મુબંબઈ ન્યુની-સિખાલીટીના બાહોસ સેક્રેટરી મીઠા સ્તમ પી મસાની, એમ

એ એ પોતાનો સ્વતંત્ર ખુલાસો લખીને પ્રસ્તાવના તરીકે પ્રગટ કર્યો છે. ખરેખર તો એ બાહોસ એકરેટરી સાહેબની સુલાકાતનું મને હજી માન મધ્ય નથી, પણ માહરા કામની વાજખી પ્રસસા એઓ સાહેબે જે કરી છે તેજ ધોરણપર “પારસી મેકમીક્ષન”નાં શુભ કામનો પાયો મે આગમજથી સ્વીકાર્યો હતો. માહરી નેમ લેખકોનું સ્વમાન સાચવવા સાથે તેઓની ઉચ્ચ શક્તિના રૂઝ પરીણામો ચોપડીના આકારમાં લાંબા વખત સુધી જલવાઈ રહેવા પામે, તે લાઈબ્રેરીઓ તેમજ ખીજ પુસ્તકાલયોમાં લખનાર અને પ્રગટ કરનારના કામોની યાદ ઉધરતી ઓલાદ માટે સચવાયલી રહે એજ હતી અને છે.

ધધાદારી નીચમે જોતા લેખક, વાચક વર્ગ અને પ્રગટ કરનાર એ ત્રણેના લાભનું આ કામ છે, જે મે ખુશી સાથે ઉપાડી લીધું છે. માહરા આ સાહસ માટે મી. પીજમની નાંવેલ “જીવપર જોરાવરી” મેં છેલ્લી પ્રગટ કરી ત્યારે મી. પીજમ ઘણા ખુશી થઈ સતોપ પામ્યા હતા જે માહરા કામની વાજખી કદર કરવા બરાબર મે માની લીધું હતું. વળી લાઈ પીજમના પુસ્તકમાં એ લાઈને મલેલો સતોપ જોઈ જોઈ જાહાગીર એ મરજ્યાને પણ પોતાની એક ખીજ સરસ વાર્તાની ચોપડી પ્રગટ કરવા મને આપી છે, જે થોડા વખતમાં બાહર પડશે.

લાઈ બહમનજી કાબરાજીની આ સાથે મે જે વાર્તા પ્રગટ કરી છે ‘ઝોરત’ નામની વાર્તા અગ્રેજ સસારની હતી, જ્યારે આ વાર્તા “લાઈ કે કસાઈ” પારસી સસારને બંધ એસ્તી છે. વાર્તા એવણે લખેલા સગ્રહમાથી મે માહરા ટેરટથી ચુટી કાઢેલી છે, અને એક સીલેક્શન મને પોતાને જ્યાં સુધી પસંદ પડતું મળતું નથી ત્યાં સુધી હું તે વાર્તા જાપીને તેના

મોટા જોખમમાં પડવાનું વાજખી ધારતો નથી, જે માટેનો ઇસારો ભાઈ બહુમનજી કાપરાજીએ પોતાના દીવાન્યામાં લખેલો પુરતો છે એ આગેવાન વાર્તા લખનારા સાહેબોની માહરી સાથની ભાઈબધી ઘણી મીત્રાચારીભરી છે એ ખુશી થવા જેવી વાત છે, અને તેના પરીણામમાં મીંડુ સ્તમ મસાનીએ પોતાની પ્રસ્તાવનામાં લખ્યું છે તેમ લેખકોનું સ્વમાન સાચવવા ઉપર હું પુરતું ધ્યાન આપું છું એ સરાહવાનભર્યું નથીજ, માન આપીને માન લેવાથી બંનેનું સ્વમાન સચવાય છે એ હું ઘણી સારી રીતે સમજું છું. મીંડુ સ્તમ મસાનીએ માહરા કામ માટે લીધેલી તસ્દી હું ઘણા હેસાન સાથ હમેશ યાદ કરશ, તેમજ કાપરાજી શેઠે પોતાની વાર્તાની ચોપડીના ઉચ્ચ “ગેટ અપ” વિષે પોતાનો મોટો સતોષ જાહેર કર્યો છે એ માહરી એવડી ખુશાલી છે પદ્મજી મીલવાલા માહરા દીલસોઝ દોસ્ત ભાઈ ફરેદુન દી પદ્મજીએ આ ચોપડી માટે ખાસ ઉચ્ચ કાગલો મને બનાવી આપીને ઘણી સવલતા કરી આપી છે તે માટે આ ટકે એ ભલા ભાઈનો ખાસ આભાર માનું છું. છેવટે, માહરા “દોંગ-સોંગ” ચોપાન્યાનાં ધરોકો માહરા કામની કદર કરીને માહરી તરફથી પ્રગટ થતી દરેક વાર્તાની ચોપડી ખરીદી માહરા કામને ઘણી સવલતા કરી આપે છે તે માટે હું તે માહરાં દીલસોઝ ધરોકોનો પણ ઘણો આભારી છું.

હવે બસ ખુદા પાસ એટલુંજ માંગી લઈશું કે માહરા સાહિત્યના બનતા બાગને એક મોટા બગીચામાં ફેરવી નાખી મારી ભલી મુરાદનાં આ કામને તે સાહેબ મદદગાર થાય! એટલુંજ માહર માગવું ખુદા આમીન કરે!

માણેક પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, } દુવાગીર સેવક,
આટરોડ ના, ૪-૩-૧૬ } દીનશાહ એ કંદકરીઆ.

SPECIALITIES

TEA,
KILN-DRIED
FLOUR
AND
CELEBRATED
FRENCH
AND
MOCCA
COFFEE.

AWARDED 3 GOLD MEDALS.

BREAD
PREPARED
TWICE
A DAY.

CHOICE
DISHES.

CREW AND
CABIN
BISCUITS
BY THE ONLY

STEAM
BAKERY.

ICES
AND
CONFECTIONERY

TIME HAS PROVED
the
SUPERIORITY
of

PEARSE & Co.,

ARMY & NAVY } APOLLO STREET,
CONTRACTORS } BOMBAY

BAKERS
CONFECTIONERS
AND CATERERS.

પ્લીઝ !

આખા ગ્રાંટરોડ પર આ એક જ એવી દુકાન
છે કે જે સરવેને ઘણી માનીતી
થઈ પડી છે.

તરેહવાર જાતનાં કેકો, પેસ્ટ્રી,
પુડીંગ, કસ્ટર, જામ,
ઇંગ્લીશ ખોરાકી વિગેરે
મળવાનું 'કેકાણુ'
ગ્રાંટરોડની

તમારી
વિશ્વાસુ

માનીતી પરશીયન વેફરી

છે
કે જ્યાં
દરરોજ તાજા
ગરમાગરમ
દરેક ચીજો બને છે
તેમજ વરદીથી બનાવી
આપવામાં આવે છે.

પરફ્યુમરી ઓઈલિમેન સ્ટોરસ
છુટક તથા જથ્થાબંધ હુમેશાં કીફાયત
ભાવે મળે છે.

જે હમો વીલાયતથી ખાસ ડાયરેક્ટ મગાવ્યે છીએ

બેહરામ મેરવાન આદર એન્ડ સન્સ,

૩૪૬ માં-ટરોડ મુખર્ષ

—Dr CARL'S—

AGUE SPECIFIC.

A CERTAIN REMEDY FOR ALL FEVERS.

—Dr. MCPHAEL'S—

NERVO-VITALO PILLS

THE FINEST BRAIN AND NERVE TONIC.

M. T. Madon & Co.

Family and Dispensing

CHEMISTS

24-26 Abdul Rehman Street

BOMBAY.

સુખ અને
બીજાં શહેરોમાં
જાણીતી થયલી

ખોખો ટાઇલ માર્ક

જુની
અને
જાણીતી

દુકાન
સુખ બેન્કની
સામે આજ વરસોથી
ચાલુ છે જ્યાં—

આજનાં નવી ડીઝાઇનોનાં
મારકાની ટાઇલ, મારબલ, રંગબેરંગી
લાદીઓ, સ્ટીલની શીલીંગો

વિગેરે હુમેશાં માલ સ્ટોકમાં તથ્યાર રહે છે.
આરટીસ્ટીક ડીઝાઇનો બનાવીને કેન્ટ્રાક્ટથી પણ
કામ કરી વ્યાપારમાં આવે છે

પ્રોપ્રાયટર—

ગુલામઅલી ગુલામહુસેન.

સ્થાપી ૧૮૮૮

ટેલીગ્રાફીક એડ્રેસ ઇમામી

૨૧ બેન્ક સ્ટ્રીટ સુખ.

આસ નીલગીરી હીલ્લના
પ્લોટેશનાપરથી પાધરી મ ગાવી
બ્લેન્ડ કરનારા તથા પેક કરનારા

મોલ ગારી
હીલ્ડ પરથી પાધરી
મ ગાવેલી છે
પ્રીમરોડ આ

પામર કુ.૦

હોલ સેલ એજ ટા.

ના.૦ ૨૬૭-હોરનગીરો મુળમ

માત્ર ૨ મહીનાની રમતમાં આ ચાએ બીજા
ત્રીજા નામની “ચા” પર અચુક
સરસાર્થ મેળવી છે.

૧ રતલી દીનના આના ૧૪
પાંચ રતલી દીનના ૩૪.

વેપારીઓ આજે આ ચા માટે જે માગણી કરી રહ્યા છે
તેને પુર્ણ વળવુળી મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે

મુંબઈમાં માનીતી

જેઓએ આ પ્રીમરોડ આનું એકજ મધ્યમધતુ પ્યાલું પીધું
છે તેઓ હવે બીજા ચા માગતાજ નથી

શેઆદીનો હોંઝામ સૌને મુબારક !

શેઠ હમારો ધધો તો ઝવેરીનો !

લગન પ્રસંગે કે ગમે વરસ ગાંધે
નવજોત વખતે કે લગનનાં પેહલાં જોડાણ વખતે
તમારાં જુના અને વિશ્વાસુ

કાનજી માલજી ઝવેરી.

વગર કોઇને ચાલેજ નહીં,
કાનજી માલજીનાં દાગીનાં મશીન પૌંદ્રીસના અને છે
અને વળી જેવી માગો એવી ડીઝાઇનોનાં ઉત્તમ કારી-
ગરીના નાદર નમુનાઓ જોતાંજ લેવાનું મન થાય છે.
શેઆદીનો પ્રસંગ આવે કે નીચલે ઠેકાણે પધારવું.
એ અમારી તમને લલામણ છે.

કાનજી માલજી ઝવેરી

બાહરકોટ અબદુલ રહેમાન સીટ—મુબદ્દ.

એમ. એમ. કોપટીની કુંા

૪૮ કસ્તમ હાઉસ રોડ મુ'બઈ.

મારબલ અને ટાઇલ્સ
નાં

વેપારી અને કન્ટ્રાક્ટર.

પ્રાઇસ લીસ્ટ માટે લખો—

ડી. પી નાં ૧૪

લેડીઝ!

લેડીઝ અને જેન્ટલમેનો માટે—

ફાંકડી બુટની બોડી.

મેળવવાનું ભરૂંસેદાર ઠેકાણું આ એકજ છે.

જ્યાં ફરેક જાતના નાહના મોટા બુટો હ મેશા મટોકમા તૈયાર રહેછે.

એકવાર પધારી ખાત્રી કરો.

ખોખે હાઇકલાસ બુટ એન્ડ સુ મરચાંટ.

લાલજી ખીલડીંગ—સો રૂમ નંબર ૧ મુ'બઈ.

એક કામ જોર દો કાજ !

જોવજી—કાફલ મારકેટ તરફ પધારો ત્યારે એક
હરીઉં જરૂર મારજો.

ક્યાં પધારશો ?

ફ્રેન્સી ગુડસનાં પેહલા હોંદુ વેપારી—

ઝવેરી પ્રધર્સની કુંપનીમાં.

નમારા લાભનું—ઘર સસારનું અને વાપરવા લાયક
આ વ્રણ ચીજોમાં ખામી પડશે નહીં.

ઘરસંસારી અણીથી તે પણી સુધીની કંઈક હમા ચીજો
હમારા “શો રૂમ”માં જોવાને ખુલ્લી મુકેલી છે.

તમારે ક્યાં ખાસ ફેરો ખાવાનો છે ?

મારકેટ તરફ ફેરો ચપાટી મારો તો હમારી દુકાનમાં
દરેક ખાનુઓ અને ગ્રહસ્થો માટે જોવાને મુકેલી

દરેક ચીજો મોજુદ છે. જો તમને પસંદ

પડે તો તમો ખુશીથી લેવાને સુખત્યાર

છો ?

નહીં તો પછી વેલ !

લલા કામ ઢીલ કેવી ?

ઝવેરી પ્રધર્સની

તી કુંપની ખારીયા મેનશન
કાફલ મારકેટ સુખદ

ભાઈ કે કસાઈ?

પારસી સંસારની એક વારતા.

પ્રકરણ ૧ લું.

“The Parsi Union.” ને પુરાણી પારસી કલ્પનું નામ હતું તારહેઓમા વરલીના દરયાની ઠંડી હવાને લગભગ લગભગ મુખડે આવેલું તે એક માળનું નાંધલું ‘કલ્પલહાસિ’ હતું તે પરવારના પારસી-અડેખાંઓનું માનીતું ધામ અને મથક હતું તેમાં ડોસા ડગરાઓનું કામ ન હતું—અથા “સારે સારે ઘરના” ઇશ્ટી અડેખા જવાન્યાઓજ ખાસકરીને તેમાં “મેમ્બર” હતા, અને બિલીયર્ડ, પાના, ચોપટ વિગેરે “ઇનડોર ગેમ્સ”ની પુરવણી પુરતાં પ્રમાણમાં તેમાં મોજુદ હોવાના આગેમ્સથી સાંજને છેડે ખુશાલ તખ્તના ઉમંગી ફેસ્તોનું એક મોટું મેજડું ત્યાં દર હ મેશ જમા થવાનો રાખેતો હતો.

તે એક હાલના જમાનાને જવાબ કરતી છેક આગસ વધી ગયલા તોરની કલ્પ હતી, અને તેથી એકસ અવગુણોથી, અલગન, તે ખાલી ન હતી તેમાં પાનાં ને બિલીયર્ડના

જુગારનો તો જાણે દોષજ ન હતો, અને ખાણું પછી જેમ મખવાસ માટે પાનસોપારી કે સલામી માટે પુલપાણું પુજવામાં આવે તેજ તોરથી, વળી, ખાણું ખલાસ થયા બાદ, મેચીસનો એક દાખડો અને ખીડીઓનો એક પ્લેટમાં મુકેલો દગલો કેઈ શીરગી વેટર બધા સાહેબો આગત ફેરવી જતો તેનો બધાજ કાંઈજ લાભ લેતા નહીં ફક્ત જેઓ એ ધુમાડાથી પોતાના ફ્લેજ વગર અગતે કાઢેવાડવા રાજી હોય તે સાહેબોજ ખુશીનાં એક ‘ચકલ’ સાથે એ ન્યામત તરનવાલાપર તાબર તોળનો હાથ લખાવતા !

અને સારા નસીબે તેવા તે ટેબલપર રજુ થનારા આપણા ‘જગલાઓ’ થોડાજ હતા તેઓની એ રૂઢી સામે કેટલાક એ બદીમાં નહીં માનવાવાલા મેમ્બરોએ પહેલી હરોલમાં થોડોક ધોવાટ કર્યો ને પ્રોટેસ્ટ નોંધાવ્યો પણ ખરો, પણ પછીથી એ લાગણી જલ્દીજ મદ પડી ગઈ, અને એ તખકકો શોખના એક સવાલ તરીકેજ કલબે વધારે મનથી મંજૂર કર્યો તેમા, ઉપર કહ્યું તેમ, ધરડાં ડોળાં તો કાંઈ હતાંજ નહીં, બધું ચાલુ જમાનાનું જવાંન “એલીમેન્ટ” હતું, ને તેમા ખી મોટે ભાગે કેળવાયલા અને કામમા વધતી ઓછી આગેવાની લોગ-વનારા જવાંનો હતા, એટલે એ ફેશનેબલ બદીઓ જોઈએ એટલી વિરુદ્ધતા વના ત્યા બહાલ રહેતી આવી હતી તેમા અન્યથા ઝાઝી નથી

પણ હાલમાં આપણને એ કલબ કે તેના મજકુરે કારોબાર સાથે કરી નીસમત નથી અમારે તો કલબના એક જવાંન ‘મેમ્બર નામે મેહેલ્લી દાવર સાથેજ કામ લેવું છે, કે જેને આ નહાનકડી’ વારતાના સદ્દાઓ ઉપર રજુ કરવા પેહેલા

એક ચાતુ શીલસીલામા અમારે એ કલ્પની પોતાની પણ એ કીસમે ઝોળખાણુ આપવી પડી છે.

અને ત્યારે એ મેહેલની દાવર પોતે કાણુ હતો? તે પુરાણાં દાવર ખાનદાનનો એક નખીરો હતો, કે જે ખાનદાન પારસીઓમાં અસલવારેથી પોતાની આગેવાની અને પૈસા સાથે ઘણુ સુખસિધ્ધ હતુ મેહેલ્લી તેના હાલના હયાત નખીરાઓમાં ખીજે નખરે હતો, કેમજે તેનો વડો ભાઈ બેજનજી દાવર-અજીયા-કુટુંબના વડા તરીકે હયાત અને મોબુદ હતો, કે જે પોતે ઘણો ધનવાન ને વગવસીલાવાલો હોવાથી મેહેલ્લી તો તેને મુકાબલે એક ‘નો બડી’ હતો.

એ પોરયો (મેહેલ્લી) ખરચાણુ અને અતી ઘણો ઉઠારયો હતો, અને “ભુતનુ ઠેકાણુ પીપરા હેઠળ” તેમ જ્યારે જુઓ ત્યારે ધરખારના સુખ્યારા તરીકે આ ‘પારસી યુન્યન’વાલી કલ્પ-અમાજ પડ્યો પાંચડ્યો રહેલો તે મક્કી આવતો હતો તે અયાસી, હરામખોર ને આઘતાપર કાઢતુ મારનાર એક જવાંન્યો હતો, કે જે “બાપ મરે બમણા” લખી આપવાને પણ પુરતો આહ્લર હતો, ને એ રીતના ઉધાર મુધાર મુધારાપર મારનેમીયાં થઈ મેડે ઘેરના એક સાહેબખાન તરીકે હાલમાં હાથમાં લાલ વાવટો લઈ ફરતો હતો!

તે પોતાના વડા ભાઈના ધરખારથી લગભગ ઓવારતીવાર જેવો હતો અજીયા તેની એ કીસમની ખરચાણુ તબેહથી કટાલેલો કાયર થઈને તેનાથી અલગ થઈ ચુક્યો હતો, અને રફતે રફતે તે અલગપણુએ એ બે ભાઈઓ વચ્ચે અરસપરસ ખરેખરા મોટા અણુગમા બદ્દે સરખસર ઘિકકારતીજ એક જલેમ લાગણીને જનમ આપ્યો હતો.

બજાયા મેહેલ્લીથી વડો હતો એટલું જ નહીં પણ તાબુબ તો એ કે તે બે ભાઈઓ વચ્ચે ઉંમરનું છેટું પણ હદ વગરનું મોટું હતું, કેમકે બજાયા હાલમાં જ્યારે લગોલગ પચાસની ભરતીમાં ભરાવા આવેલો એક શેઠ્યો હતો, ત્યારે મેહેલ્લી તો હજી પુરી પચીસ દીવાલીઓ બી જોઈ ન રહેવા પામેલો એક લાડલેલો લાડકવાયો જવાન્યો હતો.

બંને કુમારા હતા—એ બજાયા અને મેહેલ્લી. બજાયાએ મોટી ઉંમર નક પરણવાનું મન કર્યું જ ન હતું, પણ તેણે જ્યારે તે બાપીકી દોલત, કે જે તેણે પોતે વેપારી સાહસ ને ખતીલા ચીવટપણાથી પાછલથી ઘણી વધારી હતી તેનું મેહેલ્લી તેની પછવાડે પાંચ વરસમાં પાણી કરી મેલશે એવા બધો સડેલો મામલો જાણ્યો ત્યારે જ તેને પોતાને પરણવાની હુક અને ઉમેદ બરપા થઈ હતી. સાંતક તેની એ ઉધ કદી ઉડી ન હતી !

મેહેલ્લી, એ બધો વખત, એ મોટા શ્રીમત વારસાપર ખલીરની આખ્યોથી ડોક્યુ તાણી રહ્યો હતો ! તેનો ભાઈ બજાયા એકવર્યો, પતલો, ઉચો, ખેડેલા ડાઘાનો, જલ્દીથી જલ્મોલાઈ ગયલો, અધકચરા પાકેલા બાલનો એક લગલગ ડોમો હતો, ને તે ઝાઝા દહાડા કાટે એ મજકુર પોર્યો માનતો જ ન હતો. ખરેખર, એ તેની હેમક ગણતરી અને હવામાં કીલ્લા બાધવાની તેની શેખચલ્લી ઉમેદોએ બંને તો તેને વંધતો ભાણુભુલો અને દૂરજબ્રષ્ટ બનાવ્યો હતો, અને, તેથી, પોતાની સાથે આંશીસમાં લઈ જવા ને ધંધામાં નાખવાને બજાયાએ તેના સબધમાં પેટેલી હરોલમાં મારેલા પછાડ બધા વ્યર્થ પુરકાર થયા હતા.

તે બુધ્ધીનો ઘણો વીઝણણ અને તેજ હતો—એવો કે સીધે રસ્તે ઉતર્યો હોત તો પૈસા ને કેળણીનાં બેવડા મળજથી તે સોસાયટીનો એક મોટો સભુગાર થઈ પડતે, પણ એ તેની સરજતમાં ન હતું. માળાપને વખતે તે પ્યારમાં ને લાડમાં ઉધરેલો છતા ખુદરતી ચંચલ ઝેણનાં કારણથી તેણે સારો અભ્યાસ કરી લીધેલો હતો—અને તે વેલાત તક જઈને બેરીસ્ટર વટીક થઈ આવ્યો હતો, પણ પાછલથી છુરી સંગતે તેને હાલમાં તે જે હતો તે બનાવ્યો, અને ધારવા કરતાં અતી ઘણો વધારે વેહ્યો તે ઓખલી ગયો હતો.

તે એક “બ્રીફલેસ બેરીસ્ટર” હતો. કોઈક વખતે તે કોર્ટમાં જતો, અને ત્યાની સગવડકારક પોહલી બેઠકની ખુરસીઓમાં આસાનીથી ઉઘના ઝોડા ખાઈને આગલી રાતની મોડા કલાકો સુધીની બીલીયડની જુગારી રમતની થાક ઉતારતો, અથવા વળતી રાતની તેજ કીસમની એક જીવતોડ જેહમત માટે તે એ મીસાલે પાછો તાજે અને તૈયાર થતો.

એ રીતે, અદ્યત, રમતાપથી મેહેલ્લી હાલને કાજ તો બજીઆને ઓખ્ખો માથે પડેલો હતો. તેને આપીકાં વસ્યતની રાહે ધર બેઠા ૩ રૂપ૦ નો એક દરમાયો તેને મલ્યો જતો હતો ખરો, પણ જેના ખરયો મોટા અને ઉડારયા ને જુગારોમા જેને રોજની સેહે કડોની હારજીત તેને એ “ચાચરની ચરખી” કામ શુ આવે ? તે પાછા ને પાછા ભાઈપર તરડાઈને તકાળ લખતો, અને એ રીતે તે બને ભાઈઓ વચ્ચે છેલ્લે છેલ્લે તો બોલવાનો વટીક કશોજ વેહેવાર રહ્યો ન હતો,

અને તેથી પોતે માહાત થયલો, મેહેલ્લીને માહાત કરવા, બજીઆ પાછલથી એક વખત વચ્ચે પરણવા તૈયાર થયો હતો.

તેનેજ આ એક વારસ કરજ દનો જન્મ થાય તો એવો એક નાલાયક ભાઈ એ મોટા શ્રીમંત વારસાહીસસાથી ઘણી સજાવાર રવેસે ખાતલ ને ખાકાત રહી જાય એ બજાયાનો અરમાન હતો, પણ જોના જોતામા એ લગતની લગલગ પાકડી થઇ ચુકેલી યોજના પડી લાગી જે કેમ થયું તે કોઈએ જાણ્યું નહીં છોકરીવાલા-ઓને કંઈ ભુત ભરાયો હોય તે રવેસે તે લોકે “વિચાર માડી વાલવા” તુ હડે કલેજે કહી મોકળ્યું, ને બજાયા ગમે એવો ગુસ્સાથી તરફડ્યો પણ એ વાતના ભેદને, પોતાના દરેક પછાડા છનાં, મુતલગ પુગી વક્ષી શક્યો નહીં

તે વણો અજબ થયો તેનું મોટું નામ, જાણીતું ખાન-દાંન, સમૃદ્ધી, એ બધાંના સર્વોપરીપણામા તે પોતે મગફરી માનવાવાલો હતો, અને તેણે આ જે ઘર નક્કી કર્યું હતું તે તો કાંઈ એવું કોઈ આગલી હરોલમાનું બી નહીં હતું, વાસ્તે તેની મગફરીને એમ થવાથી ઓસ્તવાર ફટકે પડ્યો, ને વળી ફટલુંક મુધી ફરીથી પરણવાનો ખ્યાલ વટીક કરવાને બજાયા હીમત કરી શક્યો નહીં

અને મેહેલ્લી તો પોતાના આખે બીજકુલજ એપરવાહ હતો તે તો પરણીને ખુસરી ગણામાં ઓલવવાની હેમાકતજ દસી કાઢતો “માહરા જેવા એકને પરણવું જોઈએજ શુ કામ ?” તે તેના દોસ્તોના સવાલના જવાબમા પાછો પાધરે સવાલ કરતો, “આએ તો ફકીરા મસીદ ને જાહા પરયા તાંહા નચીદ !”

અને એવા એ મેહેલ્લી દાવરને હાલમાં, આ આપણી નવી વારતાની શરૂઆતમા, ઉપર કહેલી ‘પારસી યુન્યન’વાળી જાણીતી તારદેવની કલમમા એક ટેબલ આગળ ખુરસી તાણી

એક સહવારે આપણે એકલો બેઠેલો જોઈએ છીએ તે કાંઈ લખવા બેઠેલો હતો, ને જે રીતે કાગળો લખી લખીને ને કસાઈના એક દેખાવથી પાછા કાઢીને તેના ચીર્યા કર્યો જતો હતો તે જોવાથી એક બચ્ચુ બી કહી શકે કે તે લખવાનું તેનું કારણ કાંઈ અલુગમતું અને કરાળાભરેલું જ હતું, કે જે દરમ્યાનમાં જુ લખવું ને કેમ શરૂ કરવું તે ઉપરજ નાણે તે પોતાના મનથી એકમત થઈને પોતાના વિચારોને કળો મોકળો માર્ગ આપી શકતો ન હતો !

મકરણ ૨ જી.

સમો સહવારનો હતો એ કામકાજને વખતે બી અલગ-અલગ કલમનું મકાન તો મેહેલ્લીની રકમના ધરખાના મુખ્ય-રાઓ વાસ્તે ખુલ્લું રહેતું હતું, અને જોડે મેહેલ્લી પોતે પોતાનું એક નહાના પાયા પર અલાહેદું ઘર માડીને બજા-બાઈ અલગ ને જુદો રહેલો હતો તોપણ, ઉપર કહ્યું તેમ, દીવસનો મોટો ભાગ તો તે પડ્યો પાથર્યો કલમમાજ પડી ગયેલો મલી આવતો, જેમ હાલમાં બી આ સહવારને પ્રદર તે ધરથી નીકળેલો અહીંજ પાથરો ચાલી આવેલો હતો

તેને હાલમાં એક પોતાના ભાઈ બજાબા જોગો કાગળ લખવો હતો જે જેહેમતના કાજમાં હાલ તે કલમને લગતા લાયઝેરીઝમમા રોકાયેલો હતો આ કલમના સબધમાં એ એક ચાર હતું કે સાઈડમાં એક નહાતો ચોરડો લાયઝેરી તરીકે

ખાસ રાખવામાં આવ્યો હતો, કે જ્યાં બધાં અપ-દુ-હેટ પેપરો ને ચોપાન્યાં વાંચવાને જેઓ દરકાર ધરાવે તેઓ માટે મંગાવામાં આવતાં હતા.

પણ આપણે આપણી વારતાથી વગર અગતે વેગળાં જવા જરૂર નથી.—મેહેલ્લી એ પ્રમાણે હાલમાં એ લાયબ્રેરી-વાળા રૂમમાં ટેબલ આગળ ખુરસી ખેંચી બેઠેલો હતો તેવામાં તેનો “અમ” નસલી રાજો તેને સોહોધતો ત્યાં પીકેથી આવી ચઢ્યો.

તેને મેહેલ્લીએ જોયો નહીં તે તો હાલમાં પોતાની જાંજલની જેહેમતમાં ગીરફતાર મશગુલ હતો, અને તેથી મુઠમાં હથેલો નસલી રાજો તેને પીકેથી એકાદ મિનીટ જોતો ને તપાસતો ત્યાં આવી ખાંભોશ થોભ્યો. મેહેલ્લી અકેક નોટ-પેપર પર થોડી ઘણી સરખાત લખીને તેને ખીજવાટ સાથે પાછું ફાડતો, ને હુચો કરીને યગ આગલની ટોપલીને સ્વાધીન કરતો તે ફાર્સ જોતાં નસલી રાજને ઘણી ગમત પડી.

એ નસલી રાજો બી બાવા નાહે ને તાપે તે કીસમનો એક “રાજો” હતો “રાજો” તેનું આડનામ (‘નીકતેમ’) હતું. તે બધી રાજા જેવીજ વાત કરતો ને તેથી—“શું રાજાજ જેવી વાત બોલ્યો” એમ કહેવાતાં કહેવાતાં તેનું પોતાનું નામ અને અટક બી “રાજા”ની થઈ ગયાં હતા, ને તેને “રાજા” અથવા “નસલી રાજા” વગર કલગમાં દાઢ ઓળખતું ન હતું.

અને તે તેને ગમતું હતું તે તો એ લખકાલરેડી ઓળખમાં મગરૂરી માનતો, ને તેના દોસ્તો જ્યારે તેને હસીને પજવતા કે રાજાના એલકાળમાં તોઓર તેની ઠેકડી સમાયલી હતી ત્યારે તે ઓર બી તેઓની એ સુપરકાઇન શીલમુશીથી રમુજ પામી તેમને હસતો.

“એ શુ દોઢાંગં દોઢવેઈ, મેલેલ્લી ?” નસલી રાગ્તએ હવે જરા વાગે જાહેર ચતાં મોટે સહાદે હમીને પુછયું, “કેમ ખચ્ચા, કોઈ પોત્તી પર કંઈ લવજેટર ઐટર લખવા પડ્યોય કે શું ?”

“રોટ,” મેલેલ્લીએ પોતાના દોસ્તની એકવખતની રમુજ પર શુસ્મે થઈને અધીરાઈથી પગ થોકના કહ્યું,—અને તેજે જ્યારે નસલીના સવાલથી તેના બહુ ધ્યાન ખેચાતા ખુરસીનેઅટેલો મારી તે પોતાના દોસ્ત ભણી જોવા પેલા સામે પડેલા કાગળ ઉપરથી ચેહેરેા ઉચે ઉચક્યો, ત્યારે જોઈ લેવાનું કેવળ સહેલ હતું કે તે એક ખરેખરેા સોહામણો અને મદાનગીભર્યો મુખડો હતો અલખત બેદાયદા અને હુગમ ખરથી નાખવામા આવતી એક જવાન છદ્મીની શાહુદત ને ખુદમુરત મુખડા ઉપર જોઈ લેવાનું કેઈ રવેસે મુશકીલ હતું નહીં, પણ રાગ તરફ ઉચ્ચાયલી તે આંખોમા હજી ઘણી નેજી અને ઘણી ચતુરાઈ કાટ ખાતી પડી હતી એમ અવલોકન કરી લેવાને કાંઈ અસાધારણ કાબેલિયતની જરૂર થઈ પડે એવું કશું ન હતું

તે એક નેજસ્તિ ચેહેરેા હતો, અને જોકે મોટી રાત પુલકના ઉજાગરા અને એવી ઇફતોના પરીણામમા તે ચેહેરેા જોઈએ તે કરતા વેહેલ્લો જઈ થતો ચાલ્યો હતો, તોખી સવેલાના ગચાવથી હજી ખી તે દીપક મારતો થઈ શકે એટલી તુરાની તેમા ખુરતી ગચેલી ખાટી જાણાતી હતી તે ઉંઘાંડ માથે, સાઈડમાથી પાડેલા એક સીધા સેટા સાથે, સફાઈથી હોલેલા ગાલની ખુખમુરતી દેખાડનારા ઇચ્છેજી પોપાડના દેગમા તાપ મારતો એક પારસી-જાંગલો હતો

તેના મોઢાંપર એક સીધી મરોહદાર મુજ સિવાય ત્રાડી

આખડાંની જમાવનનો જમોલો કશો ન હતો, ને તેથી તે સફાઈથી બોડેલા દાઢી ને થેખ્યા વગરના તે એહેરામાં કાંઈ ખાસ કરીને ખુશનુદ્ધ અને ખેચાણકારક નજરે આવતું હતું.

“શું કરેજી તુ, રાજા?” મેહેલ્લીએ કટાલાની અદાથી તે ગોલ ફરતી ખુરસીમાં અદેલો મારી તેની ભણી તે ફેરવી નાખતા તેના તે સવાલના જવાબમાં પાછું તેનેજ પુછ્યું.

“મફ્ફુ જે એ બધાં ઝરોઝર લખવા માડીને સરોસર કાગલનાં પાછાં ચીરયાં ઉતારતો શાંતો બેઠોજી?” રાજાએ પાછું પુછ્યું, “શું છે? કઈ કેથે લવલેટર લખેજી શું?”

“અરે બરી ગીયાં તહારા લવલેટર!” મેહેલ્લીએ કટાલાથી કહ્યું, “મુથારનું મન આવરયામા તાહરા મનમા તો બ્યારે હોય ત્યારે એનું એજ.”

“પણ ત્યારે છે શું?”

“છે-તહારી સાસુનું નાખ.”

“નહી તોખી-મારા સમ. શું છે? આજે એટલો ખાંધેલો લીધેલો કેમ છે?” રાજાએ જરા વધતી પટામણી ટપ અખસાર કરી પુછ્યું.

“બજાખાપર વરી લખવાનું છે,” મેહેલ્લીએ હવે પોતાનો બેદ કહ્યો, અને શીકકું હસીને વધાર્યું, “કમખખત સમજ નથી પરતી જે વરી આએ વખતે શું નાખ્યું કેકું. બધા બાહણુઓ કાહારતાં કાહારતા મારા બાહણુઓનો બધો ખજાનોજ ખાલી થઈ ગીયો, પણ આએ માહારી ચાતુ કુલુસ-માશીસનો છેરો આવનો-નથી.”

“પણ તુ તો છેલ્લી વખત ફેલેતોતો જે બજાખા હવે તો તુને કુટું દોહોર્યું બી નથી ઝટવાનો?” મેહેલ્લીની સામે

એક ખુરસી ખેચીને એસતાં નમ્મલી રાત્રીએ પુછ્યું

“તેજ તો માહરી મુશકેલી છે, ચાર !” મેહેલ્લી એકમન થયો. “વરી પેલા વેલાતી સાથે ખીલીડાંમાં એક મોટી રોકેટ હું હાર્યોછ, ને એ ડેટ—”

“પણ બચ્યા તુ ખી યાહોમ છપલાઓજ નવમેછ તે ! તુને કંઈ ખારોખખોઓ નરતોજ નથી !” રાત્રીએ હસતા હસતા ઉધરો લીધો. “એમ તો તાહારે વાસ્તે તાહરા બજ્યાનો તો શુ પણ કાહારણુનો ખજનો નોંધશે !”

“હવે એ બધી તહારી શીલમુશીને નાંખતી લથ્થીમાં, ને કંઈ સીધું પાધરૂ સજેટ કરી શકતો હોય તો કર,” મેહેલ્લીએ અધીરાઇથી તકાળે કર્યો.

“ત્યારે કંઈ છેલ્લી પુના રેસીસનો લેપરો લગાડ ?”

“અરે છટ, તેવા તો લેપરા સાબલતા સાબલતા એ મારા લણુનાર ગણુનાર ને પાક પરેહજગાર અશો ભાઇજ સાહેબના કાન ખી પાટી આપા હોશે !” મેહેલ્લીએ બજ્યાની અશોઇ માટે દોગભરયા તુચ્છકારની ગભીરતાથી બોલતા હસી પડીને જવાબ કર્યો, ‘કંઈ ખીજુ ? કંઈ નથી ? કંઈ મ્પી-રીટમટરોગ નોંધએ,—ગાટી હવે કંઈ રેસ કે કાડ કે ખીલીઅડ કે એવું કંઈ ન્તે કહ્યું કેની તો એ તો સોલીસીટરોને મઝીને વીલમાની માહરી આએ હરીસોની બચ્ચેગાલેજ એલ જેટલી મને રકમ મલેછ તે ખી અટકાવાના પજારમા પરી જશે !”

“પણ ત્યારે શુ લખશે ?” 31, 153

“હું સહમજીજ શકતો નથી,” મેહેલ્લીએ ટેન્કલ આગ-

લની આસ્કેટમાં તેણે ફાટીને જમા કરેલાં કાગળો પર એક દયાજનક નજર નાખીને ખભા ચઢાવતા કહ્યું “ખચ્ચીત, આગ્રે કીસમનુ ઓસ્થાલુ હવે તો માહરા જેવા એક ડેવીલ-મી-કરને ખી ઘણો નરખાવેજ એ માહરા પાટ પર, તુજ જોની, કેટલુ કમનસીબ છે, રાજા, કે હુ આગ્રે રીતે જ્યારે રૂપે રૂપ્યાને વાસ્તે આગ્રે વખત તગ રેહુજ ત્યારે માહરા માએ-જણ્યો સગો ભઈ બજાયા એખલા જીવે લખખોતો ધણી થઇ એકોજ, ને ચમરી આપે પણ દમરી નહી આપે એવા એ મારા સુમ ભઈને નીચવી નીચવીને યસો પાનસો હર વખતે જરૂર પરતાંઓકાવતા છેક મને માહરા જીવપર ખેરવુ પરેજ !”

“એકજ ઉપાય છે”

“શુ ?”

“કે કોઇ છાંડવાલુ સાઈ જેવુ ખીલુ સોહોધીને તું ચાર એખા પરાવી લે,” રાજાએ સજ્જાહ આપી, ને તરત પંધારયુ, “પણ પોરયા, તેં તાહર નામ હવે એટલું નામાકીત કરી નાંખ્યુજ કે તાહરે ઝરના ખાચરાંમાંથી આગ્રે કોઇ હવે તુને પોતાની પોરી પનણાવા તઈયાર થાએ એ હુ તો માનતો નથો !”

“અરે જ રે, વાત કરેજ કે વાત ફકેજ ?” મેહેલ્લીએ તુચ્છકારથી જવાબ કર્યો, “આગ્રે સેવક એ ઝુસરી ગરામાં ધાલવાનો એરાદો જરા જાહેર કરે કેની તો પોરીઓના માથાં ઘોઇ કાહારવાને અધીરાં પરેલા માએ આપો તો ઝુરાખંધ એટલાં બધા માહરા પગ પાણી કરતાં દોરી આવે—પણ એ મારી મકસદજ નથી હાલ તો હવે માહરા બજા ખીચારો જીવી જીતીને કાહાવેર જીવવાનો ? અધો અથાતથા થઈ રહેલો છે, ને

કેહજે હવે તો ચાલતી વખતે જરાજરા લાકરીનો ટેકા વટીક લેવો પરેછા વાસ્તે તેણે જો માણેકજી શેકના હુંગર તરફનો રસ્તો લીધો તો પછી માહરે પનશીને, સ્ટંડી થઈ જવુછ, ને—”

“અરે જા, જા, એવા બધા શેખચઢી જેવા વિચાર ના કરયા કર,” નસલી રાજાએ મોટે સ્હાદે હસીને કહયું “હજી તો ડોસો લીમતી લાકરી જેવો છે ! પચાસ ખી ભાએ-ગેજ પુરાં કીધા હોશે, ને તેટલા ધારની કે એને જો પણવાનુ શીકર થયું, ને તેમ—”

“આગલ પનવાનુ મન કરીને એ શુ સુખી થયો કે હવે વરી ?” મેહેલ્લીએ મોટા તુચ્છકારથી કહયું, —અને પછી ખીલી ટપકાવીને વધારયું, “વરી હવે મન કરે તો જે તે વખતે કીધું-તુ તે આ એ વખત પાછું કરવાનુ !”

“એટલે શુ—એ ધારેલા લગનની ભાંજફાર થઈ ગેઈ તેમાં તહારો પોતાનો કઈ હાથ ઉતો ?” રાજાએ અવાજ દબાવી ઈધને ઘણી તાણુખીના દેખાવથી પુછયું

“હાસ્તો !” મેહેલ્લીએ મગરૂરીના તોરથી મોટે સ્હાદે કહયું “હુ મારા હકમા એક નવો દાવાદાર આસાની સાથે ઉભો થયા દેઉ એવો છેક પેહલ્લાં નખરનો ગધેરો થોરો છેઉ જે તેની વાત ? એ ગિચારાને તો તેનો આજ તક સપનો ખી નથી, પણ મેજ—”

“ચપી જા !” રાજાએ ખુરસી ઉઠાવીને પેલા લાલ પરડાની પેલી મેર આડી નજરે જોઈ લેના તરતજ મેહેલ્લીની છેક લગોલગ ધસી આવી તેને ચુપ કરતાં કહયું “પેલો કલેન્-ફરોસ આવેલો છે ખારી આગલની ટેમલ આગળ વાગેછ”

“કાણુ-સોહલુ ?” મેહેલ્લીએ ધીમે અવાજે પુછયું. ,

“હા.”

“નખખોદ ! તે કમળને કંઈ સાલજ્યુ હોશે કે કેમ ? હું તો જાણુ જે આખી કલ્પમાં આપરે જે એખલાજ છઈએ,” તેણે લગરીક પસ્તાવાથી કહ્યુ “આએ કમળખત પરડો અત્રેથી ઉંચકાવી લેવો જોઈએ એનુ અહો કામજ શુ છે ? એ સુધ્ધાં એ પરડાને લીધે આએ રીતની મે તણુ વખત છક્કર ખાધી ગેઈ રાતે ખી—”

એટલાંમાં બાળુમાંના સ્કીનને ટપટપ આગલાં મારીને કલ્પનો વેટર તેઓ હતા ત્યા આએ. “આપકા ચીડી હએ, સાહાબ,” તેણે મેહેલ્લીને તે પાસ કરતા કહ્યુ, ને મેહેલ્લીએ એક “અચ્છા” સાથે તે કાગળ પ્લેટમાંથી ઉચ્છી લીધો, એટલે તે વેટર સરેસ્તાની અદબથી ચાલ્યો ગયો.

મેહેલ્લીએ તે પછી તે પત્ર ઉઘટાવીને મોનોગ્રામ જોયો તે પરની એક નજરજ ઘસ હતી.

“ઓત તારી, એ ચીડી તો કેથી માહરા મેહેલીલગત તરફનીજ છે !”

“બજબાની ?”

“હા”—અને મેહેલ્લીએ, એમ કેહતાં, ટેબલપર લખવાનો સામગ્રીઓ વચ્ચે પડેલી એક હાથીદાંતની પેપર-નાઈફ વડે તે એનવેલપ તેની કારમાંથી ફાડી કાઢ્યો, ને તે માંહેલો દસ્તાવેજ ખુલીને વાચ્યો.

અને તેમાં શુ લખાઈ આવ્યુ હતું ? એવુ તે એ શુ તેમા લખેલુ હતુ કે જેથી મેહેલ્લીના એહેરાપરનો કંટાલા ને ગુસ્સાનો અત્યાર તકનો ચીલ્લો હાલમાં તેને વધારે ચીરણયલો દેખાડી આપતો હતો ?

પ્રકરણ ૩ બું.

મેહેલ્લીએ તે કાગળ વાંચ્યો ઉપર કહ્યું તેમ તે તેના લખપતી ભાઈ જળ્યા તરફથી આવ્યો હતો

“ મોહોરમોહોકાંલુ ! ” વેટર તે કાગળ આપીને આવતો થવા પછી મેહેલ્લી તે કવર ખુલનાં અરધું મોટે-અરધું મનથી પટપટ્યો, “ મારા જેહેલીલગત લાઇને માહરી આએ દ્રાકાદ્રાકીની વાત હું પોતે લખી વાડું તે આગમચળ તે જામેની કંઈ ખાતમી બાહરોબાહર મક્કી ગેઇજ કે શું ? ”—અને તે પછી તેણે મજકુર દસ્તાવેજ વાંચ્યો, કે જ્યારે તેના ચહેરાપરના ખીજ-વાનનો ચાલ્યો એકદમ વધારે ગુસ્સાભર્યો બનેલો નજરે આવતો હતો

“ લે વાંચ, તું રાત્ત, ” તે કાગળ પોતે વાંચી લઇને ટેબલ ઉપરથી સામે ખેડેલા પોતાના દોસ્તને દે કતા મેહેલ્લી દાવરે કહ્યું “ ખુદાએ તો મને જાગરાજમરીની થાપ આપી અહીં તો દેયું બધું રધધ રહેલું છે ! એવાણુ તો કેથા માહરી હરમે તહરમે અફરધ બી ચુકાજ, ને હવે આવતા અઠવાડ્યામાં તો લગન કેથા નક્કી છે ! ”

“ શું કેહેજ ? ” રાત્તએ તાબુખીમાં પ્રકારયું; “ ખરેખર ? ”

“ તે નહીં માનતો તો વાંચની ? ” મેહેલ્લીએ જખાલ્યું, “ વરી લોકેલાજે એ આંઠ દહારા પોતાને જગલે ગુન્નરવાનુ કોસાએ મને આએ ઇજન લખેલું છે, ને લગનભરયુ ઘેર સે

હવે કંઈ માહરે જવા વગર ચાલવાનું છે?”—અને તે ઘણા તુચ્છકારથી મોટે સાહસે હસ્યો.

“પણ એ દાખરાને એ ઉંમરે કબુલ કાણે રાખ્યો હોશે?” રાજાએ કાંઈક અજ્ઞયણીમાં સવાલ કર્યો.

“એટલે, બચ્ચા, છેક ફાસ્ટ ચાલ્યો કે?” મેહેલ્લીએ અનકા કીધા; “એ માહરા ભાઈને શુ કુત્રાંએ કડ્યોછ જે એને છોકરીઓ નહી કબુલ કરે? અરે એનીપર તો રસ્તે ચાલતી પોરી મોહી પરે! એ માહરો મેહેલીલગત ભઈ મેહેમેહે નો ભણુનાર ગણુનાર છે, ને વરી ગાંઠમાં કંઈ નહી તો નાખીદેતા પચીસથી ત્રીસ લાખની ગાંસરી, તો પછી એવી સુન ની ચલ્લી તે કાણુ કરમઅભાગની હોય જે નાકબુલ કરે?”

રાજાએ ખભાં ચઢાવ્યાં

“પણ કંઈ પોરીનુ નામ નીશાણુ લખ્યું હોશેની?” તેણે પુછ્યુ “એ કાણુ સાથ પાટ્યુ ગોઠવાયુ?”

“હું તો ઝોરખતો નથી,” મેહેલ્લીએ જવાબ કર્યો,—અને પેલુ ટેબલની વચમા પડી રહેલુ કાગળ પાછુ ઉંચકી તે પર ઉતાવળે એક નજર નાખી પોતાના ખીસાને સપુર્ક કરતા કહ્યું, “કાઈ મેહેલ્લાસાની છોકરી લખેછે—અપઈ મેહેલ્લાસા, તુ ઝોરખેછ? તે એ નામ સાંભરયુછ?”

“ખીલકુલ નહી,” રાજાએ ખાત્રીથી કહ્યુ; “કાઈ સેકીન કલાસ જેવું હોશે—ફાસ્ટ કલાસનુ હોતે તો નામથી તો ઝોરખાતે?”

“ફાસ-સેકીન-કે થથ, પણ એ કાઈ નાતરે મેઈ અપઈ મેહેલ્લાસાએ તો વચ્ચે આવીને—”

“નામ અપઘ છે શુ ?”

‘હા’

“વાહ, નામ ખી તાહરે તો મગ્નહુ છે સત્તર આના ને એ પઘ,” રાજાએ હસીને ટીકકા કર્યા

“હા, પણ એ સત્યાનાસગેઘના વચ્ચે આત્યાથી તાહક માહરો કચરડો નિકળી જવાનો !” મેહેલ્લીએ એક ઉડો નિસાસો ખેચીને કહ્યુ “દોકરાએ કામ એવી તારીફલાયક કુનેહ ને સીકતથી આએ વખત તો લીધુછ ને મને તો પસગવસ એ કાગળ ચરવાયુ ને ગોઠવાયુ તેની ખચર વટીક આજ નક પરવા દીધી નથી !”

“પણ જેમ આગલ ભાગદોર કીધુતુ તેમ કંઈ હમણા ખી કરની ?” રાજાએ અવાજ ફાવીને કહ્યુ

“હવે તેમ કરવા જેટલો વખતજ કાલ છે ?” મેહેલ્લીએ ઉદાસીથી જવાબ કર્યો- “મુળમા હુ તો એ કાઠ પોત્તીને કે તેનાં માએઆપ કોલુ મુવાજવતાં મુવાજ તેઓને કોઠને ઓરખતો ખી નથી ! હવે શુ ? આવતા આતવારે તો લગન નક્કી થઈ ચુક્યાય હવે તો ખેર, જે ખુદા કરે એ ખરૂં !”

“પણ ત્યારે તુને ઇજન થયુછ તે જશે તો ખરો કે ?”

“જવુ તો જોઈશેજ,” મેહેલ્લીએ સહમજ આપી, “આએ હાલની કકરંધજ ફાકાકાકી દરમ્યાન એને વધારે શત્ર કરવો પાલવવાનો નથી હવે કંઈ કાગળ લખીને મન્દ મગાએ ? હાલ તો એને બિચાગને ઝે ખાવાની ખી પુરસુદ હોયે નહી હવે તો લગનને તાહરે એ પરણી ઉઠે તાહરેજ જરા ચીગો મીગો થઈને થોડ આખપાણી કરશ તો નવી ઘેરી આવેલી

હોવાની ખુશાલીમાં કદાચ એ પાચ હજાર તરાક દેધને એ ઝટસે ખરે ।”

“વેલ, આઈ વીશ યુ જોય-ધેટ ઇઝ ઓલ આઈ કેન એ, ઓલ ઓય,” રાજાએ હવે હડીને રૂખસદ લેનાં કહ્યું,— અને પછી વ્હીસલ કરતો તે એ ઓરડો છોડી બાહારે ગયો, એટલે જવાન મેહેલ્લી દાવર એકાદ પત્ર ત્યા પાછો એકલો પડ્યો.

‘બધુ કાંટાનું કટેસર થઈ ગીયું ।’ મેહેલ્લીએ ખીજવાટ સાથે તે ટેબલ પર હાથ અક્ષાત્રી, પેલુ છેલ્લુ લખવા માટેલું કાગલ કે જે અધુર જ હતું તેનાં ચીરયા ઉતારયાં, અને એકલો એકલો મન સાથ પટપટ્યો. ‘હવે એને આગે લખવાની જોહેમત કરવામાં હાંસલ નથી હવે તો જે હોએ તે એ કમખખત લગન થઈ રહે પછીજ’—વરી જરા થોભીને—‘ખુદા બાણે પોરી કેરીક હોશે ? એ મકધખુદા જેવા ઘરડા વાદરને કબુલજ કેમ થઈ હોસે ।’— અને પછી તે બી બધુ ટેબલ પર પાછુ વગેસગે કરીને ત્યાથી બાહર પડ્યો.

“અને તે એ ઓરડામાંથી બાહર પડ્યો ત્યારે તેણે જોયું કે રાજાએ તેને ચેનાવ્યો હતો તેમ, પરડાની પેલી બાબુએ એક બારીના ખુલામા ખુરસી ખેચી, સોહલુ કલેજ ફરોસ એક પેપર વાચતો બેઠેલો હતો.

તેને મેહેલ્લી સાથ કે પેલા રાજા સાથ ઝાઝો બનાવ નહી હતો ખરેખર તો એ મીં કલેજ ફરોસને કલખમા કોઈની બી સાથે બાઝતુ ન હતું તે સ્પષ્ટાવનો દાહડાબધ્યો હતો, અને જે બોલતો ને કરતો તે બાજે વખત એવું કે લોકાના કલેજ જ કોરી નાખે, જેથી તે “સોહલુ પે ” ઉદે “સોહલુ

કલેન્ડરોસ"ની ઉપમાંથી કલગમા ઓળખાતો હતો, અને, એટલામાટે, તે ઓરડામાંથી બાહર જતાં રાત્રીએ કે મેહેલ્લીએ તેને મુલકગ વટાડ્યો નહીં.

પણ તેને પોતાને તેની થોડીજ પરવાહ હતી ! તે જ ને ઉડીને તે ઓરડામાંથી બાહર પડ્યા ત્યારે તે ચશમે ચઢાવીને એકાદ્ર ચીતે ને હંડા ધ્યાનથી વાંચતો હોય તેમ પેપરમાં માથું ખોસી વાંચ્યાજ કરતો હતો, પણ ખરેખર તો તેણે રાત્રી ને મેહેલ્લી વચ્ચે થયેલી વાતચીતનો હરફેહરફ કસારીના કાન કરીને સાલણી લીધો હતો, કે જે ઉપર મેહેલ્લીનાં ત્યાંથી જતો રહેવા બાદ હાલમા તો તે એકલો દરયાકત કરતો ખેંદો હતો.

હવે તેણે શું કરવું ? મેહેલ્લીની તેના ભાઈના સબધની તમામ કપટવાસના તે જાણતો હતો એમ મેહેલ્લીને પોતાને બાહર કરીને તેને પોતાના દાખમા લેવો, કે પોતાની એ માહિતગારીથી ખુદ બચ્ચાને વાંકે કરીને તે કોસાની નરકના કાલને લાવો લેવો ?

અને તેને, અલગત, એ છેલ્લોજ માર્ગ જતસ્તી અનુકુળ ભાસ્યો તેણે જોયું કે મેહેલ્લીને ડરાવા દબરાવાથી તે કશી હાંસલ પામે એમ ન હતું તે પોરથો જો પોતે એવો કડકા-બાલુસ ને તલ્યાંઝાટક હતો તો બીહી કરીને તેને ચુપકા રાખવા તે શું બહાસી શકવાનો હતો ? તે કરતા તો બેહેતર એ કે પોતાની એ માહિતગારી બચ્ચાનેજ તેણે મોઢે મુલે વેચવી, અને તે એજ દરાવ થકી, એટલામાટે, પોતાનાં મન સાથ થોડાક દુક વિચાર કરી લઈને આપ દા એકમત થયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

તે “વેલાવાજનનુ લગનભરયુ ઘેર” હતુ !

અપાઈ મેહેલ્લાસાની માથે ચુનામાએનો હરખ તેનાં તન-
અનમા મુતલગ માથો સમાયો જતો ન હતો તે પોતાની એક-
પુરી એટી અપદનુ નશીબ પોતાની સહી મીનીઓમા “હીરાને
ઓરેનુ.” જાહેર કરતી હતી, કેમકે તે છોકરી એક લક્ષાધીસ
ધણીની ધણીઆણી થનાર હતી

“ધીરાં કામ સાહેબના,” તે માતા મગરોથી કહેતી હતી
“છલરૂ મારી અપાઈ માય મરે બાવીસ વરસની થઈ તેટલા
તો થું એક ઘરડી ડેરી થઈ ગેઈ હોય તેમ લોકલોકે માહરા
બદનના ચામરા દુપી કાહારયા ને અધા ઘેર ખણી ખાધા જે
તમારી તો ઉધ ઉડતી નહી, ને તમે તો છોકરીને પરણાવતા
નહી; પણ માએ, કંઈ એમ અચ્ચાને તે જાહા તાહા ઉચકીને
અકારી દેવાએ? કાંઈ આપુ સહી અચ્ચાને ઠેરવી શકે એવુ
ઘેરીતુ બારીતું તો જોઈએ? એ તો જનમની પાર બાધ-
વાની !” ઇત્યાદી.

અને જ્યારે લગનને ચાર દહાડા તેમ ખીચરીની રીતને
દહાડે અપાઈ મેહેલ્લાસાની માતા ચુનામાએ પોતાની દીકરીના
એ મોટા મુલાબા બાબે એમ ખુશીથી ઉચકાતી ઉફાળાતી હતી,
ત્યારે અપાઈ પોતે થુ કરતી હતી તે જોવા આપણે જરા એ
છોકરીના પોતાના ઓરડાના એકાંતમા ડોકયુ ખોસથુ

તે પોતાની એક મશ્યાઈ બેહેન-માસીની છોકરી-મીઠાને
પોતાનો બધો લગનનો વાગો બતાવતી હતી એક પ્રલ જ્યાં

સફેદ હોજરયાંપર તમામ છકતી બારકેટ ભરાવી હતી, અને તેવુજ હોરામાર એક સુફેદ ખ્વાહિસ વિગેરે તથ્યાર કરાવેલુ હતુ તે ઉપરાત બજાયાએ પોતાની એ માહબુબ માટે આદર-ભૂમિની પેહેરામણીમા હીરાનો એક દેખીતો મોઘોડાટ હાર મોઢ-બાંધ્યો હતો, જે બધુ એ બપોલ પોતાની એ મસ્થાઈ બેહેન મીઠાને મલકાઈ મલકાઈને બતાવતી હતી, અને મીઠાં એ બધુ અજબ થઈ થઈને જોતી હતી

તે ઘણી મગ્નહતી એક છોકરી હતી—એ મીઠાં તેનો બાપ લાહોરમા કાઢ સારે ઠેકાણે મુનસફ હતો, ને તેને ત્રણ વરસપર ગુમાવવા ઉપરાત થોડુએકપર તે બીચારી પોતાની માતાનો બી મીઠો શીરજીવ સાહયો સદાની ખોડી બેડી હતી આ ઉપરથી હાલમા તે પોતાની કુછ સાથે લાહોરમાં અપર મેલ ત ફ કેથે રહેતી હતી, ને તેને મીપીસ મેડેડનાસાએ બજાઈ થઈને પોતાની સગનવતી દીકરી બપોળના લગન ખાવા ખાસ લાહોર તકથી હાલમાં મુબઈ બોલાવી લીધી હતી

તેનુ નામ મીડીયાઈ હતુ, પણ તેના માબાપ તેને “મીટ્ટી” કહીનેજ બોલાવતા હતા, ને જે લોકે બોલ્યાથી બોલાવતા તે લોકે તેને “મીઠા” કહેતા હતાં

તે એક ઘણીજ જોવાજોગ અને દીલકસ ખુબમુરતી ધરાવનાર એક નબોજવાન તાણી હતી તે સીધી પતલી અને ઉચી હતી, અને જોડે પરદેશમા ઉંઘરી હતી તોપણ પુરતી કેળવણીની તરબીયત અને સારી સોસાયટીના પ્રતાપે તેનામા કાઢ એવુ તો બેચાલુકારક હતુ, તેણીની દરેક હીલચાલ અને અદામાં તે એટલી બધી તો મનોહર ને મીટ્ટી હતી કે તેણીને એક નજરે ધ્યાનથી જોવી ને તપાસવી એ બી જાણે એક પહેલા પ્રકારની મોજ થઈ પડે !

તે એક અતી તુરમંદ મુખડો હતો, અને ચેહરાનો કલ્લો ને પેશાની, તે ભરાવદાર અને ઝલકતા કાળા બાલનું માંથું, ઉચ્ચ કપાલ, હરણી સમાન ચતુર અને ખુશીમાં હમેશ હસ્યા કરતી આંખો, ગોરા ગોરા ગુલાબી ગાલ અને લાલ લાલ હોઠ સાથનું મધુર બદન, ઉંચી ગરદન, એ બધું તેને ખેતકાર એક તારીફલાયક ખુબસુરતી તરીકેજ રજૂ કરતું હતું વળી તે આસુદી ને તનદરોસ્ત ઉતરી હતી નહીં કે દીલમા ફરખે કે છેક બાવાભાખરા જેવી ભરેલી હતી, પણ એક ખુબસુરત તનદરોસ્ત બાધો, કે જે તમારી મુબઈની ઘણીખરી કંટાયલી, તવાયલી, નખાયલી, સુકાયલી, ચીમરાયલી, મકાઈબાઉ જેવી કાવલી પતલી ખુબસુરતીઓના બાધાથી અગત કરીને જુદોજ પડતો હતો.

મગર કમનસીબે બપોઈ મેહલ્લાશાહ તો એ છેલ્લીજ જાતની એક “ખુબસુરતી” હતી તે ખાસકરીને ખેડોલ કે બદસુરત હતી એમ નહીં ચામડીમાં તો તે ખી સફેદ હતી, પણ નકસમાં ખુબસુરતીનો ખ્યાલ ઉપજાવે એવું તેનામા થોડુંજ હતું અથવા કશુંજ ન હતું. તે નહાની ઉંમરેજ જભોલાઈ ગયલી હતી, પણ એમ છતાં એ તો ખરૂં કે પોશાકના ટીપટાપ ને બાહેરના બધા ફેરોથી તે હતી તે કરતા લગાર વિશેષ સુદર દેખાતી હતી.

એ બંધી એ બપોઈની માતાની કુનેહ હતી તે એક કાર-સાજીભરી બારેગાંઠ પુરી ઓરત હતી, જેથી બપોઈનાં જભોલાઈ ગયલાં બદન છતાં તે પંદરથી સત્તર વરસની એક ટટનખાર નાજનીન હોએ તેવી તરફીબથી હ્રેસ કરતા તે એ પોતાની બેટીને શીખવી શકી હતી સારાશ, સુંદરતા તેમજ સ્વભાવ,

વિચારેનું અંગીનપણું તેમજ ટેમ્પ વિગરે દરેક વાતમાં એ
જે મર્યાદા જોડેતો તદ્દનજ એકમેકથી જુદી અને ઉલટી હતી.

પંચામા જી કાંઈક નેવોજ મામલો હતો અપર્ધના આપ
દેવ તે કરતાં જ્યાદા બતાવતો હતો, તે ગાંડમાં ચીંચારાનું
વેતર તરીકે છતાં જી દમપર મુમાર રાખી પોતાને “ક્રોધ”માં
બતાવતાં તે એકાએકમાં કરવાની ટુંક ધરાવતો હતો, કે જ્યારે
મીડીતો આપ નજદીક અરથો લાખ જેટલી પુણ પોતાનાં એ
એકપુરાં બચ્ચાનાં નામપર કરીને મરી ગયો તેજી તેનાં સગાંઓ
તે જીવનજો તેને એટલો માલુમર મુનલગ જાણતાં ન હતાં.
તેઓએ કાસાગુલી કરી કે બતાવી ન હતી. પોતાની કમઠની
હદમાં રહીને શ્રાવુંકે બચાવી જાણનાર આ એક કુટુંબ હતું,
તે પરીણામમાં ભગ્નવાન વર્ષે માળાપતો મીડો આટલો જોઈ
જેસનાર કમનસીબ મીડો તદ્દનજ નિરાધાર રવડી પડી ન હતી.

અને એવી એ જો મામી મામીનીઓને “બીચરીની
રીત” તે તદ્દાદે બપોળના આરંભમાં એ લગનને લગતી બધી
વાતચીત કરતી આપણું વેંઠએ છીએ.

“અહીં આવ, જરા ખેમ,” તે બધી નવી નવી સારીઓ
તે તરહવાર લગનના વસાવેલા નવા વાગાઓ તથા દરનાગીનાઓ
વેંઠ રહ્યા પડી મીડાંએ બપોળને બાજુમાંના એક સોફાપર
પોતાની પાસે ખેચી લીધી “હવે જરા મનં મન મુડાંને કેદ
નો ખરી કે એવાજુ છે કેવા?”

“એવાજુ? કોણ એવાજુ?”

“હવે અમથી ચીજી ના થાતી, તું જી બપોળ” મીડાંએ
હસીને કહ્યું; “વરી કોણ એવાજુ? તાદરા બાવશના બરથા?”

“પણ મરે, વરી તેવણ કેવાક હોએ ? માણસ જેવા માણસ !” અપઘ વધતી ચીઘી થઈ

“હવે કાંઈ સાંભરવાની થઈજ કે ?” મીઠીએ વધતી હસીને કહયું, “હું કાંઈ કેહુજ ને માણસ નહી ને—પણ જવા દેતી, હું કાંઈ બોલસ તો વરી તું ને શુન્સો ખુસ્સો લાગસે”

“પણ મરે, તું પુછવા શું માંગેય, મીઠી ?”

“હું એમ પુછુ કે તેવણ ઘણા ખુબસુરત છે કે ? તું ને ગમેજ કે ?”

અપઘ મોટે સ્હાદે હસી પડી.

“મરે, જેટલી દુકતીઓ પરણે તે બધી તાહરા વીચાર પરમાણે ખુબસુરત માટીઓજ ને જોતી ફરે તો હું તો કેહુજ ને દસ વરસમાં જ લગન બી પારસીઓ વચ્ચે થાએ નહી,” અપઘએ ટીકકા કરયા

“ઓ ખરયું રે ! ત્હારે શું તું પ્યાર વગર પરણવા નીકરીજ ?”

“પ્યાર ?” અપઘએ ટણકો કીધો “ત્હારાં ને મહારાં માએ બાપ પ્યાર કરીનેજ પરણ્યાં હોશે ? એ તો બધા તમે બહારગામની ધનિમજીઓ ને અગ્રેજી શીખેલીઓના ઢલુક છે અમે કંઈ એમા સમજ્યે નહી અમારે મન તો અમારાં માએ બાપે કીધું તે અમારા ખોદાએજ કીધું.”

હવે મીઠા મોટે સ્હાદે હસી

“તાહરા માએ બાપ પણસે કે તું ?” તેને હસ્યા વગર ચાલ્યું નહી—અને પછી પોતે અત્રે પોતાની માસીને ત્યા પહોંચી આવી હતી એટલે કાંઈ બી કન્યો વેચતો લેવાનું શોભવાનું નથી એમ જાણી તેણીએ ઉતાવળે વધારયું, “પણ એ

નાહરા વર થના પાસે પહોંસા તો ખોદ એના આપેલા ઘણાજ કહેવાએઈ-નહી ?

‘તે પરજ તો મે હા કેલી,’ અપઈ હવે તેના ખરાં રૂપમા પ્રગટ પડી “કાહુ જે કમમાકમ પચાસથી સાહક લાખ રૂપાનો છવ છે, નહીં તો એવણની એવી ઉમરે હું કશું કરતે બી ખરી કે”

“ત્યારે ઉમર બી મોટી છે શુ ?”

“છે—કંઈ ઘણી મોટી નહીં પચાસમાં એક વધતુ કે એકુ ઓછુ હોશે,” અપઈએ એદરકરીના દેખાવથી કહ્યુ

“પચાસમા ?” મીડીએ છવ છગર્યો, “ઓ તું દરવા-યરે, અપઈ ! એ કાએ તુ પહોંસા બદલ એમ ત્યારે નાહરો ભવ વેચતી હોશે ?”

“તુ તો મુઠ ખેઅકલ છે,” આએ પરચારો નહીં ગમ્યો હોએ તેમ ખભડીને અપઈએ કહ્યુ “આજે છોકરાઓ મલે-ચજ કાંહા ? એમ બધું સારું માડું સારું માડું કર્યા કર્યે તો ભવના ભવ નીડી જાએ ઘેરેઘેર છોકરા જોવો તો એ કે તન ને પાણવા વગરતી છોકરીઓ જોવો તો ભારા બધાએ ! રોગ જાણે મહારી. મને કંઈ એવા અકરીકત કર્યા કરવાનું ગમે નહીં.”—અને મીડીએ જોઈ લીધું કે આ પોરી પોતાને ફક્ત પહોંસા બદલ છતી આખે આંધળી થઈ વેચતી હતી, કે ત્યારે આસપાસના તે જે એકવી અનેક બાણાણા બતાવતી ને ટીકકા કરતી હતી તે બધુ ફક્ત પોતાનું મન મનાવા ને મન સમજવાનુંજ હતું !

પ્રકરણ ૫ મું.

મીઠા ચુપ રહી તેને બોલવાનું તો ઘણું બી મન થયું, પણ તેણે જોયું કે તેની કઝીન બપોલ ફક્ત પછસાપર મરતી હતી તે ચીચોરાથી બીલકુલ લોભાઈ ને અંબઈ ગયલી હતી, એટલે તેની સાથે એ બાળે ખાસકરીને કાંઈ બી તન્નારમા ઉતરવાનું કેવળ પથ્થરપર પાણી રેડ્યા કરવા જેવું જ મીઠા થવાનું હતું.

“હું તો ધારૂંચ,” તેને માહાત થયલી માનીને બપોલએ ઉચ્ચટમંદ જરી રાખ્યું, “કે તુંને તાહરા એવા ઘેલા ગાંડા નીચારો પ્રમાણે જોતા તો કેથે થર પરવાનું ઘણું મુશકેલ થઈ પરશે.”

“ઓ વહીરે માએ, ત્યારે હવે શું કરશું?—ગરીબનાં નસીબ ગરીબ!” લુચ્ચી મીઠીએ જાણે કેવીકે ફકર થતી હોએ તેમ દોગનો એક નીસાસો નાંખી કહ્યું.

“તું કંઈ ફકર ના કર,” બપોલએ તરત હીમત આપી; “હું જરા મારે સાસરે થર પડું ને પછસા ટકાનો બધો અખત્યાર મારે કબ્જે કરે તો પછી હું તુંને મારે બંગલે રેહવા બોલાવશ, ને તાંહાં તું આવશે તો કોઈને કોઈ સાથે પછી હું તારું ચોકડું તરત બે નારી આપશ.”

“થે કે ચુ—જોદા તહારા હાથને જરા આપે,” મીઠાએ દોગભરી ગંભીરતાથી—માહેલે ભેદે પોતાની આ બોળી ભટાક સગીની એ બધી સુફયાણી ગણત્રી ને સધ્યારાથી ધુમ ગમત પામતા કહ્યું; “હાલ તો હજી તો હું બચ્યું છે.”

“હા કે, બીચાઈ આવજીતું છુટું ! મને ગીયા સદરેવર રોઝે ૨૨ પુરાં થયાં, ને તુને આવતા આસ્તાદ રોઝે ૧૮ પુરાં થયે; ખરૂં કેની ?”

“હા પણ તદારા કરનાં હું નાહ્વી કેની ?” મીડાંએ તકરાર ઉઠાવી. “હું બી જો બીજા બે ત્રણ વરસમા કોઈ સારો છોકરો નહીં મળ્યો તો કોઈ ચીચોરાવાલો કેસો છગરો સોળા-ધીને થર પરી જવશ, પણ તારા તો માહુરી વાન જવા દે ને તાહુરીજ વાન કર. મને એટલી ખુશાલી ખુશાલી લાગ્યા કરેજ ! જો, સાહુજન વચ્ચેથી સેજા ઉંચકીને તો હુંજ ચાલ્ય જો ! મને મારાં પોતાનાં લગન કરાવાની ઉલટ થતી નથી, પણ બીજાનાં લગનના કારભાર કરવા ને મેસપાત્રીઓ ઉંચકીને લટ-કોમટકો કરતી સાજન વચ્ચેથી ચાલવા થયું ગમેય” —અને તેઓ અને હસ્યા

“માયજી તો એ માડૂ નકરી થવાથી કંઈ એવાં ખુસી ખુસી થઈ ગીયાજ !” અપઠએ જતરી રાખ્યું. “આજે કેટલા કેટલા તાહુરા થયા જરા થર ઘાટ્યાં બેસતા નથી તો ! લગન-લગ્યાં થેજતો કારભાર કરવાતું કંઈ ખાવાતું શમ છે ? કપ-ચા નળ ને ઝવેરીઓ આવે, ને ઝવેરીઓ નળ ને દરજીઓ આવે, દરજીઓ—”

“ત્યારે તુ સુખી થવાની આજ્ઞા રાખેજ તો ખરી કેની ?” તેણીની એ અંધી ભપકાની બુડી ભટાઈથી કટાણો ખાતાં કુનેદથી તેને તેની એ પટપટમાં અટકાવી નાંખીને મીડાંએ પુછ્યું

“સુખી ? મરેરે, તું બી, મીડી, કોટકની પારતી ! વરી જાહાં પચાસથી સાદાદ લાખ રૂપાના ઘણીની હું ચપ્પાણીજ થવાની તારા સુખને વરે તે બી કંઈ પુછવાનું હોએ કે ?” —અને

જાણે મીડીના એ સમાવના ખ્યાલમાજ કેવીકે હેમાકાત હોએ
તેમ તેણીએ નસ્કોર વટીક ચહરાવ્યુ

“એવણુનો એક ભઈ છે,” તેણીએ જરા વારે વળી મનને
જાણ્યુ આગલ હાક્યુ “કેહજે કંઈ સારો માણસ નથી
ઘણોજ લટખટ ખરાખ ને લુચ્છો છે એવણુ કરતા તો છેક
પચીસ વરસ નાહ્યો છે, પણ કેથો ભઈની દોલતમાજ બધો
પોતાનો દમ દોરો ભરી મુક્યો છે તે ખીચારાનો શીગરકેસ
અમારા લગનને દાહરે ઘણો જોવા જોગ થઈ પરવાનો !”

“ભઈ ભઈઓને ત્યારે બનાવ નથી કે શું ?”

‘નહી રે-છેક જરા ચુલ્યાનુ વેર છે મારા બજ્યાનો
મનથી તો ત્વન અકારો ઝેર જોવા છે, પણ તોખી લોકલાજે
લગનને વાસ્તે હમણા ઘેરમા તેરવો ને રાખવો પરેલો છે તુ
લગનને દાહરે દીવા ટપકાના કપરા લેઈને જાએ ત્યારે જોજે,
નહી તો પછી લગનને દાહારે લગન થઈ રેહવા પછી હુ
દેખરાવશ કેહજે વરા ભઈ પાસ માંગી માગીને હજારો રૂપ્યાનો
અત્યાર મુઘીમાં દારવાટલો વાગે દીધોજ, -પણ તુ મને પનણીને
જવો તો દે-પછી હુ ખી જોઉં કે એક કુટી બદાંમ ખી તે
કેમ હવે પછી એવણુ પાસે માગવા ‘આવી શકેજ તે !’”

લગન થયાં તે દાહડે બજ્યાનો અને બપઈનો ભારી
ખુશાલીનો તણુ થયો બજ્યાના પૈસા મુજબ તે આખુ ખુલ્લી
રાખીને સોહોધ કરતે તો તેના મુકાબલેના ખાચરામાંથી કાંઈ
વધારે લાયક ઉમરની પરણેનર તેને હાથ આવી શકતે ખરી,
પણ એ ઠાંખરાજી આએ જુવાન મોહરદારપર લેભાઈ ગયા,

અને બપોળની માતાની કુનેદલરી ગંધી કારસાંજનાં પરીણામમાં એ ચોકડું થાણુંજ દરોળસ્ત બધ એમી ગયું હતું.

બપોળને થોડું પણ બધું અસલી તોરથીજ કામ લેવાયું. આગલી રાત્રે આતસનો ગરમો ગવાયો હતો, ને તેજ ફાટેલાં ટોલ જેવા સાહાઈની બેસાસુરોએ વળી રાગડો તાણીને “સખી સુરજ લસે ઉગ્યારે ! વારીમાં ઉગ્યારે ! વારામાં ઉગ્યારે !” એ મકસદના એકનાએક તોર ને એકનાએક તાહેલાંના રાગડાથી આસપાસના તે આખા લત્તાને બડી ગામદામાં ખલગાવીને જગાડ્યો હતો !

સાહાજનમાં બી તેજ પુરાણા હિન્દુ રવેસનું કામ લેવાયું હતું બરાઓનો ખીચડો ન્યારે બધ્યાર હાલમાં પસીનો પસીનો થનો બધાયો હતો ત્યારે “માતીદા” મુવાની મિજલસે આવ્યા હોએ તેમ, નિશાળ્યાઓની પંગત પેરે, હારેકટાર અદબ વાલી મુગા મતર ને સાડાસત્તર ગોઠવાયલા બેઠા હતા ખુબી તો એ કે તેઓ લાંબા લાંબા જામા પીછોડાના ગાંસડામાં બધાઈ રૂધાઈને ઘાઘરા પક્ષટણુ બની આવ્યા હતા, ને ટટરબધ પીછોડાંથી અકરસી વકરસી રહેલા તે સાજન્યાઓ પરનો સીતમ જોવામા જેટલો સતાપજનક તેટલોજ વળી તેની તાસીરમા રસુછ હતો.

અને હજી આજે બી પારસીઓ વગ્ગે તેજ મામલો ચાલુ અને જારી છે ! તાબુજ કે તમારા કેળવાયલા પારસીઓને ખુશગમ્મીની એ મિજલસોમાં જરૂરી મુધારો કરવા-કરાવાની હીમત હજી તક મુઝતી નથી એ મતવા ભેટવાની, હસ્તા બોલવાની, રમત ગમત કરવાની મિજલસ છે એમ આપણા પારસીઓને હજી પંજી તે લાન ક્યારેક થશે ? કાંઈ એકલડોડલ

એ અસલી રાહોરસમમાં કાંઈ દમસાહસ વનાનો સુધારો કરતા હશે તે અમે ના પાડતા નથી, પણ પારસીઓમાં એક એવી મિજલસો માટે નક્કી થયલા કોઈ બી ખાસ નેશનલ ફેસની ગેગહાજરીમાં સાહાજવારીની એ મોટી ખુશખબતીની મિજલસો બાબે એકથી અનેક જે અનર્થ થાય છે, ને હદ વગરના હખરડાઓ જે ચાલુ નજરે પડે છે તેમાં ઘણા સુધારા ને ઘણા તાકીદના સુધારાઓની જરૂર છે એમ ના કેહેવાની કોણુ હીમત કરી શકશે ?

એ લગનસરાની રૂઢીઓમાં જોઈતા સુધારા બાબે ખેશેક ઘોણુ લખાયું છે ખુદ આ અદના કલમે અત્યાર આગમ્ય અવારનવાર અનેક ઠેકાણે કેટલુક લખ્યું છે અને હજી લખી શકાય; પણ આ તે જગ્યા કે પ્રસંગ નથી, ને અમારે અમારી ખારતાથી વેગલા જવું સમ્મવાર નથી.

અલગત સાહાજનની વચમાં, માધવજી થઈને, એક ખચ્ચરના બોજ જેવી શાલ હાથમાં ઉપાડીને તથા કુંકાના લાખાલટાક ટીલાના હરોરા સાથે “પણુતો છોકરો”-બજીયા-ખેકો-હુતો કન્યાને માટે બજીયાએ પોતાના બગલાની પડોસ-માંનાજ બગલાની સગવડ કરાવી આપી હતી, અને હવે હાલમાં લગનના કારભારમાં મેહેલ્લી જેમ વર તરફથી તેમ પેલી મીઠી વહુ તરફથી સારો દાહડો કામમાં ને કામમાં ને ધાધલમાં ને ધાધલમાં હતા !

અને જ્યારે “છોકરો” પણવા ગયો ને જોહુ પરણવા જોહુ, ને આડા અતર ને ચોખ્ખાની ફેકાફેકનાં હબગ પછી ખરા આશીરવાદ શરૂ થયા ત્યારેજ તે હાલમાં પેહેલવેહેલ્લી મેહેલ્લીની અને મીઠીની મીલાકાત અને ચોલખાણુ થઈ, કે

જ્યારે અજળ જેવું કે અને એકમેકથી અજળ જેવી હૃદયની રાજી થયલાં જણાયા મીડી તો તેને અપહરણે કરેલા પેલા રીપોર્ટની રાહે કાઢી લોકર સોફર કે પોસાગીર જેવા દેખાવના બે અજળાના લાઈને જેવાની વડીમાં હતી, પણ મેલેક્ષી એ અપહરણ કાઢી સાથે વાત કરતો હતો તેટલા ત્યાં મીડી આવી લાગવાથી તેણે તેઓની ઓક્ષાખાંણ કરાવી ત્યારે તે અદુરથ દેખાવના જવાનને જોઈ તે અજળ થઈ ગઈ, તે પરીણામમાં તે કાંઈ ખમી જવા પડીથી બી તે જે જવાન્યાંઓ તો બીજા અરથો કલાક તક ત્યાંજ વાતચીત કરતાં ઉભાં રહ્યાં.

“હવે તો આપરે સગાં થયાં,” મેલેક્ષી હસીને તેઓને કહેતો હતો, “શું સગાં તે તો મારી બાબત જાણે! હું કઈ એવી આમરશુચર સગાઈઓ જલ્લદીથી સમજી શકતો નથી, પણ એટલાં અતલગ આપરે હોવાં જોઈએ કે જેથી એકમેકના ફેન્ડસ થઈ શકે—નહી?”

“હા જી, નહી કાંઈ?” મીડી આદરેસાઈથી જવાબ કરતી હતી,—અને, એમ કહેતાં, પુરતા અદગ તેમજ એખલાસ સાથેની તેઓ વચ્ચે વાતચીતનું જે એક ગાડું તાજરતોળ ગમડું થયું તે કાંઈ એવી કીમતનું હતું કે તેઓ બંને જ્યારે છુટાં પડ્યાં ત્યારે એકમેકને માટે કંઈ સારોજ વીચાર લઈને—બધે એકમેકથી પુરતાં રાજી થઈનેજ છુટાં પડ્યાં.

પ્રકરણ ૬ હું.

જાજ્યા દાવર ઘણી મોટી-લગોલગ ઘરડી-ઉમરે પરણીને
પરવારી ગયા

એ એક ખોંટસાખોંટસીપર ફરેલી શાદી હતી જરેખર
તો તેણે પોતાનાં લગન કરવાનો ખ્યાલ પાછળથી ખીલકુલ
મોકુફ કરેલો હતો, પણ મેહેલ્લીપર એકદમનો ને હદ વગરનો
અંભાવ જરૂર થતા એ ઉંડાર્યાને જુગારી લખનાં દીવાલ્યા
દુકતાને મોહાન કરવાની એકલીજ મતલબથી તે એ પાછલી
છદગીમા પગણવા માટે એમ પાછો ઉલટ કરી તૈયાર થયો
હતો, અને હાલમા હવે પરણીને પાર પડી ગયો હતો

તે એક બડી દીગસના લગન હતા જાજ્યા કજુસ મળી
ચુસ હતો ખરો, પણ તેણે છદગીની એકજ વેરના આ વરામાં
દુલ્હાં દીલથી મોટો હાથ કાઢ્યો હતો, ને જપછ મેહેલ્લાસા
સાથે શાદીના પાક નરીકાથો બધાઈને તે છેક ઘરડી ઉમરે
તે એક નઓજુવાંન મોહરફાર એ રવેમે ઘરમા લાગ્યો

અને એ શાદીના દરમ્યાનમા મીઠા અને મેહેલ્લીની
પરસપર આલખાણુપીઠાણુ થઈ, જે એક ઘણીજ દીલકસ
નેડીની દીલખુશ આલખાણુપીઠાણુ હતી, અને જ તે એક-
મેકથી કાંઈ અજાજ જેવી હદ સુધી સતોષ પામી રાહ
થયા હતાં

મીઠાં તો રાહજ માત્ર નહી પણ અજાજ - પણ ઘણી
થઈ હતી મેહેલ્લી દાવરમાં એક ઘણાજ સુવડ ટંકથી સજજ
ધણા આ કાંઈ દેખીતા ચચક ઝોજુના, ઉમગી, હસમુખા,

બોલકણા, અતી ઘણા સોહામણા જવાનને પોતાની રમરમા
જેતા એ જવાન નાજનીન છક થયા વના રહી શરી નહી

તે તો એ બે સાધુઓનો મુકાબલો જેનાં જાણે પોતાની
અકલકથી હેરાત રહી, અને બપોળે પોતાની જવાની આ છુટા
સાથના જેડાણુમા હરામ ગુમાવી તે ગદ્ગદે તાલુખી વચ્ચે
તેણીની દયા ખાવા લાગી બચ્યા તો ક મરમાથી પણ વહેલો,
જલ્દીથી ઝમોલાઈ ગયલો એક દેખીતો ઘરડો હતો, કે જ્યારે
આ તો એક એવો યુગર જવાન હતો—એટલે સોહામણો,
એવા ઝલકતા મુખડોનો, એવા ઉંચા અને સરખસર મર્દાંગી-
ભર્યા દેખાવતો કે લોક ખીચારાને અમચ્છેજ ગન્ધામ કરના
હાથે એજ અનુમાન પર આવીને તે મધુરી અટરી !

તે વળી વાનચીતમા પણ બોલીકરાજ એવો પુરવાર થયો
કે હરેક ટાલુકાઓ તે મીકાને એઅખત્યાર હસાવી શક્યો તે
રમુછ, ઉદાર હંતુઓનો ને દેખીતો ભક્તી લાગણીનોજ એક
જવાન તેણીને લાગ્યો

‘એ કદાપી વહેલો ને જમરી ગીએલો હોજે,’ મીકા
એકાતમા લગનની ગતે એકલી પોતાનાં મનમે વિચાર કરતી
હતી, ‘પણ નહીજ મુઘરી શકે એટલો બધો હાથથી ગીએલો
નહીજ હોવો જોઈએ. હુ તો એનામા થંસી એવી કુદરત જેઠ
શકુછ કે સવેલાની ચેતવણી કે મદદ સાથે કાઠ મોહનન
સાથે જો એની દસ્તગીરી કરી શકે તો બચ્ચીન એ ઘણો
મગ્નહતો માણસ પુરવાર થાજો !’

અને ખીજત હાયપર મેહેલ્લીના ઝોગડના એકાતસ
મેહેલ્લીના પોતાના તુરજો કંઈ કીસમના હતા ?

‘આપડ તો હવે રંધાઈ ચુકું,’ તે ખટખટતો હતો

‘બજી તો એક ખોટું દોહોરયુ બી હવે પગી ઝાસવા સાફ ના કેહેજી, ને પોતે પરણીને પાર પડી ગીયોય એટલે હવે આપુને આપડ મોહોત એતયુજ જોઈશે ને મુઘરવુ જોઈશે. જીવવુ હોય તો મુઘરવુ જોઈશે’—વળી જરા થોભીને—‘આએ પોરી કાઈ જખરી માજનદ્રણી છે જોતા જોતામા માડ દીલ જીતી ને ચીત ચોરી જઈ શકી છે ખુદા જાણે મારા જેવા દેશ ખાધને દરવાજા બાધનારને એ એકાએક શુ થઈ ગીયુ છ ? આજ તક કાઈ બી પોરીના બાજમા મને એમ થયુ નથી આએ તો વીસરવા મોગુજી, પણ મુઘ જરા થઈને મારા મનમાથી ખસતી નથી કંઈ ચેહેરામાજ એવુ મીઠુ ને ખેચાણુકારક છે ! નામ બી “મીઠી” છે એજ કેટલુ મીઠુ છે !’—અને તે એકલો એકલો મોટે સાહદે હસ્યો.

*

*

*

છ મહીના વહી ગયા બજીના ને બપઈ પરણીને નવા જુનાં થઈ ગયા.

મીઠા તો લગન પગીની લાહોર પાછી ગયલી હતી, પણ જે કુછની સાથે રેહતી હતી તે બી બીચારી ડોલેરાના સપાટામા ખે દીવસતી રમતમા સફા થઈ જવા કેડે તે બપઈના હેતલરયા ઈજનને માન આપી હાથ તો તેની સાથે તેને બગલે મુખઈમા થોડુક મુઘી રેહવા આવી હતી.

પણ તે જોઈએ એટલી નીરાત કે મુખમા નહી હતી, કેમજે તેણે અતરે આવીને જોયુ કે બજીના અને બપઈ વચ્ચે ઝાઝુ બનતુ ન હતુ તેઓ જરા જરામાં અઘડી પડતા હતા, કે જ્યારે તે હાજર હોય તો તેને બીચારીને તેથી વગર અગતે કાણ ખચ્યાણુ લોગતુ હતુ.

તેમનો મોટો મતફેર પછસા સળવીજ હતો. અપ્પ મેહે દલીના તોરની ઉડાઉ ને ખરચાણ હતી, અને અછ્યાના ને કારણથી અંધા પ્રાણ ટળી જતા હતા. તે કોસાએ આવા અંધા કોહેલા સંડેલા મામલાની ને અપ્પની એ કીસમની નાતાએ-દારીની સ્વપ્ને પણ વકી રાખી ન હતી.

અને હાલમા અપ્પ તેના ઓરડામા તે પોતાની મુદર-પીત્રાઈ મીંઠા સાથ એકલી હતી.

તે મુસ્ત અને થાકેલી હતી. તે અતરે પરણી આવીને એક એવી અયાસી ને મુસ્ત છાંટી ગુજરતી હતી કે તેને નહીં થાકતી થાક લાગી જતી તેમા માંઠા અજબ થતી ન હતી. તે (મીંઠા) તો નહીં કામનુ કામ સોહોધી પોતાના કસાયલા હાડકાને આપે. દહાડો રગડી કસરતમા રાખતી હતી. કાઠજ નહીં હોય તો મોડી રાત મુઘી તે કંઈ ને કંઈ વાચવાનુ લખને ખી ખેસ્તી, ને પોતાના દાખલાની નકલ કરાવવા જોશુ ને અપ્પને ઘણુક કેહતી ને સમજાવતી, પણ ફેકટ.

“મરેડે, દાહડે મુવો એવો લાખો થાએજ કે જાણે નીકતા નીકતો નથી. કાહારે સાહાજ પર જે ગારી જોરાવીને જગ એપોલો પર જઈએ” અપ્પ મીંઠાને કેહતો હતી.

“હા, પણ એ વરી આજે શુ થયુ, અપ્પ ?” મીંઠાએ અતરે માદ થતા, અપ્પની આલસાઈની ગેજની સાધારણ થઈ પડેલી તે વાત વીસરાવીને પુછ્યુ.

“શુ ?”

“આજે સહવારે નાસ્તાપર તહારા અછ વરી મને તો ઘણા ખલરેલા ને ખાત્તા જેવા દેખાયા ?”

‘હા, તે તો વરી પેલાજ મુવાને વડે,’ અપ્પએ કટાખલા.

દેખાવથી કહ્યું. “વરી ફેલજે કંઈ નવી રમરી મુકાવવા
લાકમા તધ્યાર થયોજ”

“કાણુ—મેહેલ્લી ?”

“ત્યારે તે વીટીપરતું નગ નહીં તો વરી ખીજુ કાણુ ?”
અપઘએ ટીચકુ ચટાવી કહ્યું. “કાંઈએ એવણુને મકીને એ
એગલગામણુને વરે એવી એક બે આતમીઓ આપેલો છે કે
એક તો એવણુ રાજના બેળના ગીએલા તેમા હાલમા તદ-
નજ બેજુ ખીખી ગીયુછ તેને અહીં એવણુ બોલાવી મગા-
વેલો છે”

“કાણુને—મેહેલ્લીને ?”

“હવે તુ ખી શુ જાણેછ સમજેછ તોખી વચમાં અમથુ
અમથુ મેહેલ્લીને તેહેલ્લીને કર્યા કરેચ ?” અપઘએ તરયાપાવ
કે ક્યા “આપરે તે એગલગાની નહીં તો હાલમા વરી ખીજાં
કાણુની વાત કરીએછ જે તેની વાત ?”

“તે કાહારે આવવાનો છે જે ?”

“અજા જાણે માહરી,” અપઘએ કટાલાથી કહ્યું,
“એવણુ માહરી પાસ કાહાં લોકના માટીડાઓની પખી મન
મુકીને બધી જરામાની જરા વાત કરેછ જે ? એ તો નાસ્તા
પંજી જરા પટાવી પટાવીને પુછ્યુ ત્યારે જેમ તેમ એટલો ગર
આપ્યો ફેલજે સહવારનો આવી મરવાનો ઉતો”

“ત્યારે તો આયોજ હોશે,” માંડાંએ ઉલટમદ કહ્યું
“મે આજે અગલાની અગાસીપરથી કોઈને ભાડતી વીટોરી-
યામા આવીને આપરા વરડામા ઉતરતો જોયોતો ખરો મને
મેહેલ્લી જેવોજ લાગો”

“ત્યારે તો આયોજ હોશે,” અપઘએ પોતાની બેડકમાથા

ચમડી ઉઠેના કહયુ ‘ચાલ, નીચે લાયબ્રેરીમાં જઈએ તાહા એ મેઉ ભાઈઓ ત્યારે તો કદાચ કંઈ ખી દાહેરા દોહવતાજ હશે ”

“ પણ મને આવવાનું કેમ સારૂ લાગે ? ” મીઠાંએ આના-કાનીથી કહયુ

“ હવે ચાલની તુ તાહરે, હુ સાથે છેઉ કેની ? ” બપઘ બચ્છ થઈ, ને તેઓ અને તે પછી તે ઓરડામાંથી તરત આહેર પડ્યાં

બપઘ ઘણા થસ્ત્રાથી મોટે ઘરની અલપછી તરીકે છેક ધીરેધીરે દાદર ઉતરતી હતી, ને મીઠાનું તો પાકી જતું હતું ! તે પોતે તો તેને ઠોકલો મારી એક ઉંચટમદ પખેરા પેરે ખુશાલ તે દાદર પરથી ગમડી જતે ! જવાનીનાં બધા જોમ, તેજ ને લોહી છતાં બપઘ ઘરડી ડોળી દેખાવા જેવી ચીખીચાખી થયા ફરતી હતી તે એ છોકરીને તો જરા થઈને ગમતુ ન હતુ

તેણીએ બપઘ જોડે જવાની પહેલી હરોલમા જરા આનાકાની કરી ખરી, પણ ખરેખર તો તેને જવાનું નખોળું નહી થઈ પડતુ હોય તો તેને જવા ઘણુ ગમતુ હતુ તે મહેલ્લીને ઘણું મહીને પાછો રૂબરૂ મળવા અને જોવાને ખરાં દીલથી ઉલટમદ અને અધીરી બની ગઈ હતી

બપઘએ તેને સાથે લઈ જઈને લાયબ્રેરીરૂમનું અળગુ બધ દરેક બારણુ એક નરમ આંચકાથી ઉઘાડયુ, ને પછી તે મીઠાં સાથે અદર દાખલ થઈ ત્યાં તે અને ભાઈઓ એકલાજ હતા

„મેહેલ્લી આપાછ શુ ? ” બપઘએ પાઘરી પોતમા

ભરથાર એ ગલ જઈને એક ખુરસીપર બેસતાં અજાણી અમ્મા
 બની કહ્યું, - કે જ્યારે મીઠાં તો જરા અચકીને તે ઓરડાને
 નાકેનાજ એક સોદાપર ગુપચુપ માંજણું જોતી બેસી ગઈ

૩૩૩૩-૪૪૪૪

પ્રકરણ ૭ મું.

તે ઓઝામા એ બને અજાણાઓના આન્યાથી તુરત
 ચુપકીદી પસરી રહી તેમનું એ આગમણ બજીયાને ઝાઝું
 ગમ્યું ન હોય એમ દેખાયું, પણ તે, અલખત, કાંઈ બોલ્યો નહીં.

તેઓ દાખલ થઈ ત્યારે બારણાં બાહરથી તે બને ભાઈઓ
 વચ્ચે અદ્દ કાંઈ સખખત ટપાટપી થતી હોવાના સાદ વડીક
 સભળાયા હતા, પણ જેવું બારણું ઉઘડ્યું કે તુરત વેળા તો
 બને ચુપ થઈ ગયા, ને બેઠિનું ધ્યાન તે દાખલ થતી બાનુઓ
 તરફ ખેંચાતાં મેહુલ્લી મીઠાંને એ ફેસાદ દરમ્યાંન ત્યા આવી
 લાગેલી જોઈ બચ્ચીતરીને જરા જ ખવાણો થયેલો નજરે
 આવ્યો.

ત્યાં એક કચેરી જેવો બધો હાહમાહ હતો બજીયાવચ-
 માની મોટી ટેબલની વચ્ચે એક કુશાદે ખુરસીમા ગોઠવઈને
 બેઠો હતો, કે જ્યારે મેહુલ્લી તેની સામે એક ક્રેદી કે અપ-
 રાધીની કીસમે ઉભો હતો બજીએ તેને બેસવા કહ્યું ન હતું
 ને તે બેઠો ન હતો. ને ગુસ્સાની ઉચ્છેરણીથી ઘણો લાલ થયેલો
 દેખાતો હતો.

“તમે લોકે જર વખત આયા,” તે અજાણ્યાઓનું આવવું દેખીતી રીતે નહીં ગમેલું છતાં બહુજા તરત ખુશમીનજ થવાનું કાલ કરી બોલ્યો. “હું આંખે તારા દેરને, અપઈ, તેની અંધી ખરાબ ચાલતું ટીપણું દેહી સંભરાવતોતો તેવામાંજ તમે લોકે આયા એ દુકનો મારા પછસાને કાંકરા જાણેછ”

“તે એવાણુને થોરી કંમરપર કાંકરો મુકીને કમઈ ધમધ કરવી પડેછ જે તેની વાત !” અપઈએ મોટા થસસાથી મુણકો કીધો

“તેથીજ તો !” બહુ તરત એકમત થયો. “એને તદત દુરામખોરી પાઈ ગેઈછ સરતમા જાએછ, ખીલીયઈને ને પાનાના જુગારો ખેલેછ, ને ખીજી અંધી ખરાબ ધંધનમા બોહાર થાએછ તે મને ખી કહેછ તે હું શું કરવા ખમ્યા કહું ? દાક વડી એકે નવું મોટું તરકટ અજવાલામા આપુંછ. મારી ખોટી સહી જાઈ કરીને એ એબલીસે મારે નામે એકમાંથી એક મોટી રકમ—”

“શરમ છે !” મેહેલીએ તેને મારવા ધામતો હોય તેમ ઉમ્મરણીથી લગલગ તેના આગપર આગલ ધ્રૂવી જઈને કહ્યું : “કેઈ છદ્ગીને વારને એવું નોહમત મારીપર તમે જેરી શકોછ, બહુ ? હું તો કેહુંછ જે તમારા છુટાપાને શરમ છે !”

બહુજાએ ગભીરતાથી માથું ધુણાવ્યું.

“તું ના કેહશે તો તારૂ માનએ કાણુ ?” તે કોપ્યાએ તુચ્છકારથી કહ્યું,—અને તેને વધતો ઉસ્કેરાતો વંદીને વધાર્યું, “હા, આગળ આવ ! મને માર, જગ્યા, માર ! હવે તેટલુંજ જાણી છે એમ કર કે તરતજ મુશકા ટાટ કરાવીને ચાચરા મારવા મોકલી દેઉ તેને વરેજ તો હું ખોટી છેઉ

તેવું કંઈ કર કે લોક તુને જલમા નખાવાને વાસ્તે સાળી મારીજ દયા ખાય।'

મેહેલ્લી એ બધું સાભળતાં તરત પાછળ હટી ગયો. તેણે જોયું કે તેનો ગણત્રીયાજ ભાઈ આગે જો કેહતો હતો તે બધું ખરૂં હતું તે તો તેનો કાટો કાઢી નાખ્યા એવી દોષ્ટ આવકારદાયક તક સોદોષતોજ ખોટી હતો તે તો આજે નહીં હતો એકાદ આરોપ પણ ઉભો કરી તેને પછસા વેરીને તુરગમા ધોકેલી આપે, પણ લોક તેના ચામડા તુપી કાઢે તે દ્વંદ્વરથીજ અત્યાર સુધી તે હીમત કરી શકતો ન હતો.

“હવે મારૂં સાભલી લે, દુકતા,” નેને પોતાની ભેપ-કીની અસર હેઠલ દબી ગયલો જોઈને બહુબા દમામથી ખોલ્યો. “તુને હું છુટી આપુ તાહાં સુધી અહીં માગે તાહા ખાધાપીધા બદલ હવે પછી નજર કેદ રેહવું જોઈશે તુ જાણેછ કે આગે કારજરી વાસ્તેના મારા પુરાવા કેવા મજબુત છે ?”

“એટલે, તમે મને કંઈ છેકળ છુટું સમજોછ કે શું ?”

“છુટું નથી સહમજતો—મોટો ગુન્હેગાર ને અપરાધી સહમજુછ,” બહુબાએ સરખના જેવા સણસણાતથી કહ્યું. “એ તો મારી પછવારેની બધી તાલારી નેકનામી એક એકસ દકાણેથી જ અજવાલામા આવી ગેછછ તે બધું હું તુને માડી મેલીને હજી કેહતો નથી. એટલુંજ જાણુ કે હવે હું તુને મારો ભાઈ નહીં પણ વેરસી મુદ્દમ તરીકેજ ઓરબસ ને મરતાં સુધી કદી માફ કરવાનો નથી.”

“વારૂ પછી ?”

“જો પંચી ને હવીઅ બધું એજ કે તુને અહીંથી હું

છુટી આપુ તાહાવેર મારે તાહા કેદ રેહવુ પરશે,” બજાયાએ પાછો હુકમ ફરમાવ્યો, “ને જે જરા બી મારા એ હુકમની ઉપરાત જવા જેવુ પાણી દેખારયુ છ તો કાઢના બી ડર કે દરકાર વગર આએ ખોટી સહીના તારા મોટા તરકટ વાસ્તે હુ તુને તાબડતોબ ચાચરા મારવા જરૂર મોકલી આપશ, ને તે બદલ હુ બપઢના પોતાના જનના કસમ લેઉછ”

“પણ હુ એમ તમારે તાહા જે રેહવશ તો મારી ખરાબ ચાલથી તો સાબો તમારો બધો ઘેરખટલો બગરી જશે !” મેહેલ્લીએ મોટા કડવાસથી હસીને હક્યુ

“હુ તુને મારે તાહા મારા બરોબરયા કે મેહમાન તરીકે નથી રાખતો,” બજાયાએ વધતા તુચકારથી જવાબ કર્યો, “હુ તો તુને મારા એક નોકર-બંદક કેદી તરીકે અહીં રાખુ છ તાહરીથી કંઈ અમારી સાથે ટેબલપર જમવા અવાશે નહી, ને અમે પોતે જે ખાઈશુ પીશુ તે કંઈ તુને મલવાનુ નથી તુને પછવાગેના ઓરડામા રેહવુ પરશે, ને તુ કંવા હરવા બાહાર નીકળશે તાહરે બી અબદુલ તાહરી પછવારે આવશે”

મેહેલ્લીએ લોહી નીકળે તેટલી હદ મુઠ્ઠી ગુસ્સાથી પોતાનો હોઠ કરડ્યો તેને મીઠાની સમક્ષ આ બધુ કેહવાતુ અત્યંત ને હદ વગરનુ ખેબ્બલત ઉપજાવનારુ પુરવાર થયુ ને પાણી દરતા પાતળો થયો

“તાહરે અમુને કાઢને મલવુ કે મોહતુ દેખાવવાનુ” નથી,” બજાયાએ જારી રાખ્યુ ‘હુ કે મારી વાઈડ તુને મલવા કે તાહાડ મોહતુ જોવા ખુશી નથી, ને અમારા ઘેરમા જે બી મલવા ભેટવા આવે કે પહોરોળા રહેલા હોય તેઓને

ભાઈ કે કસાઈ ?

તો તુ તારી કારી મુસ્ત બતાવવાની હીમત કરવાનોજ નથી એવી મને ખાત્રી છે”

ગરીબ મેહેલ્લી ! એક ઘણીજ તારીફલાયક યુક્તિથી સ્વાયત્તા કાવત્રામાં તેણે પોતાને એની આખાદ રવેમે-સપડાયલો ને કસાયલો જોયો કે આએ બધું હાલમાં તો સાલજ્યા કરવાજ નહીં પણ તે બધાને તાબે થવા વટીક તેણે પોતાને સાડ અન્નિ-વારય જરૂર યઈ પડેલી જોઈ તે નિર્દેશ હતો—ખીલકુંડ નિર્દેશ, પણ હાલ તેનું નિર્દેશપણું તે પુરવાર કરી શકે એમ મુતલબ ન હતું, અને મોટી બેઠજજતી વચ્ચે માહા ભયકાર સરકારી સજ્જનો ભોગ થવા પણ તે તૈયાર થઈ શકતો ન હતો.

“તમે એને આપરે તાહાં રાખોજ તે મને તો જરા થઈને ગમતું નથી,” હયાં વળી બપઘજી જીજીલી પડ્યાં “જવા કાંએ નથો દેતા જેલમાં ? વરી કરે તે ભરે—આપુને શું ? અહીં રહેશે તો અહીં કોણુ જાણે શું શું નવા પરાક્રમ કરી બતાવશે !”

મેહેલ્લીએ મોટા ધીક્કારથી તે પોતાની ભાભી ભણી જોયું તે કેવી રીતે પોતાની હલકી તોખમની આ પુરવારી આપતી હતી ! તે, એમ જતા, કાંઈ બોલ્યો નહીં.

‘હવે બસ થયું કે હજી કંઈ લવારોબકારો’ કરાનો ખાત્રી છે ?” તેણે જરા વારે બજાયા તરફ ફરીને પુછ્યું.

‘હા જા, અમદુલ્લા ખાહાર છે’ તે તુને તાહરો ઓરડો બતાવશે,” બજાયાએ આગળથી કરી મુકેલી-ગોઠવણ મુજબ પાસે ટેબલપર પડેલો ચગ વગાડી કહ્યું,—અને મેહેલ્લી, આસપાસ જોવાની હીમત કર્યા વગર, જખમાયલાં જીગરે ને નોંચી નજરે ત્યાંથી આહર પડ્યાં કે જ્યાં તેણે જોયું નહીં.

કે એ આસામીની આંખો તોની પુઠે મોટા કપડ ને ધીકાઈથી જોઈ રહી હતી ત્યારે તારા જેવી એ નેજરથી ચમ્મો તે ખુબ-ખુરત જવાંનની પછવાડે મોટી દયા ને દીક્ષસોજમાંજ એ આઈ જતી હતી !

તેને (મીઠાને) તેનું ઘણુંજ લાગતું હતું તે બહુબાઈને તેના દયામાં કે કેલા પેલા મોટા ત્રાસજનક અપગમની સચાઈમાં કેમે કરતા માનીજ ન શકતી હતી ! તે આરોપ રજુ થયો ને થયો મેહેલ્લી જે પ્રમાણીકપણાંનાં જોગ ને ગગડાટ સમેત ઉચ્છ્રાઈ ગયો તેથી આ કોઈ પ્રપચ કે કાવતરું દેવાની જાણે એ સુદરીને એકદમ પુરવારી મક્કી ગઈ હતી.

તે પાગની આખોથી એ બહાલા જવાંનને જોતી બેઠી હતી, અને તેથી તેણીની સહમજ શકતી ને લાગણી જન લાલમા બેવડી તીક્ષણ ને જોગવર થઈ પડી તેનાં એ બધા અનુમાનોમા તેને સાહ્ય કરતી હતી ખરી રીતે તો એક બાર પદર વરસના બુચાને કોઈ થયરાવે, ને તે દર્શી ગયેલા દુઃખ દયાવીને નહામી જાય તેમ આ પાકટ દિગરના પુષ્પ કામવાળી પામેલો ને ધાગનો અભ્યાસ કરી પરવારેલા જવાંન ત્યાંથી નામોથી વચ્ચે આલ્લનો થયો ને તોળીને બેઠકે ગમ્યું નહીં કાએ નહીં તે સામે થયો ? કાએ નહીં તેણે ને કોસાન સાંભો થયગયો ? કાએ તે એમ દર્શી ગયો ?

અને ત્યારે વળી તરત તેથીને લાગ્યું કે આ કોરવરીના જે અપરાધ તેનાપર લાગુ કરવાના ટાંગડા રચાયો હતા તે જે એક ટાંગડોજ હોય તો તેમા કોઈ એવું હોયુંજ જતરજો કે જેથી તેનો અવેલા અચાવ નહીં થઈ શકે, ને તેથીજ કદાપી તે વધતી તાનુબંધ કરવાથી લાલમાં દનાઈ અર્થે એમ બાજ આવતો હોય ?

“મે પેહલાવીજ ઘણી ધીલી દોરી મુકી,” મેહેલ્લીની પછવાડે આરણું પાછું બધ થયું કે બજામાં બખાલ્યું “પેહેલ્લીની જો હું ખેતી પકરને તો મારી ને એની એટલી હાં મુઠીની ખગાળી થવા પામતે નહીં”

“જોજોની, એ અહીં ખી થોરો પાધરો રેહવાનો છે જે તેની વાત” અપછંએ પાછું ડીચકું કર્યું “એ અહીં ખી કંઈ પોતાના પાખન બતાવા વગર રેહવાનો છે કે શું ?”

“એની પાસે હાલમાં ઝેર ખાવાની અરદી નથી,” બજામાં સહમજ્યું, “ને હવે હું એક પુટી બદામ ખી એના હાથમાં જવા દેવાનો નથી, એટલે પછસા ટકા વગર એ કરીજ શું શકશે ? મે વગી કાલનાં બધા પેપરોમાં જાહેર ખબર છપાવી છે એક ખરાબ આદમી તરીકે મે એને મારા વારસા હિંમ્સાથી ઓવારનીવાર કીધેલો છે, ને એના કંજોનો હું જવાબદાર નથી”

“હું તો એ તમારા પાટપર ઘણુંજ ઘાટકી સમજીશ. મીં બજામાં,” હયા તામોશ નહીંજ થઈ શકવાથી મીં ઉસ્કે-ગળીયી પોતાની એકમા ચમકી ઉડીને ઉભી થતા બોલી “આજના બધા નહીં તો ઘણાખરા છોકરાઓ એવાજ હોયેછ. વરી રેસમાં આજે કાણુ નથી જતા ને બેટીંગ કાણુ નથી લેતા ? એવળુને તમારે ખારથી સુધારવા જોઈતાતા મને તો એવળુ ખરેખર ઘણા ભલા લાગેછ, એવળુનામાં સદયણુ બધા કાટ ખાતા પચેલા છે, ને દુર્ગુણો તેથી ઉપર તરી આવેલા છે, પણ—”

“તમે નહીં સમજો, મીંમાએ, મુગાં રેહી જાઓ,” હયા બજામાં તરારે મેલ્યો “તમે એને સાધુ ના જાણતા-ઘણોજ

લટખટ ને ખરાગ માણસ છે લેઓની, મે પકડે પાયે ગાતમી મેલવી કે આગલ એક ઠેકાણે માર કાજ ચરવાયું તું તાંહા ઉધુ ચત્તુ તે સાંખેવારાંને સમજવીને એણેજ તે બધુ ઉલટાવી નખાવ્યુ । રખે હુ પનાણુ ને મારે તાહાં છોકરાં થાયે ને એ પોતે રવરી જાએ તે શીકરથી એ કાકર હગમખેરે મારી વીરધ કામ લેવામાં કંઈજ બાકી નથી રાખ્યુ, પણ હુ એને કદી બી કાવવા દેવાનો નથી-કદી નહી મે અદીએહેસ્તપર મુખડ લોખાણુ મેલીને કસમ ખાધાજ કે હવે પછી મુવે કે જીવને એના હાથમાં મારી દોલતનુ એક સવાદ્દીયું વટીક નહી જવા પામે, ને હુ એ મારા કસમ પાલસ-છેક મહારી ધાટીમાનો દમ ઘુટઇ જતાં મુધી પાલસ ।”-અને આ તે દરાવના મુન્તકીમપણા સાથ કાઇ એટલા તો કરડા ગુસ્સાથી ટેળલપર હાથ અકાળી બોલ્યો કે તે એહેરામાં એકદમ કાણે હણુક મારી ગયો, ને તેનો એખ્યલ એહેરે એકાદ પળ વધતો કદરપો ને કદરખીલામણો થઇ પડ્યો ।

મીઠા થયરી ગઇ આવું ઝનુન-ભઇ ભઇઓ વચ્ચે આટલી હદ મુઝીતુ વેર ? એ તેણીને નવીન અનુભવ હતો, અને તે છતાં મેહેલ્લીને માટેના પોતાના સારાં મતમા ને છોકરી જરા એ દગમગી નહી અલગત બધા નોકરનકરે વટીક ને જવાંનની એ બેઇજજતી પામી ગયાં હતા, ને એવી બેજનલન વચ્ચે તે છતાં તે રહ્યો હતો તે તેની નગણાઇ તેણીને મુતલગ ગમતી ન હતી વળી તેની અત્યાર મુઝીની વર્તણૂકમાં અઘરીટ ઘણુ હોવુજ જોઇએ એ બી તે મનથી વધતુ બોલુ કબુલ કરવા વના રહી ગઈ ન હતી; પણ કોઇ બી ઘણુજ ગભીર મુન્હાનો ને છોકરે જવાબદાર હોય એ વાત તે માની ગઈ ન હતી

તે ઘણાજ ચંચળ લેખની ને નેજ બુધીની એક આહોરા
અખળા હતી, માટે મેહેસ્લીની સાથની વાતચીતનો તેને જે
થોડો અનુભવ થયો હતો તેથી તે ખાત્રીથી માની શકતી હતી
કે તેને તેની મુશકેલીઓથી એક વાર મુક્ત કરી જે કોઈ માયાથી
ખરે ને સીધે રસ્તે ઉતારે તો તેનામા હજી લગાઈતું ઘણું
ખમીર બાકી હતું ને તે એક લસો, સાચો ને લાયક જવાન
પુરવાર થાય એમ માનવાનું કશીજ રીતે વેહેમભરેલું નહીં હતું.

અને તેથીજ તે તેને છુપી ચાહતી રહી હતી તે તો
જાણે તેને અત્યાર આગમચ પોતાનું તન મન આરોપી ચુકી
હતી જોકે તેમની મુલાકાત દુક ને પીછાંણુ ઘણીજ દમ
વનાતી હતી, પણ પોતાનાં દીલના તમામ પ્રમાણીકપણા સમેત
તે લલી છોકરી એ જવાનને વાસ્તેના હેતમા ખરાં દીલથી
એકદમ ખેચાઈ ગઈ હતી તે પોતે આચારવિચારની ખીલકુલ
ગુપ્ત અને સદગુણી હતી, અને તેવી એક આ વહેલ જવા-
નને ચાહતી હતી, કે જે ચાહને ખાતર તેને, અને તો, પર-
ણીને સુધારવાનો એક તારીફલાયક હદ મુધીનો દલેર કરદ તે
હીમતવાન નાજનીન હાલમા પોતાના મનથી લગભગ નકેડી
કરી ચુકી હતી !

પ્રકરણ ૮ મું.

સજોગોએ એ પછી જલ્દીજ તેણીની એ ધારેલી ધાર-
ણામા તેને મદદ કરી એક સહવારે તે ફરવા ગયલી બુ ગલે પાછી

ફરતી હતી ત્યારે બાહેરની પગથીપર અચાનક તે મેહેલ્લી સાથે પાછી રૂબરૂ મલી ગઈ

તે એકલોજ હતો તે બેતકરાર અત્રે નજરકેદ હતો, અને બહુના વીશ્વાસુ અબદુલનો તેનાપર ચાલુ ચોકીપેહેરો હતો, પણ અનાયસે હમણાં તો અબદુલ તેની પુકેપુક તેના ઓલા પેઠે લમતો રેહવા માટે મોજુદ ન હતો, અને—અને તેઓ મહ્યાં

બંનેના એહેરાપર એકદમ રતાસ ધસી આવ્યો મેહેલ્લી પોતાની નખળાઈ ને નામોશીની યાદ થતા આ તેજસ્વી સુદરતા સામે એકદમ શરમાયો, અને મીઠાં તો એક સ્ત્રી—અને વળી એક આહાતી સ્ત્રી—ની સ્વભાવીક ઓશકથી, જેમ થવુ જ જોઈએ તેમ, વધારે લાલ—અને પરીણામમાં, અલખતાં, વધારે સુદર બની

“ફરી આયા ?” મલતા સાથે બેઠેને બરપા થયેલો એ પેહેલી હરોલનો ગભરાત સમી જતા કંઈખી બોલવુ જ જોઈએ એ જરૂરતુ માની મેહેલ્લીએ તુરત પોતાનાં મનનુ સમાધાન ફરી લઈ વાત છેડી

‘હા જી,’ ને શરમાળ સુદરીએ નીચી નજરે ને ધીમે સહારે હજી કાંઈક ઓશકતા શરમાતા જવાબ કર્યો,—અને તે ઉતાવલમા બગલાના કપાડિડમા વલી જવા જતી હતી

“કેમ, કંઈ ઘણા ઉતાવલમા છેઓજી ?” મેહેલ્લીએ હવે કાંઈક વધતી હીમત એકડી કરતા કહ્યુ, “મારી સાથે વાત કરતા શરમાઓજ કે સુગાઓજ ?”

“નહીરે જી, સુગાએ કાંઈ ?” મીઠાએ કાંઈક ગસ્તી ગુસ્સાથી જવાબ કર્યો, અને ત્યારે તેણીની ઓશક ને નાહી-

મત પણુ એક લેહેનમાં દુર થઈ જતાં તે બંને આગ્યો. સામસામી, અરસપરસનાં હેતનીજ લાગણીઓમાં ખેંચાતી એકાદ પક્ષ એકી મતી.

“હું મુગાતી તો નથીજ,” મીઠાએ ઢવરી રાખ્યું, “પણ ખડું પુછાયો, મીઠું મેહંત્રી, તો તમારા ભાઈની જરૂરીને તમે જે કાસમે તામે થઈને આદીં પરી ગયાછ તે મને મુતલગ ગમતુ નથી.”

મેહેલી, એ સામજના, છેક માથાનાં ઢાલક તુલક શર- માથા ને લાલ થયો.

“એ એક ઘણી તાનીકલાયક તરડીયતી રચેલું કાવત્રું છે, મીઠાં, કે જે હું તમોને સમજવી શકતો નથી,” તેણે ખગં દીક્ષતી ઉડી ગમીતી અદાથી જગ વારે જવાય કર્યો, “હાલ ખર માતો કે એ ઔરજગીના નેહંત ગુન્દા બાળે હુ ખીલ- કુલ નિર્દોષ છેઉ મારા જેવા એકના ખુદના કમમ બી તમો તો કમલ માનયો નહી, પણ—”

“હુ માનુ છું,” તે મદાણુએ ખરાં દીક્ષતી દીક્ષમોજથી ઉસ્કેરાતાં નરત જવાય કર્યો, “તમારે કસમ લેવાની જરૂર નથી, કેમજે એ બાળે તમો તમનજ નિર્દોષ હોવાની તો મે માહુગ મનથી આગે આગમચની પુરેપુરી ખાત્રીમાની લીધીછ.”

“ઓ, કેવુ હેસાન !” મેહેલીએ ખરા દીનના હેસાનમાં ઉમ્કેરાઈને તે સામે ઉભેલી મધુરીનો નહાનો નરમ નાલુકે મુંવાલો હાથ પોતાના હાથમાં પકડી લેના કહ્યું.

મીઠાએ તે ગુન્સાથી જટકાતીને કે નરમીથી છોગવીને પાછો ખેચી લીધો નહીં તેણીને તેમ કરવું પણ અસબ્બ સગ્યું, અને ખર કહીએ તો આચારચિત્તારની હુબહુ સુધ્ધના

છતા મેહેસ્ત્રીએ તો હાથ પોતાના હાથમાં લીધા તે તેને ગમ્યું. મેહેસ્ત્રીના દીકરાનાં પ્રમાણીક જ્વેશ અને સાચવત સિવાય તે વર્તણૂમાં તે પહેલે અમોઝ, વાધાભરેલું કે ગંજીય કશુંજ ન હતું એમ તે જવાન ખાતુ એક મેઢંડમા મનથી માની લઈ શકી.

“પણ એમ તમે અહીં કાહા તક ત્યારે કે પરી રેડી શક્યો?” તેણીએ તે ઉપરથી કાઠક વધતા હેત તે કાળજી સમેત સવાલ ઉઠાવ્યો.

“હુ મહારી ગણુત્રીમા છેઉ,” મેહેસ્ત્રીએ કડવાસથી હસીને કહ્યું ‘હુ જે હાલમા કવખને જરા ખી ચેચુ કદ’ તો ખેશક એ મને જોલમાં ધડેલી આપી શકે એવી કુનેહથી એણે ગમ લીધેલું છે, વાસ્તે મને હાલ તો સમાસી સમાગ્રીને કદમ ઉચકવું પડેછ, મગર એ ખંધી વાત જાહનમ ગઈ તમે મને ગીટ્ટી માનતા નથી તેજ ખચ છે, ને તેની મને ખાત્રી મલવાયી મહારી જાતીપરથી જાણે એક પાહાર ઉચકઈ ગીયો!”

“એટલું ખંધું?” મીડાએ કહ્યું,—ને તે મોહ પમાડે એવા મીડાસથી હસી

એ પછી તે દહાડે તો તેઓ થોડીક ખીજી ત્રીજી વાતચીત કરીને છુટા પડ્યા, પણ એ રવેમે મીડાજાતનું મંગણું થયું તે કાંઈ એટલેવીજ આખર થયું નહીં તેઓ એ પછી રોજ મલતા રહ્યા આદી ચીતીને મલવાની મઝસદથીજ અને મલતા હતા કે કેમ તે તો કહી શકાતું નથી, પણ એ મીડી મીડાકાતોની અનેને આતુ તૃપ્તિ તે આરજુ થતી મેહની એ તો ખરું.

અને મીડી મીડી તેમાં કશુંજ અનર્થાદિશીલ માનતી નહીં

તે પોતાના પ્રમાણીક દીકરી લાગણી મુજબ ખીસકલ નિષ્ક
કંકબજે વરતની હતી તેજ તેના જેવી એક સફળુણી છોકરીને
માટે બચ હતું. તેના પ્યારમાં ને સાચી અને વિચારોમા શુધ્ધ
હતી, અને સાચા પ્યાગ્નુ લક્ષણ એ અને એજ થઈ શકે છે

એ પછી થોડું એકે બપોળની સાલગરેહ પડી, અને
તેણીએ બહુબાપુ દયાંણ કરી તે દહાડે મોટી ધામધુમની
એક મેળાવાની કરાવી ઘણાક સારે ધનનાં પહોરણા આપ્યાં
હતા, અને ને દાહડેનો બધો ટારભાર મીઠાંને હાથ હતો સ્વ
રૂપવાન મીઠા, તેથી, એ રાત્ર કાંઈ ઓગળ દોરાથી તમ્બાર થઈ
હતી, અને જોકે તે પોતે એમ દરદાગીના ને ઉચા પેશાકેને,
દોરે સજવા ઝાઝી રાહ ન હતી, પણ બપોળએ બહુદ થઈ
તેના કને એ બધો સણગાર સજવ્યો હતો

અને એ દોરામાં મીઠી મીઠી કાંઈ એવી તો મનોહર
લાગતી હતી, એટલી દીકરકસ, એવી જોવાજોગ મનોહર કે
તેને ચેરી છુપીથી દુરથી જોતા પ્યારથેલો મેહેલ્લી હપથેલો
થયો તે તમામ આજેજ અને માહાત થયો 'માહરાં કાહા
નસીબ,' તે મનથી પટપટનો હતો, 'કે એવી એક શીરેશ્તા
જેવીને મારી પરણેનર બનાવી આજે અત્યાર તકની બેઆમર
ને તુકાણી છદગીને બદલે હું એક શાત સુધરતી ચાલતી ને
સુખી છદગી ગુજરી શકું ?'

તેને, અજાત, મેલાવડાના દરમ્યાનમાં આવવાને હક
કે રજ ન હતી. પણ ખાનુ બલાસ થયા પછી જ્યારે મોટા
હાલમાં મેહેમાનોને રીઝવા ગાયન શરૂ થયું ત્યારે તે વચ્ચા
મોટા દાદર તલે ભરાઈ ગયો, ને મીઠા ઉતાવલમાં એક ફેરો
માળ પર જવા ગઈ કે તે તેને પકડીને દાદરની તલેના એક
સંઘડમમાં ઘસડી ગયો

“આજે તો તમે મારી ગમ જોતા બી નથી, મીઠા?”
તેણે દુબળી કહ્યું, અને તરત વધાર્યું, “મીઠી, મીઠી મીઠી,
હવે હું માગ દીવનો ઉભરો રોકી શકતો નથી તું મારા
જેવા એક નાલાયકનો હાથ એક સફા મુઠી માટે કબુલ કરી
તેને બચવા ને સુધરવાની હજી બી તક આપી શકશે? મારી
પાસ પછસા નથી, સાફ નામ નથી, આગલી આગ્રહ નથી
પણ તાહરા જેવા એક શીરેસ્તાની ઓથે એ બધું મને ખાત્રી-
પુર્વક લાગે છે કે હું ખચ્ચીતકરીને મેળવી શકશ કહે મને
ત્યારે કે તું માગ જેવા એકને કબુલ કરી ને કબુલ રાખી શકશે?”

મીઠા તો ગલરાઈજ ગઈ આ એટલું બધું ઉતાવળું,
અચબુચ ને કવખતનું હતું! આવી એકાદ માગણીની તે સપુર્ણ
વકી ને તઈયારીમા તો હતીજ, મગર હાલ આગે કામકાજને
વખતે દીવની ઉશ્કેરણી કાબુમા ન રહેવાથી મેહેલ્લી ભટ દેઈને
એમ બોલી દેશે એમ તો તે મુતઝગજ ધારતી ન હતી, અને
તે જતા તેની એ કાકકુદીલરી અપીલનો મેહેલ્લીને તે મધુરી
તરફથી તે મુલાખ રાત્રે જો જવાબ મળ્યો તે અત્રે વીંતારીને
કેહવું જોઈશે?

તે રાત્રે એ પછી અરધેક કલાકે એક ભય કર જનાવ
બન્યો બપોઈ અચબુચ કેકે ગુમ થઈ ગઈ, ને તે જનાવ તદ્દન
નહી ધારેલો જાણુમા આન્યો, કે જ્યારે ખુશીની તે મીજલસ
છેક મોડી રાત્રે ભારે ગમી સહીત ખરખાસ્ત થઈ

એ થયું શું? તે ગઈ મ્યા? બજાયાએ ઝોરડે ઝોગડા
જેવાડ્યા, રોશણીથી દીપાવમાન કરાવેલો આખો બાગ ને
કપાઉડ વડીક ખારીડીથી તપાસાન્યા, પણ તે કેથે હતી નહીં!

હીરામોતીમા ગાંજરાએલી ને બેટી મતી પોશાકોના બહારમાં એકદમ થથેરો કરી નીકળેલી તે છોકરી એમ અચળુચ અલોપ થઈને ગઈ ક્યાં ? શુ તેને ધરતી ગલી ગઈ ?

મોટો ગલરાત વ્યાપી રહ્યો. બધા ખાઈ ઉઠ્યા ને હાલમાં આવ્યાં ત્યાં વેર તો તેને સૌએ પોતાની આસપાસમાં જોયલી હતી, ને પછી બજાયા તેને કંઈ કેહેવા સોહોધવા લાગ્યો તો મલી નહીં તે થાકી ગયલી હોવાથી કદાપી પોતાના ઓરડામાં ગઈ હોય એમ જાણી ત્યાં તરત તલાસ કરવામાં આવી, પણ તેની આયાએ સાક ના કહ્યું જે તે એ તરફ તો આવીજ ન હતી, અને તે પછી તે આખી રાત-બહેકે બામદાદ તણુ થતા મુઘી ગુસ્સાથી ઘેલા બનેલા બજાયાએ એકને જગ્યે દસ ખરચી નાખીને આતાલ પાતાલ એક કરી નાખવા જોગી અનેક બુસ્તેજો ચાલુ રખાવી,—પણ કશોજ પત્તો મળ્યો નહીં ।

પ્રકરણ ૯ મું.

તે ગઈ ક્યાં ? સૌ ખાઈ જમીને પરવારયા ત્યાં મુઘી તો, ઉપર કેહેવા મુજબ, ઘરડા બજાયાની એ જવાન મોહોરદારને ખુશ ખુશાત, ઉલટમદ, પેહેડેલીઓડેલી, ઇસ્ક્રામીસ્ક્રી બનેલી સૌએ પોતાની આખ તલે ચાલુ જોયલી હતી, અને તે પછી ડોઈગ-ડમમા ગાયનતો રગરાગ જમી રહ્યો, તેટલા અરમાનો દરમ્યાનમાં અલોપ અને અદ્રબ્ય બનેલી એ બપોલ ગઈ ક્યાં ?

તે ગલગતની અને સોહોધામોહોધની રાત પછીથી ખીજી

સરવારે મોંઢી મીઠા અને મોંઢેલી દોઢમા અચ્ચુચ મલી ગયાં મોંઢેલી ઘણો ઝીંકા હતો તે સારી ગત ઉઠાયો ન હોયે તેમ તેની આખ ઉત્તગરાથી લાલ ખેટાં જેવી થયલી દેખાતી હતી.

“ઓ મોંઢેલી, ટુંકું છું થયું !” ભલી મીઠાંએ ક્યાથી લગભગ રડી દબને તેને કહ્યું. “કાણે જાણ્યું કે અચ્ચુચ એમ જવા રંગમાં ભંગ થઈ જશે ! એ શું થયું હશે ?”

“ખુદ જાણે, રીઝર, મને બી કંઈ સદમજ પડતી નથી,” મોંઢેલીએ જવાબ કયો. “હું તો ધારું કે—”

પણ તેણી તો કાલ સાથે દોઢનું બારણું પાછું ઉઘડ્યું, અને જઈ ઉસ્કેરાયેલાં દાખલ થયો. તેની પુકેપુક તે છેક લગભગ પોલીસ હતી એક યુરોપીયન ક્રાનસ્ટેશન તે એક જમાના સાથે એ “વીલી પાઘરી”ની તે એક ખાસી મજાદતી ચડાળ ચોકડી હતી.

“પડેલ !” જઈયાએ અદર આવતાને વાર ખુમ મારીને ગળપણટ કર્યો. “મદારી ગઈ જ્યાં તે ગેઈ તે ગેઈ આગેજ મુઠપર છે. મદારી પાસ મોલુદ પુગવો નથી, પાશુ મદારી ખાત્રી છે કે અજેજ તેનું ખુન કરેલું છે તે લાલ કેંડે બી સાતી દીધેલી છે.”

“તુ ભાઈ કે કસાઈ ?” મોંઢેલીએ પોતાના ગલગત તે અન્નયર્થીમાથા મુશરીસ સાથે ફરેગ થતાં મોટા કડવાસ તે ધીકાર વચ્ચે કહ્યું; “શું કરવા એમ તુ મદારી પુઠે લાગોઈ ? તમે મને કાલી એમ સનાવ્યા કેંઈ ?”

“તમારે અમારી સાથે આવવું પડેલ,” ક્યા તે ક્રાનસ્ટેશન તેને કાલે લાગી કહ્યું, —“અને લાલ તમે જ બી કંઈ બોલો.”

તે વધતુ તમારી વિરૂધ્ધ જશે તેથી નહીં બોલો તજ બહિર

મેહેલ્લીએ દયાજનક રવેસે મીઠા તરફ જોયું તે સજનીની આખમા બજ તરફ ફક્ત ગુસ્સાના જવાલા જલતા પ્રગટ જણાતા હતા, ને તેથી તે અભાગ્યા જવાનને મણી હીમત ને ધીરજ મળી. તે તેને ખીલકુલ બેગુનાહ માનતી હતી એ એકજ નજરમા જોઈ લેવાનું હતું, ને તેથી હવે તે ધણી ધનતાથી બોલ્યો, “તમારે મને લઈ જવોજ હોય, મીં કોનસ્ટેબલ, તો હું તાએ છેઉ ”

એ પછી તેઓ ગયા એક દાહડો, બે દાહડા, ત્રણ દાહડા ગળડી ગયા પણ બપોલ તો દટપજ ગઈ તેને તો ધરતી ગળીજ ગઈ હોયેની તેમ તેનો કશોજ કેથે પત્તો મળી શક્યો નહીં પોલીસે સોહોધબોળ કરવામા કશીજ આડી રાખી નહીં બગલાના કપાઉડના કુવાઓમા વટીક તરનારાઓને ઉતારવામાં આવ્યા, પણ કેથે નહીં—કેથેજ નહીં ! બસ એટલુંજ અનુમાન થઈ શકતું હતું કે કોઈએ ખી તેનું ખુન કર્યું હતું, પણ કોણે અને કાએ, તે ખુન કરીને લાશની શી વ્યવસ્થા કરી મેલી હતી તે કોઈ કશીજ રીતે કલ્પી શક્યું નહીં

એ દરમ્યાન મેહેલ્લીને મેજસ્ટ્રેટની કોર્ટમા ખડો કરવામાં આવ્યો, પણ એક ખી સીધા કે આડકત્રા પુરાવાની ગેરહાજરીમા તેને, અલબત્ત, તરતજ બાઈજજત છોડી મુકવામા આવ્યો

તે એ પછી કેદથી રીહાઈ પામેલો પાધરો પોતાના ભાઈ બજાયા પાસ ગયો તે ગુસ્સાથી ઉશ્કેરાયલો એ વખતે છેક લાલ ભુડ જેવો બની ગયલો હતો !

“હું તમારા વલોદ મુકામમાથી જાઉંય, બજ,” તેણે ધણાજ ગુસ્સાથી કહ્યું “હું તમારા જીવનમાજ બસ તલે રહેવા

હવે સાફ ના પાર ચ, અને હવે જોઈએ તો જેમ આગે નહી વાડના વાક સાફ તમે મને પકરાવ્યો તે જેલમા મોકલાવ્યા તેમ પેલા તે જુદા ઉભા ડરેલા ઝંરજરીના વાક સાફ ખી થાએ તે કમી લેજો” — જરા થોભીને — “હજી ખી તમે માનોજ કે નહો, અજી, કે અપર્જ ગુમ થવાના આગમા મહારે હાથ કશોજ નથી ?”

“કદી નહી માનુ,” તે જુદાએ લગભગ ચીચ પાડીને જીવ જકાટ્યો “મહારી તો ખોદાના ઘેર મુઘીની ખાત્રી છે કે તુ અને તુજ તેનો કરપીણ ખુની છે બંદાં પહેલુ મહાર કાજ ચરવાયુતુ તાહા ખી ખાતર પારીને અધું ખંદાન મેદાન કનાર તુજ દોજખી ઉતો એમ પુરવાર થયુંજ, અને હાલ મહારે તાહા કરજદ પેદા થવાની વડી ઉતી એવો મામતો જાણુતા તેજ મહારી દોલતની હુકમર અદેખઈના માર્યાએ એ ખીચારી અપઈનો ખી કાટો કાહરી નાખેલો છે—પણુ જાણુ કે મહારો દીકરો તે વાગસ થતોતો તુ મુવો, પણુ એકદોકરો ખી મહારી દોલતમાથી હવે પછી કાઈ ખી દાહાર તાલર કાલે આવવાનો નથી,—એક ખોટો દોકરો ખી નહી !”

“મને હવે જોઈતોજ નથી,” મેલેક્લીએ મોટા કડવાગથી કહ્યુ, ‘હુ મહારી પાછલી તુકાણી જીદગીથી તદ્દન ધગ્ગ ભરાઈ ગીયોગ, તે એક શાંતી સાથની નવીજ જીદગી શુદ્ધવાનો નેક દરાવ મહાગ મન આથ કરી ચુક્યાંચ હું ગમે એવી મેહનત મજુરીથી પણુ આખર ઇજ્જત સાથે હવે પછી મહાર પુર કરવાનો છેઉ, તે મને નેથી તમાગ પેઆપર હવે નકરત આવીજ હુ મહારી પાછલી જીદગી માટે પરતાઉજ, મગર હજી ખી માનજો કે ખોટી સડીનો તે આજે તલમારી અપર્જ

બાબેના જે આરોપ તમે મહારીપર લાગુ કરો છો તે બેઉના સબધમાં હું તદ્દનજ અને ખીલકુલ બેગુન્હા છું કે !”

“ધુત, કમીના, જા હવે અહીંથી—કાફ કર તહાફ, નહીં તો એ અંધી તહારી જુદી લલાંસથી મહારી ધીરજ એકદમ ખોલી બેસી હું વરી કંઈ નવું જુનું કરી નાખશા,” અજમે ગગડાટ કર્યો.

“ખોદા તમેને મહારી તરફની એ સખાઈ માફ કરે,” મેહેલ્લીએ હવે જુદો થતાં ને રૂબસદ લેતા ઘણાજ દર્દમદ દીલે કહ્યું, “હવે આએ જીદગીમાં ખુદા ચાહશે તો આપરે પાછા કદી મલવાના નથી”—અને તે એક દયકાંના અવાજ સમેત ફરી જઈ તે ઓરડામાંથી બાહર પડ્યો, કે જ્યારે પીસેલા દાંત વચ્ચેથી તે ખુદો બગડ્યો, “ખોદા તુને ગારન કરે ! ખોદા કરે ને તુ દરયાને રસ્તે જાય તો તહાફ વાહાણુ દુખી જાએ, કે રેલને રસ્તે જાએ તો ત્રેન ઉધી વરે !”

હવે મેહેલ્લી તે ઓરડામાંથી બાહર પડ્યો કે ત્યાં બારણા આગળજ મીઠા ઉભેલી હતી તેણીએ તે છુટા પડતા બને માન્યાઓની વાતચીત ને તકરાર સાલણી લીધી હતી તેણીની આખોમા આંસુ હતા.

“ત્યારે તમે સધાવો છો ?” તેણીએ મેહેલ્લીના રૂમસ ચેહેરાપર ઉડી શીદાગીરી ને હદ વનાની હેતલરી દયાળુ લાગણીથી નજર ફેરવનાં પુછ્યું.

“હા, વહાલી મીઠા,” તેણે ગમખારીથી કહ્યું “મે નાહક તાહરા જીગરમા મારા જેવા એક નાલાયક વાસ્તે જુદી ઉમીદો ઉભી કીધી મને માફ કરજે ને મને ભુલી જજે”—અને તે જવા કરતો હતો.

“ઝોહો, કાહાં ચાલ્યા ધમકમાં ને ધમકમાં ?” પોતાના આમુઝો વચ્ચેથી હમીને મીઠાંએ કહ્યું, “તમે બજોઈ કે મારો પ્યાર કે મારૂ વચન કાઈ બી બેદીલપણા કે અરધા છગરે આપવાવાલી હુ છોકરીજ નથી ? હવે તો બાહા તમે તોહા હુ !”

“અરે પણ, મીટી, હુ તુને કેમ માહરી સાથે લેઈ જાઉં ? તુ મને કેમ કબુલ રાખી શકશે ? મારી પાસ હાલમાં ખાવાની ખાખ નથી, ને મારી ઇજ્જતના વટીક માહરા લઈએ આગલ રેહીને આએ મુખના કાંઠગ કરી નાખેલા છે !”

‘ ને તેથીજ તો તમે મને વધતા પ્યારા લાગોઈ, ’ મીઠાંએ વધતી હસીને કહ્યું “મુખના સાથી તો બધાં થવા આવે, દુખમાં સાથી થાએ તેજ ખરા એ ખરી વાત છે કેની ?” અને તે પાછું હસી — “અને ત્યારે હાલ હુ તમારા દુખમાં સાથી થવા માગુઈ, ને પછી વરી મુખમાં સાથી થવશ ”

મેહેલ્લી આ અજબ તબયતની પાઠ શીશગીરી ધરાવનારી લાખ નેકમાં એક મજે એવી એક તરફ ઉડા બહાલની અગ્ન પળીમાં ડીકતો ઉભો

“પણ, મારી વાહલી, હુ તુને કેમ લઈ જાઉં ?” તેણે જગ વારે પાછું કહ્યું, “મારી પાસ ખાવાની ખાખ નથી, વાસ્તે હુ જઈને કંઈ પેલા કરી શકું ને મડાઈને તુને ખોજાવી શકું તેટલા —”

“તે બધું પછવારેથી થયા કરશે,” મીઠાંએ ધીરજ આપીને કહ્યું. “માગ બેહેસ્તી પપાના માગ નામપર કરેલા ચાલીસ હજાર મોજુદ છે તે આપરે વાસ્તે ગરીબ સસારે ઘેર માડવા ને થર પરવા પુરતા છે હાલના શરૂઆતના ખરચની, તેથી,

તમે કરીજ દુકર ના કરો, બહાલા,”—અને તે દીલરૂઆએ મોટા વીશ્વાસ વચ્ચે પોતાનો હાથ મેહેલ્લીના લાગણીઓથી ધુજતા હાથમાં મેલ્યો.

“તુ મારો રાહનુમા શીરેસ્તો પુરવાર થઈજ, ડારલીગ,” મેહેલ્લીએ મોટા હેસાતથી ઉભરાતા દીને કહ્યું, “હુ મારી પાછલી છદ્ગી આજે જે કમકમાત સાથ જોઈ શકુ છ તે કીસમે મને તે જોવાડનાર ને મારી આંખ ખુલી આપનાર તુજ છે તુજ મને મુધારનારોમા ખરે રસ્તે મુકનાર હવે પછી મારે હમેશગી મુધીનો મારો રાહનુમા શીરેસ્તો છે ને એ પાક રાહનુમાઈને કદમોકદમ લાયક પુરવાર થવા હવે તે સાહેબ મને તોફયત બક્ષે !”—અને તેઓ હેતથી બગલગીઝ થયા, કે જ્યારે તેજ પહે અચભુચ વળી બાલુમાંતુ બારણુ ઉઘડ્યું અને બજાયા પોતે ઉગરપર આવી ઉભો.

તે તો હલનીજ ગયો તે તો ફાટીજ ગયો ! ઓ ગજબ મીઠા મહેલ્લી જેવા એક હાંધુત પામેલા “હગંમી”ની બગલમાં !

‘મીઠા શરમ છે !’ તેણે મોટા ગુસ્સાથી કહ્યું ‘મે તુને ઘણી ધજજતવાલી છોકરી બણી ની ઓ, કેણે તાર તજ્જથી આવી બેશરમીની વડી રાખી હોશે’

‘મોહનુ સમાલીને વાત કરો, મીઠ બજાયા,’ મીઠાએ મોટા તોરથી કહ્યું, ને બજા તો થયરીજ ગયો ‘અમે તે બેઉ વરબદ્ધર છઠ્ઠએ અમારા લગન હવે જલદીજ થવાના છે !’

‘તું ? મીઠા તુ ?’ બજાનો દમ ધુટાઈ ગયો, અને તે લાગ્યું કે મીઠાનું માથું ખમી ગયતું હોતું જોઈએ.

‘હા, હુ; અને હવે ચાલો. સાહેબજી, અમે જઈએજ, તેણીએ નેને અતી ઘણા દવાયલો જોઈ ઘણી રમુજ પામ-

જરા વારે પાછુ કહ્યુ, - ને તે પછી તરતજ તેઓ ત્યાંથી પોતાનો અસખાત્ય લેવા ઘરમા ચાલી ગયા, કે ત્યારે એક પીછના કટકાથી બી તુટી પડે એટલો બધો બહુ આજેજ થઈ ગયો !

તેને આ બધો અજબ જેવી હદ મુઘીનો “કાહેલો સડેલો” મામલો સહમજ પડી શક્યો નહી મેહેલ્લીને તે પાન પાવલા વગર રવડાવી મારવા ચાહતો હતો ત્યારે તે તો ઉલટો એક તડકે ધન ને ધણુચાણી બને મેળવી બીજી દસ મિનીટ પછી તેના બગલામાથી ઘણી આસાની વચ્ચે હુમેશની રૂખસ પાંમી બાહાર પડ્યો એ શુ કાઈ ગજબ જેવો ગજબ હતો ?

પ્રકરણ ૧૦ મું.

તે પછે તરફની વીધવાઓની એક ચાલી હતી, કે જેના એક ગરીબ ગાલાના એક તેવાજ ગરીબ ને ગલીચ ઓરડામા એક મુકલીસ પારખલુ લગલગ ભુખે દવડતા એક બચ્ચાને શાન કરવાના બર્થ પછાડા માગતી ખોલામાં લઈ બેસી હતી. તેની આસપાસમા નીર્ધનતા અને કંગાલ્યત છેક છેલ્લી હદ મુઘીનો ત્રાસ વરતાવી રહેલી એક તડકે નજરે આવતી હતી. ખરેખર તો તે એક બચ્ચુજ ત્યાંની છેક છેલ્લી પાયગની તગદ્ગતી અને મુકલીસીનો એક મુન્તઝીમ પુગવો હતો માતાના દુધના પવિત્ર આશીર્વાદથી વટીક બેનનીય સગ્ગતુ

હોય તેવું તે એક અચ્ચું, તવાયલુ અને કટાયલુ, ચીસ પાડીને રડતુ હતું.

એવામા એક કોઇ બીજી ભરજવાન અબળા તે ચોર-ડામા આવી તે બાહાર ગયલી પાછી ફરી હતી.

તેણીએ આવતાને વાર એક અઢાતથી માથાંપરથી મોડ કાઢી નાખી, અને નીસોસપણે, થાકેલી ને ખીજવાયલી, બાળુમાની એક બાસ્તીપર ખેસી ગઇ.

“મુવા અકરમાને દડીઓ બી કાણોજ મજે !” તે નવી આવનારે કડવાસથી હમીને કહ્યુ “કેથે વાસન ઉગરવા જેવુ બી કામ મક્કતુ નથી જાણે કેવુક ચોરાત્યુ કારખાનુ આપરે લેઇ ખેડા હોઇએ તેમ જાહા કામ માગવા જાઉં તાહા મુવા મને શક્તી નજરથી જેવા લાગેજ, ને ‘અચ્ચા સાથની વીધવા અમારે તારાં નહી ચાલે’ એવો એકનોએક જવાબ મલ્યા કરેજ.”

હુવે તો જાણે છવ તદનજ થાકીને કટારી ગીયોચ.”

હુયા તે અચ્ચુ વધારે કસ બાઈને રડ્યુ, અને ત્યારે તે દયાહીણુ માતા-તે નવી આવનારજ તે બાળકની મા હતી-ગુસ્સા ને નારીપાસીની મારી ઓય ઉડીને તે નાતવાનની ગરદન ભચડી મુકે એટલી ખંખે ઉસ્કેરાયલી ને ખીજવાયલાં નજરે આવી.

‘મરેરે એ પેદાની પરતી !’ તેણે કટાલાથી અખાલ્યુ એ આવી ને આવી અધુ મહાડ પેદાન મેદાન થઇ ગીયુ, ને એને લીધે તો બધેથો હારમાર હારમાર થાઉં છ મુઇ મગે બી નથી જતી ! એવી ચીર ચહરેજ કે જાણે ઉડીને—”

અને ને અરધી દીવાન્યત સાથે તે અચ્ચાના બદનપર ઘમારો વટીક લઇ ગઇ, કે જ્યારે પેલા પરાઇ જે હાલ તે

કમનસીબ આજ માટે એક માતાથી અધીક હતી તેણે તેને જાતીમા વધતા બહાલનાં જોરથી સાંતી દીધું, અને પેલીને એક હડસેલાથી પોતાની આગળથી દુર કરી

“મુઠરે તુ, ભીખઈ,” તેણીએ ઘણા ગુસ્સાથી કહ્યું “તહાફે બેજુ છેકજ કેમ ચરવા જાએય ? એ પમુ બચ્ચા સાથે કાંહાં ધસી ધસીને તાફ જોર ભાજવા આવ્યા કરેછ ? માએ છે કે પેલે ભવની દુસ્મન ?” — અને પછી પેલીને ઠડી પાડીને વળી સામેની બાસ્તીપર પાછી જઈ બેસતી જોઈને વધાર્યું, “ત્યારે હવે તે કરવા શુ ધાર્યુછ ?”

“કુવો તલાવ !” ભીખઈએ જુસ્સાથી જવાબ કર્યો “ફક્ત એકજ એ છેલ્લો ઉપાય હવે મહારે અજમાવવાનો બાકી છે અહીં મુબઈમાંજ મહારા માસી કેથા આવી રહેલા દેખુ તેવણના પગપર માથુ મુકવા કાલે સહવારે હું જવાની છેઉં બધા સાથે તેવણ મુવાએ બી મને મહારા બાપના પુરવવાથી આવારનીવાર તો કીધીછ, પણ કદાચ મહારાં પગપાણીથી હજી બી પીગલે તો પીગલે હું તેવણના બગલાની બાતમી આજે મેળવી લાવીછ ”

“ને તેવણ બી નન્નોજ વાસશે તો ?”

“તો પછી હું એક કલાક બી જીવવાની નથી, મુના,” ભીખઈએ ઠરાવથી કહ્યું, “તો હું પાછી ઘેરમાં આવવાનીજ નથી, ને આજે રતન છે ને તુ છે તાહારે ગમે તો એને ઉધારજે ને તાહારે ગમે તો એને પુરી કરી નાખજે ”

તે એક ગાહાણી હતી—આ કેાઈ ભીખઈની તે એક બુલેલી ભારજી હતી આજે વખત માળાપની ઉપરવારેની થઈને વણીક હેમક છોકરીઓ પોતાને માથે જીવતું મેજબ બહેલી

લે છે તેમાંની આ એક કોઈ તદ્દન નાલાયક ને હેમક દુકતી હતી તેની મા તો મરી ગયલી હતી, પણ બાપ પાસ પાત્ર પૈસાનો જીવ સારો હતો, ને તે તેના શીરજીવ સાહુકામાં પુરતી સુખી હતી, કે જ્યારે તે હીણ નસીબની અભાગનીને એક કમીના સાથ અચળુચ એક દાહડે છુપાછુપ નહાસી જવાનું મુઝ્યું, અને ફેજ અલગત, એવી દીવાન્યતનો જે હમેશ થવો સગવડ છે તેજ થયો તે પોરયો અલણ, ટુક લડોલ્યો ને કપાત્ર પુરવાર થયો, ને એ પોરી તેને ઉતાવલે પરણીને ધીરજથી પસ્તાવો કરવાની પુશકળ પરવાર પામી. તે પોતે દેખીતી આંખની આંધળી પુરવાર થઈ, અને એવી અધાપો પામેલી હેમકોને દાખલો બેસાડવા તે પોતાના દ્રવટાતમાં હદ વનાની દુખી થઈ.

તેઓ પરણ્યા પછી અતીઘણા તંગદસ્ત ને મોહતાજ બનતા ચાલ્યા, ને જ્યારે ઝેરી તાવની થોડા દીવસની માદગી પછી તે પોતાના બાપના કારભારીના જે હુલ્લડ જેવા પોરયા સાથે નાહસી આવી હતી તે પોરયો બી તેને પરણી જી દગીનો એ કીસમનો દુ ખલરયો લહાવો ચખાડી સદા સુધી માટે ચાલતો થયો ત્યારે છુચકલી રતનના બેજ સાથે કમનસીબ બીખઈ હાદેસાઓ તલે એકદમ વધતી કચડાતી ચાલી.

તેણીએ તે પછીથી માણીની ઘણી તલબગારીઓ કરીને પોતાના નામેશી પામેલા પીતા અને ખજા થયલા બીજા સગાઓના ઘણાક પગપાણી કીધાં, પણ વ્યર્થ કાષ્ટએ તેને દયાનો હાથ કે એક સુચ્છી રોટલીનો ટુકડો વડીક પુગો પાડ્યો બહી ત્યારે કેડે છેલ્લે હાલ થોડું એટલી તે આ કોઈ સુનાના

પેટામાં આવી રહી હતી, અને અમે તેને આ અમારી નક્કા-
નકરી વારનાના અડાઓપર રજુ કર્યે છીએ ત્યારે પોતાની એ
જાતની ઊવતી છાંદગીથી તે પુરતી ધરહા ભરહા ગયલી હતી.

પણ હવે તેનો સીતારો અવ્યય તે નહીં ધારેલો પાછો
મદલાઈ ગયો. તે એ આહાતે દીગાયલી અડળાયલી પાછી ફરી
ત્યારે તેની અવ્યયથી વચ્ચે તેને જાતની મળી ગઈ હતી કે
તેની એક સાવજી માસી, જે પણ પાચ પૈસે પુરતી મુખી
હતી તે, હાલમાં કેટ્ટે મુંઝાઈમાં આવી રહેલી હતી, અને જેને
તેના નરકથી મદદ કે મારીની તે ઝાઝી ઉમેદ ગણતી ન હતી,
તોપણ પોતાનો આત્મવાન કરવા આગમય ખીછ સદવારે તેના
મંગલાની મેળવેલી જાતની મુજબ તે ત્યાં એક વાર જવાનો તે
નખીયતી જાછ એક વાર હજી ફરીથી અજમાવી જોવાનો હાલમાં
પકંડો કરતી ચુરી હતી.

તેના હાલમાં ફક્ત એ હતું કે તે હજી પુરતી જવાન
તે કેબાવલી હતી તેણીએ તે અધિચારી તે પાપભર્યુ પગલું
અચ્ચુ હતું ત્યારે તે ફક્ત અટાર વગસતી એક નાચમજ નાણણી
હતી, કે ત્યારે અત્યંત હાદેસા તે હાહમારીના પાચ વચ્ચે એક
ઊવતા દોજખના અનુભવનાં પસાર કર્યા કેટ્ટે હાલ તેની ઉંમર
તેવીજ તે એવીસ વચ્ચતી આસપાસતી હતી. વળી તે અ-
ભાવતી ઘણીજ તીજખી તે નેજ હતી એ પણ તેણીની કમાલ
એજ હતી, માટે તેણીની વધતી આછી બુજમુરતી એજ, ઉપર
કહેવા મુજબ, તેણીના હાલની એક એટલો સીદારસ હતી.

અને તે, એટલા ઉપરથી, ખીછ સદવારે ગઈ, તે તેની
વડી ઉપરાંત તે માસીને મનાવવા તે ખીજાવાવામાં તે
અજબ જેવી હજી મુઠી કનેદમદ થઈ તે આમામાંને

ધર કશા ફરજ દ ન હતા, જેથી આ પોરીએ તેમના પગપર માથુ મુકી ત્યાં જ પગપાણી કર્યું તેથી તેણીના નમાયા હાલપર તેમને વધારે વેહેલી રહેમ આવી, ને આયદા તેમણે તેને મોટાં દીલથી માફ કર્યું

અને પછી શુ થયું ?

સાર થવા માટે છે તો સાર થઈ જતાં વાર થતી નથી બીખઈની હદ વનાની ખુશાલી વચ્ચે તે માસીએ તેને પોતાને ત્યાં રાખી દીધી, ને પોતાનાં બચ્ચાને પોતાના લાલ થકી છોડી આપવાના એક બી વસવસા વગર તે ઘેરેહેમ ને અકુદરતી માતા તરતજ બેઠી મારીને થપ્પી ગઈ તેણીને બીહીક લાગી કે તેને માથે એક બચ્ચાની બેહેર છે એવું બી બે તે બહેર કરશે તો કદાપી આ માસા માસી તેને આશરે આપતાં ને મદદ કરતા વધતા ખસતા થઈ જશે, એટલે એ બાતમી આપવાથી તે દાનાઈથી ખાસકરીને પહોરેજ રહી

તેને ગરીબ બીચારી મુનાની લલાઈ ને તે બચ્ચાને માટેના તેને ખરા દીલના બરપા થયલા હદ વગરના પ્યારમા ધણું એતખાર હતો તેજ છેલ્લાં એકાદ વરસ દરમ્યાન તે અકુદરતી માતાના હીણનસીબ બચ્ચાની પોતે મા થઈને રહી હતી, અને તે બી તેને હાલ તો એમ આસાની સાથે છોડી આવવાને લક્ષી બીખઈને એક વધારે કારણ ને લાલચ પુરવાર થયા

અને ત્યાર પછી, વળી, નખરાબાજ નસીબે જે નવી વલાણુ તેણીના સબધમાં અખત્યાર કરી તે એ હતી કે તેની ઘરડા બજાયા બેડે ઓલખાણુ થઈ બજાવે તેના માસા સાથે સાર હતું, ને તે તેમને ઘેર આવવો જોઈ હતો, એટલે તેના

દેખાવલાંપણથી મોહીત થઈ બુટો બધું તરત લટકી થઈ ગયો.

તે તો એવી એક મોહોરદારની હાલમાં કેટલુંકથી ખરે પગે સોહોધમાજ હતો-કોઈ જવાનું અને દેખાવણી તેની બપોળે અજબ જેવી રવેસે શુભ થઈ જવાને એકાદ વગસ ગળડી ગયું હતું, તે તેની તે આગલી પરણી છુટી હાલમાં હવે તદ્દન બુલાવે પડી હતી તેનીજ નહીં પણ પોલીસની તે સર્વેની ખાતરી થઈ ચુકી હતી કે તે બીચારી કોઈ માલો બુરા ફેજે પુગી હતી, તે આ ધરતીની રહેવાસન નહીં હતી, કે જે અનુમાનને એક વરસના વધારાએ સામાન્ય મજબુતી આપી દીધી હતી એટલામાટે ઘરડો બધું બીજું કોઈ જુવાન મોહોરદારની હાલમાં સોહોધમાજ હતો તે ઉલટથી કરતા વધારે તો કીનાથીજ પરણવા માગતો હતો મેહેલસીને માહાન કરવાનો તેનો અરમાન તે તેને હાથ પોતાની દોલતની એક પછી બીજી જતી અટકાવવાનો તેનો લોભ એક સરખસર દીવાન્યત્વ સાથે તેની નસેનસમાં પચી ગયો હતો, તે તેથી જલદીથીજ પાછો પરણીને પાર પડી જવા તે એવડા ઉત્સાહથી હાલમાં પાછો ઉલટમંદ બન્યો હતો.

કુકમાં, બીખળને જોવા તે ઓલખવા પછી તે બુદ્ધિએ તેણી સાથે જે “લવ-મેડીંગ” ચલાવ્યું તે રમુજ વીસ્તારીને અત્રે લખવા અમો કને જગ્યા નથી તે બધું કહી લઈ શકાશે માસીને ત્યાં પોતાનો ચીરડેહાલ પોશાક ઉતારવા પછી તે થોડા થાઈ થઈને ફરતી હતી તેવા હાલમાં ઘણી વધારે સુદર દેખાતાં હતી, અને તેથી તેને જોતાં ને તે વીધવા હતી એમ બાણતાં બધું તરતજ તેણીના હાલમાં એકદમ ઘસડાઈને ઘોસમોઢું

થઈ ગયો વળી, ખીજ હાથપર, એવો એક ચરખદાર ને ચીકા-
સવાસો ખીચ્યું નહીં ધારેસો હાથ આવનાથી કુચ્છી ભીખાઈને
તો જોકે હા વનાના ઘીકેલા થઈ પડ્યા, તોયો મનમાં ભાવે
ને મુડી હલાવે જેવું તેણે ઘણુંક કરી ખતાવ્યું, અને પછીજ
એ “લાકડે માકડું” આપદા એક થનાં, ખીજવર અજી ખીજ
વાર ખીજવર ભીખાઈને પરણીને પોતાની હકદાર મોહરદાર તરીકે
પોતાને જ ગણે લાવી શક્યો

૩૩૩૩ ૪૪૪૪

પ્રકરણ ૧૧ મું.

ત્રેવીસ વરસ વહી ગયા—ત્રેવીસ વગસ ! વખત જતા કાંઈ
વાર લાગે છે ‘ વખત પાણીના રોહની માકડ ઘસડાતો પવ
નની પીડપર જેમીને પસાર થઈ જાય છે તે કાંઈને માટે થોભતો
નથી ઈંગ્રેજીમા કહ્યું છે કે ‘વખત અને ભરતી એ બંને
કદી ખી કાંઈને માટે થોભતા નથી, અને ગુપચુપ નિયમીત
પોતાનું મુગે મોહોડેનું કામ કર્યા જાય છે—અને કાણ કેહેશે
કે તે ખરું નથી ?

એ મુજબ છેલ્લાં પ્રકરણમા આપણે જે વાચી આવ્યાં
તે બનાવેને વાચનારે ત્રેવીસ વરસ વહી ગયલા મની લેવાના
છે. એ જમાના જેવા લાખા વરસોના દરમ્યાનમા આપણી
વાસ્તાના સંબંધમા નવું અથવા જાણવાજોગ કશું બન્યું ન
હતું તે બંને ભાઈઓ એકમેકથી એ અરસા દરમ્યાન તદ્દન
અલગ અને જુદા થયલા સદા જુદાજ રહ્યા હતા, ને કદી ખી
ફરીને રૂબરૂ-મળ્યા ન હતા

મેહેલ્લીએ તો, એમ છતાં, પોતાના અચરવાસ સાથના પાછલા મુખી સસારની અએસ વચ્ચે પાછળથી પોતાના વડા ભાઈ બનને પોતાના મનથી દીલોઝન સાથે મારી બહી દીધી હતી તે પુરનો મુખી હતો. મીઠાં જેવી એક મોહ્યતવતી મોહરદારમા તેને એક એવું એમુલ રત્ન હાથ લાગી ગયું હતું કે તેજ જાણે એ હીલુનમીયનાની આખી સરજતનો પાસાં ને પાયો ઉલટાવી આપનાર એક નસીબનો નવિન્નો પુરવાર થઈ તે મેહેલ્લીનો રાહનુમા શીરેસ્તો તેને પોતાના પ્યારથીજ નહીં પણ પોતાના વારસા હીસ્સાનાં ધનથી વટીક નવાજી શકી, અને ત્યારે તેણીની એવી નેકી અને અશોષની પવિત્ર અચળે દેહલ તે ભુલેલો જવાંન એકદમ મુઘર્સને સારી રાહ ઉપર પાછો આલ્યો આવ્યો તે માટે આપણે અજગ્ય કેમ થઈશું ?

એક ભલી મોહરદારની નેકી ને અશોષની તાસીરજ આર છે એ દાર્ઠ વાગતાંઓ માટેની નીર્માણ કરેલી એક સહ-રાગની નસીહત નથી, પણ ચાલુ અને ખરી જીવતી જીદગીમા હજારો મરતયા હજારો રવેએ પુરવાર થઈ ચુકેલી એક ખીના છે, કે જેમા એવી સદગુણી સતીઓ ખોહારામા ગર્દન તક ગરક ગાલા ભરથારોને બચાવા ને મુઘાગ્રવામા પોતાની પવિત્ર બાહેબરીથી કતોહ પામેલી છે અને આપણે દુઆ કરીશું કે ખુદા એવી નેકઅખત મોહરદારોની સદા આ સસારમા બોલ-બાલા કરે !

મગર, પેલા હાથપર, કપડી બજી કંઠી ખી ઉઘાર વટીથી કદી ખી પોતાના એ નાધલા ભાઈને માફ કરી-શક્યા હતા નહીં તે વરસો તક શત્રુ ગહ્યો, ને એ શત્રુવત સાથેજ મરવા વટીક ચાહતો હતો તે હવે પોણાંઓ વરસની જૈરીની

ભરતીમા ભરાયો હતો અને તોખી જીવતો હતો, એટલું જ નહીં પણ મેહેલ્લીના લોહીમા રોટલી ખોળીને ખાઈ શકે એવું તેને માટે દુશ્મનનું એક જાનમાજાનું એર દીલમા પચાવી તે એરી જીવગીપરજ બાણે પોતાનો ગુન્નરો કરતો હતો.

તે પેલી બીખઈને પરણ્યો તે આપણે આગલા મકરણમાં વાચ્યું અલખત તે ખી પેલી આગલી મોહોરદાર બપઈ જેટલીજ એક નાલાયક પરણેતર પુરવાર થઈ, પણ કપાલે કાન ચોટયા એ કાપી કોણુ કાઢી શકે છે ?

તે પોતે તો સુખી થઈ ગઈ હતી કીચલમાનો તે એક લેવટો હતી કેવી નીર્ધનતા-કેટલી ગરીબીની ક ગાલ્યન વચ્ચે ને પેલી સુના ને પોતાનાં દુધમલ બચ્ચા સાથે રહેલી હતી તે આપણે યાદ કરીશું, અને ત્યારે એવી એક તે અસલ મોટી મોહુતાજીમાંથી આ રીતની પૈસે પુર થઈને અએશ અસરતની લેહેરચેહેરમાં આવી પડી તે નખરાંગાજ નસીબનું, અલખત એક એવું કર્તવ્ય હતું કે જે તેના જેવી એક ચોખી કેળવણી પામેલી અલણને સીધે રસ્તે તો નહોંજ પ્રેરે ? તેણીએ કશી ખી આનાકાની વગર વરસો તક પોતાનાં તે નિર્દોશ બચ્ચાને છેક અકુદરતીપણે છોડી આપ્યું હતું તેજ તે એક કેવી નમુનેદાર મોહુરદાર તેણીના પરણ્યા સમારમા બહુ માટે એ ત્રેવીસ વરસના લાંગા દરમ્યાનમા સિધ્ધ થઈ હશે તેનો આપણને સહજ ખ્યાલ આપી શકશે.

તે હાલમા ઝાઝનીગલ્લમાં પોતાના ધનવાન ધણીને અગલે સહવારે એકલી કોરી ચીપ કરતી બેઠી હતી તેની ગલ્લુમા તરતનો ઉંઘાડેલો ને વાચેલો એક કાગળ ખુલ્લો પડેલો.

હતો, ને ને વાચીને તે કાઈક ખીજવાયલી હોય એમ નજરે આવતું હતું.

તે બી હવે ઘરડું ડોણુ થઈ ગયું હતું. ત્રેવીસ વરસની વાતપર તે પગલી આવી ત્યારેજ તે ત્રેવીસથી ચોવીસ વરસની ઉમરની તો હતી. એટલામાટે તે હાલ પચાસની ક્ષણોક્ષણ પોહોચી ગઈ હતી, અને ને નેને કડ્ડુ ઝેર જેવું ક્ષણતુ હતું તેને ઘરડી થવા કે ઘરડી દેખાવા ગમતું ન હતું, અને તેથી ને જીવાન નહીં છતાં જીવાન દેખાવા થકી બાલ ક્ષર કરવા ને ગાલપગ ગોલાળ ઉગાડવાની એવી એક જોડે-મતના પગાડામા પડી હતી કે જે પગાડાના બાએસથી, બની શકે તો, તે સાંભી વધારે બદમુરત બનતી જતી હતી, જે જોવાતું તેને ભાન ન હતું.

અને તે હવે, ઉપર કેહેવા મુજબ, હાલમા ડાઈર્નીંગ-હોલમાની મોટી ટેબલપર એકલીજ ડોંચી પીવા બાજુમાના પેલા તરતના વાએલા કાગળ સમેત બેઠેલી હતી.

“મદારે કાઈ કંઈજ નોંધજે,” તે પટપટી. “સુના મરીજ નાએ તો એવી ઉમરે રતા એકલી કાહા ને કાણુને આધારે ઉધરે? મદારે તેને હવે તો અહીં કાવવીજ નોંધજે” અને તેણીએ તે કાગળ કચડી ભચડી દુવો કરીને તુરત વેલા તો પોતાના ગળવામાં થેસી દીધું.

તે હાલમા પણ થયેરામાર નૈયાર થયલી હતી. ધગમા વટીક ઘણીજ ઇશકીમીગકી થઈને ફરવાની તેને તબેહ થઈ ગઈ હતી. નેના ગલામાં એક મુન્નાનો ચીટકી બેઠો હોય એવો મચીન-પોલીશનો તો ઝપઝપ થતો હોડો હતો, ને કાનમા “આગળ પેહેડવાની” એક હીરાની છુટ્ટી ઝકઝક થતી હતી.

તે હાલનો દાઢ બી, વળી, આખે ઉડીને વલગે તેવોજ હતો ફરતીચર અને સર્વ કાંઈ મોઢુ, ખરચાણુ ને ટેમટપુલ હતુ બીખમએ ઘરડા બજીને પરણીને તે કોસાના પદસાનુ ખુબ પાણી કરી નાંખ્યુ હતુ એ એકજ નજરે જોઈ વળવાનુ સહેલ હતુ, તે હાલમા પોતાની બેટી રતાનો વિચાર કરતી હતી,—તે કમનસીબ બાળકી કે જેને તે બેરહેમ માતા એક બી વસવસા વગર પેલી એક કોઈ ત્રાહીત સજ્જન (સુના)ને આશરે છોડી આવી હતી તે વાતને વરસો વહી ગયા હતા, અને રતન હાલમા તો મોટી ઘેરી થયેલી હતી એમ છતાં હજી તે મુનાનેજ પોતાની માતા જાણતી હતી, ને પોતાની તે જણેતાની બધી એ દયાહીણુ કારસાજી-બદ્ધે તેણીની હસ્તી-શીજ અત્યાર તક સમુજગી નાવાંકે હતી !

તેણીએ—તે માતાએ—વરસો તક રતા અને મુના એ બેઉને અવલ તો આસાની સાથે વીસારી આપ્યા હતા, પણ પાછળથી એ બાપે દીલનો ડખ નજ ખમી શકાવાને લીધે તેણીએ છુપાછુપ પોતાના બચ્ચાની ભાલ કટાવી ગરીબ મુનાનો પત્તો મેળવ્યો હતો તે પછી તે પોતાના ભરથારથી છુપાછુપ પોતાનાં બચ્ચાના ગુજરા થકી મુનાને વાસ્તે એક સારી ધરખમ રકમ દર મહીને મોકળતી રહી હતી, અને ભલી મુનાએ પોતાથી બની શકતી તે બચ્ચાને કેળવણી અપાવી અત્યાર તક તેને સારીજ હાલતમા ઉધારી હતી

પણ હવે મુના પોતે મરવા સુતી હતી, અને તેથી રતનને આવીને લઈ જવા અથવા ગમે તે બદોળસ્તી કરવા તેણીએ બીખમને ખાનગીમા લખી વાલ્યુ હતુ, અને આપણે આ પ્રકરણની શરૂઆતમા એ મીસીસ બજીયાને અલગાત

કદ્દાત વચ્ચે નાસ્તાની ટેબલ પર ડોશી સીપ કરના જે કાગળ વાચતી જોઈ આગ્યા તે એજ હતુ.

તે એ એકજ બાળકમા પોતાના જૈંદ ભરથારની ખીલીતી હતી એમ તો આખી છુદ્ગીમા હજારો બાળકમા બહુને 'ડાન-કેર' કરીને તે તેની ઉપરવારી થઈ હતી, પણ આ એક બાળક એવી હતી કે જેને માટે તે ઘણી યથરેલી રહેતી તેને તેણે પેહેલાંજ ખરૂં કહી દીધું નહીં એ પોતાની બુદ્ધ માટે પાછલા વચ્ચોમા એ અબળા ઘણી પસ્તાઈ હતી, મગર હવે તો પસ્તાવાને વાસ્તે ખી ઘણું મોડું થયું હતું વચ્ચો વહેતા ગયા, અને જેમ એ વાત જુની થઈ તેમ તે છુપાવાની જરૂર નેટલા પ્રમાણમા સામી વધતીજ આવી, અને હવે? હવે અત્યારે તે કેમ પોતાના એક આગલા બચ્ચાની હસ્તીની વાત બહુ આગલ જાહેર અને કબુલ કરી શકે? તેને એમજ લાગ્યું હતું કે તે પ્રપચ હવે જાહેર ચતા તો બહુ તેને ઢોકો મારીને પોતાની ઓસરીએથી ઉતારી મેલે,- અને આવી ઉમરે એશુમાર પૈસાટકનો આ એમીસાલ વૈલવ છોડીને તે ત્યાંથી જઈજ કેમ શકે?

અને એ બધા વિચારો કરતી તે તુઝો ચલાવતી તે હાલમા ડોશી ખીતી બેઠેલી હતી તેટલા ત્યાં એક જવાન દાખલ થયો તે મોહામણો, પતલો, ઉચો ને દમામદાર હતો તેનામા વળી કાંઈ એવું હતું કે જે તેને જુએ તે ચાહે તે મીઠા સ્વભાવનો, તેવાજ મીઠા મુખડનો એક ઘણોજ મનહર ગયર જવાન હતો

તે હાલમા ઈંચિરૂ જેસાકમા હતો તે સહવારની

સેહેલઘાહ “રાષ્ટ્રીગ” (થોડેસ્વારીએ) જઈ આવેલો હતો તે તેઓનો (બહુ અને ભીખી)નો એકનોએક સપુત સોહરાય હતો. હા, તે તેના બાપની આખનો કરાર, તેનો એકનોએક ગાદીવારસ બેટો-એકજ કરજ દ હતુ બહુનો અરમાન મેહે-લીને તેણે બાતલ કર્યો ને કર્યો રોજે અવલથી એજ હતો. એજ મકસદ ને મતલબથી તો એ બુદ્ધો છેક જૈફ ઉમરે બએ મરતબા પરણ્યો હતો, અને તેનો એ અરમાન ભીખાઈએ પરણી આવ્યા પછીનાં પેહલાજ વરસમાં ફલીભુત કર્યો હતો તેઓને ત્યાં એક બેટાનો મુલાગ્ય જન્મ થયો હતો, અને તે આ સોહરાય હતો

પ્રકરણ ૧૨ મું.

“કેમ મમા?” દાખલ થતા સાથે હાથમાંનો ચાખક બેદરકારીથી તે મોટી ડાઘનીંગ ટેબલપર ફેંકતા ને તેણીની પાસે ખુરસી લેતાં સોહરાય બોલ્યો, “માહરી ચાએ કાહાં છે?”

“ઓ વાય, તે વરી ચાએ મને શાંતુ પુછેછ?” તે માતાએ ગુસ્સો કીધો. “ચાએ જોઈતી હોય તો જાયને બોલાવીને કેહે!”

સોહરાએ, એ ઉપરથી, ટેબલ પરનો ચગ વગાડ્યો, અને પોતાને માટે ચાએનું કપ જલદીથી લાવવા જાયને વગ્દી કરી.

એ દરમ્યાન તે મા દીકરો એકલાં પડ્યા મોહરાએ ટેબલપર પડેલુ ઇચેછ પેપર બોલીને તેમા માયુ ગાસ્યુ, ને તેની માતાએ બેદરકારીના દેખાવથી ગુપચુપ ડોરી હજી પીયાજ

કીધી દેખીતુજ હતુ કે તે મા-દીકરા વચ્ચે થણા દરાપગના હેતનો કોઈ એખલાસ ન હતો

તે ભીખઈના ખુદરતીજ એદરકાર ખવાસનુ નશ્વર પરીણામ હતુ તેણે એ બચ્ચાને આપા દાયાએને આધારે ઉધાર્યો હતો, ને તેથી ના તો તેને સોહરાયનો કે ના તો સોહરાયને તેણીનો થણો પડોસ પડ્યો હતો પોતાનાજ છવને મુખ દેખાડવા ને મોજ કરાવા ખતી એવા જે થોડાક કમીનાઓ થઈ શકે છે તે માહેલી આ ભીખઈ એક હતી તે તેથી હતી ત્યારેજ તો તેણીએ પોતાની આગલી ખેટીને નાન-રસપણે પડતી મેલી હતી કેની ?

સોહરાય પર દીવાના પ્યારથી વીહીલો પડનાર તો કદત તેનો ઘરડો બાપ બજી હતો, ને કોઈ તાબુજ નથી કે સોહરાય તેવાજ ઉઝા ભકતીભાવથી તે ખુદાને આહતો હતો એ બાપ ખેટા વચ્ચે એખલાસ ને બનાવ છેક અજગ્ય જેની હા મુઠ્ઠી થણોજ હતો અલગત તે બાપનામાં ખી અત્યત નાલાયક ને જવાને થણુ જોયુ હતુ, પણ તેનો તેને કદી ખેદ થયો ન હતો અજગ્યખી જે ખરેખરી હતી તે એજ કે એવા કોકોડા માખાપને ત્યા એક આ ખરૂ રત્ન ખેન પડ્યુ હતુ !

તેણે ઉચી કેળવણી લીધી હતી બજીયાએ તેને દરેક શીતે પોતાના પૈસા ને પદવીને લાયકનો ઉધાર્યા અને શીખવી કેળવણીને સોસાયટીને લાયકનો કરવામાં કરીજ કયાસ થવા દીધી ન હતી ને, અલગત, આ બધુ મેહેલ્લીના છવખર-મેહેલ્લીની બોહોસપર !-કરતો હતો, અને તેમ કરતા સોહરાયને સગીન લાભ અને કાયદો થયો હતો

અને હમણા બ્યારે ને ખેપર વાચનો પોને આગર કરેલા

“પણ ત્યારે અહીં ના બોલાવો ?” સોહલીએ સલાહ આપી. “પપા નાગજ થતા હોય તો અહીંજ બોલાવાની શું જરૂર છે ? તમે દુરથીજ એક સારો પગાર બાંધી આપીને—”

“તેમ કંઈ હોય ?” તે માતા જીજ્ઞાસુ પડી. “તુ તો હવેના નાદાન છે છોકરીની જાત ને દાહારવારેની દીકરી તે એમ કંઈ રખાય ?”

“પણ ત્યારે તમે મને કેહેવા શું માગો છ ?”

‘મકુજે તુજ જગ તાહર આપને એ આપે વાત છેગીને સમજાવી લે—મરી જવશ બંધી !’ તે પટામણી માતાએ કહ્યું. “તુ ને છ ભર તે તાહર કહ્યું તો એવણ બધું જ કરે.”

સોહલીને આ કરજ, અણગના, ગમી નહીં તેની માતા જે ઓશકાતી અચકાતી આ બધું કેહતી હતી તેજ તેના સ્વતંત્ર મનને પુરાવો હતો કે તે જે માગતી ને કરતી હતી તે બધું સરખેસરખું ને શુદ્ધ નહીંજ હોયું જોઈએ તે આટલી બંધી ઓશયાળી ને પટામણી થતી હતી તેજ શું દેખાડતું હતું ?

“હુ પપાને પુછવા જવશ તે તમેને સાઝ લાગશે નહીં, માએ છ,” તેણે એ ઉપરથી એકાદ પક્ષ વિચાર કરી લઈને સમજાવ્યું. ‘તમે જો ને છોકરીને અહીં રહેવા બોલાવામા કંઈ ખોટું નહીંજ કરતા હોવો તો તમેજ બંધા ખુલાસો કરીને એવણને કેહો, ને મારી ખાતી છે કે એવણ તજ સહમજગે એવણ કંઈ શ્રેલા છે જે કંઈ વાજળી ને ખરૂં થતું હોય તોખી ના કેહે ?’

“મને તો નાજ કેહે,” તે માતા બહુ થઈ, “જોતો નહીં હમણા હમણા મારી સાથ છેડજ કેવો ચાલેય તે ?” એ

લોકમા તે છોકરી આપરી સગી છે ને તે છતાં આપરે તેને ભુખે મરવા દીધી એ જાહેર થાયે તો આપુને ઘણું નબોજી ને નકકાર લાગે ।”

તે બાપ તુચ્છકારનું હસ્યો.

“એમ તો એ કાચી નથી તો ।” તેણે કહ્યું, “તે ભુખે શું કરવા મરે ? એ ચાહે તો આપરૂં ઘેર ખાલી કરીને તેનું તરયાઈ તાહરૂં કરે ।” જરા થોભીને, “પણ જા બાપ, તાહરી પોતાની ખુશી છે તો આવવા દે હું તુને દલગીર કરવા નથી ચાહતો. પણ જોજો, તપાસજો તુ જુ કંઈ તે પોરીને જોયા જાણ્યા વગર ફાંસમા ના પરતો । એ તાહરી માએનીજ ટાંપની કાંઈ નમુનેદાર સગી હોશે મારી તો ખાત્રી છે, સોહોલ, કે તુને એ ફાંસમા પકરવાનોજ આએ એક ફાદો છે ”

સોહરાબ મોટે રહાદે હસ્યો.

“ઉતાવળના લગન તે જનમેજનમનો પસ્તાવો છે,” તે બાપે જારી રાખ્યું “આએ માહરોજ દાખલો લેતી । એ વખત હું પડ્યો તે એક લગનમા દુખી દુખી થયો ખરૂં ઘેર તો જાહા મેં મારી જવાનીમા પેહલે કરવા ધાર્યુંતું, ને જાહા તાહરા પેલા દોજખી કાકા મેહેલ્લીએ ફાંચર મારીતી—”

“ઓ, એ તો હવે બધી જુનની વાત છે, પપાજી,” સોહલીએ ખુરસીના હાથાપરથી ઉભો થતા કહ્યું, “ત્યારે હું જાઉં અને માએજીને કહુંજી જે તમે રજા આપીય ”

“જો તાહરી ખુશી હોય તો,” તે બાપે પાછું કહ્યું, “અને ત્યારે પોતાની માતાને રાજી કરી શકવાનાં એરાદાથી ખુશી થતો તે જવાંન તે એરડામાંથી બાહર પડ્યો.

“તેની પુઠે તે બાપે એકાદ પણ ઘણા હર્ષિત જીગરની

મગરૂં થકી જોયું, તેનાપર તેને થાણુ જ હોત ને વાહાણ છુટતું હતું “માહરો વારેસ દીકરો!” તે પટપટયો. “માહરૂં આખની તાહરક! માહરા બુઠાપાનો કરાર! કેવો મે પેલા દોજખીને અતે બી માહાત કીધો! તે માહરા વારસાપર કુદતોતો, પણ કેવો મે તેને ચાર કીધો, કેમજે મારી પછી માહરા વારસા હીસ્સા વાસ્તે આગે માહરો ચાર હાથ ને જત્રીસ દાંતનો આહધર છવતો બેઠેલો છે!”—અને મેહેલ્લીને એ રીતે માહાન કરી શકવાની મોજમાં માહાલતા તે બુઠાએ મોટી ખુશી વચ્ચે મુજમા હુમીને તે ઓરડાના એકાતમા પોતાના હાથો મસલ્યા!

બીજા હાથપર સોહરાગ પાંધરો તેની માતા પાસે ગયો ને વાચવામાં ગીરકતાર મશ્ગુલ થઈ ગઈ હોય એમ ઢોંગ કરતી બેઠી હતી, કે જ્યારે ખરેખર તો તે પોતાના દીકરાની જ વાટ જોતી હતી તેણે તેને “કાઠનીગ-હાલમા” થી નીકળીને પોતાના આપના ઓરડા ભણી જતો પોતાના ઓરડાને લગતા પરડાઓ પછવાડે છુપાઈને જોયો હતો, ને તેથી તે જે વખત જાયે તેમાં તે ડાસાનો જવાબ લઈને તે તરફ પાછો ફરવો જ જોઈએ એવી તેણીને મનથી ખાતરજમા હતી.

“આવા, ત્હારૂં આજનુ પ્રોગ્રામ શું છે?” પેલી છોકરીની વાત તો જાણે ધ્યાનમાંથી ખસી જ ગઈ હોય, ને બધી કાગળ પોતાના દીકરામાં જ ભરી મેલી હોય તેમ તેને પોતાની આગળ આવતો જોતા સાથે તે ઢોંગી માતાએ કાળજીના દરેક દેખાવથી પુછ્યું.

“હું તો આજે હમાઆઈ પટેલને તાલાની એક ‘પીકનીક’ માં જ્યોર પછી જવાનો છું,” ને દીકરાએ જવાબ આપ્યો. “પપાને ગઈ કાલનું કેહી મુંકેલું છે પીકનીક તો વાઢે

કીધીજ, પણ પહેલાં પરેલ એવણુને બગલે જઈશુ, ને ત્યાંવી ઘોડાગારીમા બધાં વાંદરે જઈશુ પછી રાતે ખાઈ પીને ચંદર-ણીમાં તેમજ પાછા ફરવાના જઈએ.”

“કાણુ કાણુ છે?”

“તે હુ શુ જાણુ, માગેછું? મને તો હુમાખાઈ કેહનાંતા જે આપરા જેવાં દસ પદરેક ફેડસને નોતરેલાં છે, પણ હવે પેલી વાત સાંભરોની? હુ પપા આગળ પેલી કાંઈ તમારી સગીને વરે વાત કરવા જઈ આવ્યો.”

“ઓ હ, હા, સારૂ કીધું,” જાણે હમણાજ એ વાતની પાછી યાદ થઈ હોયે તેમ ભીખઈએ તરત મક્કર કરીને કહ્યું.
“પછી-પછી?”

“ને એવણે રજા આપેલી છે,” સોહરાએ જવાબ કર્યો.

“ચાલ, સારૂ થયું, તુને દુવા લાગશે,” તે માતાએ જેપરવાહીના દેખાવથી જવાબ કર્યો, “જાહાતાહાંથી કાંઈનું બી લલુ થાંએ એટલે બસ હવે ત્યારે તે છોકરીને અહીં તેરાવી લેવાનું હુ લખી વાડું.”—અને રખે એ અપાયલી રજા કાંઈ સમજથી પાછી ખેચી લેવામાં આવે તે ફક્કરથી અધીરી પડી, એક ઘડી બી થોળ્યા વના, તે દમામથી ત્યાથી પોતાના ખાનગી ઓરડામા ચાલી ગઈ.

સોહરાજ ત્યારબાદ તરતજ એ વાત વીસરી ગયો. તેનું બંધુ ધક્ક્યાંન તો આજની પીકનીક (ખાણીપીણીની એક નાધલી જેવી પાર્ટી) પરજ લાગ્યું હતું. તે એક મોજ શોખનો ગોઠીને જવાન હતો. ખરેખર તો અમે આગળ સમજાવ્યાની કાશેશ કરી છે તેમ તેનાં કંકેડા માખાપથી તદ્દન ઉલટી કીસમે-એકે અજાગ્યથી!—તે લલાઈ અને સદગુણનો એક

સંપૂર્ણ અવતાર હતો. તેનું દીક્રા બી ધણુંજ દયાળું હતું કેાઈનું દુખ તે જોઈ શકતો નહીં, ને તેના શ્રીમંત ગાપના ચીવટ હાથ અને મખીચુસ સ્વભાવથી ને ઘણો મુંઝયા કરતો—એટલે સુધી કે ઘણીકે લાયક અખાવતોમા પોતાના મુસારામાંથી ને છુપે નામે સારીજ રકમો ભરી દેતો.

ને અપોરે તમલામા ગયો કેઈ ગાડી જોતરાવી લઈ જવી તેના તે વિચારમા પડ્યો હતો. તે તો એટલોજ હતો, પણ વાદરે થોડાગાડીમાજ જવાનું હતું માટે બીજાં પરાણાઓનું સવલતા મલે તેમ તે હમઅખને મદદ થવા ચાહતો હતો.

તેણે લેન્ડો જોડાવી, મગર એ થોડા જોડવા ના કહી નહીં જોઈએ ત્યા બી કાલી ભપકાના દેખાવો કરવા તેને ગમતું ન હતું તેના ને ગીવાજજ ન હતો.

અને એ હમઆઈ પટેલ કાણ હતી? ને એક ઘણી નેકઅક્ષ યાતુ હતી. ને અછની એક જુની દોસ્ત હતી. ને કાઈ એટલેમ ઘણી શ્રીમંત ન હતી, પણ આગેવાન સોસાયટીમા ફરવાવાલી હતી. તે એક સારે ઘેઝી વીધવા હતી.

કેાઈનું બી સાદું થઈ શકે તો પોતાની વધતી ઓછી સગવડના ભોગે બી ચાલી ચીતીને કબુતું એ નેક સ્વભાવના જે ગણુત્રીના થોડાઃ આસામીઓ થઈ શકે છે તેમાંની આ જૈંદ અબગા એક હતી. તેણીનો એક અરમાન હતો—ને તે અરમાન તે મેહેલ્લી ને અછને દોસ્તી કરાવવાનો હતો. તેણે અત્યાર આગમચ બી ઘણા પગડા માગ્યા હતા, પણ એવી કંઈ બી વાત કાલકે એટલે અછ તો તેને તગત કરીને ખાઈજી જવા ધામતો મેહેલ્લી નહીં લોક વાત કરનાં હતા કે મેહેલ્લીએ તો નાખતીથી દોસ્ત થવા એ છેલ્લા વીસ પચીસ વરસના

મમ્યાનમાં આગળ ધણુ ધણું કર્યું હતું એક વખત તે ભણી મીઠાં પોતે ચાલી ચલાવીને દોસ્તી કરવા એ બુદ્ધાને બંગલે ગઈ હતી, પણ તે ખારીલા ડોસાએ તે ગરીબ ગાય જેવી ભણી આનુને મોટી હડધુત સાથે છેક પાણીકિતાર કરીને પોતાના અગત્રામાથી પાછી હાડી મેલી હતી, તેમજ વળી 'શ્રીજી' જે પાચ પદર ભલમનસાઈભરયાઓ વચમા વચ્ચે પડવા જેવું કરવા ગયાં હતાં તેઓ સાથ જી તે તેમજ વરત્યો હતો, ને તેથી છેલ્લાં દમેક વરસથી તો મેહેલ્લી ને મીઠાં પણ તેના નામ પર તદ્દનજ મટોડું વાલી એકદમ અલગ થયાં ને અલગ રહ્યા હતાં.

તેઓ નાચગામમા રહેતા હતા એક ધણી મજાદની નાધણી વાડીરોક મદાન-એક નાધણા ગંગીયા સાથનુ-તેઓએ ખરીદી લીધુ હતું, કે જ્યા પોતાના અચરવાલ સાથ માથે તેઓ ધણા વરસોથી સુખ સપજ વચ્ચે રહેલાં હતા.

કમનસીએ અચારો મેહેલ્લી પાછલી છદગીમાં ધણો લથડી પડ્યો ને કાહેલી ગતી ગયો હતો, મગર તેની એ ગીભારીમા જી કાહરનના અગ્નના જેવો એક અગ્નનો-મીઠી મીઠાં-જે તેની માથમા હતો તેથી તે ધણો સુખી હતો તેની આખી છદગી સુખરૂપજ પુરવાર થઈ હતી, અને એવી એક દીલગ્નન શીદા કરનારી ને સાચી મોહનત ધગવનારી મોહરદાર પામવા માટે તે પોતાને પુશકળ ભાગ્યશાળી માનતો હતો.

અને ખરેખર તેમજ હતુ, તેની આગલી વહેલ છદગીની યાદ હવે એક સ્વપ્નાની આખી યાદ પેરેજ પાછલ રહી ગઈ હતી, ને એવી એક મોહરદાર ને તેવાજ મીઠાં વ્યભાવના, નનાનાં, કડા સગ્ના, તામેદાર અને પુત્તી રીતે કેળવાયલાં

ખુબસુરત છ અન્યાના રસાલા મસાલા સાથે તે પુગતો સુખી હતો.

એ છ અન્યામાં વડો એક એટો નામે રૂસ્તમ અને તેની પછી એક એહરેનમુન એટી નામે તેહમીના હતી રૂસ્તમ આપણે જે વખતને વાસ્તે આ વારતા કાખ્યે છીએ ત્યારે એકવીસ વરસનો એક જવાન્યો હતો, કે જ્યારે એ મનોહર તેહમી, એક કુલની ખીલતી કલી મીસાલે ઉધગતી, ઓગણીસ વરસની ઉમરની એક તનોમન મધુરી હતી.

તે ખુબસુરતીનુજ એક ખીલુ મ્વરૂપ હતુ તે સ્વભાવમા, અનામાં, ચાલચલણમા, સદગુણમા હુગાહુ ખીજી મીઠાં હતી મીઠા જે ઉમરે તેના આપને પરણી આવી ત્યારે તે જે અને જેવી હતી તેવીજ હાલમા આ તેહમી પોતે પણ એક નાફણી હતી વળી તેના ઉપરાત ખીજી એ એટીઓ નાગ્ન અને પુતલી કરીને હતી, અને એ છોકરાઓ નામે સ્વાવશ અને નોશીર કરીને હતા છેલ્લો નોશીર હતો, તે તેની ઉમર એ વખતે છ વરસની આસપાસની હતી.

એટલામાટે હાલમા ભલી હમાળાઈ પટેલ એક નવીજ તગ્મીયથી કામ લેવા માંગતી હતી તે એ જને ભાઈઓને, અને તો, તેઓના છોકરાઓ માંકને મેલવવા ને અપમેંદ્રતી ફેમ્તીથી એકઠાં કરવા ચાહતી હતી તેને, અલગત, મેંદુલ્લીને ત્યાં ખી ઘણુ સાર હતુ, ને મેંદુલ્લીની નાફરસ્ત તખીયતને લીધે મીઠા ને નાધલી એ છોકરીઓ નો એ પીકનીકમાં ચામીલ નહી થઈ, પણ એ જવાના રેખીકેનટેટીવ (પ્રતીતીધી) તરીકે તેહમી આવનાર હતી, અને હમાળાઈને ખી કશું નેજા નેઈતુ હતુ.

સોહરાયને એ વાતની કશી ખબર કે સ્વપ્ના ન હતી.

તેલુમીને બી નહીં હમાઆઈએ પોતાની ખરી મકસદ દ્રાઈને જાણવાજ દીધી ન હતી સોદરાયને કાંઈ એવી આખી ખજર ને ખ્યાલ હતો ખરો કે તેના એક મેહેલ્લી નામના કાકા સાથે તેના આપને જનમોજનમનું વેર હતું, ને તે કેથે નાય-ગામમા તેનાં ફેમીલી સાથ રહેતો હતો તે એ તરફ આ આગમચ દી બી ગયો ન હતો, ને તેથી તેઓ વિશે કશું જ જાણ જાણતો ન હતો તે ખનખોદ્યો જરા એ ન હતો તેણે તેના આપને હજારોવાર મેહેલ્લીની ફરયાદ ને કકલાન કરતો સાભળ્યો હતો, પણ તે ઉપર તેના કપટથી દી બી તેણે કશું ધ્યાન આપ્યું ન હતું. તે એટલેજ ખ્યાલ ધગ-વતો હતો કે તેના કાકા કાકી ને તેમનું કુટુંબ જે નાયગામ તરફ કેથે રહેતા હતાં “તે બધાં સારા માણસ નહીં હતાં.”

હવે બપોરે ને (સોદરાય) પોતાની લેન્ડોમાં હમખાઈ-છને બગલે ઉપડી ગયો

તે જરા મોડો પુગ્યો ત્યાં બધા પદરેણાં આવી ચુક્યા હતા, ને વાંદરે હાકી જવાની તૈયારી હતી હમખાઈની પોતાની ગાડી ઉપરાંત એક બીજી ભાડેની ગાડી મગાવાની બી તૈયારી હતી-તેટલા સોદરાય આવી હાજ્યો

“ઓ આવી પુગ્યા કે, મોહોલ ?” તે લલી બાનુએ તેને બેતા સાથે ખુશાલીથી કહ્યું; “આલો સાર થયું. વગી તમે લેન્ડો હાયા તે તો વધારે નેક થયું. હુ હમાજાંજ ભાડેની ગારી મગાવતીની ને માડં ગરીબનું ભાડ બચ્યું.”—અને ને ખુશ મીબજે દસી

પછી તેણીએ ધામધુમી અમથી પદરેણાંબાને ગાડી-ઓમાં પોતેજ ગાડવા, ને તે કારસાઈ બાનુએ એમ કરતા

એવી તો તરફીયથી કામ લીધું કે બધા ગાડીમાં ગોઠવાતા ત્રણજ બાકી રહ્યા-એક ને પોતે, એક તેહમી ને ત્રીજે મોહરાળ

“ અરે મરેરે, તેહમી દીકરા, તું રેહી ગેઈ કે ? ” તેણીને અચ્ચુચ્ચુજ લાણ થયું હોયે તે હપે તે અતવત કરીને બોલી, “ ચાલ, કંઈ નહીં આયે ગારીમા એક જગા છે નેમાં તો હુ ખેસશ, ને તુ તહારે આયે મારા જવાન કેન્ડ સાથ આયે ડોગકાર્ટમા આવજે આવજે કેની કે શરમાજે ? ”

“ અરે નહીં રે છ શરમાઈ કાએ ? એમા શું છે ? ” તેહમીએ મીઠાસથી હસીને જવાબ કર્યો—અને તે ચાલ જેવા એહરાની માહાફુલપર એક નજર ખેચાતા, ને તેનીજ દીલ-પઝીર કંપનીમા આવી લાંબી “ દ્રાઈવ ” મલવાની છે એ સુખનો ખ્યાલ થતા જવાન સાહેલીનું જીગર તો જાણે ઉઝાડે મારી તેના ગલામા આવી અટક્યું !

“ સોહોલ, આયે મારા જલની બગી તમે હાકી આવજો ? ” હમબધજી ચીખી થઈ “ ઘણી મેહેરબાની, હુ તમેને રસ્તામાં વાત કરાવા એક ઘણો ખેઝટ કંપેન્યન આપુચ ”—અને એ રીતે ગોઠવાયલી, તે પછી, તે બધી કંપની વાંદરે જવા નીકલી

તે એક “ શેડ ” (જીતર સાથની) મજલની દમદમ રોકી ઉઘી બગી હતી કે જેને એક તેજ ઘોડો જોડેલો હતો, અને સોહરાએ હાથ આપવાથી તેહમી એક કુદકે તેમા ચઢી ગઈ. તે શરમાય તેવી ખીલકુલ ખી હતીજ નહીં પતંગ્યા જેવી ખુશાલ તખીયતની, હસીને હસાવે ને બોલીને મુગાંને ખી બોલાવે તેવી તે એક ચચક નાજનીન હતી. તેની દેહે

સદેકે કરીને મરનાર એક પતંગ્યાંની અદાથી જવાન સોહરાય મુદ્દર તેહમીની પુકેપુક અને લગોલગજ બધો વખત લમ્યા કરેતો હતો.

તે એક ઉલટમદ “પાર્ટી” ને “પીકનીક” હતી હમ-ગમજીએ એ એક તાડી પાર્ટી રચાવી હતી, અને ખાનીપીની એવી એક પાર્ટીને પેશ પડતીજ બધી મોજુદ હતી, અને, એમ જતા, જ્યારે સૌ તેમની મજાહમા મહાલતાં હતા ત્યારે હદાય સોહરાય અને તેહમી એકલાજ હતાં કે જેઓ નજર ચુકાવીને એકલા લેન્ડસ ઍન્ડ તરફ ફરવા વટીક નીકળી પડવાનું એકમત થઈને જ્યાદા પસદ કરી શક્યા, અને એ બધો મામલો કાંઈ નહીં તોપણ લગ્ની મનસનીની ને જૈક બાનુ હમગમજી ખાસકરીને તપાસની આખે જોતી અને જોઈને રાજ થતી રહી.

અતે જ્યારે રાત થવા પછી બધા ઘેરે જવા નીકળ્યા ત્યારે સોહરાય અને તેહમી ઘણા લાખા વખતના એકમેકના ફેસ્તો હોય તેમ પ્રમાણીક હેત પ્રીતમા અરસપરસ મળી ગયા હતા અલગત હજી તેમના વચ્ચે અદમ્ય જેટલો ને તેટલોજ હતો ખરી રીતે નો તેઓ એક એકનાં નામ વટીક પુરા પાધરાં હજી જાણુતા હતા નહીં તેઓને તેમની એ મીલાકાતના મોટા સુખમા અરસપરસ તેવું કાંઈ પુછવા ગાછવાનું તો લાતજ થયું ન હતું !

તે એક ઘણી દીલખુશ ચદની રાત હતી, અને જેમ તેઆ ગયા હતા તેમજ ગાડીઓમાં પાછા ગોઠવાઈને પાછા જવાનું હમગમજીએ દરાવ્યું, એટલે થયું એમ કે તેજ બગીની

હિથી બેઠકમાં જવાન સોહરાયના સોળની તરીકે સુંદર તેહમી તેની સોડમાં અને તેની સાથી હતી

“હુ જરૂર એક વખત એક બે દહારા રેહીને હમગમજી પાસે તમારૂં એડ્રેસ લઈ તમોને તમારે ઘેર મળવા આવસ,” ગાડી ચાલુ થયા પછી સોહરાયે ફરેક દરાવની અદા સાથે કહ્યું.

“જરૂર આવજોજી, મને ઘણુ ગમશે,” તેહમીએ હમીને જવાબ ક્યો. “મારા મમાપયા પણ ઘણાં ભલાં છે, અને તેઓ ખી ઘણી ખુશીથી તમોને આવકાર આપશે; પણ તમે જાણોય, મીં સોહરાય,”-હજી તેઓ “મીં સોહરાય” અને “મીસ તેહમીના” એવા એલકાબોથીજ અરસપરસ એ બધે વખત દરમ્યાન વાતચીત કરતા રહ્યા હતાં-“તમે જાણોય, મીં સોહરાય, કે હજી તો હુ તમારૂં આપુ નામ નીશાન ખી જાણતી નથી. માયજી મને પુછશે કે તાહરા કોણુ ફ્રેન્ડ મળવા આવવાના છે તો હુ શુ કેહુ?”

“હુ મીં ખરજોરજી દાવરનો દીકરો સોહરાય છેહ.” સોહરાયે તરત જવાબ કરતાં કહ્યું. “તમે જોરખોય એ મીં ખરજોરજીને? તમે જજી દાવરનું નામ કોઈ દહારો સાંભર્યુય વારૂ?”

તેહમી તેની બેઠકમાં એકદમ ચમકી, અને થોડી ખસતી જઈને જરા અળગી વરીક થઈ.

“જજી દાવર?” તેહમીએ એકદમ દયાયલે સાદે પોકાયું; “તમે તેવણુના છોકરા?”

“હા, કેમ? એટલાં એ સાલરીને ખીધાં શાંતા? એટલાં એક્યાં કેમ?” સોહરાયે મોટી અન્યખીમાં પુછ્યું.

“તમે જાણોય હુ કોણુ છેહ તે?” હવે તે ઘોળા દસ

અંદનીમાં શીકકું હસીને સુદર તેહમીએ કહ્યું. તે એ વખતે
મળે એક પીકચર દેખાતી હતી બગીચા ધમ્મણ નાખી
નીચેણુ હતું, અને તે પતલી, ઉચી, હસ જેવી ઉચી ગરદનની
મનોહર કુમારીકા છેક જોવા જોગ હદ સુધીની એસ સાથે
ગાડીમા ગોઠવાયલી કાઠની બી આંખ ખુશીમાં ખેચી રાખે
એવીજ નજરે આવતી હતી

‘તહી, તમે કાણુ છેઓ ?’ સોહરાએ હવે તેની પોતાની
વારી આવતા વધતી અજ્ઞયખીથી તે સુંદરીના સવાલના જવાબમાં
પાછો સવાલ કર્યો

“આપરે કાકા કાકાના છેઘએ ! હું મેહલ્લી દાવગ્ની
છોઝરી તેહમીના છેઉ ”

“ઓ, ત્યારે તો બેવરી ખુશાલી !” સોહરાએ વધતો
ઉત્તમદ થઈ કહ્યું, અને જમણા હાથમાનો ચાખક મુકી
દબને તે વહાલીનો હાથ પોતાના હાથમા લઈ ખરા દીલના
જેશ સાથે તેણે તરત હેતથી આંખે. “હવે તો તાહરે હું
તમુને ‘મીસ તેહમીના’ થુ કરવા કેહુ ? હવે તો તમુને હું
એક ‘કઝીન’ના હકથી ફકત ‘તેહમી’ કરીનેજ કેહવસ
ને બોલાવસ ”

તેહમી મોટે સાદે ખડખડાટ હસી પડી

“તમારે ગમે તેમ કહેજો ને બોલાવજો,” પોતાની પહેલી
હરોલની શીકરોપર તરત પાછી સરદારી મેળવીને આગલ
જેટલી ખુનમીજ્જળ બની જતા તે મુદરીએ કહ્યું, “પણ
આપરે ફરીથી મત્રમુ તાહરે કેની ?”

“ મત્રમુ ત્યારે ?” સોહરાએ અજ્ઞયખી બલકે ગભરાટમાં

પોકાર માર્યો, “એટલે જે કાંય નહીં મલ્યું ? આપરે કાકા કાકાના છઠ્ઠાએ ત્યારે તો સાંચા હવે હોંમતથી દરરોજ મળ્યું ?”

તેહમીના પાછી હસી પડી.

“મલવું કે નહીં મલવું તે જરા પેહલ્યે તમારા બાવાજીને પુછી તો જ્ઞેજ્ઞે,” તેહમીએ કહ્યું “તમે જાણોય કે નહીં કે તમારા બાવાજીને માગ પપા સાથે ઉદર ખીલારીનું વેર છે ? આજે પચ્ચીસ પચ્ચીસ વરસ થયા એ બેઠે અલગ ને જુદા છે કેવું કમકમાટલરેણું, નહીં ? તમારા બાવાજીએ તો માહુગ પપાનું—દુશમેનનું—મુએ ખી મોનું નહીં જ્ઞેવાના કસમ લીધેલા છે !”

“એ બધી વાત જવા દે, તેહમી,” મોહરાએ તરત જાસ્તી એખલાસથી મલી જતા કહ્યું “તું મને ફક્ત એટલું જ કહે કે તું પોતે મને જ્ઞેવા ને મલવાને ખુશી છે કે નહીં !”

“હું તો માહુરા ખરાં દીલથી ખુશી,” તેહમીએ ખગ દીલનાજ જ્ઞેશથી જવાબ કર્યો “હું કાંય નહીં ખુશી હોઉં ?” અને વળી ખીલકુલ નિર્દોષતાની સાદાઈથી વધાર્યું, “મે તો તમને જ્ઞેયા ને જ્ઞેયા તમે મને ગમી ગીયા જાણે માહુરા કાકાના દોડરાને જ્ઞેઠ વગર ઓરખવે ખી માહુરું લોહી દોગ્યું હોયતી તેમ-તમે માન્યો ? તમને જ્ઞેયા ને જ્ઞેયા તમારીપર મને હેન આયુ, પણ હું તો જાણુય કે આપરા બેઠના એ બધા મોહતના ખાટા પાંચરા છે”—અને તે પાછું હસી “માહુરા પપા તો ખીચારા ઘણા ભોલા અને ભલા છે, તોખી માહુગ ખાત્રી છે કે જ્ઞે હું તેવણુ આગળ ખી એ વાત કરસ તો તેવણુ મને તરતજ કદરીને ખાઈ જવાના !”

“એ બધું હું અગ છે,” સોદરાએ ગુસ્સાથી કહ્યું. “આપને એ જેલિ ઓલ મેનને દોસ્તી કરાવવીજ પરસે.”

“જોદાય કરે ને તેમ કરી શકાય!” નેદમીએ ખર્ગ દીવની દુવા ગુગરી કરતા કહ્યું.

‘તેમ કરવાને વાસ્તે સાથી પહેવું તો એ કે આપને પોતાને દોસ્તો થવું ને મહેવું જોઈએ,’ સોદરાએ પોતાની મેટલી નજે તરત અંગાર ખેંચ્યા. ‘કાલે આપરે પાછા મળશું. હું નાયગામની અગ્યાનીમાં આવસ, ને તાંહ સંદેરે પાંચ વાગવાને ગુમારે તુ કંઈ બી કરીને આવીને મને મલી જાજે પછી તાહાં આપરે નીરાતે જોગી મત કરીને એ વાતનો શું ફેન્સો કરવો તેનાં કંઈ બી નકીરી એવટપર આરશુ. આતને કેતી, ડીયર?’

“હુ-હુ” રેલી શકતી નથી, સોદરાગ,” નેદમીએ આવા-જતી કીધી. “હુ માદરાં વદાલાં મમા પપાની રત વગર કદી બી રેથે જઈ શકતી નથી, ને તેજોધી કંઈ બી કદી છુપાવતી નથી.”

નાથગામ પુગાડવા ગયા એ વખતે તે એ ખ્યારાઓ ખરા હેતની અને ખાલેશ દીક્ષસોજીની એક ચાપીને કરેલી “શેકેહેન્ડ” સાથે છુટાં પડ્યા; મગર, એમ છતાં, એ છુટા પડતી વખતે બી “કાલ સાજની વાત યાદ રાખજો” એટલા બોલેો તેહમીના કાનપર પડીને યાદ આપવા થડીના કહ્યા વના સોહરાજ રહી શક્યો નહી

હમબાઈએ એ સઘળું જોયું, પણ તે બહી બાનુ નદનજ સસેકા ત્રીન પાઉ કરી ગઈ પોતે જાહેર થવા કે પોતાનો બેદ જાહેર કરવા આગમચ આ તેણીની નેક મન-સતીની જેહમતનું પરીણામ શું આવે છે તેજ તેણી તો ખારીકીથી અને છુપીથી તપાસવા ને જાણવા માંગતી હતી એટલાવાસ્તે તેહમી સાથે એકલી પડના બી તે બાનુએ એ વાત બીજાકુલ છેડી નહી, અને તેહમી છંક મોડી રાત્રે તજેહવાર વમાસણો અને હા વગરના વસવમાથી હિસાતી છાતી સાથે પોતાને બગલે પાછી ફરી

તે આ એક અત્યંત અજાણ બનાવ માની લેતી હતી જે ભાઈઓ મુન્દાઓ થઈને વરસોના વરસો મુન્દી જુદા અને અલગ હતા તેઓના બચ્ચાંઓ એકત્ર થઈ શકે એ બનવુજ શુ મહાલ નહી હતું ? આજની પીકનીક મુખતો એક ખાલી ખ્યાબ માત્ર ન હતો ?

ધેર પહોંચીને સોહરાજ સાથે થયલી ઝોલખ અને પીછા-છુને લગતી બંધી વાત જાહેર કરવી કે કેમ તે માટે તેની જવાન છાતી ધડક ધડક થતી રહી હતી તેણીએ આજ નર નેણીના હેતવતા માળાપથી કશુંજ છુપાવ્યું ન હતું છુપાવવા માગે તોણી છુપાવીજ ન શકે નેવા સાચ્યા અને માળાપતી પરીત્ર સત્તામા માનવાવાલા જે રંગેરંગ કહ્યાસાર થોડાક

ફરજ દો થઈ રાંધે છે તેમાંની આ ભણી નેહમીના એક હતી તે બાણુતી હતી કે તેના માથાપ તેના ઉપર ત્રણા ખીજવાશે, છતાં બી તે તો અધુ કહી દેવાની હતી, પણ સંતેગેએ તે રાત્રે તેને તેમ કરતા અનાયસે એટલાની નેણીએ ઘેર પાછી કરતાં સાથે જોયું કે કમનસીએ તેના વદાત્રા બાપ મહેલ્લીની તળીયત એકદમ ઘણી અગડી આવેલી હતી, અને તેની આગળ પડોસમાંથી તરત તેણી મગાવેલો ડાક્ટર ડીસોઝા બોલેલો હતો. અચ્છીન, મધાંના હવ ઉઘા દતા, અને તેનું બી એ મામલો જોતાં તરત આધેડુ પીધેડું ને લોહીપાણી ઉડી ચલું. અધઃ ભાઈ અંદેન અને તેની માતા વટીક તે બીમાર મુરખમીની સારવાર ને ઉલ્લેખમાં પડેલાં હતાં. માટે ને પીકનીકમાં તેણીએ કેવું “એનજોય” કયું, કયા કયા ગયા અને પ્રાણ પ્રાણ મળ્ય તે અધુ જો એમ નહીં બન્યું હતો તો તેને ફરનાં ફરતા તરફથી અધી આરીકાએ સાથે ચીપીચીપીને પુઝવામાં આવ્યું હતો તે હાલ તો કાઢને પુઝવાનું બાનજ ચલું નહીં, અને તેણીને બેઠ આસીને કહેવાનું કાગલુજ રથું નહીં તે માટે મહેલ્લીની બીમારીની ગડગડમા તેને કે કાઢને કરો વળનજ મળ્યા નહીં, અને મહેલ્લીને જગ આરામ થયો ને તે તીર્થન કરીને ક્યાં ગયો એટલે તે પછી તો ને અધાં તાલકાં મોટા

અજબ જેવું છે કે તે છતાં-ખરેખર તો તેના વહાલા બાપની બીમારીની દરેક શીકરમદ હેલત ઘસક છતાં-સ્વરૂપવાન સોહરાયનો મુદર મુખડો તેના વિચારો વચ્ચે સર્વોપરી બની પાછો ને પાછો તેની આંખ સામે એકદમ ખડો થતો, અને તેણીને વધતી બેકરાર કરી મુકતો ।

તેણીને રોમીઓ-જુલીએટના દાસ્તાનનું ભાણ થયું તેણીએ શેકસપીઅર ‘મટડી’ કરી હતી, અને તેથી રોમીઓ-જુલીએટના જેવીજ અવદશામાં પોતાને બેધ પોતાનો ખ્યાલ કરતા તે સુદરી એકલી એકલી પોતાના ઓરડાનાં એકાંતના એકલવામાં બીજાણામાં વટીક એકાદ પણ હસ્યા વીના રહી શકી નહી તેણીએ જુલીએટના બોલો યાદ કર્યા, “ Oh Romeo, Romeo, wherefore art thou Romeo ” અને એજ બોલો તે પોતે તેટલાજ પ્રમાણીક બેશ સાથે સોહરાયના સખધમાં પોકારી શકે એમ ખ્યાલ થતાં ને પોતાના દુખલયા ખ્યાલો વચ્ચે પણ થોડુંક હસી

મગર સૌથી મુશ્કેલ કારણ તો આવતી કાલની યાદ હતી વળતી સાજે નાયગામની અગ્યારીમાં પાચ વાગતે તેને પાછી છુપી મલવા સોહરાબે મોટી વિનતીપુર્વક તેણીને કહ્યું અને તેના કંને માગી લીધું હતું, અને તે પોતે પોતાનાં મન સાથે સવાલ એ ઉઠાવવા પડી કે તેણીએ તેમ જવું કે નહિ? માથાપની હરસે તે કેથે બી જતી ન હતી-એવો બેટગો ને બેતાલો તેઓના ધરનો રીવાજ કે કાયદોજ ન હતો, અને હાલમાં બી તે, તેથી, એમ છુપી જાની મુતલગ જવા માગતી ન હતી, અને ત્યારે ?

અને ત્યારે ઉઘ તેના ઉપર ગાલેબ આવી અને ખુશ

તે છક થઈ ગઈ. આવા મોટા મેહેલ જેવા બગલાનો ઠાઠ કે વેલવ તે ખીયારીએ આખી છદ્દગીમાં અત્યાર તક આગલ કદી જોયો યા જાણ્યો ન હતો. તે સહમજની થવા પછીની આખી છદ્દગી લગલગ અલણપણા ને આલસાઈમાંજ તેણીએ ગરીબ સુના સાથે તે ડોસીના આપીકા વતન સુમારી ગામમા ગુજરી હતી, અને તેથી બજીના બગલાના થયેરાનો જાતી અભ્યાસ થતાં તે તદન હેરત-અને છક થઈ ગઈ.

ભીખાઈ તેને ફક્ત સાધારણ હેતથીજ મઝી તે લગલગ એ બચ્ચાને દુધમલ હાલતમા છોડી આવેલી હાલ તેને પોતાની સામે નજદીક ૨૫ વર્ષની લગોલગમાં આવેલી એક સપુર્ણ સ્ત્રી તરીકે જોતી હતી, અને તે છતાં તેને એવી હદ મુધીનું કથુંજ હેન ઉભરાયું નહી કે જેથી તે પોતાને ભુલી જાય અને રતાને વસવસામાં નાખી દીએ વળી તેણીએ ઘણાજ બલાપાથી જોયું કે તે તેના પોશાકમાં લગલગ ડુવડ ને બેદાદ હતી માથુઆનું છેક આગલ વેરનું આધેલું હતું, ને બાલની કીનારી જગ બાહાર દેખાડીને ચક્ષમાઈ સેહેનો પારેલો હતો વળી દેખાવમાં ખી તે ખિયારી કશીજ રીતે બેચાણકારક ન હતી. ફક્ત પત્ની ને ઉચી હતી એ એકજ સીકારસ તેના દેખાવના સંબંધમા હતી, અને જરા ચામડી ઉઘડતી હતી; આટી એ સિવાય છોકછાગમા તો તે ખીયારી છેકજ લોથ હતી નાક ખી પપેરા જેવું જાડું પોહલું ને ચપટું હતું, અને તાજુમ કે તે જનાં રતાં પોને પોતાને એક ખુબસુરતીજ માની લેતી હતી !

પોતાની વધી ઉપગત એવી એક દીકરીને જોઈને ભીખાઈ ઘણી જ ખવાણી થઈ ને પોતે જુવાનીમાં ઘણી મગ્નહની દેખાવડી હતી તેવીજ રતીને ખી જોવાની પુર ઉમીદમા હતી.

જે બ્રહ્મ થવાથી રતીપર જે તેને છેલ્લી હરોલમા થોડુંક હેત આવ્યું હતું તે પણ લગભગ સમી ગયું ને ઠંડું પડી ગયું. તેના અત્રાજ વડીકમા મીઠાસ ન હતો તે અત્રાજ ઘાડો ને જાડો-ગળે મદાનો હોયતી તેવો હતો.

“આત્ર આવ, આએ ગોટ આએ પી લે ને ટોસ્ટ ખાઈ લે,—રાતની ભુખી હોશે,” અરસપરસ મીઠાકાતના હાવભાવ ને પુછપરછ તમામ થતા તે માતાએ તેને તેજ ઓઝામાની એક ટીપ્પણપર તેડી લેતા કહ્યું તેણીએ હાત્ર તો એ છોકરીની આએ ને ટોસ્ટ અત્રેજ મગાતી લીધા હતા.

“તમે મને તમારે તાહા તેરાવી લીધી તે તમારી ઘણી મેહેરબાની થઈ,” રતી કહેતો હતી “મને ખીલીક ખીલીક લાગ્યા કરતીથી જે મરે સુનામાએ ખીચારાને કંઈ કશું હોય કે થાએ તો માફ શુ થશે? તમે મારા શુ સગા થાએ જે?”

“હું તો ત્હારી દુરની સગી છેઉ, પણ મુના સાથ મને આગત્રા વરસમા ઘણુ સાફ હતું,” તે માતાએ જવાબ કર્યો. “હવે એ વાત જવા દે હવે તો ત્હારે બધા દાહરા અહીજ રહેવાનું છે, ને એ આગત્રી છાંત્રીની બધી વાત ભુત્રા જવાની છે.”

“ઓ કેવું મજાહતું!” છેક બચ્ચા સડી અઘાથી હાથ-માથી આએતી રકાબી ઝટ મુકી દઈને તાત્રી પાડતા તે છોકરીએ મોટી ખુશાલીથી પોકાયું, અને ભીખમએ તેને ધમત્રાત્રીને ચુપ કરી.

તેણીની આંખ તમામ ખુશીમા ઝવઝરી રહી બધા દાહરા આએ આત્રીશાન મકાનમા રહેવાની ખાત્રી મત્રતાજ ત્યાનો બધો વૈભવ તેને લગતી ખુશાલી સાથે તેને હૈયે ઉભરત્રાઈ

આવ્યો, ને તેથી તે એ કીસમે પોતાની ખુશાલી જાહેર કર્યા વના જાણે રહી શકી નહી

“તહારી નોકરીમાં તહારે વાસ્તે મે આયા રાખેલી છે તેના દેખતા કંઈ બી જતનુ અભાણુપણુ કરતી કે બતાવતી ના,” જરા સખ્ત અવાજે બીખઈએ તાકીફ કરી “તેનેજ કેલજે કે તુને દ્રેસ કરાવે ને તાહરા બાલ બનાવે આવા અશમાઈ સેતા અહી ચાલતા નથી માથુખાનુ બી જરા ઉપર વેરથી ઘણી સફઈનુ બાંધજે, ને ઘણી મજાહની થોઈ થાઈ થઈને ફરજે આવે સપાટ કાહરી નાંખજે, ને સ્કીપરની જોર તહારી આયા આપશે તે પેહેરજે મને હવેથી માસીમાય કેહજે”

“વાઈજી, માસીમાયજી,” રતીએ જરા દબાઈને તાબેદારીથી કહ્યુ, ને તે પછી ચગ વગાડીને બીખઈએ આયાને બોલાવી નીને તેનાં સ્વાધીનમાં સોંપી તે છોકરી બાહારગામથી નવી આવેલી હોવાનુ તેણીએ આયાને આ આગમચગ પુરતુ ભણાવી રાખ્યુ હતુ, ને એ મોટે ઘેરની મેમસાખોની આયાઓ તેમના કીસખમા ઘડાયલી ને પ્રવીણુ તો હોવી જોઈએ ખરી, કેમજે તે પછીથી જ્યારે ડાઈનીંગ હોલમાં નાસ્તો કરવા જવા તૈયાર થઈને તે બીખઈ આગલ પાછી આવી ત્યારે બધા નવા પોશાકના ધથેરા વચ્ચે તેણીનુ રંગ રૂપ ઘણી મોટી હદ સુધી ફરેલું ને ફેરવાઈ ગયલુ જોઈ બીખઈ મનથી રાજ થયા વના રહી શકી નહી

તેઓ ડાઈનીંગ હોલમા ગયા

ત્યાં નાન્તાની ટેબલપર સોહરાખ તે દાડડાનુ ગેઝટ વાયુનો ખેઠેલો હતો, અને બીખઈએ લઈ જઈને રતીની તેના સાથે બોલખાણુ કરાવી

“આએ માહરો મોહરાય દીકરો,” તેણીએ ગતી તરફ ફરીને કહ્યું, “ને સોહોલ,”-તેણીએ હવે તેના ભણી નગર ફેરવી કહ્યું-“હુ કેહતીતી કેની તે આએ મારાં ગરીબ સગાંતી છોડરી તમે એહ હવે આહીં ભઈ એહેનની ખખીન મક્કી જાને હ એ તુને ‘મોહરાય’ કે ‘સોહોલ’ ફરીનેજ બોલાવશે, તે તુ એને ‘ગતી’ કેહજે”

મોહરાયે તેના ભણી હેતવી તો નહીં પણ માયાથી જોયું તે બીચારીમાં ઘણુંક દેખીતું અભણુ તે વલગર હતું તેને તેણે માયાથી શેકેહેન્ડમાં હાથ આપ્યો, ને સ્ત્રીએ તે હાથપર બધા પોતાના આગળા વીંટાળી લઈ, તે તેની બગલ-માથી છુટાજ કરી નાખવા માગતી હોય તેટલો બધો હીંચવ્યો!

જમતી વખતે બી ઘણીક વાતમા બીખઈને બરડે પાણી ઉતરયું તે એવી ઘણીક ભુલો કરતી કે જેથી નોકરો બી મોટું ફેરવી હસના ખાંધાનું દીકું ન હોય તેમ કેટલીક વાણીઓ નો બોહે ચહરાની લપાટા મારીને તે બીચારી ખાવા પડતી, ને બીખઈ કોઈ નહીં જુએ ત્યારે ડોલ્લા કકડાવતી ત્યારેજ તેને પોતાની અવદશાનું ભાણુ થતું. 31,153

તેને મોહરાય ઘણોજ ગમ્યો “કેવો મજાહતો જાગલા જેવો છોકરો છે, મારીમાય?” એકલા પડતા તેણીએ પોતાનું હિલાતું પેટ બીખાઈ આગલ ઝટ ખાલી કરી નાખ્યું “એવણુ કુમારાજ છે કે? માઝ એવણુ સાથે થાએ તો ગોડવોની?”

બીખઈ તેને, અજાબત, એ સાલજનાં હવારીને ખાઈ ગઈ, અને તે બિચારીને સહમજ નહીં પડ્યું કે દીલનાં પ્રમાણીક મન મુજબ એમ આખરું ઇજતવી આવી મોટી ઉમરે પચણવાની આગળુ દરવામા છુટું શું હતું?

ખીન હાથપગ આ કાંઈ દેખીતી છટેલ, જોઈએ તે કરતા
 રસીને વધારે હીમત બતાવનાર અને તમામ અલણ છોડરીના
 મુકાબલામાં જવાન સોહરાયને તરત તેની તેહમીની યાદ થઈ
 આડા કાંઈ ફેર જેવો ફેર ? બેહેસ્ત દોજખ બેટલો ફેર !!
 પસીની અદા શુ, અગાજ શુ, મુદરતા શુ, સમ્યતા શુ !
 તેની વાતચીત કરવાની હુશ્યારી ને અદખ અને તેની દરેક
 કીલચાલમાં વટીક જોતાં જીવને મુખ થાય એવુંજ એક
 પ્રલક્ષ લક્ષણ જોવાનું હતું !

તેઓ એ છેલ્લા આઠ દાહડામાં રોજ મંત્રતાં રહ્યા હતાં—
 એ આપણી વારતાના “રોમ્યો અને બુદ્ધ્યટ” ખરી રીતે તો
 મેહેલ્લીની ખીમારીના ગાએસથી પીકનીકની વાત સાવ બુઝાઈજ
 ગઈ હતી, ને કાંઈને કશી તેની યાદ વટીક નહી થવે સાચી
 તેહમીને પોતાના પીતરાઈ સાથની પીગણની વાત બહાર કરવા
 જેવો પ્રસંગ નહી થયો હતો ખચ્ચીત, મુદર તેહમી એટલી
 હદ સુધી સાચી હતી કે આગલા પ્રકરણમાં વાંચવા મુજબ
 સોહરાયને વસતી સ્થાને મલતુ કે નહી તે બાબે તે શકા-
 શીલ ઉત્તર ગઈ, અને ખીજી સહવારે માખાપની હરસે તે વાહલા
 જવાનને મંત્રતુ સમવાર નહી હતું એજ રૂડા ઠરાવ સમેત
 તે પાછી ઉડી, પણ બાજે વખત સરજત આદમીને ઘણી
 હદ સુધી માહાત કરે છે તે દાહડે બેહેરામ રોજનો હમકારો
 હતો, ને મેહેલ્લીની ખીમારીથી ફકરમદ થયતી મીકાંએ સ્થાને
 અગ્યારીમાં સુખડ મોડળવાનું મન કરતુ એ વખતે છોકરાઓ
 કાંઈ ઘરમાં ન હતા, અને મીકાંએ નમીમસજોગે સુખડ ચલ-
 રાવા જઈ આવવાનું તેહમીનેજ સોંપ્યું !

૮ છોડરીઓને અવારનવાર સ્થાજને છેડે અગ્યારીમાં

કે આસપાસ લટાર મારી ફરવા હગ્વા એકલી એમ જવા ને મોઢળવાનો મેહેઢલીને ત્યા રીવાજ હતો. લકી મીઠાએ પોતાનાં ખચ્યાઓને એવી તો શુદ્ધ અને સાચી રાહે ચાલતા ઉધાર્યા હતા કે તેઓને જખતાથી ધરમા પુરી રાખવાને જાણે એ હેતવતા માયાપને જરૂર ન હતી. છોકરાને ઘટીટ છુટાપાણુ ન મળતા ને જખતામાંજ પુરી રાખતાં ગભીર ખરાખી થવાનો જે સંભવ રહે છે—અગતકરીને છોકરોના બાળમા, ને અધુ મેહેઢલી ને મીઠા સહમજવાવાલાં હતા, ને તેથી તેહમીને એકલી અગ્યારીમા મોઢળવાનું કાંઈ રીતે તેમને ત્યા નવાઈ જેવું કે અસાધારણ નહીજ હતું.

અને ત્યા સોહરાજ, અલખત, હાજર હતો. ને તેહમીને અપુર્વ હેતથી મલ્યો, અને જ્યારે તેણે જાણ્યું કે જે મુખડ ચડાવવાનો પ્રસંગ નહી નીકળ્યો હોત તો તે તેને મલ્લવા આવનાર નહી હતી ત્યારે તેણે તે મહાશુખનો એ સદ્ગુણ જેટલો વખાણ્યો તેટલોજ વળી પોતાને એમ વગર ક્યાએ વીસારી આપવાનો તેહમીનો ઠરાવ તેણે વખોડ્યો. પરીણામમાં, વચ્ચેના નાનકડા પુલને નાકેની એક ખેડકમા ખેસી ને જે ખ્યારાંઓએ કાળાણુથી દરયાકૂત કર્યો, ને અતે વીણુવીને સોહરાએ તેહમી પાસે વચન લીધું કે તેને તેના માયાપ સાથે એ વાત છેડવાને જોગ કદી ને નહી જી હાથ આવે, તોજી હાલ તો તેણે રોજ સહાજે તેને તે જગ્યાપર એક વાર આવી મલ્લવું.

અને એમ તેઓ રોજ મળતાં હતાં, કે જ્યારે જેમ જસતી મળતા ગયાં તેમ તેઓનાં દીક્ર હદ વગરનાં અરસ પરસના હેતમાં વધનાજ ખેચાતા રહ્યા અને તે ગેજ અનેમા કંઈ ને કંઈ વખાણવાનુંજ મળતું, સિવાય કે દુખ દેહ

તેઓ ચોરી છુપીથી મળતા હતાં તે તેહમીને નહી ગમવાનો તે રોજ જે કકલાત કરતી તે હતુ

“મે એવુ કોઈ દહાડો કીધુ નથી ને હુ કરવા માગતી નથી, સોહોલ,” તે પરીબ્રજ તેને કહેતી હતી “હુ તો ધારૂં જો આપરે તદન અમથાજ અટવાઈ મરયેજ મહારા પપાનુ તો કંઈ નહી પણ તહમારા પપા કોઈ જનમે ખી આપરાં એ લગન વાસ્તે હા કેહવાના નથી”

“હુ હવે ઢીલ થવા દેવાનો નથી,” મોહરાખે જુસ્સાથી કહ્યુ “તહારી મરજી ઉપરાત તુ મને એમ છુપી રવેસે મળવા આવેજ તેથી મહારૂ ખી દીલ રોજ દુખાયા કરેજ હુ આજેજ, તેથી, મહારા પપાની આગળ અહીથી જતા સાથે બધી વાત કબુલ કરી દેવા માગુજ”

“તેવણુ કદી એકમત થવાના નથી,” તેહમીએ ફકરમદ પાણુ કહ્યુ

“ને નહી તો ?”

“ને નહી તો શુ, ડીઅર ?”

“હુ એમ પુછવા માગુજ, ડારલીંગ, કે એ વાતને વાસ્તે એ લોક નહી ખી કદી એકમત થાયે તોખી તુ તો છેકના છેરા સુધી મનેજ સાચી ને વફાદારજ રેહશે કેની ?”

તેહમીએ જવાબ કર્યો નહી

“મને જવાબ દે, મીટ્ટી,” સોહરાખે તે બને પ્યારા હાથો પોતાના હાથમાં લેઈ તે ઉપર હેતથી સુમી કરતા કહ્યુ

“સોહરાખ,” તે સુદરીએ તે પછીથી નીચી નજરે ને ધીમે સાહદે કહ્યુ, “મને લાગેજ કે હુ તમારા વગર જીવી

શકવાની નથી મેવર શુધી હુ તમેને સાચી શેહેવશ તમેને મારાં વચનમા એતયાર આવેછ ?”

“ હજારો હજાર, બહારી,” તે પ્યારધેલા-હપધેલા છોડ-ગએ લખખો હેનથી કહયુ, અને એ રીતે, વાહલા વાચના-ગઓ, રતી જે દહાડે તેઓના જગલામા આવી થર પડી તેજ સહારે બહુ આગળ વરઘતે બધો હીમનથી એકરાર કરવાનુ નક્કી કરી તે એ પ્રમાણીક બહાસાઓ છુટા પડ્યાં નક્કી એમ થયુ હતુ કે ઘરડા બહુતો જવાળ મેળવી લેતા મુઢી હાલ તેલમીએ પોતાના નેકળખત માત ખીતાથી એ વાત એકાદ દિવસ હજી જામ્ની છુપાવવી. અને અરેબર તો તેલમી પોતે ગમે એવુ કેહવા ચાહતે, પણ ઉપર કેહવા મુજબ મેહેલ્લીની ચાલુ ખીમારીની ગળગડમા તેવી વાતનો એ ચાલુ એક અઠવા-ડ્યા તક કશો પ્રસંગજ ન થયો હતો.

ખીનત હાથપર મોહરાય તેજ રાત્રે થર ગયો તેણે તેના આપને સાહોધનો, ઉમેદલગ, ને ડાસાના ઓરડામા ગયો તેને પોતાને મનથી ઘણો વીશ્વાસ હતો તે જાણતો હતો કે તે તેના જૈદ આપની આંખનુ તેજ-તેનુ જીવણ, તેનુ સર્વસ્વ હતો ને હોમો તેને કદી ખી કાઈ ચીજ ના પાડી શકતો નહી, ને તેથી ને આ પોતાની સાચી માનીતી મુરાદ આખે-તેલમીએ તેને ગમે એટલો નાહોમત કરેલો છતા-હજી એ ઘણો આશા-વત હતો.

તે થર પોંહાચ્યો ત્યારે રાત થઈ ગઈ હતી અને કોઈજ કમમા તેની માતા અને રતી એ એકસાજ જેહેલા હતા તે (ગતી) તો તેને જોતાજ ખુશીમા ચમકીતે ઉભી થઈ, ને તેને કહ ને કંઈ વાત કગવા શેહે એવુ તેણે ચાહયુ, પણ સોહરાએ

હાલ તો તેના ભણી જોયું વટીક નહીં તે તો ઉસ્કરાયેલો, આભુમંદ, કાકલુદીલરયો પાધરો પોતાના આપનેજ સોહોધતો તે ડોસાના ઓરડામા ગયો.

ત્યા બતીઓ બધી ધીમી કરી નાંખેલી હતી, તે ડોસો બાગમાં ઉંઘડતી એક હવાવાદી બારી આગળની ઇત્રીચેરપર બ્હીસકી સોડાનાં ટબલર સાથે અરંધી મીચેલી આંખોથી અલે-ટાયેલો હતો, કે જ્યાં “પપાણ” કરીને પુકારતો તે વહાલો જવાન ધસીને તેની આગળ ગયો.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

તે આપે સરેસ્તાના હેતથી તે વહાલા ખેટા તરફ જોયું, કે જે “પપાણ” કરીને મોટે સાહજે પુકારતો ખુદા બજના ઓરડામા એકદમ ધરયો આવ્યો. તેણે અવલ તો અદર આવતા સાથે ગેસ લાઇટનાં ઝુમર તરફ જઈને તે ધીમી આંખે બલતી રાખેલી બતીઓ એક સપાટામા મોટી અને તેજસ્વી બનાવી, અને પછી પોતાના બાપની “આમચેર”ના હાથા ઉપર જઈને અરંધી બગલગીર કીસમે તે છોકરો ખેસી ગયો.

“કાહા ફરી આયો, બાપ?” તે ખુદાએ મોટાં હેત સાથે તેને જાતીમા આપીને પુછ્યું.

“નાયગામ ગીયેતો, પપા, સોહરાખે ખુશાલીની અદાયો જવાબ કરતા કહ્યું,—અને તરતજ હસીને વધારયું, “મહારા પત્તા અદરાવાની ગોઠવણ કરવા ગીયેતો!”

“ઓ શુગરાના, શુગરાના દાદાર અહુરમઝદના !” તે ખુદાએ ખુશીથી ચમકી ઉઠીને ખુરસીમા એકદમ તડો ખેસતા કહ્યું,—કેં જ્યારે, એવડો ઉશ્વરમદ, જવાન સોહોરાખ પોતે તે ઇઝીચેરના હાથાપરથી ઉઠીને તે ખુન્નેર્ગ ખાપના છેક લગ-લગ પાસાંમાં એક ખુરસી ખેચી બેઠો.

“મહારી રાત દીવસની મુરાદ એટલીજ છે, દીકરા,” તે ડાંસાએ જારી રાખ્યું, “ખોદા મને તેરી લીએ ને મોહોતમા મહારી આએ ઘરડી આખો સદાની બધ થાએ તે આગમચ તુને હુ પરણીને થર પરલો જોવા મહારા ખરાં છગરથી ચાહુછ, સોહોલ.”

“ખોદા તહમારૂ ખાણુ આખાદ રાખે, પપા ડીયર,” તે છોકરાએ એ ઉત્તેજનના સુખનો સાલળતા તેટલીજ દીલ-મોજથી જવાબ કરી કહ્યું “મે મહારે વાસ્તે એક ઘણીજ ખુબસુરત મોહરનાર સોહધી વટીક કાહરીછ, પપા.”

“ખુબસુરત પણ ખાન્દાનમા કેવી?” તે ઘરડો બાપ તરત વચ્ચે પુરાયો, “ખુબસુરતીજ કંઈ આપુને જોવાની નથી, બેટા જોતો નહી, બેટીબાપ, ખુબસુરતીનાં તકલીદી ખેચાણુથી બંધે મરતબા ઉતાવલમા પનણીને માહરે એઉ વખત ધીરજથી પસતાવો કરવો પરચોછ તે?”

“આએ કાંઈ તેવું ખાન્દાન કે ખાચરૂ નથી, પપાજી,” તે છોકરાએ સધ્યારે આપતી કીસમે જવાબ કર્યો—ને વળી હમીને વધારયું, “આય તો આપરા જેવુંજ બલકે આપરૂ પોતાનુંજ ખાન્દાન છે. આપરૂજ લોહી અને માસ ॥”

“આપરૂ લોહી અને માસ?” ખુદા બજીએ ધુરકતી કીસમે મોટી અજ્ઞયખીમા પુછ્યું. “તુ એમ તો નથીજ કેહેવા

માગતો કેતી, છોકરા, કે આંખે તારી ભમાતુ માંએનાં ભામતા
જેવા કોઈ સગાની પોરી જે અત્રે હાલ આપરા ઘેરમા રહેવા
આવીજ તે—”

“તે નહી, વહાલા પપા,” સોહરાએ તે અલણુ છોકરીની
યાદ થતા કાઈક તુચ્છકારથી કહ્યું; “મને એકદમ ખરી ખ ખા-
રીને તહમારી આગળ ખરેખરી વાત હીમતથી કબુલ કરી લેવા
દેઓ કે હું તો મેહેસ્તીકાકાની મુકદ્દરના સેતાગ જેની મુદ્દર
અને એહેરેનમુન દીકરી તેહમીનાપર શીદા થયલો છું, અને
તેની સાથે પરણવાની મહારી ઉમેદ થકી નમો વહાલા બાપની
આહુલી લેવા આવેલો છું !”

અને પછી ? એક પક્ષ સુધી ફક્ત ફાટલે ડાલે અને
દયાયલે ચહેરે ધરડા બજાએ પોતાના સપુત મોહગમ ભણી
જેવા કીધું ! તેણે જે સાભળ્યું હતું તે ગોપા તેને મદમજજ
પડી શક્યું નહી તે જાગતો હતો કે ઉઘતો ? તેણે જે સાભ-
ળ્યું હતું તે ખરૂં હતું કે ખાન ? તેના પોતાના માથાના ટાલ-
કમા તરેલ પડી ગઈ હતી કે સોહરાખની દગરો ચસકો હતી ?

પણ ખીજી પક્ષે તે પાછો તરત સચેત અને આવધ
થયો સોહરાખનો એકરાર જોડલો ખરા દીકરો તેડલોજ બોલ્યો
બોલાયલો હતો મુતલગ બુલ કરીજ નહી શકાય એટલો ભાર
નાંખીને-તે કહેતો હતો તેમ “ખરી ખ ખારીને”-તે છોકરો
બોલ્યો હતો, અને તે જે બોલ્યો હતો તે તેણે ખરેખરજ
સાભળ્યું હતું એમ તેની તરત ખાતરા થઈ. એ ઉપરથી ધરના
જે લાડીતો ટેકા લઈ તે ચાલવાન કરતો હતો તે બાલુમાં
પૂંડેલી લાડી ઉચકીને સગમર એક દીવાતાનેજ જવાગ કરતા
જુની જુરમામાં હવામા ઉચે ઉચકી પાસેની ડીપોયખર નેણે

નગ્ન પાછી નીચે ઉતારી કે ને ઉપરનું જીંદગી મોઢાનું ગ્લાસ સાગીને ચુરેચુરા થઈ ગયું, અને જીંદગીની રીક્ટર અને મોઢાની આટલીઓ પોલકા નાચવા પડી.

“તુ તે કાકરની છોકરી પનણે—તે કાકરની ?” બહુએ એમ કરતા ચીસ પારીને કહ્યું; છન્દાર નહીં! હું છવતો જેઉ તાલા વેર કેઈ સપને ખી એ તારી ગલીચ ઉમેદ પાર પરવાની તું વધી રાખતો ના! તે ખુનીની દુકતીને તું પનણે! એ ખોદા, તે દેખાવ હુ આએ મારે ઘરડેઘડપણુ જેઈ ને કરતાં તો થંડા પથંગેપર તુને સચરી મુકેલો જેવા હું હજારો વખત વધારે ખુશી થવશ!” અને સોહરાખ તો આંધીકાગ, આ તીરસકાર, આ હદ વીનાનો અને વધી ઉપરાતનો જેરાવર ધનકાર સાલળતા તમામ થયરીજ ગયો!

“તુ તે દોજખીનુ નામ મુખજુઆનપર લખતે મારી સામે આવવાની હીમત કરી શક્યો?” તે બાપે ઘણા કંકલાત સાથ જારી રાખ્યું; “તે તેની દુકતીને જેઈ તો જેઈ પણ ક્યારે તેને મલી ખી શક્યો? તુ તે તેને જેતા તે મલતા નમ્મર ખી નહી આયા? તુ જાણેજ, દુકતા, કે જેનો તું જમઈ થવા નીકરી પરચોજ તેણેજ તારી સાવકી માયનુ—માગી આગળી ઐરીનુ ખુન કીધેલુ છે—ખુન ?”

“પણ તેના આપરી પાસ પુરાવાજ શું છે ?” મોહોરાખ રીકંકા ક્ય થઈ ગયલો હોવા છતા લગાર ગુસ્સાથી અને હીમતથી પુઢારી ઉઠ્યો.

“પુરાવા ?” બહુએ બરાડ્યું, “એવા કેસમા પુગવા સાના હોય ? એવા કેસમા પુરાવા સાના મલવા જેઈએ ? તેને માગી-પર કીનો ઉતો તે દરમ્યાનમાજ તે ગુમ થઈ ગેઈ તેજ શુ

અસ નેથી ? તેની લાશ વરીક હાથ નહીં આવી તેજ શું પુરતું નથી ? અરે જા,—હું મગવા મુનેલો હોવસ ત્યારે બી ખોદાનાં છેક થેર મુધીના કસમ ખાઈને હું કેહેવસ કે એજ અને એજ કમીતો તેનો ખુની છે કમળત પોલીસવાલાઓ તેની તાપના ચઢ ગીયા ને તે છુટી ગીયો નો શુ થયું, પણ ખરેખર એજ—અસ એજ તેનો ખુની છે !’ વળી જરા થોભીને—‘હું તો જમતી કાંતી તેની પુકે લાગને ને તેને મારે ખાનણે ટવડી ટવળીને મરતો મારી નજરે જોતે, પણ પેલી નખખોદગેહાં ગંડ મીડી વચમા આવી તેથી એ મારા અસથી બચી ગીયો”

હા તે જગ દમ ખાવા થોખ્યો, કેમકે જે જુરસાથી તે ઉપણું સધળું ખોલ્યો હતો તેથી, તેની ઈંચીની નાનવાની વચ્ચે, તે એકદમ આજેજ થઈ ગયો હતો, અને માંદારાખ પોતાના વાલીદનો તે એક કાંઈ અજળ્ય જેવો કેહેર અને કીનો જોના પોતાની અકલકથી હેરત રહ્યો

“તેને તાહા મે સાશાજુજ કે ચાર મોટા ગધેરા જેવા દુકતાઓ છે ને ચાર મોટી ગાહલેગ જેવી દુકતીઓ છે, અજીએ મોહોગઅને સુપ જોઈને, તેનાપર પોતાના કેહેવાની અસર થયડી માની લેતા, બકવાન કરવાનું તરત ખીંછ પળે પાછું જાડી ક્યું, “ને બધા બેગદામનાંઓ ખલીરની કાંતી ડોકાં તાણીને આએ તાગ કીમતી વરસા વાગ્ને ટીંગઈ મેલે છે, અને ત્યારે કેલ મને તુ, છોકરા, કે શુ તે કમીનાની એઅન્ના જેવી દુકતીને મારે ખાનણે લાવીને એ તારે ખાપીકા વાગ્સા ને હક છેક મારી આપ છેડી ને મન્ની થવીએ તું જુટાવી દેવા તૈયાર થયોય ?”

“હું તેના વગર છવી મકવાનો નથી, પણ, મોહોગમે,

એમ છતાં, પાછી હીમત પકડી નરમાસથી તે આપને પાછું સહમત્તવ્યુ, “તમારા લખ તરફના વેર કે ધીકારને ખાતર અમો જે નીરદોશોને તમો ખુદાને ખાતર એમ જાહેર ને બુદ્ધિ ના કરો !”

“હું તેને તો જાહેર કરસ ને' ફર કરસ,” તે ડાસાએ વધતાં ચીવટપણથી પોતાના એકવરયાં જેવા આખા તદ્દન બદનમા ધુજતા ને વળ ખાતાં કહ્યું, “મારૂં જે આવે તો હું તો તે દુકતીને રઝનાવી રીયાવીને જાહેર કર, પણ તુ તો મારો ડાહ્યો દીકરો છે” —અને હયાં તે છુટ્ટો એકદમ નરમ થઈ ગયો — “તુ તો મારો કહ્યાસર ને શેઆનો અપુત છે બમ હું ના કેહું તો ના ! એવા ખુનીની દીકરી સાથે આપુને ઝામજ નથી તેને વાસ્તે વિચાર કરવામાં ખી અઝીમ શુનાલ છે તુ તેને ભુલ્લી જજે, અને પછી તુ માંગસે તાંહાં હું તુને પનણાવસ. તુ માગશે નેવી આસમાનની પરી જેવી છોકરીઓને હું તારે વાસ્તે સોલધાવી કહરાવસ છોકરોઓનો શુ ટોટો છે ? આપરા પછસાટકા શું કમ છે ? હું મોટે મોટે ઘેરની છોકરીઓ તુને ખતાવસ ને ચદ રોઝમા તુને તારી મરજી માફક પનણાવી આપસ” —અને તે આ બધું ખીજ ચટાવાતુ બોલતો હતો તેવામા મોહોરાય, ચુસ્સા અને તુચ્છકારથી હસતો, તમામ ધીરજ બોલી દબને પોતાની બેઠકમાથી હવે ઉઠીને ઉભો થયો.

“તમે બધી તમામ વાલીયાત વાત કરોજી, પપા,” તેણે મોટા તુમાખથી કહ્યું; “તમે તમારા લખને વરે જેટલું બુર્ર બોલોજી તેટલું બુર્ર હું કદી માનવાનોજ નથી એમ છતાં તમે જે કેહેવોજ તે કદી ખરૂં ખી હોય, તોખી મારી નીરદોષ તેહેમીને તે વાત સાથે કશીજ નીસગત નથી, અને હવે મને •

સાંભળી લેવો, પપા ડીયર તમે કંઈ રહ્યા ? હવે હું કેહું છું
જે હું તો આખી દુન્યાની દોલનને ખાતર બી બીજી કોઈને
કંઈ પરણવાનો નથી. પન્નસ તો હું ક્રકા તેહમી સાથેજ ને,
તેહમીનેજ !” — અને એટલું બોલી તે દમામથી ત્યાંથી ચાલતો
થઈ તે ઓરડામાંથી એકદમ બાહર પડ્યા આગળ વધ્યો.

“ સગર કર ! થોભ ! પાછો આવ !” તે મામલો જોતાં
ગુસ્સાથી ઘેરા થઈ ગયલા તે આપે તેની પીઠેથી ઘણું મોહરે
સાહરે પોકાર્યું, “ અલ્યો કાહા ? મને પુરો સાભરીને. જા
આજવેર તું મહારાની કલેજની તાહરક અને આંખની કીટી
હિતો, પણ જો તે દુકતીને તું પણ્યો કે પણવાનો તે વીચાર
વડીક કીધો છો એમ મહારી ખાતરી થઈ તો પત્ની હું તુને
મહારાં છગરથી ચીંગીફાસીને છુટો કરશ ને સદાના નીવારખાટો
આપસ તો તું મહારો દીકરોજ નહી. તે એક વગર આખખી
દુન્યાની છોકરીઓમાંથી તહારે ગમે તેને પરણવા માગ-પર
જાત કે દુરવદની દીકરી હોસે તે બી હું ગરે ગાહ ને મોહરે
દુયો. મારીને કબુલ કરશ, પણ મહારા મુદદતની એ દુકતીને
વાસ્તે હું કંઈ કબુલ કે એકમત થવાનો નથી. તું તેને પણશે
અથવા પણવાનો ખ્યાલ વડીક કરશે તો મહારી અંતરની
હાય ને છગરના આપોથી હું તુને યારીને કાયલો કરી નાખસ
બોદાય મહારો રાત દહાડાનો કંકલાત સાભરીને તહાર ખાંતુ-
ખરાય કંઈ નાખસે ને તહાર સત્યાનાસ વરી જસે તે ઝેરી
નાગણને પેટે તહારાં દુકતાઓ બી સરખ જેવા ઝેરી જનમસે.
અને—”

“ બસ-બસ-બસ કરો પપા !” તે છોકરાએ ઘણા દમ-
દમાત વચ્ચે. દોડી આવીને તેનું મોહું પકડી લઈ તેની આ

દર પળે વધતી આવતી દીવાન્યતામા તેને દરન્યાત ગેરી નાખતા ને ચુપ કરતાં કહ્યું તેણે જોયું કે તે છુટો જોતા જોતામા મગજથી તદન જોમગજ થઇ જાય એવોજ અંધો તેનો દીવાનો હાલ હતો, અને તે વકાદારીભર્યા વાહલથી પોતાના ઘરના વાલીદને આહુનાર કહ્યાસાર જોટો તેનો એ ક્રીસમનો અંધો ગુસ્સો અને જુસ્સો જોતા પોતાના અતકગ્ણમાં થથરીને થરથર ધ્રુજવા પડ્યો. તે કરચલી વલી ગયલો ઘરડો એહોરે, તે ન્યાગે એમ ગુસ્સાથી બોલતાં હતો, ત્યારે કાલોજ માત્ર નહી પણ છેક ખીહીક લાગે એલી હદ સુધી કદડ્યો ને કદરખીલામણો વડીક થઇ પડ્યો હતો !

“અસ-અસ-અસ કંગે, પપા, બોદાયને ખાતર અમ કંગે !” તેણે, તેથી, તે છુટાનુ મોટું પકડીને તેને ચુપ કરતા કહ્યું “જનઓ, હું નથી પનવાનો, હું વિચાર વડીક નથી કરવનો હાલ તો આપરે એ વાત પરતીજ મુકશું” —અને, દુકમા, ઘણી મુશકેલથી અને જોહેમતથી તે છુટાને જોમ તેમ મનાવી, શાત કરીને જખમાયલો સોહોરાખ, તદન તુટેલા દીલે ને દદ-મદ જીગરે, તે ઝોરડામાથી બાહેર પડ્યો.

તે ઉમ્કેરાયલો અને ધસાઅધ તે ઝોરડામાથી બાહેર પડ્યો અને ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો, અને એમ ન્યારે તે ચાલ્યો ગયો ત્યારે તેણે જોયું નહી કે તે આરણાની લગોડગના એક અધારા ખુનામા દયાઈને એક કોઇ અખળા ઉભેલી હતી.

તે ઘણા વારથી એ તરફ આવેલી અને ઉભેલી હતી તે અધારાંમા સતાયલી હતી અને સતાઈને તે બાપ દીકરા વચ્ચેનો મજકુર કન્યો સાલળતી હતી.

તે કાણ હતી ? તે પેલી અલણ અને અરંધી જગલી

રત્ન હતી તેને ઘણા ઘી કેળા થયા, ને આઈસક્રીમ ખાધું હોય તેટલી પેટમા દંડડ વલી તેનો તે આવી ને આવી તે પોરયામાં ડોલો હતો, પણ તેને ને મુતસગ મચક ન આપતો હતો, ને તેનાં આતેનમાં-તે હવેજ જોઈ શકી કે-આએ. “કાઈ પેટબરી તેહેમી” હતી, પણ હવે યધુ પાછુ સરખુ થઈ રહ્યુ હતુ તેના ઘગડા આપે તેને તેહેમીને વાસ્તે તો ખુબ ધુળ ઝાટકીને સાફ ના કહ્યું હતુ, અને ત્યારે તે સનાવાની જગ્યાથી કાઢવું પણ ધ્યાન નહી ખેચાય તેમ પાછી છટકી જતાં તેણીએ પોતાના મનથી વિચાર્યુ ને મનને પુછ્યુ કે તે પોરયાને તેના પોતાના કરના વધારે બેઢતર મોહરદાર બીછ કઈ અને ક્યા મક્કનાર હતી ?

પક્ષા હાથપર સોહોરાખથી છુટી પડેલી તેહેમી જ્યારે પોતાને ઘર પાછી ફરી ત્યારે ઓટલાપરજ તેને તેની નાહતી બેહેન પુતલાએ કહ્યુ કે “પપાએ તમોને ઘેર આવો તેવાં તરતજ પોતાની આગળ તેરેલા છે”

તેહેમીના પેટમા એ સાલણતાં સાથે એકદમ ફાલ પડી ! તેને તરતજ લાગ્યુ કે તેને કાઈએ બી સોહોરાખ સાથ તે સાજે જોયલી હોવીજ જોઈએ, કે જેણે આવીને તેના આપને તે બાએ પુકી મારેલુ હોએ ?

તે ઘણી દુખી થઈ તે સદગુણી અને લક્ષી હતી, અને પોતાનાં વ્હાલાં માઆપથી ંદી કશુ છુપાવતી ન હતી. આટલુ પણ તેને ઘણા વીચીત્ર સંજોગો વચ્ચે તદત ફરજયાત છુપાવવુ પડેલું હોવાથી તે પોતાના મનથી રોજબરોજ તે બાએ ઘણી મુશ્કેલી અને દલગીર થતી હતી એટલામાટે અતી ઘણી

શકાશીલ અને બીછીતી બીછીતી, તેનો બાપ બંધા બીમાર પડ્યો હતો તે મીઠ-રમમા, પોતાના કપડા વટીક બદલ્યા વના, તેના કહી મોઢળાવેલા હુકમ મુજબ તે છોકરી હવે દોડી ગઈ તેની માતા પણ ત્યાજ હતી

પ્રકરણ ૧૭ મું.

તેહમી થથરેલી ને બીછીધેલીજ પોતાના બીમાર બાપના ઓરડામાં ગઈ આજવેર તે સકુમારીએ પોતાના હેતવતા મા-બાપથી છાનુછુપુ કશુંજ કામ લીધું ન હતું, અને જોડે વીચિત્ર સંજોગોના પરીણામમાજ પોતાના કઝીન માટેના તેના પ્રાંઠ પ્યારના બાબમા અત્યાર તક તે ચુપ રહી હતી, તોપણ રખેને તે જતા તે બાપે તે બહાલો બાપ કોઈ રવેમે બુર માને ને તેને ધમકાવે તેની તે માહબુબને સ્વભાવિક ઘણી ગંભીર શીકર બરખા થઈ હતી

તે (મેહેલ્લી) પોતાનાં બીજાણામાથી બાહેર આવીને બારી આગલના એક સોફા ઉપર અલેટાયલો હતો, અને મીઠાં તેના પાસામા છોકરાંઓના મોજબર નામ પાડવાના હશે તે કામ લઈ બેઠેલી હતી, અને તેવામા સુદર તેહમી-ઓશક અને ગલરાતનુ એક ચુગલીખોર ચિત્ર—બીછીતી બીછીતી ત્યાં અદર આવી

“આવ દીકરા, મહારી પાસે આવ,” તે બીમાર બાપે હાથ પોહલા કરીને કહ્યું—અને એ હેતવતા આવકારથી ધુન્તી

લખલખતી તેહમીનાં મનનુ એક તડકે અરધું પોણું સમાધાન થઇ ગયું તે આ ઉપરથી હીમત પામી તે પુત્ર્ય પીતાની પનાહ આપતી મીડી ગોઝમા દોડી જઈને જ્યાં, ને વાકી વળી તે ઘરડા કપાલપર ઘણાજ હેતની એક મીડી મધ જેવી કીસી તેણે લીધી તે પછી તે તેજ કીસમે વળી પોતાની માતાને મળી

“અમે તો આજે તાહરા કાજપગરન નકરી કરવા પર-યાજ, તેહમલા,” તે આપે તે પછીથી તે સોફાપર તેને પોતાના પાસાંમાં બેસાડીને કહ્યું, “તુ રાજી તો છેતી?”

“માહરા કાજપગરન?” તેહમીએ લગાર ચમકતા પુછ્યું, અને પોતાની માતા તરફ જોઈને શીકકુ હસીને વધાર્યું, “મમા, વરી એ શુ વાત છે?”

“તે મને કાએ પુછતી હોશે? તદારા પપાનેજ પુછતી!” મીડાએ તેવીજ ગને હગીને મેહેજીનોજ પાછો હવાલો આપના કહ્યું

“હવે તુ દહારે વારેની થઈજ, દીકરા, ને હુ તો આએ રોજ મરજ ને રોજ જીવુજ, ત્યારે તહાર હવે કઈ અમારે ધારવું જોઈએ ને કેથે કરી નાખવું જોઈએ કેતી?” તે આપે જરી રાગ્યું

“એ શુ ઘેઝા કાલગ્યા બેઠાજ, પપા ડીઅર?” તે છોક-રીએ ઘણા હેતથી જવાબ કરતા કહ્યું, “તમે તો અમારે માથે સો વરમના ડોઆ થશે!”

“પણુ તેવી તુ કઈ સાહાહ વરસતી ડોમી થઈને તો પતવાની નથી?” હ્યા મીડા વચ્ચે પુરાઈ

“પણુ માહારા કાજપગરન એમ એકાએક ને અચાનક

આજે કાલુની આથ તમે લોક નકરી કરી નાખવા નીકરી પર-
યાં ?” તેલમીએ તાલુખીમા પુછ્યું

“પામેના દીનયારજીના ડોસુઆ સાથે,” તે બાપે ગભી-
રાઈથી જવાબ કર્યો. “લે, હું તુને બંધી ખરેખરી પાત ફેલું
ડોસુ ફેર્યો છેલ્લા એ ત્રણ વરસથી ફેલજે તહારે વાસ્તે ઉમે
બાંધી બેઠેલો છે, ને તેના તરફથી તહારે વરે વાત કરવા આજે
ધગ્ધા દીનયારજી પોતે આવી ચલાવીને અહીં અમુને મલવા
આવી ગીયા તે પછી મે તહારી માએ સાથે મન કીધું, ને
અમુને બેઠેને તો એ છોકરો ખરેખર ગમેછ. ઘણો ગરીબ ને
નમાનો છે. સાફ શીખેલો છે ને બાપના હાથ તરે એ કામી-
અર્યેટ ખાતામાજ ત્રણસો રૂપીયા એટલી ઉમરે તો પેદા કરેછ,
હતા જરા અબીમાન રાખતો કે બતાવતો નથી તુને એ
છોકરો ગમેઅ ?”

તેલમી સુખ રહી તે શો જવાબ દીએ ? તેણીએ નીચી
નજરે ટગર ટગર નીચે જમીનપગ્ગ જોયા કીધું, કે જ્યારે
તેના વહાલા સોહગમની યાદ થનાં તેના રૂખમારો ચમટી નોકે
તો લોહી નીકળે એટલી બંધી હદ સુધી લાલ ને ગુલાબી
થઈ ગયા

“કેમ જવાબ દેતી નથી, મહારી દીકરી ?” તે બાપે
પાછું કહ્યું,—અને હીમત આપતા વધાર્યું, “તું કેઈ પ્રીકર
ના કર તહારો જે બી વિચાર હોય ને બેલાસક અમુને ફેરે
બીલી ના તહારી હમણા પતવાની નહીં મરજી હોય, કે તુને
પોતાને કાઈ એક કે બીજાં કારણથી એ છોકરો તહીં બી
ગમતો હોય તો હજાર વખત ના !”

“વરી હવે ના ફાં જ્ઞાનુ દોએ ?” મીસાએ હયા પોતાનો

અવાજ ઉઠાવ્યો. “એની ઉમરે તો એના કરતાં ખી એક વરસ વેહેલી હુ પનનેલી. હવે એ કાંઈ નાંદલી આંદલી છે? આજના વખતમાં સાર માફ કર્યા કરતાં એમજ છોકરીઓ રહી જાયેજ, ને તે કરતા આજે તો વરી હીંગ જેવો છોકરો પોતે નાખે નુછતો ને ઘેર પુછતો આયોજ.”

“ઓ, આઈ ડોન્ટ કેર,” તે બાપે કરાજીતુ ડોકુ કદાવી કહ્યું; “તે આયો તેથી માહરે માહરો તેહમીને પરણાવી દેવીજ જોઈએ એવું કંઈ નથી એ તો મહારા બચ્ચાની પોતાની મરજીનો સવાલ ને સોદ્દો છે એ પણવાની છે-તુ ને હું નથી ડોસુ સાથે પણવાના બસ તહારો પોતાનો જે એરાદો હોય તે બેધરક મને કેહી દે, તેહેમા.”

“ત્યારે પપાજી મહારી ખુશી નથી, મને માફ કરોજી,” તેહમીએ મુશકીલથી સાબળી શકાય એવા ધીમા અવાજે માગી લેવાની ઢપથી જવાબ કર્યો.

“ઓહ, ઓલ રાઇટ, ઓલ રાઇટ,” તે બાપે સધ્યારે આપ્યો, “તાહારે હમણાં નહી પણવું હોએ, અથવા એ છોકરો તુને નહી ગમતો હોય તો તહારી મરજી.”

“પણ વરી મરજી તે શું, તેહમી?” તે માતા લગાર બજીદ થઇ “તુને એ છોકરો ગમતો નથી કે તુ હાલ પરણીને સાસરે જવાજ માગતી નથી?”

“મને એ છોકરો ગમતો નથી, મમા,” તેહમીએ હજી ખી નીચીજ નજર રાખીને કહ્યું.

“ઓ, ઘેંટસ વન પોઇટ કલીઅડ,” તે બાપે હસીને કહ્યું, “તહારે તને પણવા ગમેજ તો ખરૂ?”

હજી નીચીજ નજરે ધીમું ધીમું એક—“હા જી”

“ત્યારે તુને વરી એ ડોમ્બ કરતા વધારે સાડ સાસડ્ વાસડ્ તે કાલા ને કેવુક મલવાનુ હિતુ જે ?” તે માતાએ લગાર ગુન્સાથી કહયુ “મજેહનાં માએના પેટ જેવાં સાનુ અસરા નીવરજે આપરા વાપરેલા વમેલાં એ છોકરો નદી કબુલ કરવાનુ કારણુ શુ ?”

“મે બાહર બીજે ડેકાણે મહારે વરે વિચાર રાખ્યો છ, મમા ’

“કાલા ?”—અને એ સવાલ તેજને—મેહેલ્લી ને મીઠાંના મુખમાથી એકકી વારેજ બાહર પડ્યો ।

તેઓ જ ને વણાજ તાલુખ થયા, ને કીયા છોકરાપર એ તેમની ગરીબ ગાય જેવી દીકરીનું દીલ દોડયુ હજે તે એ જતેએ અગ્ધી સેકડમા પારખી લેવાની કાશેશ કરતા તેમના અતલગના કરકેન્ડસ ને તેઓના દીકરાઓપર તાજરતોજનુ ધ્યાન દોડવી દીધુ, પણ કોઈ ખ્યાલમા ઉતરી શકયુ નહી.

“કદાચ—કદાચ નમુને ગમશે નહી, મમા પપા,” તેહ-મીનાએ બીહીતા બીહીતા જવાબમા કહયુ, “પણ ખર માનજે કે તે પામેના ડોમ્બા કરતા તો હજારો દરજ્જે વધારે લલો ને લાયક જવાન છે”

“પણ કાણુ ?” મેહેલ્લીએ વધતી અન્નયખીમા પુછયુ

“જહ કાકાનો સોહરાજ”

જધુ સુખચાપ થઈ ગયુ । મેહેલ્લી ને મીઠાં ગભરાત ને અન્નયખી વચ્ચે એકમેકના કાયાં કીકરીગોપ કરવા પડ્યા । મેહેલ્લી ને પડી પુરતો ગબીર થયો

“તેને ને કાંલા જોયો ? ક્યારે જોયો ? તેની સાથ તુને

કેમ પીછાણુ થઈ ? તે તહારી તેની સાથની પીછાણુ તે આજે
વેર મહારાથી છુપાવી કેમ ?” નેણે જરા થથરાવીને પુછ્યું.

નેહમી થથરી ગઈ

“જો પપા ડીઝર, માહરીપર ગુસ્સો ના કરો.” તેણીએ
ઘેઉ હાથ જોડીને તાબરતોળ રડી દેતા ને માંગી લેતા કહ્યું,
“માહારો કંઈજ વાક નથી મે તમો વહાલા પપાથી જાણી-
જુજીને કંઈજ છુપાવ્યું નથી.”—અને સારે તે બીડીધેલી
જાળાને હીમત આપવા મીઠાએ ઉડી આવીને તેને પેટમા આપી.

“કહી દે, જે થયું હોય તે બધું પપા આગત ખરે
ખર કહી દે,” તે માતાએ તેને પટાવીને કહ્યું

“હું કેહવાનીજ ઉત્તી, મર્માણ,” તેહમીએ જવાબ કર્યો.
“હું તો આજે કેટલા કેટલા દાહરા થયા તક સોહોધવા કર્યું”
—અને પછી તે મધુરીએ સોહરાળના સબધમા અત્યાર તક
જે જે બન્યું હતું તે મમામ તપસીલ, એક બી બીના છુપા-
વ્યા કે એક બી વીગત જુડી કહ્યા વના, સંચાઈના એવા
જોસથી ને પવિત્રતાના એવા દીલકસદેખાવ સાથે તેઓને કહી
સંભળાવ્યું કે તે હરફેહરક સાચું હોવા બાબે તે મા-બાપને
એક લેશ માત્ર પણ સદેહ થયો કે રહ્યો નહીં.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

“મગર એ બીલકુલ બેહુ દો ખ્યાલ તાહરા દીલથી એકદમ
દુર કરી નાખ,” મેહેલ્લીએ મોટી અજબબી વચ્ચે પોતાના
કસાઈ સરખા ભાઈના દીકરાને લગતી એ બધી તાબુબીલગી

અહ ગઈ હોએ તેવોજ ઠગાથી તે ઠગારીએ દેખાવ કર્યો, કેમકે તેને પોતાની ચોકકસ મનલગ્ય કાઠી લેવાનો તરતજ લોભ પેદા પડ્યો, અને એવકુદ બહુ, તેથી, પોતાની હુશ્ચારીપર મનમા ને મનમા પોતેજ આફ્રીન કરતો પોતાના ઓરડામા ગયો.

ત્યા સોહરાય હતો, અને પોતાની એ નવીન યોજનાને લગતા એરોડો પેટમા નહીં સમાઈ શકવાને લીધે તેણે તે હેમા-કાત તે પોતાના બેટાને બી કુવામા પડીને કહી સંભળાવી.

“હુ તાહરી માએ સાથ હમણા તારે વરે વાત કરતોતો, સોહોલ,” તેણે કહ્યું.

“શું, સાહેબ ?”

“તાહરા પનવાને વાસ્તે,” બહુએ જવાબ કર્યો. “મને એની આએ સગી આગલ નહીં ગમતીતી, પણ હવે ગમેજ બરી. મજાહની છે ગરીમનુ બચ્ચું છે, પણ આપુને કાહાં પઠસા સોહોલવા છે !”

સોહરાએ જવાબ દીધો નહી. તેની જાતીમાં સીફ ના-નાબેદારી બદ મચાવી ઉભરાઈ આવી, પણ તે સાહલેસ અને સહમજી જવાને હજી એ પોતાનો જુસ્સો દાખ્યો ને અદખ સમાલ્યો.

તે આવી એક હેમક, અલણ ને જ ગલી પોરીને પરણે ? બધો ભવ કુમારોજ રહેવું પડતું હોએ તો ભલે, પણ રતઠને તો, તેણે ખ્યાલ કર્યો કે, કદીજ નહી. તે તોજીડી ને અ-અમ્ય હતી નીતીની સાણુત હોય એવા તેના લક્ષણજ ક્યાં દેતા ? તેના હાવભાવ બધા કમકમાટ પેદા કરે તેવા તુચ્છ હતા, અને અરે, તેહમીથી બી આ તેના જેવી એકને સર્વોપરી માનવા જેવો હેમક ને આધલો એમ જતા તે અજી કમ ગકે ?

તે, તેથી, ગુપચુપ, કશો જવાબ આપ્યા વગર, તે ઓરડામાંથી બાહરે જતો રહ્યો.

ખુદો બજ એ પછી જલ્દી ચકાસ્યો તે તો ચાલ્યો ચાલ્યો જઈને રતનને પોતાને બી મલ્યો, ને તેને પણ એવું જ થેલું ગાંડું કહી હુલકાવીને આવ્યો. “તુને મારી વહુ કરવાનો માહરો ધણો વિચાર છે, છોકરી,” તેણે કહ્યું “તુ માહરા સોહરાજને લોભાવ ને તાહરી સાઈડમાં જતી લે.”

અને રતાઈથી તો ત્યારે બસ બધું હસાઈ હસાઈ જવાયું. તે પોતાને માટે ઘણું ઉચ્ચ માનતી હતી તેનો તેણીને લાગ્યું કે આએ એક મુન્ના મોહોર જેવો પુરાવો હતો.

તેનો લોભ તે અત્રે આવી ને આવી આએ “જગલા જેવા સોહામના” છોકરાને જીતવાનો જ હતો. તે છોકરાજ તેને ઘણો ગમતો હતો એમજ નહીં પણ તેના લખખો બી તેને ઘણું ગમતા હતા તે આએ મોટા મેહેલમા રાજ કરતી રાણી ને સાહેબી કરતી શેઠાણી અને એ શું કંઈ નહાતું મુઠું સુભાગ્ય કહેવાય ?

અને, તેથી, તે સોહરાજને જીતવાના હવે બેવડા ઉમંગ સમેતના મજબુત પગડામાં પડી, કે જ્યારે સોહરાજ પોતે તેમ તેમ વધુ કમકમી વધતો તેનાથી દુર નાહસતો રહ્યો.

એ બધો વખત તક, પોતાના માથાપને ચાહનાર ને માન આપનાર તે પ્યારાઓ—સોહરાજ ને તેહમી—છેલ્લા અગીયારીમા મલ્યા પછી ફરી કદી મલ્યા ન હતા તેઓ બેઉ ખુદાની દયામા વિશ્વાસ લાવી પોતાના વચનોમા ઓસ્તવાર રેહવાનો ફક્ત પોતપોતાનાં મનથી દરાવ કરી ચુક્યાં હતા.

પણ બજ બધો ધીરજ કેમ ખમે? તેણે જલ્દીજ બેચુ

કે સોહરાય તો પેલી રતનને કંગોજ મચક આવતો ન હતો, જેથી તેને થથરાવા નેણે એક ચહવારે પોનાના ઓરડામાં તેડાવી મગાવ્યો.

“કાંએ પડી, આએ રતનને વરે તે શુ ધાર્યુ ?” ને ડોસાએ તેનાં ઓરડામાં આવના સાથે તેને પાંધરો સવાલ કર્યો.

“શું, પપા ?”

“તુંને એ જોકરી કેવી લાગેજ ?”

“ઘણીજ અભણ, જ ગલી ને નસકારી, ઘણીજ ખેઅદમ જોકરી છે, પપા, ’ સોહરાયે ઉમ્મેરાઈને ગુસ્સાથી કહ્યુ.

તે ખુદના નેણ નીકળી પડ્યાં તેના ચેહેરાપર એ સાભ-ગતા એકદમ ગુસ્સો ધસી આવ્યો.

“મદારી મરજી તાહજ લગન જલદીથી એનીજ સાથે કરી નાખવાની છે,” નેણે દમામથી કહ્યુ; “તુ ના કેહજે તો હુ તુને મદારાં ઘેરમાથી લાન મારીને કાહરી મુકશ ”

“જેવી તહમારી મરજી, પપા, ’ સોહરાયે દુખી થઈને પણ પુરતી શાંતીથી કહ્યુ, “લાત માગવાની જરૂર નથી. તમે હુકમ કરશો કે મદારાં ઘેરમાથી આવી જ તો હું તરત આવી જવશ ”

“એમ કે ? માથુ ફેરવીને ત્યારે છેક કાસ્ટ ગીયોજ ખરો કે, દુકતા ?” જહ વરી એકદમ પવન પાવરીપર ચઢી ગયો, “પણ યાદ રાખજે કે બુખે મરસે ! બીખ માગીને પુગે થસે ! એવુ જો કંઈ થયુ તો મદારા લખખોમાથી એક ખોટી અરજી બી હુ કદી તહારે હાય ચહરવા દેવાનો નથી !”

“મને કંઈ જોઈતુંજ નથી, પપા,” નેણે કહ્યું, “માહજ

હાથ પગ સલામત છે—તમારા નામને ક્ષી નામોશી નહીં પોહોચે તેમ હું મેહેનત મજૂરી કરીને મારા પેટ પુરતું પેદા કરી લેવશ હું મેહેલ્લી કાકાની તેહમી સાથ તમારી ઉપરવારો થઈને અત્યાર આગમ્ય પરણી નહીં ગીયો. તે કંઈ તમારા પૈસા ખોલી બેસવાની બીહીકથી નહીં, પણ ફક્ત તમેને છુદા-પામાં દુખ નહીં આપવાની મતલબથીજ; પણ હું જેમ નમુછ તેમ તમે મને વધતો છુદવા તૈયાર થયાછ તે સારી વાત નથી. તમે ના કહેશો તો હું તેહમી સાથ નહીં પરણશ, પણ તેમ વરી ખાત્રી રાખજો કે હું બીજી કોઈ સાથ બી નથીજ પણવાનો !”

“એટલે જે તું લ્યાનતનો કુત્રો તેની સાથ પનવા સારૂ માહરાં મરવાની વાટ જોતો ધીરજથી બેસશે, એમજ કેની ? જા, તહાર કાર કર મારી સામેથી !” તે દીવાના છુદાએ તમામ જીવ જીકાટી નાખી તે નમાના ને તાબેદાર છોકરાને એક દયાહીણુ ધકકો મારતા બખાલ્યુ, “યા તો અત્તરધરી રતઘ સાથ અદરાવાનું કબુલ કર, કે નહીં તો પા કલાકની મેહેતલ આપુછ તે પા કલાકમા ફક્ત જરૂરી બે ચાર જોર તહારા કપરા લત્તા લેઈને માહરાં ઘેરમાથી તહાર એકદમ કાર કર ને ચાલ્યો જા”

“તમારી એવીજ મરજી છે તો હું જાઉંછ,” સોહરાબે દુખનું એક દયકુ જેહમતથી છાતીમા દબાવતા કહ્યુ, “સાહેબજી ખુદા તમારા છુદાપાણા તમારી સલાલ કરે !”—અને આંસુઓ વચ્ચે તે પોતાના બાપને તરત છોડી ગયો.

બીજી ફસડાઈ પડ્યો—તેને હદ વગરની—ઝાઝ—ચઢી હતી તે ગુસ્સાથી સરખસર ઘેલોજ થઈ ગયો હતો તેનાં જીવતામા

કેદરયત મુખચુપ સાંભળી લઈને પછી કંગાઈથી નહીં તોળી થઈ ગઈ ગંભીરતાથી કહ્યું, “એ ખીલકુલ એવકુળીભરી વાત છે તારો બહુ કાંઈ માલુમ લેલીનો તરસ્યો છે તે કદી ખી એ લગનને વાસ્તે બાહારી આપવાનો નથી. તે મને તદ્દન જુદી રીતે થણા કરખીણ અપરાધોનો અપરાધી માને છે, ને તુને તે પોતાની વહુ તરીકે મરતાં કષ્ટ કરવાનો નથી તુને તે યોરયાને જુદી જવોજ જોઈએ.”

“તે માલુમથી બનવાનું નથી, પપાઈ,” તેલમીએ ધુજના હાક ને લાગણીઓથી ધુજના અવયવો સાથે જવાબ કર્યો. “હુ નેતે એક પક્ષ ખી માલુમ મનથી ખુદી જઈ શકતી નથી.”

“એટલે, ત્યારે શુ તુ માલુમી મગજ ઉપરવારી થઈને ખી નેતી સાથે પણવાની છે?” ઘરડા મેલેલીએ ગુસ્સાના નેણ જમાવી પુછ્યું.

“ઓ નહી, કદી નહી,” તેલમીએ હાથ જોડીને અકચર ગરીબાઈથી જવાબ કર્યો.

“ત્યારે માલુમી મરહુમી એ બેલુંદા લગન વાસ્તે હુ કદી ખી હા કેલેવાનો કે માલુમી મલુરયાત આપી શકવાનો નથી,” ને બાપે ચુકાદો આપ્યો. “હુ પાસેના ડોમુબા સાથે તારી મરહુ નહીંજ થતી હોય તો તુને પણવાની કરજ પારવા માંગતો નથી, પણ તેમજ વરી માલુમગ સાથનાં તારા લગન વાસ્તે કદીખી હા કેલી શકવાનો નથી, ને માલુમ હુકમ ઉપરાંત જો તુ નેતે હવે પછી ફરીથી કદી મલશે બેટશે—”

“પણ આપણં છોકરા કઈ એવા છે કે, મેલેલી?” મીઠાં હયા વળી વચ્ચે પુરછ, “બસ તમે ના કહ્યું તો નહીં લે ચાલ જન, માએ, કપરા બદલો નાખ”-અને ગરીબ તેલમી,

મુશ્કીલથી પોતાનાં આસુઓ અટકાવતી, તે ભલાં માયાપ આગળથી પોતાના ઓરડામાં રવાના થઈ

ત્યા જઈ તે મધુરી આસુઓનો એક આખો દરયાવ રડી તેનું દીલ ભાગી જતું જતું હોય એટલો તેને ત્રાસ થયો તે ગાલો જવાન-તેનો વાહલો સોહરામ, કે જેનો આગે ધરતીપર જાણે મુકાબલોજ ન હતો કેમ તે તેને પોતાનાં મનથી હમેશની રૂપસદ આપી શકે ? તે તો તેને ખરા ને સાચા પ્યારથી પોતાનું તમામ તનમન આરોપી ચુકી હતી, તો હવે કેમ તે તેને ભુલી જઈ શકે ? ઓ, કેમ !

મગર વરસો તક-સોહરાયનીજ પેઠે-તેણીએ બી થોબી જવા તે ઓરડાના એકલા એકાંતમાં દરાવ કર્યો, ને મનથી ખુફાને પ્યાર સપન નોધાવ્યા તેનો ભલો ને સહમજી પીતા તેને જોરજુલમથી કે ઉતાવલથી તો કેથે પરણાવા આહતોજ ન હતો, ત્યારે ઉતાવલ શી હતી ? તેણીને લાગ્યું કે હજી તો તે પોતે બચ્ચુ હતી-ફક્ત ૧૯ વરસની એક તારૂણી, અને ત્યારે અસારમાં તેણીએ પરણવું જ જોઈએ એવી વીર શી પડી હતી ? તે વરસો તક ખુશીથી થોબશે, ને પરણવું તો સોહરાયનેજ, નહીં તો આખી જીદગીમાં કાઈને બી નહીં એવો તે દીલરૂઆએ પોતાના મનથી ઘણી મુસ્તકીમ કરદ કર્યો

“માહર ગરીબ ગાએ જેવું બચ્ચુ !” મીઠાએ તેહમીના ત્યાથી જવા પછી ઘણો ગમ ખાઈ કહ્યું, “જોવાની મેહેલ્લી, આગે કેટલું જુર થયું !”

મેહેલ્લીએ તેને પોતાનાં પાસામાં લીધી

“તું જરા બી એ વાતમાં દીલી દોરી ના મુકતી, ડીઅર, તેણે પોતાની પરણેતરને દરાવથી કહ્યું, “હું એ લગન વાસ્તે કદી

એકમત નથી થવાતો એ તદ્દન અગ્નિનાં ચેરાંજીવી વાત છે એ પોરયો તેહમીની વાતપરથી દેખાયજી તો કાઠ ખરેખરે અમીરી ખવાસનો ને ભલો, પણ અજી જાણશે તો અમર્યા આપુને વધતાં વગોવશે ને સતાવશે તેનું ને તેના ઘેરનું અમ નામજી પારી મુકો ’

હવે પેલા હાથપર અજી પોને શું કરતો હતો ? અજીના જીવને મોહરાગનો તેહમીને લગતો એગદો જાણ્યા પછી એક પક્ષની નીરાત ન હતી ને જ્યાં ત્યાંથી કાઠની તોફ મોહરાગને ગલે મોહરાગી દેવા-અધીરો થઈ ગયો, કે જેથી તેહમીનો એગદો તે છોકરો પડતો મેલે ને-નેને ભુડી જાએ, અને એમ કરવા થકી ને ભુડાનું ધ્યાન તરતજ પોતાની મોહરાગની “સગી” રતઘપર એચાલુ. વાચનાર યાદ કરશે-કે એ વર અઘપર વચ્ચે ઘાણુનો ઘણો એળનાવ થઈ પડ્યો હતો, એટલે તેણીને લીધે એ ડોસો અત્યાર તક રતઘને ખરા જીગરથી ધીકકારતો હતો, પરંતુ હુઅતુ માણસ ઝીલુને વજગે ! તેને જ્યાં ત્યાંથી મોહરાગને તેહમીનો પીછે મુઝાવવો હતો, એટલે રતઘના સખધમા કામ લઈને એ કીસમે આપધાત કરી મરવાનું બી તેણે પોતાના મનથી ગણીમત માન્યું

“આએ તાહરી સગી કાઠ ઘણા કીન્ના કીન્નાની પોરી નો નથી ની ?” તેણે એ ઉપરથી પ્રસંગ મળતા ને ને વર યૈયર એક વખત એકલા પડતા લીખઈને પુછ્યું

“એટલે, વરી તે શું ?” લીખઈએ ટલુકા ડીધા

‘ નહીં, મકુજે મને એ પોરીનું રગરૂપ ગમેજી. કીડ છે, ’ ને ડોસાએ પોતાની મનઝગપર આવી જતા કહ્યું, “હું એને આપરી વલુ કરવા માગુજી આપમે મોહરાગ પેલા કાઠગા

મેહેલ્લીની પોરીપર ઘેલો થયોજ ને એનું ઘેલાપણું મુકાવવું
 નેનહસે એટલાવાસ્તે તુ એ પોરીને શીખવ કે એની સાથેની
 સાથે રહે તો એને એની મોહીની લાગી જશે હુ એ પોરીનાં
 નામપર એક મોટી રકમ કરી આપશ”

“વારૂ, જોઈશુ, એ પોરીને કેહી રાખશુ,” હુચ્છી
 ભીખઈએ તાલમેલ્યો જવાબ કર્યો, ને તે ડોસાનાં ત્યાંથી ચાલી
 જવા પછી તે પેટ પકડીને હસી તેણીએ તેને કહ્યું ન હતું
 કે તે તો તેનીજ પોતાની દીકરી હતી, ને હાલ બી - દુહા તે
 એ ખુલાસો કરવા નહી ચાહતી હતી - તે કમીની, એક હુચ્છી,
 કપડી ને ગણત્રીયાજ એરત હતી તે વળી કાંઈ જુદીજ
 પોતાની ઉડી રમત-રમી લેવા ચાહતી હતી !

તે પોતાના ધરડા આવદને પાછલી જીદગીમાં ઘણો
 ધીકકારતાં શીખી હતી, - તે આવદ કે જેણે તેના જેવી અના-
 થને પોતાની ને પોતાના લખ્ખોની ઓથ આપી હતી ! તે
 તો આપણે યાદ કરી લઈશુ કે, ગરીબીમાં છેકજ અવત્યાં
 મેલતી વાસણ ઉભલવા ને કચરો કાઢવાનું બી કામ નહી
 મલી શકવાને લીધે જીવપર કરવા વટીક તત્પર થઈ ગઈ હતી,
 ને તે મતલબનો પોતાનો એરદો પોતાનું અચ્ચુ મુનાને સપુર્દ
 કરતાં તેણીને તેણે પોતે કેહી બી પણ સલગાઓ હતો ! એમ
 જતા તેનું દીલ પાછળથી ખુદાપામા બજીપરથી છેકજ ઉડી
 જતા તે નેને ધીકકારવાની હદ સુધીની નફકરી ને નગુણી યઈ
 શકતી હતી, જે તેની અસલ નીચ સગત ને હલકી બુન્યાદનીજ
 એક તારીજ હતી

એ રીતે હાલ તોજાણે રતઈ ગામે તે પોતે તેના વરની
 ટાયનીજ હોએ ને તેનાજ મન મુજબ કામ લેવા તૈયાર

- કે મુવા આદ ખી મેહેલ્લીની છોકરીને તે છોકરો પસણે એ ખ્યાલના ગજળથી તેનું બાણે માથુજ ખસી જતું હતું ! અને, તેથી, કેવા સપુતને તે ધસેલા દાખરાએ એ રીતે હલકુત કરીને ઘરમાથી કાઢી મુક્યો હતો તેનું એ પહેલી પહેલી દેવાની-યતમા તેને ભાન થયું કે રહ્યું નહીં જે તેની અખની કાકી હતો, છદ્દગીભર જે તેની કલેજની તાટક હતો, જેને તેણે આટલી ઉમર તક કદી વાકો સુખનવટીક કહેલો નહીં, તેને હાલમા તે દીવાના ડેસાએ ગાળમેલ સાથ દયાહીણુ ધમોલા ને ધક્કા સાથે ઘેરમાથી હાકી મેલ્યો, ને ગરીબ સોહરાય જ્યારે તે આપીકું ઘર છોડી જવા આમુઓ વચ્ચે તૈયાર થતો હતો ત્યારે તેના દીલમા વધારેકરીને ફક્ત એજ વાતનું દુખ અતી વાલુ ઉભગતુ રહ્યું હતું

પ્રકરણ ૧૯ મું.

સોહરાય પોતાના ઓગડામા ગયો

તે ઘણો કાકનો હતો તેને કાઈ ખી હુકમ એ વાર કરવો પડે એમ ન હતું તેના હેતવના બાપે તેને ધકેલો મની પોતાની હજુરમાથી હાકી મેલ્યો હતો, અને તે તેથી કાટકાટ થતા છગરે તે આપીકું ઘેર સદા સુધીનું તગક કરી જવા તૈયાર થતો હતો તેને ફક્ત તાકીદની જરૂર જોશાં એ ચર જોડી સ્પષ્ટ લઈ જવાનેજ હુકમ હતો, અને તેટલુંજ તૈયાર કરવા તેણે તેથી પોતાના ખાસ ખીદમતગારને ફરમાવ્યું હતું.

એવામા ભીખધ તે ઓરડામાં આવી તેને બહુએ પોતેજ આગળ રહીને મોકળી હતી તેનાથી તે સખુતને ‘જા’ કેહેતા તો કેહેવાયુ, પણ પછીથી તે ધીરજ ખમીને નીરાંત કરી શક્યો નહી સોહોરાય તેના ઓરડામાથી બહાર પડ્યા પછીથી તેને પોતાની કુર ચાલનો અતી ઘણો પથ્રાતાપ થયો, અને રખે સોહોરાય ખરેખર ચાલ્યો જાય તે શીકરનો મારયો તે ગભરાતથી ધુજવા પડ્યો તેણે, તે ઉપરથી, ચગ વગાડીને તાબરનોખ પોતાની પરણેનરને પોતાને પડખે તેડાવી લીધી, અને કાઠળી મુરતે જલ્દીથી જઈને સોહોરાયને રોકવા અને મનાવી લેવા તેણે આંખોમાં આંસુ લાવી તે મોહરદાર પાસ માગી લીધું, અને, અન્નમત, ભીખધનો પણ જે બન્યું હતું તે સહમજ પડતાં જીવ નીકળી ગયો તે એક ઘણી બેદાદ માતા હતી ખરી, પણ આવા સંનેગોમા અને સોહોરાય ઘેર ખરેખર છોડી જતો હતો એમ જાણતાં તે એકનાએક દીકરાને માટેનું તેનું હેત ઉજાળો મારીને એકદમ ઉભરી આવ્યું અને તે જીવ નાખતી સોહોરાયના ઓરડામાં તેને રોકવાનું કેહવા દોડી આવી

પણ તેને કાઠ ઘણો પતાવવો પડ્યો નહી તે તાબેદાર અને કહ્યાસાર બેટો થોડી સહમજવતમાં મનાઈ ગયો તે પોતે જવાને ખુશી ન હતો પોતાના જૈફ માખાપને તેમના ખુદાપામા એકલા છોડવા તે ખાસકરીને રાજી ન હતો તે તો ફક્ત કરજયાત જવા તૈયાર થતો હતો, અને તેથી તેની માતાની મરજીને માન આપીને તે ઘર છોડી જવાનો તેનો અરધા કલાક આગમયનો એરાદો તેણે થોડીક ભારત્યપામણી પછી તરતજ મોકુફ કર્યો.

તે પછીનો અરથો ફાડો તે પોતાના ઓરડામાંજ રહ્યો, અને બપોરે જમવાનો ચગ થયો એટલે તે “દાઈનીગ-ફ્રમ” મા ગયો ત્યાં તેણે જોયું કે રતઘ એકલીજ બેસીને તેની વાટ જોતી હતી

“મમા કાલા છે?” તેણે પુછ્યું

“મમાતુ તો માથું દુ.ખેજ તેથી પોહરેલા છે,” તે ચીખીચાખી ધનકાર્યાઈએ કહ્યું, “પણ એ તમને શું છે? તમારો ચેહેરો ઘણો શીકકો મારી ગીયોજ કંઈ યદ્યદના છવને સારૂ નથી કે શું?”

“મને કંઈ નથી,” સોહરાએ હુકમ હુકું કરતા કહ્યું, અને પછી તરત ટેમલ આગળ ખુરમી ખેચી વધાવ્યું, “ભોણું કહારવાનો હુકમ આપો”

રતાઈ ઉઠીને છેક તેની લગોલગ નજદીકમા ગઈ, અને તેના ગલામા હાથ નાખવા બેટલી બેઝદગ થતા તેણે નીચલો હોઠ લપગાવી દઈ રીસાયલી અદાથી કહ્યું, “બન યા, સોહોલ ! તુ તો માહારી સાથે એમજ કર્યા કરેજ, અને મન મુકીને કંઈજ દહેતો બોલતો નથી!”

સોહરાએ કશો જવાબ કર્યો નહીં તેણે ઘણા કટાણાના એક “ચટા ચટા” સાથે તે અલુગમા હાથ પોતાના ગલા આસપાસ વીટલાયલા ખેચી કાઢ્યા, અને પોતે તરત ભોણું કાટવા નોકરને બોલાવીને હુકમ આપ્યો એટલે નોકર-નકરના ત્યાં દાખલ થવાથી ગતદને રીસાયલી જેવી ફરજ્યાન બેમી જવું પડ્યું

“હું તો બાણું જે મમા આજે ટેમલપર નથી ને આપરે પનણેલાં વગ બધયર હોઈએ તેમ ટેમલપર ખાવું પીવું ને

મોજમગહ કરશું,” ખાતું પુર થતા નોકરોના દાંવળાવ વચ્ચે રતઘઝે મોહુ ચઢાવીને કહ્યું

“એ બધા તમારા વિચાર ઘેલાગાડા છે, રતન,” સોહો રાખે ટેબલપરથી ગુસ્સામા હડી જતાં કહ્યું, અને તે સ્વાર્થ ખુરસીને અગાત મારીને ગુસ્સામા ચાલી ગયો ત્યારે તેને રોકવાની એક બી કાશેશ કીધા વના રતઘ, તદ્દન ખસ્યાણી જેવી પોતાની ગેહકમા બેસી રહી, જે વખતનો નેનો રસણાંધી લંગાઓ થપલો શીગરફેસ ચીતારી લેવા બેગ હાં સુધી રમુછ થઈ પડ્યો.

પણ તે, એમ જતા, જરા એ હીંમત હારી નહો - તેને પોતાની હુશ્ચારી ને સુદરતામાં ઘણો વીશ્વાસ હતો, અને ખુદ છુટા બચ્ચાએ પોતે તે પોરવાને ઝોડાવી લેવા તેણીને પરવાનો લખી આપ્યો હતો, તો પછી તેણીને નાહિમેફ કે નાહીમત થવા જેવું હતું જ શું ?

તે ઘણોક વાર વેર વિચારવત એ મુજબ જમવાની ટેબલપર બેસી રહી, અને હજી બી ઘણો વાર તક એમજ બેસી રહેતે, પણ તેટલા તેની આપાએ આવીને તેને ખબર આપી કે કાઠ અગ્નણ્યો જેવો પારસી તેને મલવા થકી પુછતો ને સોહોધતો આવ્યો હતો.

“અગ્નનો જેવો પારસી ?” રતઘઝે ઘણી અગ્નણીમા પુછ્યું; “કાણ છે ?”

“કાણ જાણે, બાઈ, હું કંઈ જોરખતી નથી,” તે આપાએ જવાબ દીધો, “કાઠ લુચ્છા જેવા દેખાવનો તો છે !”

રતઘની છાતી બેસી ગઈ “ઓ માય, રાખે દોણ દુધ-પાંઉ આવેો હોય ?” તેણીએ મોટા ગભરાત વચ્ચે અરધું મનસે

અમ્મું મોટે પોકાર્યું, અને પછી આપાને પુછ્યું, “કાલ છે તે?”

“બાહર વરંડાપરજ મે ઉભો ગમેલો છે,” આપાએ આઈનાં પાણી મરી ગયલા જોઈને મનથી છુપી રમુજ પામતા કહ્યું, “તે તો ધસારાનું છેક અંદર ચાલી આવતોતો, પણ મેં જ ધમકાવીને બાહર ઉભો રહેવા કહ્યું જે હું જઈને આઈને તેરી કાઢિય,”

“તેને કાઈએ જોયોય કે?” રતનએ વંધની ગમગઈને પુછ્યું

“નહીં, બાઈ, હું તો નથી ધારતી જે કાઈએ જોયો હોય,” તે આપાએ જવાબ કર્યો

“ત્યારે તો કાઈ તેને જોય નહીં તેમ તેને વરંડાની પામેના ઓરડામાં લઈ જઈને મેસાર, તે હું ત્યાં આઉં છ,” તેણીએ હુકમ આપી કહ્યું,—અને આપા તે હુકમ ઉતાવળમાં અનુવધા જતી હતી તેને વળી રોડીને વધાર્યું, “પણ જો, તેને ગાંઠમાં ઉતારીને પાછલે ગારજોજ દાખલ કરજે, આગલા હોલમાં થઈને લેઈ જતી ના”

એ પછી તેણીએ તે આપાનાં જવા બાદ પણ ફેટલોક વખત સુધી જોડીને પોતાના ધુજતા અવયવોને શાતી આપી, અને ત્યાર પછે જેમ તેમ હીમત એકઠી કરીને તે વરંડાની બાલુમાના ઓરડામાં ગઈ

જ્ઞાન નમીએ કાઈ ને તરફ હટુ નહીં, અને કાઈએ તેને જોઈ નહીં તે અચૂક અચૂક ચાલીને તે ગારજુ ઉંઘાડી અંદર ગઈ

ત્યાં એક ટેબલને અડેલો ભારીને દોલુ દુધપાઉ તેની વાટ જોતો ઉભેલો હતો.

તે દેખાઈતાજ કાંઈ પોસાગીર જેવો હતો તે પટલો અને ઉચો હતો, અને તેના લાખા ગુચ્છા, બીદરીઓ વાલીને કર્ક કરેલા, એ સીંગડા હોય તેમ બાબુમા લતકતા હતા.

તેને જોયો ને જોયો રતઘ જમ્તી હીમત હારી ગઈ તે તેજ પળે પોતાના મનમાં આ તારમોરયા પોસાગીર સાથે સ્વભાવિક રવેસે જવામદ્ સોહોગબની સરખામણી કરવા વના રહી શકી નહી તે એમા ખરેખર કેટલો બધો-એહેમ્ત દોજખ જેટલો-તકાવત હતો !

દોલુ દુધપાઉ ખરેખરે દુધપાઉજ હતો તે મુમારીનો એક ચકલે ચકલે ખેસાનારો હાંડામાસ્તર હતો. તે બાબુના કુસ્તીના અખાડાઓમાં અને કલ્ગર તોરાની મીજલસોમા તે આગેવાન અને નામદાર હતો, અને જ્યારે મુનઘ સાથે તે જગલના એકાંતમા રતઘ તે તરફ રહેતી હતી ત્યારે તે પોરી એ મખાઈ મોહરાપર જાનોનીસાર શીદ થઈ હતી !

લોક તેને દુધપાઉ એટલા વાસ્તે કેહેતા હતા કે અરધો મેલો ને અરધો ધોતો ફરવાનો તેનો ઘણો બેહુદો રેવાજ હતો હમણાં ખી તેના દીલમા દગલી કડક અમ્તરીતી હતી, કે જ્યારે લેધો ઘીવાલાના પોટયા જેવો મેલો અખતર હતો, અને વળી ચાચવાલા જોડાપર મનમન મટોકુ હતુ.

“એ કાય રે દોલી, તુ કાય અહી આયો ?” તેને જોતાં સાથે રતીએ નરડાઈને પુછ્યુ.

“કાય આયો એટલે ?” દોલી કમલ તગડયો, “માદરી અદગયલી બધરી થતીને મલવા આયો કે કાંઈ પાગડીને ?”

“ચુપ રે ચુપ! કાઈ સાંભરસે!” રતઠએ વિનંતીથી માગી લેતા કહ્યું.

“સાંભરમે? તે મને કાણુ એવા નેવાના આપતુ એમ્મ્યાઈ? છે ને?” તે પારસીએ અતી ઘણો કદ્દીને જવાબ કર્યો, “ને તો મને હજાર હાથનાહી આપવા માંગી, પણ હું તાહરો ખીંછા મુકસ તાહરે કેતી? મુનામાય ખી ધાનીમુઠ પતરીજ ગંઠ કે તુ કાહા પોચાર થઈ ગેઈતી તે નેને કંઈ ખચરજ નથી, પણ હામ કરે કામ ને ખીખી કરે સલામ! છુટે હાથે ચોરાઈ ચીચોગ વેરી નાખ્યા તો પટ દેઈને નારો પતો મલ્યો એ તો પતો મલતાં એટલી દેરી થઈ નેથી તુને અહીં એટલા દહારા કાવતુ પાયુ, આડી ટેમસર પતો મલને તો તુને અહીં એસીને સખએ ધાન ખાવા ખી આએ દોલો ય દો દેતે ખરો કે?”

“જો, તુ એમ ઘેલો ના થા!” રતઠએ તેને લાખો નાખના ઘણો સહમજની પટાવીને કહ્યું, “હુ અહીં આય મોટા લોકને ઘેરે ઘેરની દીકરી તરીકે રહેલી છેહ, ને થોડા દહારામા તો એ લોકની વહુ ખી થવાની છેહ. એ ઘાણું લખપતીનુ ઘેર છે, ને——

“અરે જો રે તાહરા લખપતીને શું કહુ ને તેની વહુ દીકરીને સાથે!” કાણુ દુધપાઉએ ધીરજ તમામ બોલી દઈને મોટો જેવો તગરો મેલ્યો, અને રતઠ તો ખીચારી થરથર ધુજવાજ પડી તેણીને ઘણી ગંભીર પ્રીતર થઈ કે તે ગરબઃ સાબળીને જો કાઈ દોરી આવે તો તેનું પોગત્ર પ્રગટ પડી જાય! તે તો આય દુધપાઉ જેવા એજગામણુ ગામડ્યા બોય ગદ્દે લોહર સોહર સાથે અત્યાર આગમયની અદગઈ ચુંકલી છે એમ જો જાહેર થઈ જાય તો કનચ નેને એ મોટે

ઘેરનાંઓ ધડેલો મારીને પોતાની ઓસરીએથી હાથી કાઢે, અથવા કાંઈ નહીં તો “જગજ્ઞા જેવા સોહોરાય” સાથનું તેનું ચરવાતું કારજ એકદમ બધ પડે, અને એક લખપતન થવાનો તેનો સ્વપ્નો પણ અધુરેજ તમામ થાય !

“અરે જારે તાહરા લખપતીને શુ કેહુ ને તેની વહુ દીકરીને સાથે !” એ મુજબ રતનના ઘણા ગમગત વચ્ચે, ઉપર કહ્યું તેમ, મીંઠ દુધપાઉએ તરારે મેલ્યો. “તાહગ એવા પઠસા ટકાને હુ થોકરે મારૂં મારી પાસ શુ કમતી છે જે તેની વાત ? સારીસાતસો રોકરમા ને બજાર આગલનું ઘેરનું ઘેર મળી નાખી દેતા આજે એ હજારની પુછ થવા જશે તેનો મુઘસો છે ?”

રતન એ સાંભળતા, પોતાની શીકરો છતાં, ઘણા તુચ્છ કારથી હસી

“એવું કરવાની ઊની તો માહરી સાથ અદરદંજ શુ જખ મારવા ?” દુધપાઉએ ઘણા ગુસ્સાથી જારી રાખ્યું, “અને બાંને વરસ તરતીરથની બધી માગી પરપેહેરાંમનીઓ જમી જઈને ન્યાયીનદારી શુ કામ ? હું હમણાંજ આપ ઘેરનો ઘરડો વાંદર બહુ કાણુ મુવોછ તેને જઈને મલુંછ ને બધું ખરંખર દેહી દઈને—”

“તેવણુ તો તુને તરત પોલીસના હાથમાજ આપમે,” રતનએ હવે હમ કસ્યો, “હુ કંઈ અહીં ઓસયાગનાં એકી કે આવેલી નથી, હુ તો એ લોકની અતજગની સગી છું તુ એવું કાંઈ કરસે તો તું પોતેજ કમી જશે ને સાચી તાહગ પગમાં કાહોદાની મારસે !”

“ત્યારે તુ શું મને ઊરીજ દેવા માગે ?”

“હા, હવે તો ખીન્ને ઉપાયજ નથી,” રતનએ જવાબ

કર્યો “તે કરતાં તુ શાનપતથી ને સહુકથી વાલસે તો પન્યા પછો જાન-તુને મહીને દહાડ તાહરા મોહત જીવત મુઘી સો રૂપ્યોનો બેઠો મુસારો હુ આપ્યા કરસ તુ મને સોહોરાળ સાથે પનવા તો દે—”

“તુ સોહોરાળ સાથે પનસે ? સોહોરાળ સાથે ?” દુધ-પાઉએ એકદમ ગુસ્સાથી કારો દહુક મારી જતા જરાડ મારીને કહ્યુ ‘હીક છે, પનજો ! હુ ખી તો જોઉ કે તુ કેમ પનને, ને તારો મોહોરાળ એવો તેવો કાણુ હરામગ્નદો મુવેચ તને જો જોઈ કાહરીને તેનો જીવ નહી લેઉ તો હુ માહરા આપનો બેટો નહી !”—અને રતઈ તેને રોકે સહમજાવે અથવા પાછો મનાવી લે તે પેહેલાં તો, એક સુરપર અદેલા વાઘની કીસમે, તડાક દઈને જારણુ ઉઘાડી નાખી તે ધસા-રાળધ તે ધરમાયી આહો પડ્યો, અને ખીજી પડે નજરથી ગુમ થઈ ગયો.

રતઈ થોડા વખત તે જાગે ઘણી થથરેલી ગઈ, પણ તે બેપરવાહ કીસમની એક અળખા હતી ભયનુ કારણ પામે હોય ત્યારે એકદમ ડરી જાય, અને તે દુર યઈ જતાજ પરી-જામોની શીડગે હવાને હવાલે સોખી દેનારા જે બેપરવાહ કીસમના આસામીઓ થઈ શકે છે તેમાની આ એક છોકરી હતી વખત જતા, તેથી, મોહગયનો જીવ લેવાની દુધપાઉએ આપેલી ધમકી તેણીને ખીલકુલ વાહીઆન અને બેવલુદ લાગી, અને રકતે રકતે તો તે એ વાત સદતઃ ભુલી ખી ગઈ.

તેનો એકજ અગ્માન, એકજ ખ્યાલ, એકજ લોભ ક્રેત મોહોરાળની પગલેતર થવાનો હતો. તે સોહોરાળ કરના નજદીક બેથી ત્રણ વગસ મોટી હતી તેની ખી તેને દરગર ન

હતી તે નો જ્યા ત્યાથી શ્રીમત શીકાર મારવા તલપી રહેલી હતી, અને તે જેમ એ માટે જ્યા તરસતી જણાતી તેમ મોહોરાખ તેણીથી વધુ અને વધુ અવગ થતો અને નાહંસ્તો ફરતો રહ્યો. પણ જળએ કામ એવી તરફીયથી લીધું, ને પોતે જ્યાર ત્યાર જતો થઈને લોકો આગળ તે વાત એવી કુનેહથી કરતો રહ્યો કે ઘરનાં નોકર નફરોમાજ નહીં પણ તેઓનાં આખખા મીત્રમહાનમા પણ તે જને અદરાઈ સુક્યા હોય તેવીજ રીતે એવડક ખોલાવુ રહ્યું, અને મોહોરાખે તે વાત ખોટી પાડવાનું પણ પોતાના દરજ્જાથી ઉતરતું માન્યું, એટલે તે વાત વધતા વિશ્વાસ વચ્ચે લોકો મજબૂર કરતા આપ્યા.

અને એમ થયું ત્યારે તે વાતને નાપગામ તક પોહોચી જતા કાંઈ વાર લાગે ? તે અફવા મુખથી નીકળેલી ઉડતી ઉડતી મેહેલ્લીના મકાનમા પણ જઈ પોહોચી, અને તે કુટુંબમા થઈને, અવગન, ગરીબ નેહેમીના કાને પણ પુગી ગઈ.

તેણીએ, એમ જતાં, તે એકુંદી વાત માનવાને વણી ઓસ્તવારી સાથે સાફ ના કહ્યું. તે એક જુદી નીત્ર હતી, તે એક ગરીબ ગુલ્યાન હતું એમજ તે જાહેર કરતી રહી; પણ જ્યારે જણેજણનાં મુખથી તે વાત તદ્દન ખરી હોવાની તેને ખાતમી મળતી ગઈ ત્યારે તે જલદીજ દીલ નાખતી અને સુકાતી ચાલી તેના ગોરા ગાલોપગ્નો રતાસ અકકલ મુમાર કરી શકે તે કરતા પણ વધારે વેહેલો ઓસરી જવા માડ્યો, અને તે ધાતીમીતી તનદરોસ્ત આળા-ગરીબ ખીચારી-ખીમાર અને કાહેલી ખતી ગઈ.

તેના માખાપ એ મામલો જોઈ થણા ચીતાવુર થયા

તે તેઓનું ઘણું વાહાણુ ગરબું હતું, અને તેની આવી અવદશા જોઈને તેઓ ધણુ દુઃખ પામ્યા.

“માલગી ગરીબ ગાય !” તે આપે તેને પામ્યામા દાખીને કહ્યું, “તુને એ શુ મુજ્યુ ? તે શુ કામ એવા જુદાંને તાલક દીસ આપ્યુ ? મેં તો વાત સાલરી ત્યારથીજ તેની દયાનતમા સમ્બંધ હોય એ હું માનતોતો નહીં જાર તેવા કળા ! આપ તેવા ખેટા ! તે ખોરયાં એવો સાચો ને લલો હોય એ બનીજ કેમ શકે ?”

તેદેખીએ જવાબ દીધો નહીં તે બોલવા તો ધણુ ખી માગતી હતી પણ બોલી શકી નહીં તે તેજ બુધ્ધીની તાક-હીએ પાક મોહ્યતની નાખીગમા એક દુક અગસા દગ્મ્યાન પોતે જેટલો મોહોરાયને બોલખી લીધા હતો તેટલો તેના મા આપોએ પણ કદાપી એક આખી જીદગીના વસવાત છતાં બોલખ્યો નહીં હશે તે એ બધું, એ મુજબ, છાતી બોલીને લોકોને કહેવા ને સદમજતવવા માગતી હતી, પણ છાતી ઉપર ને બોલી શકાય ત્યારે કેતી ? તે આપ આગળ જગ્યા નહીં ઉપરી શકવાના સખમથી, એટલાવાસ્તે, તે મુદ્દગ તેની ગોદમાથી ધીમે ચલીને રીલાઈ પામી, અને આસુઓવી આવલી બની ગયલી આખ્યો સમેત ખીછ પલે તે પોતાના આગમમાં શુપચુપ ચાલી ગઈ.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

મેહેલ્લીએ ઘણો બઢાપો કીધો

તેહેમી રડતી રડતી તેના પાસાંમાંથી ચાલી ગઈ ને દેખાવ તે હેનવતો બાપ તામોશ કરી શકે તે કરતા ઘણો જ્યાદા થઈ પડ્યો તેની પોતાની આંખમાં પણ પાણી આવી ગયા, અને પછીથી મીઠા આગળ એ બાપે વાત કરતા તેનું દીલ ઘણું ભરાઈ આવ્યું

“મહારી જુવાનીની બેવકુશીને લીધે મહારૂ બચ્ચુ બીચારૂ હેરાન અને હરમાર થાયજી,” તેણે બઢાપાથી કહ્યું, “તે મહારી બેવકુશી અને ઉડાઉપણાએ મહારા ભાઈને મહારા લોહીનો તર-સ્યો મુદ્દા બનાવ્યો ! તેમ જો નહીં થતે તો આજે મહારૂ આએ ગાય ગોરખદ જેવું બચ્ચુ બીચારૂ એ કીસમે હલકાકે તો નહીં થતે ?”

મીઠાએ તેને ઘણો સધ્યારો આપ્યો

“તમે ના બઢાપો કર્યા કરો, ડીઅર,” તેણીએ ઘણા હેનથી કહ્યું; “તમારો ભાઈ તો તમને હર્જર ગરે પરેજી, પણ બોદાય તો જાણેજ કેની ?”

“કેટલું બધું લોક એ નાલાયકના હુલકાવાથી મને બપઈનો ખુંની માનતું હોશે ?” મેહેલ્લીએ ઘણી ઉદાસીથી કહ્યું; “કંઈ નહીં તો તેના ગુમ થવામાં મહારો કાઈ ને કાઈ રીતે હાથ હોવોજ જોઈએ એમ તો બેશક સેહેકડો જણ માનતા હોજે !”

“બચ્ચીતજ નહીં,” મીઠાએ જોસથી કહ્યું, “એ શું

વરી આજે થણે વરસે ગચ્ચાં જેવી વાત લઈ ખેડાઈ? ચાલો, આરી મુંકા એ વાત, ને બીજી વાત કરો એ મહારાજ રમતુ જમતુ ગચ્ચુ તો થોરા દહારા થસે એટલે એ વાતનો ગમ બુધી બી જશે”

અને મીઠા આ છેલ્લુ તો મેહેલ્લીને ફક્ત હીમત આપવા ને સધ્યાગે મનાવાજ કહેતી હતી તે પોતાને મનથી તો ખરેખર થણી સારી રવેમે જાણતી ને સહમજતી હતી કે તેહેમી જરૂર ઝુરપ જરૂર પડવાની, અને પોતાની તજજતનો નાશ કરી નાખવાની, અને એ ખ્યાલ થતા તે હેનવતી માતાને, ખેશક, અતી થણી દીલગીરી લાગતી હતી

બધા છોકરાઓ પણ થણા દીલગીર હતાં તે આખો દહાડો હસ્તા ખેલતા મુખી મુખ્યારા સપ મેલમા રહેલાં કુટુંબ પર જાણે એક તરાહની અજાણ જેવી ઉઘાસી અને ચુપકીદી ઓચીતી ગાલેખ આવેલી જણાતી હતી.

ફક્તમ ખાસકરીને ખદ્રા હતો તેહમીના વડા ભાઈ તરોડે તેનું તેણીની ઉપર અતી થણું હેત હતું, અને તેથી તે તેહમીનો ગડમસ એહેરો અને તેણીના દીલમા ધગ થાકીને ખેસી ગયલી ઉડી ઉદામી જોતા ગુસ્સાથી અતી થણો ઉશ્કેગતો રહ્યો.

તેના હાથ બધા ચવડસવડ થયા કચ્ચતા હતા તે તો પોતાના કાનના સોહલીને થોડવાજ માગતો હતો. “એ બલે-ગાઈને એ મહારી ગરીબ એહેનતો સખકરા એમ લુટી લેવાનો કંઈ હક્ક નહીં ઉતો,” તે ગખાલતો હતો. “મહારી થણી મજી થાયજ કે હુ ઘરડા બજીકાકાને બગલે મુઘી જઈને તે પોરયાને થોડીને હલકો કરી નાખુ.”

અને વળી સબેગે તેના એ ઓરાદામા એક દિવસે તેને

તદન નહી ધારેલી અને અચબુચી મદદ કરી તે અને સોહલી રૂબરૂ મળી ગયા. સહવારનો તે હડો પ્રદર હતો અને સોહલી થોડેસ્વાર ધમ્મને ફરવા નીકળ્યો હતો તે જ્યારે બી એમ નીકળતો ત્યારે નાયગામ તરફ જ હેરચુ લેતો. જાણે તેહનેમી વાસ્તેનો તેનો પોટ પ્યાર તેને હાથ પકડીને તે તરફ હમેશ ફેરી જતો હતો ॥

તે ખાસડરીને તે તરફ જવામા મતઝગ્ય કશીજ ધરાવતો હતો નહી કક્ત તે પ્યારી જે જાપડ હેદ્દ વસ્તી હતી તેને ઝગતા બાહરના રસ્તાપરથી પણ થોડો મારીને નીકળી જવામા તેને કાંઈ અજગ્ય સધ્યારો અને મોજ હાસલ થતા હતાં

હવે તે આજે પણ એજ મુજગ્ય, તે તરફ જતો હતો નેવામાં એક એકાત જેવા રસ્તાપર તે રૂસી સાથે અનાયમે રૂબરૂ થઈ ગયો. રૂસી એ વખતે પાઉપ્યાદો હતો

તે અનેએ એકમેકને આગળ કેથે જોયલા હોવાથી બેઉ એકમેકને પીછાણતા હતા જોકે વાનચીતનો પ્રસંગ આ આગ મય આગળ ડહી થયો નહતો

મળતાં સાથે પેહલી છેડતી રૂસીએજ સોહલી તે સોહલીને સામેથી આવતો જોતા સાથે તેનો રસ્તો ઘેરીને વચ્ચેવચ્ચ ઉભો રહ્યો

“વરી એમ કાહ ચાલ્યો?” તેણે સોહલી આવી પુગ તાજ હવામા મુકકી ગુમાવીને તેને પુછ્યું, “માહરી ગરીબ ગાય જેવી બેહેનતુ દીઝ તોરી નાખીને હજુર તુ લોફરસોફર ધરાયો નથી શું? હેં, બચ્ચા કેહેની? તાહરે માથે તારૂ મોહત બોહત ભમેછ કે કેમ?”

સોહોરાએ તરત થોડો શેક્યો, અને તે નીચે ઉતરી પડ્યો

“એ અમરથો કન્યો કાએ વેચાનો લેતો હોરો, જીગર ?” તેણે અજબખીથી તોપણ થણા એખલાસથી કહ્યું; “તુ મને ઓળખેછ ? આપરે તો ભઈ ભઈઓ કેહેવાઈએ” અને તેણે થણા એખલાસમા વળી ગેહોન માટે હાથ પાડી સામે કર્યો, કે જે ફૂતમે એક ઘાટરી અગત અમેન હોડરી નાખ્યો તે દુર કયો.

“ધુત ! નહીં જોઈએ તાહરો હાથ !” તેણે મોટા તુચ્છ-કારથી કહ્યું; “અગા તે કઝીન થયા તો શુ કયું ? તું થોગે અમાગે દોસ્ત છે ?”

“કાએ નહીં ? નહીં કાએ ?” સોહોરાએ તકરાર ઉઠાવી, “એ ભઈ ભઈઓ વચ્ચેનો કન્યો આપગેખી આપરા વચ્ચે નીલાતી રાખ્યે તેમાં શાણપત શું છે ? હું તો કાદંજ જે આપરે બધા કાકા કાકાનાઓએ આગા સપમેલમા મળી જઈત એ નજીસ વેરભાવ એકદમ નાબુદ કરવો નેઈએ !”

“હું તે ભઈ ભઈની વચ્ચેના કન્યાની વાત કરતોજ નથી,” ફરીએ સોહોરાની એ દીક્ષણ અભ્યનાથી અગંધા મનાઈ જતાં તોપણ હજી ગીઆયલી અદાથી અને ધુખરાયલે સાહજે કહ્યું ‘હું તો ભુદીજ વાતને વાસ્તે તહારી ગયચી ભયરવા માણજ તુએ મહારી એ ગરીબ ગાય એકંતની આંધ્રે દોગો કરીને તેનું દીવ તોરી નાખ્યું’ એ વાત ખરી છે કેની, કુચ્ચા.”—અને તાલુખ કે એમ કેહેતાં તે અરથો નમ્ર પડી ગયલો જતા જીજીજ પલે પાંજો એટલો જલદી અને એટલે બધો ઉશ્કેરણો કે પોતાની ધીરજ ખોડી દઈ અડે પાંતે પાંતને ભુલી જઈ તેણે ભણા સોહોરાને એક લપકાડે વાનું દેવચાં બેચી કાઢી !

સોહોરાય, એ ઉપરથી, ઘણાજ ગુસ્સામા એકાદ બે કદમ પાછો હટ્યો. તે ગુસ્સાથી તદ્દન લાલ થયો અને રસ્તમની આ ઘણી હીચકારી વર્તણૂકથી જોડલો અજબ નેટલોજ વળી પશેમાન થયો.

“હુ તુને માફ કરૂં છ અને માફી માગવાનો ટાઇમ આપુ છ,” તેણે, એમ જતા, ગમ ખાઈ ઘણા દમામથી જરા વારે ગમખ્વાર અને ધીમે અવાજે કહ્યું “તાહરી જગે જે કાઇ બીજો હોતો તો હુ તેને તેની એવી શરમભરેલી સરકશી ને હીચકારી હથથાવાકી વાસ્તે જતો મુકતે નહીં, પણ તુ માહરી નેકમદ નેહમીનો ભઈ છે, એટલે તેને ખતર હુ તાહરી એ હીનપસ્તીભરી વર્તણૂકનો બને ત્યા મુઢી કશોજ અવેજ વાલી આપવા આહતો નથી”

“હુ માહરી ભુલ જોવસ તો તરત માફ માંગસ,” રૂરીએ એ સાલળી કાઇક જખવાનો થતા કહ્યું, “તુ શુ એમ કહેવા માગેછ કે તુ માહરી તેહેમીને હજી આહેય ?”

“હજાર વખત-અને છેક મરસ ત્યા મુઢી આહવસ,” સોહોરાએ શાતી સાથ જવાબ કર્યો.

રસ્તમ ભમ્તી જખવાનો થયો.

“ત્યારે આય શુ વાત છે ?” રસ્તમે તકાજો કરીને પુછ્યું, “આય તાહરા લગનની ? તુ તાહરા ઘેરમા તાહરા માયની કાઇ સગી રહેછ તેની સાથ અદરાયોછ એ વાત ખરી છે કે નહી ?”

સોહોરાય મોટા સાહદે-મોટા તુચ્છકાર સાથે હમી પડ્યો.

“તદ્દન ભુટ્ટી વાત,” તેણે મોટા જુસ્સાથી કહ્યું, “તુ તેહેમીનેજ જઈને પુછ ની ? તે એ ગરીબ ગુલ્યાન પોતે

કંઈ માનવાનીજ નથી ખરી વાત કહત એજ છે કે માહરા
પપાની ઉપરવારો થઈને હુ એ માહરી બહાલીને પરણીને માહરે
ઘેર લઈ જઈ શકતો નથી, કેમકે તેથી જે જાતની કમકર્ટમા
હુ એને રહેલી જોવા ચાહુ તે કમકર્ટમા એ ત્યા રહી શકે
નહીં હવે એ માહરી નરમાસનો લાલ લેઈને મારા પપા તેવણને
ગમેછ તેવા શુદ્ધ્યાનો ઉકારતા ગહ્યાછ-ગાડી ખરેખર તો જે
છોકરી સાથે માહરૂ નામ જોડાયછ તે એક એવી અભણ અને
જગલી ટીસમની નાકાયડ છે કે માહરી બહાલી તેહેમીની ઝુરી
ખરાખર ખી તે કંઈ આવી શકે નહીં !”

ફક્તમ તદન લજવાઈ ગયો મોહોરાએ આ જે બધું
કહ્યું તે સંચાઈના એવા ભારથી કહ્યું, અને તે તેહેમીને
વાસ્તેના પોતાના હેતનાં સબધમા એટલા બધા પ્રમાણીક
નોરથી જોડતો જણાતો હતો કે એવા એક ખરા લાયક જવા
નને વાસ્તે એમ શુરૂ માનવા-અહંકે તેનો અપજશ પુકાગવા
અને તેને હાથ ચલાવાની પોતાની હેમાકાત ને સગડી માટે
તે જાગજાગ પસ્તાયો, અને તે પોતે એક શુદ્ધો ગ્રહ્ય-જવાન
હતો એટલે ખીજા પહે તેણે ખુલ્લા દીલથી તન્ત આંદો-
ગળની દરેક ફરગુજર આહી લીધી આથી યયુ એમ કે પત્ત-
લામમા તે અને કાકા કાકાનાઓ ઘણા હેતવના દોસ્તો બનીનેજ
છુટા પડ્યા !

પ્રકરણ ૨૧ મું.

રસતમ એ પછી પોતાના ઘર તરફ ચાલી ગયો, કે જ્યારે સોહોગમ પાછો ઘોડેસ્વાર થઈને ધીમે ધીમે ઘોડો ચઢાવતો થોડોક આગલ ગયો, પણ તેટલામાં તો—ઓ સુભાગ્ય ! તે શુ જુએછ ? નેની વહાલી તેહેમી પોતેજ સામેથી ચાલી આવતી નજરે આવી !

તે એક કુદ્દે એ જોના પોતાનાં અસીલ જનવર પરથી પાછો હેઠે ઉતરી આવ્યો, કે જ્યારે તે ચાહતાં વહાલાઓની પગ્ગરની મુઝાકાતનુ સુખ મ્યાન કરીને કેહેવાની બેશક કશીજ જરૂર રહેવાની નથી

તે, એમ છતાં, તેહમીને જોતા પેહલી હરોલમાં ઘણો ગભરાઈ ગયો. તેહેમી એટલી બધી શીક્રી, એવી કાહેલી, એવી બીમાર દેખાતી હતી કે તે ખરેખર ઘણો બીહીષો, અને જ્યારે તેના સમય તરીકે તેહેમીએ, ઓશકાતા શરમાતા, તેનાં રતઘ સાથના ચરવાતા કારજની વાત કરી ત્યારે તે વહાલો જવાન ઘણે મોટે સાહદે વળી પાછા હસી પડ્યો.

“અને તો, બી તે માન્યુ ? હટ લુચ્ચી !” તેણે તે ગોરા ગાલો ઉપર ઠપકાનાં એક બે આગલા ભારીને કહ્યુ, “બીજીને પરણવાની વાત તો બાજુએ રહી, પણ ખરેખરી વાત તો એ છે કે હુ તુને મહારાં મનથી એક ધરી બી અલગ કે ખસતી કરી શકતો નથી તુને ખ્યાલ બી નથી થવાનો, તેહમી, કે હુ તુને કેમ અને કેટલી બધી ચાહુ છ ! તું મહારી આખી દુન્યા છે !”

કુકમાં, તેઓના મેવટ મુંઝીના સાચ્યા પ્યારના ફરીથી આપ લે થયલાં વચનો વિગેરે સઘળું અત્રે મેહેજમાં કહી ગકાશે તેઓ તદ્દન નહીં ધારેલા અને ખીલકુલ અકસમાતથીજ એકલા મક્કી ગયાં હતાં તેહમી પોતે પણ જ્યારે તે સહવારે કરવા નીકળી ત્યારે આ મુજબ વહાલા સોહોરાયને નહીં ધારેલી મળી જવાનાં મુસાજ્યનો તેણીને એક દુરનો અવનો પાણુ થયો હતો નહીં !

તેઓએ રસ્તાની બાજુના એક ખેતરમાં પાણીના એક મોટા નળના ભુગલાપર બેસીને ઘણો વખત તક વાણી તરાહની વાતો કરી, અને તે દરમ્યાંન સોહોરાયે તેહમીને પાછી વાણી વાણી હીમત અને ધીરજ આપી તેણે તે મીઠી મહાભુમને સહમન્તવ્યુ કે તેઓના જેવા એક કમસાગ્ય કેસમાં આપ દા પરણીને પાર પાડવા ને સુખી થવા માટે સાચ્યા દીકની ઓસ્તવારીથી જ્યાં કાઠજ બેઠતું હતું નહીં, અને તેઓ જો પોતાના વચનોપર ઓસ્તવાર રેઢેનાર હતાં તો આ મુજબ હીમત હારવા જેવું હતું જ શુ ? અજી હાલ ગમે એટલો સખત અને ડરડો થતો હતો ખરો, પણ એ અકકલમાં બેસી આમની વાત હતી કે તેઓની ઓસ્તવારી આગલ અતે તે માલત વચનો, અને મોડેવહેલે થોકરાઈ થેસાઈને ખી તે કમલ વાસ્તે પોતાની બાહલી આપવાનો ! અને, એ રીતે એ ટ્રીસમના તરેહવાર સધયાગઓની પરસ્પર આપલે વચ્ચે ન 'વા-રાઓ નવેસરથી હીમત પામી ને મુખી સવારે છુટા પડ્યાં

મોહોરાય ઘણો વાર મુંઝી તેહમીને તેના ઘર નજીક પાછી ફરતી પ્યારની આંખોએ તેના, ટીકડો ને સાચવતો હિંમ્મ, અને તે પછી મોટું વાજુ વચલું હોવાથી પાછો થોડેવાર થતે કુકે

રસ્તે જ્યાં તે માછડમાંનાં ખેતરમાં ઉતરીને ઘોડો દપટાવા ગયો, જેમાં કાસો બાજુમાંની ઝાડીમાંથી અચાનક કુદી આવીને તે વડાજી જ્યાંનની અતી ઘણી અગત્યની ને ગભરાત વચ્ચે તે ઘોડાની રેકાય પકડી લીધી । તે કાણ હતો ?

“કાણ છે કે તુ ? એકદમ લગામ મુદ્રી દે, નહીં તો હું આપક મારદા,” સોહોરાએ ઘણા ગુસ્સામાં તકાળે કીધો ને ધગો નાજુગ વયો આ દેખીને કાંઈ પારસી પાસાગીર હતો, પણ તે હતો કાણ ? તે આવ્યો ક્યાથી ? તે માગતો શું હતો ? શું ને બાજુ એમ નવરૂ નીચત જોઈને નેને હુટવાના એગદથી એમ ધરી આવ્યો હતો ?

“માદરે તુ ને કંઈ જરૂરતું પુછ્યું ને કેહવું છે, છોકરો,” તે હુજા જેવા પારસીએ મોટા તુમાખથી કહ્યું

“ત્યારે બોલી દે જે કેહેવું હોય તે,” સોહોરાએ તાજુ-ખીમાં કહ્યું, “પણ મહારા ઘોડાને મુદ્રી દે, એ ભરકશે તો પછી હાથમાં નહીં રેહેશે મુદ્રી દે—સાલરેજ કે હું કેહું છું તે ?”

પણ પેલાએ તો સાંભળ્યું જ નહીં, અને પોતાના હાથમાં પકડી લીધેલી તે લગામ મુદ્રી ખી નહીં, એટલે અંતે ધીરજ બોલી દઈને સોહોરાએ પોતાના હાથમાંના આપક વડે એક મજબુત ફટકો તેના મોઢાપર લગાવી કાઢ્યો.

પરીણામમાં, એકાદ પલ ગુસ્સાથી બરાડતો પેલો એક એ કદમ પાછો હટ્યો, અને ખીજવાત વચ્ચે મોહોરાખના હાથને પાછો વલગી પડીને તેના હાથમાંનો આપક તેણે છીનવી લીધો.

“ઘેત્તાઘેત્તા બદમાશ !” તેણે બખાલ્યું, “તું પનવાનો છે પેલી રતઘ સાથ, ત્યારે વગી આપ કાણ બગવાને અહીં આપ તરફ દાસમાં ઉતારેય ?”

“તેનું તાલરે શું છેરે ? તું કાણુ કમીનો મને એ બાળે પુછનાર ?” સોહોરાળે, ખેવડા ગુસ્સાથી બરાડ મારી, “ચાલ રસ્તો છેર એકદમ, ને મને જવા દે”

“જવાસે તે કેમ ?” તે પારસી પોસાગીર પાછો તરડાયો, “પેહેલાં ખુત્તાસો કર ને પછી જ” —અને, એમ કહેતા, તે પેલા ઘોડાને પાછો વળગી પડ્યો, કે જ્યારે તે અસીસ જનવર આ નહી સમજી શકાય એવી તેના તરકની વર્તણૂકથી ચચ્ચાર પગે કુત્તરા ને ઉછડવા લાગ્યું—એટલી હદ સુધી કે સોહોરાળ મુશકીલીથીજ તે જનવરપર પોતાની એક સમાલી શક્યો.

“તું કાઈ ખરેખરો કમીનો અને દીવાનો છે,” તેણે વધતા ગુસ્સાથી પુકાર્યું “તું કહેવા શું માગેછ ? જો તપાસ, તું ઉભો છે તે બાબુએ પેલો પરત કવો છે. વાર લાંગશે તો સીધો કુવામા જતો રહેશે !”—જરા થોભીને—“તું ને જો કાંઈ કહેવું હોય તો જ—મદારે બગલે આવજો, ને હું ત્યા તાલરે જો કહેવું હોશે તે ખુશીથી સ.ભળશ.”

“બગલે કાણુ કુતરો આવે ?” પેલાએ વધતી તુદીથી જવાબ કર્યો, “એક વખત આવીને શું નેહાલ પર્યો જે વરી બીજી વખત ? હું બગલે આઉ એટલે તું ને તાલરાં માણુ-સોતી કુમક મળી જાય—એમજ કેની ?”

“મને કાઈની બી મદદ કે કુમક જોઈતીજ નથી,” સોહોરાળે તુચ્છકારથી કહ્યું “હું તાલરા જેવા લુચ્છાથી માલરો બચાવ કરવાને એડલોજ પુરતો સમર્થ છઉં । હવે ત્યારે તું ખીસેછ ને મને જવા દેછ કે નહી ?”

“ખચ્ચીનજ નહી,” પેલાએ કહ્યું, “માલરે તો ખીચારી

પેલી રતઘ સાથની તાહરી ઠગાઈની સજ્જમાં તાહરાં હારકાં પાસરા આળે ખોખરાં ઝરીજ નાંખવાનાં છે ।”

“ઝોહો, ત્યારે તું કાઢ તે રતઘનો હીમાયતી છે એમ કે ?” સોહોરાએ સેહેજ હસીને કહ્યું, “બાપુ, અમથુ તાહર લોહી ના ઉકલાવ । તુ કાણ થાય તેનો ?”

“હું એની સાથે અદરાયલો ઉતો,” પેલાએ ગુસ્સાથી કહ્યું, “ને તે મહારી એ અદરાયલીને માહરા હાથમાંથી ઝીનવી લીધીછ”

“ખચ્ચીતજ નહી; તે તહારી અદરાયલી તુ ને દસ હજાર ચાર મુમારક ।” સોહોરાએ સધ્યારો આપ્યો

“જુદો ! એ બધા તહારા ઢોગ છે,” પેલાએ બખાલ્યું “તુ શું મને કહ ઝેરીમાં હીંચ ખાતો છુએ સહમજેઝ ? આય કાઢ ભામતી જેવી પોરી સાથે હમણા પકરઘ ગીયો ત્યારે હવે એમ ઓરવના ને અલગો થવાના પેતરા લઘ આયોઝ કે ? ઠગારા લુચ્છા, તાર માથુજ ભાજ નાખવુ જોઈએ ।”—અને તેણે સોહોરાખના માથામાં ખરેખર એમ કહેતા ધુમાવીને એક મુકકી મારી ।

સોહોરાજ હવે ગુસ્સાથી ઘેરો થઈ ગયો તે એકાદ પત્ર તમ્મર ખાતો કુદીને ઘોડાપરથી તરત નીચે આવ્યો, અને પછી તે પારસી પોસાગીરને ગળચીમાંથી પકડીને વલગી પડ્યો, કે જ્યારે ખીજા હાથપર પેલુ ગ્રીહીધેલુ જનવર તેના સ્વાર વગર ત્યાંથી ચારે પગે નાહસવા પડ્યું ।

તે એક જીવસતોસન સમો હતો તે એક હાથોહાથ લડાઈ હતી અને જાણે ખુનપરજ ચઢ્યા હતા કાઢ અકેકથી ખાડ્યો જાય એવું નહીં હતું વળી કમનગીએ નગદીકમા

કોઈ નવન વચ્ચે પડે કે દોરી આવીને મદદ કરે એવું પણ ન હતું!

તે ખરા તે મોટા જોખમની પડેા હતી. વધારેકરીને એટલાનાટે કે આજુમા જે એક ઉડો પડન કુવો હતો, અને જેની આસપાસ લોહાને ચેનારા તે તરફની મ્યુનીનીપલીટીએ એક હાથદવાજ જેવી કાંમરાંની વાડ ભરી લીધી હતી, તેનું તે એ માહેલા એકનેથી હાથમાં જાન રહ્યું હતું નહીં.

કેટલ પાંચ મિનીટ આગમચ સોદારએ યોનેજ પેલા ખરસી પેલાગીરનું એ પડન કુવાયર ધ્યાન એવ્યું હતું, કે ત્યાંજ દમણાંની ગુસ્સાભરી ઉદ્દેશીમાં તે ભાંજુભુકો પોતે પણ તે કુવાની હતી તદ્દન જીલીજ ગયો.

અને પરીણામ શું થયું? પરીણામ ઘણુંજ ત્રાસ ઉપ-
જાવે એવું ભયંકાર અને દુઃખદારક થયું.

ઝપાઝપી અને હોળ્તનોહ દરમ્યાન મોદુગમ એક ઘડેલા જાગવાથી જલ્દને તે કામરાંની વાડપર પડ્યો, કે જે તડાકે દેતી કે તરતજ ભાંગી મઠ, અને ખીણ પડે, પેલા ખુની પેલાગીરના મસ મોટા ગભરાત અને કુજરાં વચ્ચે, ગરીબ નીચાએ સોદારામ તે કુવાની કીનારીપર થઈને નીચે હાંસ-
જુમા ગમડી ગયો અને એમાદુમ થયો !!

પ્રકરણ ૨૨ મું.

દોડુ દુધપાંઉ થયરી ગયો તેની ખુન કરવાની મદદ નહી હતી. તે ખરેખર રતછને આહુનાગે હતો, અને તેથી સોહસી તેવામાં વચમાં આવી તે બીડુ ઝડપી ગયો માટે તેને રસ્તે વાટે મક્કીને જરા થોડા થગરાક કરવાથી પોતાનું વેગ વધે એટલેજ લોભ તેણે છાતીમાં સમાવ્યો હતો, મગર દાથો-દાથની એ લગાઈમા સોહસી તેનાથી ખાડ્યો નહી જન્યે એવો મામલો જોઈને તે ધારવા કરતા વેદલો ને વધતો ઉમ્મરેયો તે વખતે તેને પેલા જાલુમાના પડત કુવાનું બીંદુકુલ ધ્યાન રાખુ નહી એટલામાટે પરીણામમા જ્યારે મોદરાજ જઈને ને કુવાની આસપાસની કામરાંની વાડપર પડ્યો, અને તે વાડ ભાગી જતાં બીજીજ પક્ષે તે જવાન તે ઉડા કુવામાં ગળગડી ખાઈ ગયો ત્યારે લુચ્છા દોડુ દુધપાંઉને જગ્યા થયેલો ગભરાત એટલો હતુ વનાનો ગંભીર મેટલેજ વળી તદન ખરાં દીવનો હતો

તેણે ધુજતાં લખસખતા તન બદન વચ્ચે વાડ પરથી ડોકાવીને કુવામાં જોડુ, પણ તેને કશુ દેખાયુ નહી તેનો ગભરાત એટલો બધો હતો કે તેને છતી આંખે અંધારો આવી ગયો હતો, અને, તે ઉપરાંત, વળી કુવામાં થોડેક છેડે અજવાનું પોંદગીને ઓજા એટલો બધો આવી જતો હતો કે તેને આગવ કશુ દેખાયુજ નહી થોડાક પથરા ગળગવાનો અવાજ-એટલુંજ ને મોદવીના કુવામાં ગમડી જવા પડી સાંભળી શક્યો હતો, અને પછીથી સ્મર્યાંન જેવી માંની અને દરીદ્રાક સૂષકા કકત તેની ઓપાસમાં ફેલાઈ રહી

“મરી ગીયો ! થાર મરી ગીયો !” તે મનથી પટપટ્યો, “એ મુલો તો જર બહનમ, પણ હવે મને નાહકમાં ફાસી જવું પરશે તેનું કેમ ? પણ ખુદા સાહેદ છે કે મે કંઈ એને બનથી મારવા માગ્યોતો નહીં !”

પણ એ બધા વિચાર કરવા તે ત્યા લાભો વખત થોડ્યો નહીં તેણે પોતાને માથેનો છવસતોસત જોખમ તાજરતોય લેયો, અને ત્યારે રખેને પોલીસ આવી તેને ગીરફતાર કરી લે તે શીકરે તેના પગોને ગોચા પાંખ આપી એકજ પળ-અને તે ત્યાંથી તે પછી છવ લઈને નાહડો ને નગરે આવતો ગુમ થઈ ગયો.

ખીજા હાથપર બજના બગલામા સોહલીની વાટ જોતા તેની માતા તેમજ રતઈ બન્ને ઠાકી ગયાં તે નાસ્તાને વખતે હાજર થવો જોઈએ તેને બદલે બપોરે જમવાનો વખત ખી વહી ગયો, અને ખાતુ હદ ઉપરાંત ખોટી થઈ રહ્યું, પણ તે આવ્યો નહીં એ શુ ? અતે ઠાકી ઠાકીને બીખઈએ પોતાના વર બજને પુછાવ્યુ “સોહલી શેઠ હજી જમના આયા નથી,” તેણીએ કેહવડાવ્યુ; “તમેને કંઈ કાહા ગીયાજ તે કેહી ગીયાજ ?”

બજએ, અલખત, જવાબમા તરત ના કેહવડાવ્યુ તે ખુદો વળી એ દરમ્યાનમા એ સાબળીને જગ પોતે તગખાયો પણ ખરો તે નાસ્તાપર નહી આવ્યો તો નહી પણ જમવા ખી કેમ નહી આવ્યો ? શુ તેના જીવમથી કટાલીને તે ઘર છોડી ગયો હતો ? શુ ને કેં જતો રહ્યો હતો ? ક્યા બન્ને ?

એક કલાક, બે કલાક, ત્રણ કલાક-પણ સોહલી આવ્યો નહી એમ મોડો થવાનો તેનો ધારોજ નહી હતો તે પોતાના

માખાપને કહ્યા ને ખખર- આખ્યા વગર એમ કદી બી કેટ જતો કે રોકાતોજ નહી, ત્યારે આજે એ શી ધાડ વળી ગઈ ?

અતે ધીરજ ખોલી દઈને તે જ્યાં ભીખઈ અને રંદઈ હતા ત્યાં પોતેજ પુછપરછ કરતો આવ્યો, અને છેલ્લે જ્યારે બધાની હીમત ખુરી પડી ત્યારે તેણે જ્યાં જ્યાં સોહલી મગી આવવાનો જોગ હતો ત્યાં માણસો દોડાવ્યા તે સહવારે ફક્ત એક કોકાનું કપ લઈને ખુશાલ, ઘોડેસ્વાર, ફરવા ગયો હતો અને પછી પાછો આવ્યોજ નહી એ બધાને બીહીધરાવવાને બસ અને બસ કરતા પણ જ્યાદા હતું.

સાંજ થવા આવી સાંજ થવા આવી અને પછીજ સોહલીની સોહોધમા ગયલા આદમીઓમાથી એક જણ એક આસામીને લઈ આવ્યો તે એક રસ્તે રસ્તે ભટકીને હાથ જોનારો ફેરી કરતો ફેર્યો ખાહમણ પોરયો હતો નસીમ સજોગે તેણે તે સહવારે દાદરના એક એકાંત રમ્તા તરફ સોહલીને તેના મેહલ્લી કાકાના વડા છોકરા રમ્તમ સાથે સમ્મ હોજતોછ કરતો નજરે જોયો હતો તે ઘણો વખત તક એ તેમના વચ્ચેનો ફેસાદ જોતો ઉભો રહી શક્યો ન હતો, પણ તેણે જે જોયું તે એટલું પુરતું હતું કે તે એક જવાનો ઉસ્કે-સાઈ ગયા હતા અને લડી પડ્યા હતા એટલું તે કસમપુર્વક કહેવાને તૈયાર હતો એ બન્ને જવાનોને, તેણે કહ્યું કે, તે સારી રીતે ઓળખતો હતો.

અને ઘરડો બજ એક ધેલા વાંદરની કીસમે તે આક-તની એ બધી હકીકત સાલળનાં ગુસ્સાથી ધુન્યો

“તાહરી ખાત્રી છે, ખાહમના, કે માહરા સોહલી સાથે હોજતોછ કરતો તે જોયો તે એ પત્રીદ પોરયો રસ્તમજ હતો ?”

“નદન ખાત્રી, શેઠજી,” તે બ્રાહ્મણએ માનથી કહ્યું.

‘તે તે તું શા પરથી કહેછ કે તેઓ વચ્ચે કલ્થો ખીચ્યો હોય?’ અહીંએ વળી એક લઘા ખારીસ્ટરની અવાથી તેને “ક્રાન્ન” કર્યો.

“એ ઓલ્યા ફ્લનમે સોહલી શેઠને એક જોરથી લપડાક આડી તે મેં જોઈ ખરી કે ના?” બ્રાહ્મણો જોરપર ચઢ્યા.

“લપડાક મારી?”

“હા, ખાસ્સી મજાહની લપડાક! અને સોહલી શેઠ ગુસ્સાથી ઘોડાપરથી કુદીને નીચે આવ્યો એટલે હું તો માહફ પોટયું ટાટ કરીને ત્યાંથી છવ લઈ નાહો, માઆપ!”

“તું નાહો કાંએ?” બીખઈએ પુછ્યું.

“હુ ખીહણો, ઑપજી, કે તે લેકા મને જુએ તો તે લોકને કલ્થો કરના હું જોવા ઉભો તીને કરી લઈ કરી ખીજવડીને મને એ ફેણી લાખે!”

“ત્યારે તે ઝેરી સરપના અચ્ચાએ માહુરા અચ્ચાને માર્યો વડીક-એમજ કેની?” અહીંએ ગુસ્સાથી રજેરગ તે નમેનસ જુગતાં કહ્યું; “કીક છે.—તુ કાલે સહવારે અત્રે પાછો આવીને મને મલજે, બ્રાહ્મણા”—અને એ રીતે તે ખમર આપવાવાલાને કબસદ કરી તેણે તુગન પગીર્ધી પુકારીને પોતાનાં અર્ધાં આદમીઓને એકઠાં કર્યાં, ગાડીઓ જોતગડી, અને ત્યારબાદ તે અર્ધાં લાહુ લરાદર સાથે તે નાએગામમા પેતાન નાધલા ભાઈ મેહેસ્લીને ઘર ચઢાઈ લઈ ગયો.

એ દરમ્યાન મસ્તેથી જતાં તેઓ માહેલા એકને એ નાએગામની બાજુ પેલા જાંડીના પડન કુવાનુ અજબ જેવું તે અચખ્યું બ્યાન થયું, અને તે અહના કાનખ પડવાથી મહ એવડો ઉચ્ચેરાયો.

“ તપાસતા ચાલો-તે બાબુએ તપાસ કરતાજ ચાલો !”
તેણે ખુનખાર ક્રીસમે પોકાર્યું “ બધી ગારીઓ તે બાબુએ
ઉભી રાખવા કેહો, ને ગારીનાં ફાનસોની બતીઓથી જોવો કે
તે બાબુની જગ્યા કંઈ ખણાયલી ખોદાયલી છે ?”

અને, અત્યંત, તે તરફની એ તેડકીકે ઘણી ભયભીત
પુરવારીઓજ રજુ કરી દીધી ! કુવા આગલની વાડ, તદન
ભાગી ગયલી હતી, તે બાબુનું મટોકુ કેકાણે કેકાણે ખણાઈ
ગયું હતું, ઘોડાના પગલા એમના એમ જંગેજંગ પડી રહેલા
નજરે આવતાં હતાં, અને દુકમાં, તે બાબુનો ખેસ્તેખોહા-
રીનો બધો દેખાવ બીજું કશુંજ નહીં પણ ખુન અને ખુન
પોકારનો હતો !!

બજા એ જોતા જાસ્તી ખુનપર ચઢ્યો

“ હું જઈ છેઉં, પણ માહરા દીકરાના ખુનીનું ખુન કરવા
ને લોહી પીવા હું પાછો જવાન થઈ શકશ,” તેણે પોકાર્યું
“કાંઈ જાઓ, દોરો, પોલીસને લઈને તે મુજનાં ઘેરપર આવો
ને તેટલાં હુ ત્યાં જાઉં ને તે દોજખી દુકતાને કાંઈ
નહસારી નહીં મેલે તેની તપાસ રાખુ છ !”

*

*

*

મેહલ્લીને ઘર બધાં તરતનાજ જમીને- પરવારેલા હતા
આજે મેહલ્લીની તખીઅત વધારે સારી હતી, અને બધા તેથી
ઘણા ખુશમિશ્નજ અનેશ્રાં હતાં. સર્વ કાંઈ ડૂંધગરમમાજ
હમણા એન્ડા થયલાં હતાં તેહમી પ્યાનાપર ગેરેલી હતી, અને
તેના વિજળીના વેગે પ્યાનાપર ઉડતાં ને દોડતાં આંગણાઓ
જે મધુર મ્યુઝીક રજુ કરતા હતાં તે ઘણી ખુશીની મોજ
વચ્ચે તે કુદુંબના બધાં નાથલાં મોટા સાલગતા બેઠાં હતા

એક જોના ખુશ લાગે એવું ખરાં સંપીલાં અને સંતોષી નાહના
કુટુંબનું તે એક ખરો નમુનો ઉતારવા જોગ ચિત્ર હતું

એવામા ગાહાર અચ્ચુચ કાંઈક ઘણો ઘોંઘાટ થયો, અને
અધાના મસ મોટા ગભરાત ને અજાયબી વચ્ચે, આદમીઓના
એક ન્હાના જેવા લશ્કર સમેત, ઘરડો બજી પોતે તેઓ બેઠા
હતા ત્યાં એક દીવાનાની કીચમે જીમ ખરાડ પાડતો ધમી આવ્યો ।

પ્રકરણ ૨૩ મું.

તે શુ થેલો થઈ ગયો હતો ? તે પોણોસોની હદ ઓલગી
ગયલો જુદો જીવાનીના જોમમા ઉતરી ગયો હોય તેમ જીન
પર ચઢેલોજ આવ્યો હતો ।

“ મારી નાખું ! ટોટો પ્રીચુ । લોહી પીઉં ! ” તે પુકા-
રતો હતો “ કાહા છે પેલો ઝેરી નામ ? કાહા છે પેલો જીની
દુકનો ફસ્તમ ? ”

મેહેલ્લીને ત્યાં તો, અલખત, શુ કરવું અને શુ બોલવું
ને પેહેલી થોડીક પલો સુધી કાઢને સદમજજ પડે નહીં ! વર-
જોનાં વરમો સુધી જે કસાઈ જેવો લાઈ અલગ થઈને બેઠેલો
ને આલી ચલાવીને એમ અધારી રત્રે-આપી જૈરીની પોતાની
મામ કમતાકાત ને નાતવાની છતા-નાએગામ તક હાલમાં
ધસી આવ્યો ત્યારે કાઈ બી માફ અને ગમીર માફ થયવું
નો હોવું જ જોઈએ ?

“બજ-બજ !” એમ છતા સધ્યારો આપીને તેને ઠડો પાડવાની દયાનતથી મેહલ્લી તરત આગળ ધસી ગયો, “આવો, એસો. ધીરજ રાખો ! એ શુ બનાવ બન્યોજ તે તો ખુલાસાથી કહેો ?”—અને વળી તેણે આવકારમાં હેતથી તેને ભેટવા પોતાનો હાથ લાખો કીધો.

પણ બજ તે હેતથી લંબાવેલા હાથનો સ્વિકાર કરે બી ખરો કે ? તેણે તો બેવડો ઉસ્કેરાઈને, સામી પોતાના હાથમાની ડાગ ગુમાવીને, એટલા તો જોરથી તે હેતથી લંબાવેલા હાથ-પર મારી કે મેહલ્લી એક દુખની સરદ ચીસ સમેત તરત પાછલ હડ્યો, અને મીઠાના અને છોકરાઓના તો બજની એ હેવાન્યત જોતાં જાણે પ્રાણ ઢલી ગયા !

“તાહરા દોજખી હાથને હું માહરો હાથ લગાડ ?” બુદ્ધા બજએ ખરાડ મારી; “પણ ત્હારો રસ્તમ કાહાં છે ? રસ્તમ કોણ મુવોજ ?”

“હું છેઉ,” રસ્તમે એ સાલળતાં તરત હીંમતથી આગલ વધતાં કહ્યું; “શુ કેહવા માંગોજ ? ખીચારા પપાને મારીને ફાવી ગીયાજ તેમ મને બી મારવા માંગોજ કે ? મારોની જોઉં ?”

“અપ કર, કમીના !” બજએ બખાધું. “તુ ખુતી છે ! તુ અદ રોજમા હવે ફાંસી જવાનો છે. મે પોલીસને બોલાવેલી છે—પોલીસને હવે આવવા તો દે ? હું બી જોઉંજ કે તું હવે અહીંથી કેમ નાહમેજ !”—અને એક જ ગડી હેવાનતી મીસાલે તે રસ્તમને વલગી પડ્યો, અને તેણે તે જવાનને તેના કોલરમાંથી પકડ્યો.

રસ્તમ ગફરાઈ ગયો તેને સમજ નહીં પડ્યું કે તેણે

શુ કરવું અને કેમ વરતવું તે એકજ હાથની અજાતમાં તે નાતવાન બુદ્ધને બોયપર પછાડતે, પણ આપ જેવા બુઝર્ગ કાકાને પોતાના બાપની રૂપરૂમા તેણે એમ કરવું અસમ્ભવ થઈ પડે કે કેમ તે તેને સમજ પડ્યું નહીં એમ તો બજીને બદલે જો કાંઈ બીજો હતો, અને તે આવો જોરાવર ફટકો ગરીબ બીચારા મેહસીને મારીને ફાવી ગયો તેને બદલે તે કાંઈ બીજાએ જો એવો એક હીચકારો ફટકો મારવાની તો શુ પણ ઉગામવાની વટીક હીમ્મત કરી હતે તો મેહસીના બહાદુર બેટાઓ એવા તેની બાજુમાં ખુનખાર ખડા હતા કે તે બધા ત્યાં ને ત્યાં તેને ચીરીજ નાખતે ! પણ આ તો એક જોવી સકડામણ હતી કે જેમાં શુ કરવું તે કાંઈને જાણે સૂઝી શક્યું નહીં

“એ અહીંથી નાહસવાનો નથી,” હવે મેહસીએ પાછો આગલ પડીને એક આયકા સમેત બજીને દુર કરતા ને રસ્ત-મને છુટો કરતાં કહ્યું “તમે કંઈ બી ભરમમાં કુટઈ મરોજ શુ થયું છે તે તો કહો ? મારા દીકરાપર શાનો ચાર્જ મુકાઈ તે તો સમજાવો ?”

“એનેજ પુછની, કમીના, કે આજે સહવારે એ માહરા સોહસીને મલ્યોતો કે નહી, ને માહરા તે ગરીબ ગાય જેવા દીકરાને એ તાહરા લોકર દુકતાએ તમારો વટીક માર્યોતો કે નહી ?” બજીએ પોકારીને પુછ્યું.

“અલખત એ બધી ખરી વાત છે,” રૂસીએ પોતાના માબાપને આવો એક ચાર્જ તેના સામે રજુ થયલો સાભળીને ગભરાયલાં જોતા, તેઓની આતુર આંખોના મુગા સવાલના જવાબમાં, તરત જવાબ કરવાને ઉતાવળ કરી; “પણ તે તો કાંઈ ખરેખરો અમીરબચ્ચો છે તેણે બધું મને ખરેખર

ખુલાસાથી કહ્યું, અને ત્યારે અમે તો સાંખ્યા ઘણાંજ હેતથી મળી ભેટીને છુટા પડેલા છઈએ ”

‘જુલો! તદન જુલો !’ બજીએ ચીસ પાડી; “તે તો તેનું ખુન કીધેલું છે !”

“ખુન ? માહરા સોહલીનું ખુન ?” તેહમી હવે ઉછળીને તેમોની વચ્ચે આવી પડી, “ઓ ખોદા, એ શું કેહોછ ?”

“સારે પેલી તેહમી કરીને કોઈ નજીસ દુકતી કહેવાયછ તે તું કે ?” એક હરખાયલું કુતરું ધુરંકે તેમ ધુરંકીને તેના ભણી જોતા બજીએ પુકાયું.

“હા, હુજ,” તેહમીએ હીમ્મતથી વલતો જવાબ કર્યો. ‘પણ તમે શું કેહવા માગોછ ? શું સોહલીનું ખુન થયુંછ ?’

“હા, ખુન થયુંછ !” બજીએ જુસ્સાથી જવાબ કર્યો. “તે મારા ગાય ગોસ્પદ જેવા છોકરાનું ખુન થયુંછ. તેને નાએગામની બાબુના પેલાં ખેતર આગલનાં પરત કુવામાં નાખી દીધેલો છે, પણ તે ખુન કરનાર અને તેને એમ ફેંકી દેનાર આએ મુજી બચ્ચો માહગ બસથી બચીને હવે કાલા જવાનો છે ?”

તેહમી એ સઘળું સાંભળતાં એક ધીમી ચીસ સાથે ગુમરી ખાઈને નીચે પડતી હતી, પણ ફસ્તમે તેને પોતાના હાથમાં ઝીલી લીધી

“તું કેમ એની સાથે એટલી હેમક ને ઘેલી થાયછ, તેહમી ?” તેણે લગાર ગુસ્સાથી કહ્યું. “એ કેસા તો મેંડ છે આએ કંઈ ખી ગભીર ઘોંટાલો થયલો લાગેછ.”

મેહલ્લી પોતાના છોકરાઓ ભણી ફર્યો.

“આલો છોકરાઓ, આપને તે બાબુએ જલ્લનીથી મરતું

ને તત્કાલ કરવી જોઈએ,” તેણે હંગામી કહ્યું. “મને તો કાઈ સમજાવ નથી પરતી”

સારાશ, એક લેહનમાં બતીઓ તૈયાર પડવામાં આવી અને માણસો અને છોરાઓ સાથે મેહલની એકદમ, ઓવર-ક્રાટ પહેડીને, પોતાના લગલગ ભાગેલા હાથ સાથે કવતર અને જેલમત વચ્ચે ઘરમાંથી બહાર પડ્યો.

ફક્ત બી સાથે ગયો, અને બહુ બી પાછલ વસડાયો. તેને પણ એજ જોઈતું હતું સોહલી હજી જીવતો હતો કે ખરે-ખર મરીજ ગયો હતો તે એ રીતે એક વાર નક્કી કરી લેવા ને થુઢો પણ હવે ખતી બન્યા હતા.

કંઈ પણ ઘોરાલો થયો હતો એ બાબે તે બધાની તમામ ખાત્રી થઈ ચુકી હતી ફક્ત એ તેની સાથે થયેલી હોળતોજી અને હાથચાલાકીની બધી વાત દુકમાં બયાન કરીને કહી દીધી તેણે અત્યાર તક ઘરમાં કોઈને સહવાગની જીએસની વાત કહી નહીં હતી, પણ તે રાત્રે શુવા જવા આગમ્ય તે પોતાના માયાપ અને નેહમીની આગલ તે બધી વાત જરૂર કરવાનો હતો.

ઔરલામાટે પછીથી મેહલી ઘરે કેમ નહીં જઈ શક્યો તે એ બધાઓ માટે એક ઉખ્યાલુ થઈ પડ્યું બહુના માણસોથી તેહકીક કરતાં મેહલની અને છોકરાઓએ એ તો જાણ્યું ને જોઈ લીધું કે બહુના વહેમ એવજીત ન હતા તે પડત કુવા આગલની બણાયેલી ખોદાયેલી જમીન, ઘોડાના પગલા, ભાગેલી વાડ એ બધું સોહલી ને કુવામાં પડેલો ડોવાની ફાણી મોટી હદ ચુકીની જાલદનો પુરવાર થતી હતી, અને ત્યારે તે

ગરીબ જવાન અદર હતો કે નહીં તે તદ્દવાસ કરી લેવાનું
અન્વય જરૂરનું હતું તેઓ, તેથી, ગયા

પણ તેઓ જવાને વાસ્તે બાહર નિકળ્યા તે દરમ્યાનમાં
મેહલ્લીએ પાછું ફરીને જોતાં અન્નઓળી વચ્ચે તેહમીને તેમની
પુકે ધસડાતી આવતી જોઈ તેણે, એ ઉપરથી ઘણો ગુસ્સો
કીધો, અને તે છોકરીને ઘણી સખખત ધમકાવીને ઘરમાં
પાછી જવા હુકમ કર્યો. તેહમીએ તે, એમ છતાં, માન્યું
નહીં આસુભરી આખો સાથે હાથ જોડીને તેણીએ પોતાના
બાપ કને રજા માંગી લીધી. “હું ઘેરમાં શીકર અને અધી-
રાઈથી નમે આવશે તેટલા મરી જવસ, પપાજી,” તેણીએ
માગી લીધું; “જો-મને આવવા દેઓ? હું તમારી સાંથે
હોવસ તોજ મારી હીમ્મત ટકમે તે રહેશે.”—અને ત્યારે
છોકરાઓએ જી બોહસ કરવાથી મેહલ્લીએ અ તે તેને માથે
શાંત્ર વીટાલાવી લઈને પોતાની સાથે આવવા દીધી.

એ પછીથી તે બધું સહાજન મહાજન તે પડત કુવા
તરફ ચાલ્યું તે આદમીઓનું એક નાંધણું જેવું લશ્કરજન
ગળ્યું હતું ! મેહલ્લીના અને બજના માણસો પુરતી સખ્યામાં
તેમની સાથે હતા તેઓએ વળી સાથે પુરતી ટપ્પર જેવી
મોટી બલતી મમાલો ને બતીઓ લીધી હતી, અને એ મુજબ
બધા દવાયલા, બીહુવેલા, શીકરમદ, આતુર, ઉતાવળે ચાલતા
ને પડત કુવા નજદીક આવી લાગ્યા.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

૩૩૩૩૩૩ ૭૭૭૭

નેઓ કશુંજ સાથે લેવાને ભુલ્યા ન હતા મુજબને લગતી બધી મેહેરી શીશ્યારીઓ અને ઐયાસીપણાથી અલગ, પરાઓ અને ગરગામડે વસવાત કરવાવાલા મેહેલ્લીના કુટુંબની ત્રીસમના આસામીઓ એવી વખતે વધારે સાવધ અને સાહુ-ચેત પુરવાર થાય છે, જેથી તે પડત કુવાની યોગદુમા ત્યારે તે બધું લાહુલશકર તે સાહુલેસ જવાનની ગોધમા પોહોતી ગયું ત્યારે ઘરડા બહુએ, પોતાના આટલા બધા કકડાત છતાં, અરધી અગ્નયખી અને અરધી ખુશાલી વચ્ચે જોયું કે કુવામા આદમીઓને ઉતારી તેહકીક કરવા થતી મેહેલ્લીના કેળવાયલા દોકરાઓ પુનઃ લાગ્યા દોગડા વડીક સાથે લેવાને ભુલ્યા ન હતા.

મેહેલ્લીએજ આગેવાની લીધી નેણે પુરત ઘડીક હુકમો આપવા માંડ્યા અને બધું તે હુકમો મુજબ તે પછીથી તાબ-તોય થતું આવ્યું.

“કુવામા કોણને ઉતરવું?” તેણે એ દરમ્યાન પુછ-ચ્યું, “હું કમ્મરે દોગડું બધાવીને વાણી સલામથી ઉતરાવસ અમદુલ, તુને હીમ્મત વગે ?”

“અમદુલ તુ કામ નથી, પપાણ,” ફરીએ ઝટ હીમ્મતથી કુદીને આગળ પડતા ને આગળ થતા કહ્યું, “એ માહર કામ ને માહરી ફરજ છે, અને મને કુવામા ઉતરવાની જગા ખી ખીલીક નથી માહરી કમ્મરે દોગડું બાધો, અને મનેજ તીએ ઉતરવા દેઓ હું પછી દોગડું હીલવાને તીએથી

પ્રસારત આપું કે તરત મને પાછો ઉપર ખેંચી લેજો ફક્ત માહરી સાથે મને અદરના અધારામા મદદ થવા પુરતો ઉગ્રસ મલે એવી તેજ ખતીના એક ખે ફાનસ નીચે ઉતારવાની ગોઠવણ થવી જોઈએ”

ખજી એ સાલગીને એક દીવાનાના તોરથી-સાંભળતા ખરેખર કાનને કમકમાત ઉપજે તેવી કીસમે-હસી પડ્યો.

“હા, એમજ ! એમજ !” તેણે એવી રીતે હસીને આગળ પડતાં કહ્યું, “એ ખુનીની કમરે નહીં પણ એના ગરાંમાં ફાસો નાખો, ને એને કુવામાં અરધોક ઉતારીને દોરડુ હાથમાથી મુકી દેજો એને ખી તેજ મોહતે મારવાથી આખુને અધાને વધારે મજાડ ને અખકરાર આવશે”

મેહેલીએ તેને મોટા તીરસ્કાર સાથે હસેલો મારીને પોતાની આગળથી દુર કીધો.

“મને એ તાહરો વિચાર ગમતો નથી, રૂશી,” તેણે તે પછી પોતાના એટા ભાગી ફરીને કાઢક ગુસ્સાથી કહ્યું “એ આપર કાઢતુ કામજ નથી જેના કામ તેજ કરે ફક્ત અગ દુલને કે અમદુને-અથવા ગમે તો એ જેઠને એકંદ્રી વારે નીચે ઉતારવા વાસ્તે દોરડા બાંધીને તૈયાર કરો”

“પપાજી, એવામા નરમ નરમાયલયા ખરી-વિનતી અને કાકલુદીના એટ મીઠા અવાજે પછવાડેથી કહ્યું-અને અધાએ અમકીને ને વામલી જેવા મધુરા સરોદથી ખોલનાર તરફ જોયું તો નં સુદર તેહમી પોને હતી !

“પપાજી, તેણીએ માગી લઈને કહ્યું, “જો-માહરી એટલી કાકલુદી કમુત કંગો, ને અમદુન ને અમદુને મેહેવા

દઈને તે લોકને બદલે અમો એઉ ભાઈ બેઠેનતેજ સાથે નીચે ઉતરવા દેઓ ? અમે એ સાથે નીચે ઉતરશુ તો કાઈ ખીજનતુ રામ પરવાતુ નથી ઝો, કેવો માહરો છવ અધીરાઈથી બધો નીકરી નીકરી જાયછ ! કેવો માહરાં હારેહાર ધુજીને મને ઠડીના લખલખા ભરાયછ !”-અને ખરેખર તે છોકરી તનબદનમા હલેખરે હલેખગ ઉડી જાય તે કીસમે ધુજતી ઉભેલી નજરે આવતી હતી !

તે બાપે, એમ છતા, તેનુ એ બેહુદુ બોલતુ સાલળી તરત એક સખત તગરો મેલ્યો, અને તેહમી ત્યારે થથરી ગયલી તેજ પલે ગુપચુપ પાછલ હતી ગઈ

“ ચાલો-બોલો, કાણુ નીચે ઉતરેછ ?” તે પછી મેહેલ્લીએ પાછો પુકાર કર્યો

“ આગે !” બજએ જવાબમાં કહ્યુ, અને એક આંખના પલકાગમા-ઉઘાડી આખ બધ કરી શકાય તેટલાજ વખતમા-તેણે કુવાની કોરપર બેઠેહસ્ત કમ્મરે હાથ દઈને ઉભેલા રસ્તમને આગળ ધસી આવીને એકદમ એક દયાહીલુ ધકકો માર્યો-એવો કે પામે ઉભેલા તેના ભાઈ નોશીરે જે અતીઘણી અજબ જેવી સમયચુચકતા રાખી તેને તેજ ઘડીએ પકડી નહી લીધો હોતે તો રસતમના દિવસો તે ને તે વડીએ ગણા-ધજ ચુક્યા હોત !” પણ માલેક ગખનાર ને ગચાવનાજ હોય તો માનનાર જખ મારે છે તે જવાન ખરેખર એક મોજ-મથીજ ગચી શક્યો, અને તે દીવાના ડોસાનો એ ખુતી કન્દ જેના મેહેલ્લી તમામ હજતી અને થથરી ગયો

એ દીવાનાને પડો-ગાધો-કેદ કો !” તેણે ગગડત કહ્યો-અને ખીજજ પલે તેના માણુનો ને ખુનખર ચહડેલા

ઘરડા વાંદરપર તુટી પડ્યા, અને તેના હાથપગ આધીને, તેના અનેક યુમળરાડા ને અફઝાનફડી છતા, તેને એક ઝાડની ખોર-દુમા કેદ કરી મેલ્યો, કે જ્યારે તાબુજ કે તેના પોતાના માણસો પણ મેહેલ્લીના માણસોની સામે થવા જોવી કરીજ તેની દસ્તગીરી કરી શક્યા નહી

સા તેનો એ સરખસર ખુનખાર એરાદો જોતાં થથરી ગયા, અને તેનાપર એકદમ હલવાનાના ખફા થઈ ગયા હતા જેથી ધીરજથી કામ લેવાને સર્વ ને મુઝ પડી શકે એટલા વાસ્તે એ “ કજયાના કાલખુદ ” ને રસ્તામાથી દુર કરવા જોવા મેહેલ્લીએ તેનો રસ્તો કરી નાખ્યો તે સર્વ કાઢને એક અવાજે ઘણુ ગમ્યુ

અને તે પછીથી આદમીઓને કુવામા ઉતારવાની બ દો-અસ્તીઓ કરવાનુ પાછુ હાથ ધરવામા આવ્યુ, કે જ્યારે થોડીક વધતી ઓછી તકરાર પછી અમદુ અને અબદુલને સાથેજ નીચે ઉતારવાનુ એકમતે નક્કી કરવામા આવ્યુ તેઓએ, એ ઉપરથી, તે અને મુમલમીન નોકરોની કમ્મર આસપાસ મજબુત ફેરડા બાંધી લીધા, અને તે પછી બીજી પણ લગોલગ સાથેજ નીચે ઉતારીને તે હોંમતવાન મેહેમોદનોને વણીજ સભાળ વચ્ચે નીચે ઉતારવામા આવ્યા

નીચે—નીચે—નીચે ! તેમને ઉતારનારાઓ ખી બધા તેવાજ ખડનક અને ખરા જ ગી જવાંતો હતા કરી ખી પાળ વીનાની ને પડન કુવાની કીનારીપર ઉભા ગ્રીને તે જીવતો ઓજ દરેક સભાળ વચ્ચે નીચે ઉતારવાનુ કામ પણ કાઈ રીતે કાઈ મેહેલ્લી ન હતુ ને ઉતારનારાઓ પોતે અદુ ઉદ્ધાત્ પડવાતો જોખમ પણ નેટલોજ જીવંતોઅત અને ગંભીર હતા,

મગર એ દીકરાવરીના કામ માટે તે ઉપગ્ના આદમીઓ પાળુ નેટલાજ સામુતકદમ અને દીકરે હતા તેઓએ જાણે પોતાના કદમો એક ખડક જેવીજ ગોસ્તવારી સાથે જમીનમા ગારી દીધા, અને ત્યારંકે એવી તો તરછીયથી તેઓ અમદુ અને અમદુલને નીચે ઉતારતા હતા કે આસપાસનાઓ તે તમાસો જોતા દગ થઈને પોતપોતાની અકકલથી જાણે હેરત ચલ્યા.

નીચે—નીચે—નીચે ! પણ તેઓને અરધા કે પોણા નીચે ઉતરવામા આવ્યા પછી તેઓએ જનેએ અદ-થી “સગર ! સગર !”ની એકદમ ખુમો પાડી.

તે ઉતારવાવાલાઓ એકદમ થોળી ગયા.

અને એ વખતનો મનોદર નેહમીનો ગલરાત અને તોણીની પોતાની હલવનાની આતુરતા ને અધીરાઈ કંઈ કલ્પમથી ગ્યાન કરી શકાયે ? અધીરાઈ તો ત્યા બેગા મજેલા એકેએકને હલવનાની હતી, પણ તે મધુરી માહુખની અધીરાઈ હલપાર એહદ હતી તે પોતાનાં તન બદનતા ધુજતા અવયવો સાથે છેક કુવાની કીનારીપર દીગાઈને અદર ડોહાવતી ઉભેલી હતી, ને દરેક ખળે અદર કુદી પડવાની પોતાની દીવાની ઉલટ ને માહુખ અચ્ચીતકરીને ઘણી મુશકેલીવીજ દીકમા સમાવી શકતી હતી !

પ્રકરણ ૨૫ મુ .

‘સગર ! સગર !’ ને પડત કુવાના ધમધોગ બે વ્યારપણા અને ખીલામણાપણાના ઉગાળુમાથી અચખુચ અવાજે અભ-ગાયા અને તે ઉતારવાવાલા જવા થોળી ગયા.

“ત્રાંય. શુ છે?” મેહેલીએ પુકારીને પુછ્યું

“અહી ઉપરજ પરેલો છે,” અદરથી જવાબ આવ્યો

“પણ જીવેછ કે?” બધાએ બાજુ ગેકડે અવાજે જીવ જીકાતી નાખીને પુછ્યું.

‘જરા થેરો, જોઈએછ,’ અદરથી પાછો જવાબ મળ્યો
ઓ તે શકાશીલ પડેા ! તેહેમીને માટે તો તે દરેક
પણ અંકેક જમાનોજ હતો !

“અમુને તો કંઈ સમજ પરતુ નથી,” કુવાની અદરથી
જરા વારે પાછુ કહેવામા આવ્યું “ખોદા બાલુ તદન ખેહોશ
છે કે મરી ગયોછ ! અમોએ એને ઘણી સલાખથી હાથમા-
ઉંચકેલો છે, હવે તેટલીજ સંભાળથી અને ઘણા આસ્તે
આસ્તે અમોને પાછા ઉપર ખેચી લેઓ !

મેહેલીએ એ દરમ્યાન ભારતી ગાડીએ નજદીકમાંથી
કાઢ બી ડાક્ટરને તરતજ ખોદાવી લાવવા એક આદમીને
ત્રેડાવ્યો, કે જ્યારે તે અરસામાં, ખીજા હાથપર, પેલા અદર
ઉતરેલાઓને નેમના હાથ માહેલા તે ખેડીમતી યોજ સાથે
ઘણાજ ધીમે ધીમે અને બની શકે તો ખેવડી સલાખ વચ્ચે
પાછા ઉપર ખેચી લીધામા આવ્યા, અને તેઓ બધા ઉપર
આવી શક્યા ત્યા મુધી તે કુવાની પાલ સમક્ષ ભેગા થયલાઓએ
ગોપા દમ લેવાનું પણ મોકુફ કર્યું હતું !

સોહલીને હવે ઉપર લાવવામાં આવ્યો, અને તે યોગા-
નમાં ખોદાડવામા આવ્યો, કે જ્યારે તેની આગળ ફસડાઈ
પડીને તેની જાતીપર હાથ મેલી તે જીવતો હતો કે નહી તે
બાબે પોતાની સૌથી પહેલી મુખકારક અને મુખાગક આત્રી
કુનાર તેહેમીજ હતી !

તે જાતી ધીમી ધડતી હતી ધીમી-ઘણીજ ધીમી ! તે નજદીક ગાર કસાક તુલક તે પડત કુવામાં બેઠેલ પડી રહ્યો હતો, અને ખરેખર તો ધીમે ધીમે તે વાડલા જવાનનો દમ આખરજ થતો આવતો હતો !

અમદુ તે અગદુલના કેહેવા મુજબ તે કુવાનુ ઉગણ મીધી લીટીમા ઉતરતુ ન હતુ જગેજગ ટેકડાઓની કીસમે ગહાર નીકળી આવેલી થોડીઠ ખડગચડી જગ્યાઓ હતી, કે જે વરઓથી પડત પડેલી પથ્થર અને ધાતવી ભરાઈ ગઈ હતી એટલા માટે પાક ખોદાએ પોતાની પાખમા છૂલી લીધો હોય તેમ અધેક ગરને અદર ગમડવા પછી સોહડી એવા એક ટેકડા ઉપર મુલાખે કીલાઈ રહ્યો હતો જે તે છેડ નીચા-લુમાના ઉગણમા પડેને તો એક થી અદેલ વગર નીચેના પથ્થરોપર અકલાઈ જવાયા તેનુ તડાળીઠ મરણ નીપજતે-જણુ જેને દાદા ગમે તેને કોણુ ચાખે ?

ડાકટર શીલકુલ સવેલા આખે તે નાપગામ તરફનો એક જાણીતો ઝીંગી ડાકટર હતો તેણે સભાળથી મોલકીને ગધો તપાખે તેહેમી તેનુ માયુ એ વેળાએ પોતાના ખાળામા લઇને બેઠેલા હતી

પોલીસ પણ એટલામા આવી ચુકી હતી, અને ઘટની પુછપરછ તેહકીઠ અને મદદ રૂતી હતી પોલીસ એગપુલન્સ પણ મગાવી લેવામાં આવી હતી

ડાકટરે મન આપ્યું કે સોહડી ખરેખર જોખમમા હતો તે હજી જીવતો હતો ખરે, પણ એકાદ બે કલાકમા આખર થાય તેવીજ હાલતમા તે શીચાગે મર્યો જીવતો હતો

તે તેના તનઅદનમાં ઠેકાણે ઠેકાણે છુડાઈ છરાઈ ગયો હતો, અને ઠેકાણે ઠેકાણેથી ધીમું લોહી ઝરક્યા કરતું હતું.

તેને નેના આપીકા અગલામા ખસેડવાનું. તો કેવળ અશક્ત હતું. તેને મેહેલ્લીએ, તેથી, તેના પોતાનેજ ત્યાં લઈ જવાની એકદમ દરખાસ્ત રજુ કરી, મગર અજી તે કેમ ખમે ? તે તો હુમન થમન સામો થયો, પણ તેની અકનાતપર ધ્યાન આપવા જેટલી ધીરજ અને પુરસદજ કાણુને હતી ?

ઘણીજ સલાખ અને તળુમલ્લથી તે પત્ની સોહરાખને પોલીસ અમળયુક્ત-સની ગાડીમાં ઓઢાડી પોઢાડીને મેહેલ્લીને અંગલે લઈ જવામાં આવ્યો, અને ત્યાં જઈ લાગવા પછી તરતજ મેહેલ્લીએ તો રાનોગત મોટા ડાકટરોની ફરેક દોડ પોહોઆડી તેણે મોંઘી અને મોટી શીઓ જરગીને એક નહી પણ અમે ત્રણ ત્રણ મોટા મોટા ડાકટરો તેડાવી લીધા તે હેતવતા કાકાએ તે જવાનની જીભારી પછવાડે દુલ્લાં દીઝથી જર કે જેહમત ખરચવામાં કરીજ ક્યાસ થવા દીધી નહી તે અત્યાર તક પોતાના એ ભત્રીજના સમાગમમાં મુતલગ અને કશોજ આવ્યો ન હતો, પણ તેહેમીના તેને માટેના હુદપાર હેત અને રસતમે તેને લગતી અધી ચાન કહીને તેના સદગુણોની ઝરેલી સ્તુતી અને આપેલી પુરતી પીછાણુને લીધે તેનાં મનમાં તે વાહલા જવાંન માટે ચાલુ હેન અને માન અપા ધયા હતા.

વેલો અજી તે રત્રે છેક મોડેથી પોતાના મુદ્દામપર પાછો ફર્યો, અને વડતી સહવારને પ્રહર, વળી, જીઅઈ અને ગત સાથે મેહેલ્લીને ઘર ઘસડનો તળુનો પાછો આવ્યો જે વરતુ નામ તેને જગ્યાનપર લેવું ન હતું, જે “પલીદ મકાનમાં”

પોતાનું કદમ તેને એક પલ બી હરાવવું ન હતું—જે ઘરના આખો દાના તેને મન હરામ અને ઝેર હતું ત્યાં રહેવા અને થોળવાની તેના ગલામા આ કીસમની તેને મનસે સગ્ગતે એક ફરજ્યાત આફતની ઝુસરી ઓઝવી દીધી હતી ! એકાદ જે પખવાડ્યા તક સોહલીને ત્યાથી હવે ખસેડી શકાય એમ સભવતું ન હતું !

બીખઈનો પણ જીવ નીકળી ગયો હતો, આખર ફરે પણ તે તેની જણેતા હતી ગજને આવતા વાર લાગી તેટલામા તો તેણે વધતી આવતા અધીરાઈ વચ્ચે મેહેલ્લીના મકાનપર રાતોરાત ચાગ માણસ દોડાવ્યા હતા, અને બીજા છેક મોડી રાત્રે ઘેર પાછો ફર્યા પછી જ્યારે તેને જે ગન્યુ હતું તેની ખાતમી મલી ને સહમજણ પડી ત્યારે ધનસાફને ખાતર કેહેવું ઘટે કે તે તો રાતોરાતજ મેહેલ્લીને વગે જવા બીજા અને તૈયાર પણ થઈ હતી. પણ ઘરડા બીજાએ માન્યુ નહીં અને રજા આપી નહીં

પેલા હાથપર મેહેલ્લીવાલાઓએ પોતાના કાકાવાલાઓની મન મુકીને દરેક આગતાખાગતા કરી આવા કરમઅલાખ્યા સજેગોમા ફક્ત એકલા એક તે કસાઈ સરખા ભાઈ બીજા સિવાયે બધા કબ્યાનું મોહ કાલુ કરીને અરસપરસ દોમ્તીમા મનાઈ અને મલી ગયાં હતા

બીજા નહીં બીજા બીજાકુલ નહીં !

સહવાર મુધીમા ખુદની બહેનથી સોહલી હોસમા આવ્યો, અને ગઈગુજરીની તમામ ચાલ ચતા અને હાલમા પોતે ક્યા હતા તેની સહમજણ આવતા તે પોતાની આની બચતની ખીમારી જના એક વાગ ઘણા મીઠા થી શીકકું હત્યો

ડાક્ટરે વટીક તેહેમીની રજ, ખન અને જેહેમતથી તાબુખ થયા તે બીમારની પછવાડે પોતે પણ સખ્ત બીમાર થઈ જવા જેની હદ મુઘીની પોતેજ ખતીલી માવજત કરવાની તે બોહોંસીલી છોકરી હઠ લઈ બેઠી એકી વારે બમે નર્સ વારાકરતી સોહલીની ખીદમતમા મોબુદ હતી, પણ એક પાસખાન શીરેસ્તાની અદાથી તે છોકરીએ તે બીમારની સલાખ લીધો અને લેવડાવી ! ખરેખર તો સોહરાખને લાગે ચાલતો થવા આવેલો અજકનો શીરેસ્તો એ પાસખાનીના મોહખતમય શીરેસ્તાથી માહત થયેલોજ ત્યાથી નાઉમેદ પાછો ફરેલો હોવો જોઈએ !

જ્યારે બજી બીજી સહવારે પોતાના બીમાર બેટાના બીજાણાને પડખે આવ્યો ત્યારે તે જવાન ઘણો નાતવાન છતા પુરતી સુધ્ધીમા હતો, અને પાસામા બેઠેલી તેહેમીનો કામળ કર તેણે મજબુત પોતાના હાથની આથમા પકડ્યો હતો

“કાય, કેમ છે ?” બજીએ આવીને આવતા સાથે તેની આગલ જઈ અરધું ગુસ્સાથી અને રીસાયલી અદાથીજ પુછ્યું

“બેટર છેઉ, પપા,” સોહલીએ નરમાસથી જવાબ કર્યો, “પણ માહરી પામે બેસોતી ? મને જરા કેહોતી કે હવે બી આવ્ય તેહેમીને માહરી બનાવા તમે રજ આપશો કે નહી ?”

“હા બી નહી-કાઈ કાલે બી નહી,” બજીએ અસલ જેટલાજ બુસ્સાથી જવાબ કર્યો “એવા ખુની અને કમીના-જોને હું માહરા વહેવાઈ કરૂં ? તુ જો તો ખરો—હું એક બે દહારામા પેલાં ખુની દુકતા ફસ્તમને પકરાવીને જેલમા ધકેલાવી દેવાનીજ ગોઠવણો કરૂં છ”

સોહલી હચ્ચો.

“શાને વાસ્તે ?” તેણે પુછ્યું, “એ લોઢાએ બધાંએ મને છપારયો ને બચાવ્યો તેની સન્નમા કે.”

“પણ હેમક ગધેરા, તુને ધડેલો મારીને કુવામા ફેંકી દેનાર તો એજ ચડાલ કેની ?”

“ખચ્ચીતજ નહી, પપાણ, તમારી તદા ભુત્ર છે,” મોહલીએ નમ્રતાથી સમજાવ્યું

“ત્યારે કોણ ?”

“તે તો કોઈ લુચ્છા જેવા દેખાવતો પારસી પોશાગીર હતો,” સોહરાએ ખુલાસો કર્યો.

“પારસી પોશાગીર મુવો ! તે કોણ ?” ભીખઈએ ઘણી અન્યયમીમા પુછ્યું ભીખઈ અને રતઈ પણ, અલખત, એ હોળતોણ દરમ્યાન લાંજ-સોહલીના બીજાણા આગળ-મેહેલા હતા

“હુ નહી જાણતો, મમા,” મોહલીએ કહ્યું, “કોઈ ગામરેતો જેવો હતો, તે આય આપરી રતન સાથે માહન અફરાવાની બુડી બુડી બુમચી માહરીપર કઈ ઘણો ઉસ્કે-રાયલો હતો.”

રતઈ હૃદયનાની શીકડી પડી તે માનાએ ગલગઈને તેણીની લણી જોયું, અને ત્યારે તે છોટરીનું પાણીઉતાર થવું અને અકરવકર બ્યાન કરીને સહમજવા કરતા વધારે મેહેલથી વાહલા વાચનાગઓ પોતેજ ખેશક સહમજી વધ શકશે

પ્રકરણ ૨૬ મું.

તેણીને (રતનને) તો આ જાતની ખસ્તેખુદારીનો
 વ્યાજ અથવા સ્વપનો એ ન હતો. દોઢુ દુધપાંડે છેલ્લો
 તેણીની સાથે કન્યો કરીને ગંગા ત્યારે તે એટલી હદ મુઠી
 હેમક થશે, અને તેણે તેને ધમકી આપી રાખી હતી તે મુજબ
 તે આશ્ચર્ય વાદ્યા સોહરાજનો જવાન જાન વટીક લેના તૈયાર
 થઈ જશે એવા ભગવાન મામલાની તેણીએ કશીજ ચક્રી
 ગણી ન હતી. એટલામાટે જ્યારે સોહરાજે માંદગીના પોતાના
 ખીજાણાંપરથી તેના બાપના સવાજના જવાબમાં પોતાનાં
 માબાપને સઘળો ખર્ચ ખુલાસો કરી સંભળાવ્યો, અને રતન
 આજ પોતે અદરાયલો હોવાની અફવાને લીધેજ તે કાંઈ
 લુચ્છો પોસાગીર તેની આમે એટલો ઉચ્છેરાયો હતો એમ
 જ્યારે તેણે કહ્યું, ત્યારે તે પોતી અતી ઘણી હુબતી ગઈ
 અને જખવાની પડી તેમાં અજ્ઞયખી એકે ન હતી.

મગર લુચ્છી બીખાઈએ તેજ બુધ્ધિથી તરત જોઈ લીધું
 કે આ બધું કાટાંતુ કટેસર થતું હતું, કેમકે રતન એવા
 હીન્નાછીન્નાઓ સાથે મલતી ભેટતી હતી એ કીસમતું પોગળ
 જો હિંધાડું પડે તો ઘરડા બહુ આગળ તેને લજવાઈને મરવું
 પડે, એટલે તે ગણત્રીઆજ અગળાએ અજગ જોવી સમય-
 નુયકતા અને સીકતથી તરત વાત ઉલટાનીને ફેરવી નખાવી

“ચાલ, ચપી જા, માંદગે બાપ કડે,” તેણીએ તે ખીમાર
 જવાંનતું માથું પસવારીને કહ્યું. “એ બધી વાત પછી થઈ
 રહેશે તે કોણ મુવો એ માથાનો એવો દેવેનામ દેવ નીકરી આયોજ

તે વાતની તાહરા આપ બંધી તલ્લાસ કર્યા કરશે હાલ તુરત તો તું તો તાહરે પાછો મીટ કરીને પોહોરી જા તું ને જરા ખી વાત કરાવા કે ઉઝેરાવા દેવાની, તાહરા કાકા કેહેતાના કે કાકટરોએ સખખત મના કીધેલી છે”

અને અછ પણ ચુપ રહ્યો તેને તો મોહલીનું કહેલું કાઈ અહમજજ પડી શક્યું નહી, પોસાગીર કાણુ ને વાત શી ? તે ઘરડા વાદરને તો કકન સહમજમા સહમજ એટલું જ પડી શક્યું કે મોહલીના જવાન જનપર ટાપનાર—તે હરખ-બેર ગણતરી અને ઉમદ કરતો રહ્યો હતો તેમ—સ્તમ હતોજ નહી, અને એ આતમી મક્કના તે ઘરડા વાદરના મુવેલા માગ્યાપ જાણુ નવેસરથી અને પાછા ફરીથી મરી ગયા ॥ તે ખરેખર નાઉમેદીથી એટલો અધો પડ્યો અને જખમાયો કે રતઘને લગતો તે પોસાગીર કાણુ તે પણ મોહલીને પુછી લેવાનું તેને મુતલગ લાણુ થયું નહી, અને ત્યારે ભીખાઈએ તેની એ ખેખયરીનો લાભ લઈને તે વાત તુરત વેળા તો ઉપર મુજબ થણી મીકતથી ઉઠારીજ દીધી

તેહેમીને પણ તે ગમ્યું મોહરાખને એટલી અધી વાત દરાવામા આવતી હતી તેથી તે થણી મનથી વીહીકી વીહીકી પડતી હતી, અને તેથી આ તક મકી જતા તેણીએ અછને અછદ થઈને બદ્દે હસ્તાં હમ્તા પોતાના ન્હાના ન્હાના હાથોએ તેનું મોહું દાખી દઈને કુજ્યાન ચુપ કીધો

મગર એમ છતા, અછ મુતલગ મનાયો નહી તે પોતાને ઘર ખેવડા દરાવથી પાછો કર્યો કે જન જાય તો અલાસર, પણ તેણે મોહલી ને તેહેમીના લગનને વાતે પોતાની આહલો કદી આપવીજ નહી ! તે કસાઈ જેવો કરપીણ ભાઈ મેહેલીનો

સદાનો શત્રુ હતો અને તેને હ મેશનો ધીક્કારનાર હતો, પણ અતી શકે તો ગઈ રાતના એ અનાવ પછી હવે તે ગરીબ મેહેલ્લીનો વધારે ને બેવડો શત્રુ થઈ લાગ્યો હતો, સગળ મેહેલ્લીના દીકરાઓ તેની આખમા ઘણા ખુશ્યા તેને ત્યાં તો નામ દેવાનો ફક્ત આ એકજ દીકરો હતો, કે જ્યારે મેહેલ્લીને ત્યાં તો તે કેહે તેમ—“ગોધા જેવા જેગેમદ” મેહેલ્લીના માથા ઉપર વાગેના ચાર ચાર દીકરાઓ તેની આજુ થઈને ઉભેલા હતા, અને તે વાત મેહેલ્લીનો વધારે કરડો શત્રુ થવાને વાસ્તે તે દીવાનાને એક ચોરખી વધારે જોરાવર કારણ થઈ પડ્યું ! તેને ત્યાં તો એકજ દીકરો, અને જો તેને કંઈ કશું થયું તો આય ગીધની કાની ટાપીને પકાઈ રહેલા મેહેલ્લીવાળા “ચાર ચાર ભુખરીઓ” પેટપર હાથ પસવારીને સોહલીનો વારમો જમી જવા દાત ધસતા તૈયાર બેઠેલા હતા, કે જ્યારે વળી મેહેલ્લીને લા તો એક ભરે તોખી હજી એક બે ને ત્રણ ખીજા ચાર હાથ ને અત્રીસ દાતના દેવળ દો બાકી રહી શકે એમ હતું !! એ ઉપરાંત મેહેલ્લીની અઘરી થતી પાણુ તેની છાતીમા ચોછી ખુચતી હતી તેમ ન હતું કેવી નમાની-કેવી ભલી-કેવી મુદ્દ કેવી સાહલેસ-કેવી હુશયાર !! તે કુટુંબ કપીલાવાલા મોટાં ઘેરના રાહનુમા પ્રીગેસ્તાની અફાધી તે ત્યાં હુકમો આપતી અને તાબેદારીભર્યું કામ લઈ શકતી જણાતી હતી ! તે વળી પોતાના ઘણીપર જનોનીસાર મરવાવાલી હતી અરે, અજીએ બલાપાથી માયુ કુટ્યુ કે તેની ભીખઈ અને મેહેલ્લીની મીઠા વચ્ચે તો બેહેસ્ત દોજખ જેટલો તકાવત એક આધજો વટીકે જોઈ શકે તેમ હતું !

તે બુદ્ધો એટલાંમાટે અજેખાઈથી જલ્લી ગયો ત્યાં અધુજ

તેને જલાવી નાખવાને જોઈએ તે કરતા જ્યાં હતુ તે બચરવાલ માઆપનુ એક કેવુ મુખી ને સપીલુ કુટુબ હતુ । કેવુ કેળવાયલુ ॥ જ્યારે અજી ભાભગ ભુત જેવો છેડાયલો અને ખીજવાયલો સોહલીનો પત્તો મેળવવાની મક્કસદથી મેહેલ્લીને ઘેર પોહોઝ્યો સારે તેહેમી-તેણે જોયુ હતુ કે-ખ્યાનાપર બેઠેલી હતી, અને રૂમ્તમ તેના મ્યુઝીકના પાના ફેરવતો તેની પડખે ઉભેલો હતો વળી ખીજ હાથગર મેહેલ્લી એક મોટી મુખકારક આર્મચેરમા આરામથી અલેટાયલો હતો, કે જ્યારે મીઠા તેના પાસામા બેઠેલી હતી, અને ખીજ છોટરાઓનો એક યુપ, ખટકે ખટક વેરવીખેર, ખ્યાનની તેજ મુજબ તે મ્યુઝીક સાંભળતો અને તેની મોજ ભોગવતો ગુપચુપ બેઠેલો હતો, અને એ બધુ આપણે પુછીશુ કે તે કપટી આસામીને નીગશ અને કપટથી ઘેલો કરી મુકવા શુ યસ નહી હતુ ?

ખર કહીએ તો, પેલા હાથપર, આ જે કાંઈ બધુ બન્યુ હતુ તેથી મેહેલ્લી અને મીઠા પણ જોઈએ એટલા ખુશી નજ હતા મોહલી ગમે એવો લસો હતો, તોપણ અજી જેવા એક માહ કપાત આદમીનો તે એક દીકરો યતો હતો, અને અજીના ગાયસથી મેહેલ્લી તેને પોનાનો દામાદ કરવા જોઈએ એટલો ખુશી ન હતો તે તો અવલથીજ એ લગનની વિરૂદ્ધ હતો, અને તેહેમીને એ લગન બાળેની ઘટ્ટીટ મના પણ પુરતી સખ્તાઈ સાથે તે આ આગમ્ય પુરતી કરમાવી ચુક્યો હતો, પણ આદમીનુ ધારયુ બધુજ જો બનતુ ને પાઠ ઉતરતુ આવતુ હતે તો ખુદાની ખુદાઈને જાણને અને પીઝાણતેજ કાણુ સરજત અને સજોગોએ, તેથી, આપણે જોયુ તેમ તદન નહી ધારેલી વક્ષાણ લઈ લીધી હતી, અને મોહલી

ખીમાર થઈને તેમનેજ ઘર સાંજે થવા આવ્યો તે એક એવો મુલાગત બનાવ બન્યો કે જોણે મેહેલ્લી અને મીઠાંને તેની પક્ષમા જાણે ફરજ્યાત એકદમ છૂતી લીધાં,

એ વખતે લોકમા એ હોનારતના સખધમાં ઘણી ચકચાર ચાલી રહી લોકનાં મોહનાં કાણુ પકડે ? લોકાએ તો એકના ચાર કીધા, અને ગરીબ મેહેલ્લીના જુના જખમો પાછા દુજતા અને વેહેતા બનાવ્યા પરવારતાને કાંઈ કામ ધધો ખી તો જોઈએ કેની ? દોજખી નીદાખોરોનો એક વર્ગ એવો આવે છે કે જેઓને કાંઈનુ ખુર ખોલવામા અથવા ખોલાતુ સાલગવામા જે કીસમની મજાહ આવે છે તેવી મજાહ છદગીમા ખીજ કશાંથીજ તેમને આવતી કે મળતી નથી, અને તે ઝેરી જખાંતના લખાડોએ ખીનદેહેસ્ત ખુમ ઉડારી કે મેહેલ્લી પૈસાટકાના સપાટામા આવી ગયો, એટલે ભાઈનો દહલો હાથ કરવાની મતલબથી તેણે ગરીબ સોહલીનુ કાટકુ કાહરવા આગળ રહીને રસતમ પાસે તેને કુવામા ફેંકાવી દીધો, અને પછીથી પોલીસમા લાગવગ લગરાષીને બધુ દાખ દખાણુ કરાવી નાખ્યુ અલગત સહમજદાર વર્ગ એ હેમક વાત બધી હસી કાહડનો રહ્યો, પણ કીડાઓની કીસમે ઉભાઈ જતો અલણુ ગરીબ અથવા ગલીય વર્ગ એ બધુ માનતોજ આવ્યો, ને તે અફવા જ્યારે મેહેલ્લીને કાને પુગી ત્યારે તે સ્વભાવિક ધણુ દુખ પામ્યો.

પ્રકરણ ૨૭ અં.

એ ચરચાએ, વળી, વરસોથી વીસગ્રંથ ગયલી પેલી બહુની આગલી બધરી બપઘની વાનને પણ નવેસરના જોશથી પાછી તાજી કરી તે જોતા જોતામા ગુમ થઈ ગઈ હતી અને વરસોથી તેનો કશોજ પનો નહી મૂલી આવતા તેને મુવેલી માનવામા આવતી હતી તે ગડબડ ઘોટાલામા પણ મેહેલ્લીનો હાથ સીધી રીતે નહી તો કાંઈ આડકત્રી રીતે હોવાનું તે વખતે પુરવાર થઈ ચુક્યું હતું એમ પાછું જ્યોત્ઠ જોલાતું રહ્યું, અને તે દરમ્યાન ભલી મીઠાંનો સાહરો અને સંધ્યારો નહી હતો તો ગરીમ મેહેલ્લી આ ગલીય નીમના બોજ તણે જરૂર હડબડી જતે એમ માનવામા કશોજ સદેહ નથી

સોહલી એ પછી સાજો થયો દિવસોપર દિવસો ગબડી ગયા, કે જે દરમ્યાનની મેહેલ્લીના ઘરવાલાઓની હાજ્યાહર કાલજી અને મીટ્ટી તેહેમીની વગર ઠાકવેની ખતીલી સારવાર હેલ્લ તે વાહાલો જવાન જલ્દીજ પાછો આખો ને સમો થયો તે એ ચરસામા જાણે મેહેલ્લીનાંજ કુટુંબનો એક થઈ ગયો હતો ! તે હરહાલ ચાહવાજોગજ એક જવાન હતો, અને તેથી તેના અનેક સદગુણો મેહેલ્લીને ત્યાના એ દુક વસવાત દરમ્યાન જી અજવાલામા આવતા તે ઘરના નાહતા મોટાઓ માયી કાંઈ એક પણ એવું ન હતું કે જેને તેને માટેનું ખરા જીગરનું હેત અને માન બરપા નહી થયું હોય

“દીકગ, તાહગ બાપની રમ લે,” મેહેલ્લી સોહલીના આતુર સવાલના જવાબમા તેને કહેતો હતો -

તે (સોહલી) પોતાને ઘેર જવા નીકળ્યો હતો તે હવે સફતર સાંજે થઈ ચુક્યો હતો, અને પોતાના ગરીબ કાકાને બોલે થઈને ત્યાં વગર જરૂરે ખીચડો ખાતો પડી રહેલા, તેથી, તે પોતાનાં મનને સહમજબી શક્યો નહીં તેણે એટલામાટે કાકાટરની રજા મેજબી લીધી હતી, અને હાલમાં તે પોતાને અગલે પાછો ફરવા તૈયાર થયો હતો તેને લેવા તેની જોડીની ગાડી આરણ્યા આગળ આવી ઉભી હતી

તેણે કાકાને પોતાનીપર થયેલો સેહેકડોનો ખરચ લચડી લચડીને આપવા કહડ્યો હતો, પણ તેણે તેમાથી એક પાન-પાવલો બી લેવાને સાફ ના પાડ્યું

“જેવા મને મારા પોતાના દીકરાઓ તેવો મને તુ,” તે હેતવ તો કાંકા હસીને તેને કહેતો હતો. પૈસા બદલ પોતાનાં ભાઈ બેહેન અને અમરી છોડરા તો શુ પણ પોતાનો જન વડીક ફડચે મેઁ વેચી નાખવાને રાજી થાય તે કીસમનાં લોભ્યાં કમીનાઓના વર્ગ માહેલો મેહેલ્લી એક ન હતો, અને ભારે લખ્ખો હેસાનો સાથે તે મકાન સાંજે સમો છોડી જવા તૈયાર થયેલો સોહલી, ગોદમા તેહેમીને લઈને, હાલમા મેહેલ્લીની રૂખસદ આહવા આવેલો, તેઓના કમન માટે તે જુઝોર્ગ કાકાની રજા અને જાહલી માંગતો ઉભો હતો

“દીકરા, તાહગ આપની રજા લે,” એ ઉપચી ઉપર મુજબ મેહેલ્લીએ જવાબમાં કહ્યું

“માહરા પપાની રજા તો ખરીજ, ને તેહુ મોરે વેહેલ્લી જરૂર મેલવી શકશ એની મને ખાત્રી છે, કાકાજી,” સોહલાએ સહમજબીયુ, “પણ તમે, મુરમીજી કાકાજી, તમારી રજા અમુને આપી નાખરા તો અમારા છવને એવરા ધીરજ રહેશે”

“ત્યારે અમારી તો જા-તુ ને પુરેપુરી રજા છે,” તે કાકાએ હસીને હેતથી કહ્યું, “તાહરા કરતા વધારે લાયક જમાઈ અમેને કોઈ મલવાનોજ નથી” —અને ત્યારે તે લવા માળાપની રૂચર સોહલીએ મધુરી તેહેમીના કપાલપર વાંકો વલી એક મીઠી કીસ કરી, અને પોતાને મલેલા એ મોહ્યતમય પરવાનાપર જાણે ત્યા ને ત્યા તાપ્પરનોખ તેણે પોતાની મોહર કરી !

તે ઉલટભેર અને આશાવત એ પછી પોતાને બગલે પાછો ફર્યો.

તને હવે ઘણી ખાતી અને ઘણી હીમત આવતી હતી કે તેનો ઘરડો બાપ તેઓના એ ધારેલા કાજપગરન માટે હવે તો જરૂર મનાઈ જઈ શકશે, પણ નહીં ? તે ભાઈ નહીં પણ ખરો કસાઈ હતો, અને એક કસાઈજ પુરવાર થયો. પરંપર દેગારની પેદાયશમા તરેહ તરેહવાર ગકમના આદમીઓ બની શકે છે, અને ખરાજ જીદદી, કપટી અને ખવીસ જેવા ખારીલા જે થોડાક આસામીઓ દુન્યામા ખરેખર થઈ શકે છે ને માહેલો આય ઘરડો વાદર એક નૌતમ નમુનો હતો !

તેણે વણાજ ઝનુનથી અને તેટલાજ ગુસ્સાથી સોહલીની કાકાજીની જવાબમા સાફ નાજ કહ્યું

“એ આખું કુટુંબ ખુની છે” તેણે પોકારીને કહ્યું “એ એકેએકના હાથ લોહીમા લપટાયલા છે, અને તેવા કરીબન કંઈતોને ત્યા હું તાહરી સાજવારી કદી બી થવા દેનાર નથી !”

સોહલીએ વણો બી સહમજાઓ, મનાઓ, પટાઓ, કુસલાઓ—પણ સવળ વ્યર્થ ! તે જુદો મરતા એકનો એ નહીં ય્યો ના તો વળી તે મરીને માયરો બી ખાલી કરતો

હતો ! ખુદાને ઘેરથી અમ્મરપતો માંગી લાવ્યો હોય તેમ, નજદીક હેસી વરસની ભરતીમા ભરાયલો હોવા છતાં, તે હજી આસાન જીવતો અને તે ગરીબ છોકરાઓને સતાવતો રહ્યો હતો !

લોકો એ કારણથી ગરીબ મેહેલ્લી માટે એવડુ ખુર બોલવા ને ધારવા લાગ્યા રતઘ સાથે સોહલીના નકકી થયલા કારજની વાત તો રક્તે રક્તે બોલાતી હવે બધ થઈ ગઈ, અને તેહેમી સાથના નકકી થયલાં કારજની વાત વધના જોરથી ફાતી નીડળી, કે જ્યારે લોક ધણુ તાબુબ થતુ કે એવુ તે બજીને શુ એક વેગ વાલવાનુ કારણ મળેતુ હોવુ જોઈએ કે જોઈ તે ખુદો પથ્થરે માર્યો પણ હજી એ વાત માટે એકમત થઈ શકતોજ ન હતો ?

તેઓ ખલા ચઠાવતા એજ શુ પુરતી પુરવારી નહી હતી કે મેહેલ્લીનો હાથ બપળના ખુનમા ખરડાયલો હોવોજ જોઈએ ?

મેહેલ્લી પોને, એમ છતા, ચાલી ચલાવીને એક દહાડો બજીને મનાવા ને સહમજાવવા આવ્યો તેની શરમભરેલી બજીવાઈને લીધે બચ્ચા ખીચારા હલાડ થતા હતા તેથી તેનો જીવ જલી જતો હતો વાસ્તે પોતે હડધુત થવાના જોખમે વટીક તે ચાલી ચલાવીને બજીને મલવા આવ્યો

તે સીધો પાધરો બજી બેઠો હતો તે ઓરડામાજ ચાલ્યો ગયો તે સારી રવેસે બજીતો હતો કે જો તે બહાર ઉભો રહીને કાંઈ નોકર પાસે પોતાનુ નામ મોકળે અથવા અદર આવવાનુ પુછાવે તો તેને મલવા થકી તો બજી જીવ જકાતીને તરત નાજ કેહેવડાવે !

બજી તેને, એટલામાટે, અચ્ચુચ ને તદન નહી ધારેલો

આગપર ધસીને પોતે ખેડો હતો ત્યાં-ને ઓરડામાં એકદમ આવી લાગેલો જોઈ ઘણું હેરત થયો ને હાનની ગયો, અને તેને જોનાં આથે એકદમ પોતાની એકમાથી ખીજીજ પળે ચમટી ઉઠ્યો.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

ખજ એક જગલી ભુડની માકકે ધુરકયો.

મેહેશ્વરી ચાલી ચલાવીને તેને મલવા આવ્યો અને આગ-ખથી અદર નામ મોકળવાના સરેસ્તા મુજબના કશા ખી નાજમતવાજો વગર, ને જ્યાં આગમાં ઉઘડતી બારી આગ પોતાના ઓરડાના એકાતમાં એકલો ઝુકણઝાકણ ખેડેલો હતો-ત્યાં તક ધસાગે કરતો ધુમી આવ્યો તેથી ને ડોકરો ધણો અજબ થયો.

“હું આપરા છોકગઓ વાન્ને તમારી સાથે ખે વાન કરવા આવ્યોજ, ખજ” મેહેશ્વરીએ આવતા સાથે ઘેરીતોબારીનો થઈ જતા કહ્યું તેણે પાઘડી કાઢીને બાબુમાની એડટીપોય-પર મુગી દીધી, અને જેમ આગબોલાવ્યો આવ્યો હતો તેમજ, ખજતા ફેહેવાની વાટ જોયા વગર, વચમાની ટેમલ આસપાસ મેલેલી ખુગસીઓમાની એક ઉચરી લઈને ખજની આમચેરની કગોલગ જગ્યા લેતા ને ગોઠવાતા તેણે કહ્યું, “તમારી એડ નજમ ને નજવી જેવી જીને લીધે આપગ ખીચાગ ભુવાન જમાન મચ્યાઓ નાહક દવ્યાક થાયજ! હવે એમા હાસલ

શુ ? આપરે બધી ગેઇગુજરી અરસપરસ ભુતી જઈને મોહ-
ગતથી પાછા મલતા થઈ જઈએ મે જુવાનીમા તમારા પૈસા
ધણા હોવાયા, ને તમેને માહરા દેવા ધણા આપવા પરવાથી
માહરીપર તમેને ધણો કેહેર છુટો એ બધી માહરી તકસીર
હુ ખુલ્લા ખાલેશ દીવથી એકદમ કબુલ ગમ્મુ છ, પણ હવે
આવા સજ્જેગોમા ખી આપરે મલતા ભેટતા નહી થઈ જઈએ
એ તો હુ મનસતીથી માનુ છ કે મરગરગન ગુનાહનુ કામ છે ।”

“હવે જાની ગુનાહ ને સવાળવાલા ।” હવે બજીતુ એકદમ
હિભરાઈ ગયુ તે આટલો વાર વેર ચુપ બેઠો હતો, કેમકે તેની
તો અજ્ઞાનખીજ નહી ભાગતી હતી વરસોના વરસો પછી
મેહેલ્લી તદ્દન નહી ધારેલો ને અણખોલાઓ એ મુજબ તેને
ત્યા ધસી આવ્યો એ કાઈ તેને એટલુ અજ્ઞાન કરનાર ને
ગભરાવનાર થઈ પડ્યુ કે થોડો વખત તક જાણે તે ધરડા
વાંદરતી જખાંજ ખેચાઈ ગઈ ।

“ મોટો સવાળનો ટોસો હાસલ કરવાવાલો આવ્યો છ ।
તે ડોસાએ જરી રાખ્યુ “ તાહરા પાપના પોથા બધા ખુલ્લા
કરસ તો ફીફરી ખી ફાટી જસે તેનો અહી આંધા અગાઉ કંઈ
વીચાર ખી ફીધોતો કે ?”

“ એવાં તે મહારા શુ એક પાપ છે ને ?” મેહેલ્લીએ
હજી પુરતી નાંખતી સાથે હસીને પુછ્યુ

“ યાદ દેવરાઉ ખરો કે ?” બજીએ કીના અને કપટથી
બખાલ્યુ, “મહારી જુવાનીમા મેહેલ્લીવેહેલ્લુ જે કાજ નકરી
થયુ તુ તેમાં ફગા ફટકાથી ભગાણુ પરાવનાર તુજ દોજખી કે
કોઈ ખીજો ? ખીજી મરત્યા, તે પછી, પેલી બપઈ સાથે
મહાર કાજ નક્કી થયુ ત્યારે ખી તે આગલા કાજને ભગતુ

તાહડ પાપ કબુલ કરીને એ નવું કાજ ખી ભંજવી નાખવા નૈયાર થયલો. તુજ કમીનો કે કાઈ ખીજો? તહારા પેલા રહિસ દોસ્ત નસલી રાજ આગળ કલમમા એક દહારે એ બધા ગલીય એકરારો કરનાર ખાપી પલીદ તુજ કેની?"

મેહેલ્લી આ ટીપણુ સાલળતા જરા જ ખવાણો થયો તેણે તરત જોઈ લીધું ને યાદ કર્યું કે બજીનુ બપઈ સાથે કારજ થવાનું કલમમા તેને લંખાઈ આવ્યું હતું તે દરમ્યાનમા, વરસોની વાતપર, નસલી રાજ આગલ તે એક દહારે એ બધું પતરાજીનું બોલ્યો હતો ખરો, કે જે પેલા મોહનુ દાવર ઉર્ફે કલેજ કેરોસે અજણો થઈને બધું સમજી લીધેલું હોવું જોઈએ, અને પૈસા બદલ પોતે વેચઈને તેણે પછીથી બજીને એ બધી બાનમીઓ આપી દીધેલી હોવી જોઈએ, અને ત્યારે બજી તેના સામે કીના અને કપટથી એટલો ઉસ્કેરાયો તેમા કાઈ અજબ થવા જેવું હોય?

“હુ એ બધું નામુકક નથી જતો, બજી,” મેહેલ્લીએ, એમ જતા, હજી નાખતીથીજ તેને સમજવી લેવાની કાશેશ કરતા કહ્યું “ખરૂ કેહુ તો તમારા પેહેલા કાજમા જે મે લગાણુ પરાવ્યું તેમા તો તમાઝ લજી કરવાનીજ માહરી નૈયત હતી તે ઓરત આપરા ઘેર લાયક નહીં હતી તેની ચાલ-ચલણ વીધે મને ઘણી પકડી માહીતી મલેલી હતી”

“એ બધું વાહીયાત છે, ચુપ કર” બજીએ હવ જકાટ્યો. “માહર પણવાથી તારો ચારમો જુટાય તેથી તું છાગરો જુઝીએ મને પણવા નહીં દેતોતો એજ ખરી વાત છે”

“ચાલો વાર, એમ તો એમ! હવે એટલુંજ કેની?”

“એટલું તે કમ છે? હજી તો ઘણું છે!” બજીએ

એક સરપને મલતા આવતા સણસણાતથી કહ્યું, “પેલી માહરી ખોટી સહીની ઝાંઝરી કીધીતી તે કાંય ભુલી જાય?”

“તે તો તમે જાણીબુજીને ખોટું જ ગરે પડેલું, ને તેને વાસ્તે દાદારને આર નમુને જવાબ દેવો ઘણો ભારી પરસે,” મેહેલ્લીએ હવે જરા ઉશ્કેરાતા ને ગરમ થતા કહ્યું

“ને બપોળને ગુમ કરવામા બી તહારો હાથ ઉતોજ નહી કે? તે બીચારીનું ખુન બી નામુકકરજ જ ની? તે વાતમા બી તહારો કશો હાથ ઉતોજ નહી એમ ખુલ્લો નન-નોજ વાસ ની?”

“એક લાખ વખત નહી,” મેહેલ્લીએ વધતો ઉશ્કેરાતા કહ્યું, “એ બી તમારૂં માહરીપર એક ગલીય અને ઘણું જખુન તોહમત છે તે ઓરનને શીફૂં થતુતુ એ વાત તો તમો ડખુલ કરોજ કેની? કાંય નહી ત્યારે તે એવા કોઈ એક અચખુચ થયલા ‘ઑટેક’ના ઝતુનમાં કેઠે ચાલી ગઈ હોય, અને એ રીતે કેઠે જઈને પુરી થઈ ગઈ હોય?”

“અને ત્યારે તેની લાસ વટીક હાથ નહી આવે-એમ કે?” બહુએ વળી એક જ ગલી હેવાંનની રવેસે કપટથી ધુન્કીને કહ્યું “જ-જ, કમીના, હવે એવા ઘેલા ગાઝ લેપગ લગાવીને વધારે મતે ખીજવ ના ઉપરથી ખોદાય ઉતરી આવશે તોખી હુ તો એ તાહરી બધી ખેલુ દી વાત માનવાનો કે તુને એ વાસ્તે માફ કરવાનો નથી”

“નહીજ?”

“નહી! અને નેથી આયોજ તેવો હવે આખર ઇજતમા અહીયી પાછો ચાલ્યો જ,” બહુ કસાઈએ ફગવતી કહ્યું

“જો-ખુદને વાસ્તે એમ ના કરો! એમ કરીને તમે

“તુ સાર કાહારવાના ને હાસલ પાગવાના છેજો ?” મેહેલ્લીએ હજી બી વીનતીથી સહમનવ્યુ, “આપરે એ લરી મરયે તેમા નીરદોશ અમ્યા બીચારા કાય હુલ્લાક થવા જોઈએ ? લેવો— માહરો હાથ કબુલ રાખો ને મને માફ કરો.”

મગર બજીએ મોટા તુચ્છકારની એક અજાત સાથે, માણીની નલમગારીમા, વણી મોહમત વચ્ચે તેની આગળ લખાયલો તે હાથ પોતાની બાજુમાથી દુર ફેંકી દીધો.

“મને વધારે ઉશ્કેર ના !” તેણે ગુસ્સાથી ખરાબ મારી પોતાની બેઠકમાથી ચમકી ઉઠતા ને ગેરગ ધુજતા કહ્યું, જા. હવે ભરયા ભારમા તાહર અત્રેથી કાઢ કરી જા હુ તુને માફ કરીને તુને કે તાહરા દુકતાઓને કદી બી માહરા અનલગમા પાછો દાખલ થવા દેવાનો નથી ચાલ, ચાલ્યો જા !”— અને કેહેવાને અજબ જેવું છે કે તે ઘરડાએ અજબ જેવા અનુનના જોશમા ખુગ્મીપર ગોઠવાઈને બેઠેલા મેહેલ્લીનું પાખડું વટીક પકડીને તેને બહાર ખેંચી કાઢ્યો, અને વળી ચારણ તરફનો, એક ઘાટકી ધકેલો માર્યો.

મેહેલ્લી હવે તેથી ત્યા થોળ્યો નહી તેને થોમનામા સાર કે ગોલાજ નહી રહી તેનો પીત્તો ઉજલી આવ્યો હતો. અને તે કાંઈ વાકું ટીકું ધીરજ ખોહી દઈને મોમાથી ખોલો દીએ તો તેઓ અને હાથોહાથ થઈ જાય એવોજ અંધા મામલો હતો એટલામાટે તે બીચારો જ્યાદા કશું ખોલ્યો વટીક નહી તે ફક્ત લોહીનો ગોટ ગલી, ગુપચુપ, હેરાન પરેશાન અને રડમસ, એવા એ. કસાઈ સગ્ખા ભાઈની આ કીસમની સખ્તાઈ ઉપર મનથી સદહબર લ્યાનત વરસાવતો, નાઉમેદ, અછનો ઓરડો છોડી ગુપચુપ બાહર ચાલતો થયો.

પ્રકરણ ૨૯ મું.

તેને ચોટલાપરજ સોહલી મલ્યો.

“કાચ, કાકાજી, પપા કઈ સહમન્યા કે?” તેણે આતુરતાથી પુછ્યું.

“એ શું સમજતોતો, દીકરા, એનું કપાર?” મેહેલીએ ઘણા ગુસ્સા અને ખીજવાન વચ્ચે કહ્યું, “એનો જીવસે જાગશે ત્યાં મુઘી બધાને સતાવસે.”

“પણ લોકોમા આપરી હમી થાયજી!” સોહલીએ બર્વાંપર ગુસ્સાનો ચીલ્લો ચઢરાવીને કહ્યું, “એવણને શું છે? એવણની એવી બેહુદી હઠના લોકો તરેહવા ને મન ભાવતા મીનીગો ઉઠાવેજી!”

“કાન્ટ હૈલપ, માઈ બાય, લોકને જોલવા દે,” મેહેલીએ નાચારીથી કહ્યું. “આપરે આપડે બનતું કરી-જ્નેયુ હવે તો એ છે ત્યાં મુઘી હું જ્નેઉજી કે એ લગનનો ખ્યાલ કરવો બી બેવકુશી છે”—અને સોહલીને ઉતાવલમાં શેકહેન્ડ કરી તે ઘણી દીલગીરી વચ્ચે ત્યાંથી તે પછીથી તરત જતો રહ્યો.

રાત પહેલી હતી, બતીઓ તરતની થયા પછીથી બજા પોતાના ઓરડાના માતીતા ખુણામાની ઇઝીચેરમા અરધા અધારા વચ્ચે એકલો બેઠેલો હતો તેના ઓરડાની ગેસ ધામી આગે બલતી હતી.

સોદસી થોડોક વખત આગમચનોજ ત્યા આવી ગયો હતો, અને તેણે એ છુદાને સહમગ્નવવાને વાસ્તે ફગીથી અને ફરીથી ઘણી જંદમત કરી જોઈ હતી તેણે દાખલા દલીલો સાથે તરતાર ઉઠાવી, અને અનેક મુદ્દાઓ મેલવીને તે મુદ્દાને મનાવા જોગી ઘણી એક માનત કીધી, પણ તે સવળ પથ્થર પર પાણી ઝેડવા જેવું જ મિથ્યા પુરવાર થયું—એટલે મુઠ્ઠી કે તેણે છેલ્લે અ તે ખીજવાઈને સોદસીને હડધુત કરી પાંછા પોતાની આગળથી દાટી વટીક મેલ્યો.

તે પછી, ઉપર ફેલેવા મુજબ, તે અરવાં અધારા વચ્ચે એકલા પડેલો હતો નેટલા તેની ખારીની પાસે કાંઈ ખખડાટ થયો, અને તેણે આખ ખાડીને જોયું તો તે અદર આદનાર કાંઈ ઓગત હતો !

તે ક્યાંથી આવી ? ખારીએથી કુદીને આવી કે ખાગુલામા થઈને આવી ? તે કાણ હતી ?

અજ પેલુલા તો ચદમજ્જો કે તે બીખઈ હશે, અને તે પોતાના દીકરા તરફથી વળી વટીક થઈને તેના લગતનું જ મોસાઈ લઈ આવી હશે.

પણ નહીં ખરેખર તો તેને વિચાર કરવાનો વખતજ મળ્યો નહીં ! તે અખળાએ ઝપાટામા જળને ગેસ એકદમ વધારી અને નેજ કરી અને ત્યારે તેણે જોયું કે તે અખળા પોતે દેખીતી કાંઈ પરત હતી, તોપણ તેની આંત્ર દાંત્ર અને ચેહેરા વિગેરે સવળ તેને કાંઈ ઘણું ધ્યાનમા આવતું હતું !

તે પોતાની ખુઝીમા અલેટાચંલા હતો તે હવે ચમટી ઉઠીને બેઠો.

“ તમે કાણ છેઓરે ? અહીં શું માગોચ ? અત્યારે અંક-

દમ રજા વગર અદર કેમ ધુસી આયા ?” તેણે તકાલો કરીને પુછ્યું

તે ઐરી મોટે સાહજે તુચ્છકારતું હસી

તે કોઈ ચીઠ્ઠેહાલ કે લમાતુ જેવી ન હતી, અને તેનો પગથી માથા સુધીનો પેહેરવેશ પુરતો મુઘડ અને ઠીક-ઠીક હતો

“મને ભુલી ખી ગીયા કે બજી ?” તેણીએ તુચ્છકારતું હસતા પુછ્યું “તમે પોતે પોતાના હારકાં પાસરા ખી ઝોગખી નથી શકતા કે શું ?”

“પણ-પણ તું કોણ છે ?” બજીએ વધતા ગભગતમાં ઉભો થતા ને તોતરો બોળરો થતા પુછ્યું. “તું - તું” શું બપઈ છે ?”

“હા, હવે તો ઝોરખી કેની ?” તે નવી આવનાર જે કોઈજ નહી પણ બજીની વરસોપર અચ્ચુચ ગુમ થયલી આગલી પરણેતર બપઈ હતી તેણે પોતે બેસતાં અને બજીને પણ બેસવાની ફરજ પાડતા કહ્યું, “પણ ચુપકા રહી જાઓ જરા ખી ગરબર ના થવા દેઓ હું અહીં આવીજ એમ કોઈએ ખી અત્રે જાણવું નહી જોઈએ, નહી તો મહારા કરતા તમારી ખરાખી ને ફજેતી ઘણી વધારે થઈ જશે જીવતી ઐરીપર ખીજી ઐરી કરવાની સરકારમાં સું સજા છે તે જાણોજ કેની ?”

બજી થથરી ગયો.

આ ઘણીમુઠ આવીજ ક્યાથી ? તે કેહેવા શું માગતી હતી ? વરસોનાં વરસો તક તે ક્યાં દટાઈ રહી હતી ? ને મુવેલાઓમાંથી તો પાછી નહી આવી હોય ? તે જીવતી હતી કે

મુવેલી ? તે બપોલ હતી કે બપોલનો ભુત ?

“તમે મને શુ એકદમ ખરેખર નહીજ ઓરખી શક્યા, બજી ?”

“બચ્ચીતજ નહી,” બજીએ હજી પોતાની જારે તાબુ-ખીમાથી ફારેગ થયા વીના જવાબ કર્યો.

તે ઘણોજ ગુચવાયો ને વણોજ ગભરાયો આજે તેના ઘરમા એ શુ થયું હતું ? અધા નહી ધારેલા ને વરસો નકના નાખુદ થયલાઓજ કેમ અને ક્યાથી ઉતરી પડ્યાં હતાં ? કાંઈ દેવસ્થાન તો નહી ઉલટયુ હતું ? મેહેરલી એજ કીસમે આવીને મલી ગયો હતો, અને તેની પછવાડે વળી મુવેલાઓ વચ્ચેથીજ ટુટી નીકળી હોય તેમ રહી સહી આ બાપલાખાધી બપોલ પણ આવી લાગી હતી !!

“બીહો ના, બજી, હુ ભુત નથી માહરામા ફેરફાર ઘણો થયોજ, પણ હુ તમારી બપોલજ છેઉ ” બપોલએ કહ્યુ,— અને ખરેખર બજીએ જોયુ કે તે ઓગતમા હદ વગરનો ફેરફાર થઇ ગયો હતો ને આગમા ઘણી ફેલાઈ ગઈ હતી, અને તેનામા જે થોડો ઘણો ખુશમુગ્તીનો બાહર હતો તે બધો તમામ નાખુદ થઇ ગયો હતો તેના બાક પાકીને સફેદ ખરક જેવા થઇ ગયા હતા, અને તે વરડી થઇ ગયલી નજરે આવતી હતી મગર પૈસા ટકાથી ને કશી રીતે મોહતાજ હોય એમ જણાતુ હતુ નહી તેના એહેરા તેમજ પોશાક-પરથી જોઇ લેવાતુ હતુ કે તે મુફલેસી કે તગીમા હતીજ નહી, અને તેથી હાલ કાંઈ પૈસા ઓઝાવવાની મતલબથી તે પોતાના એક વારના ભરથાર આગલ આવી હતી એવુ મુતલગજ દેખાતુ ન હતુ

“તુ થુ ધુર મુકવા અહીં આવીશ?” અગ્નિએ ગુરસાધી મુજબ ‘તુ ને કાઈ સુધલો છે? તુને તાલક પોતાનું ભાન છે? માલરે ત્યાં બેસી છોકરા છે તેની તુને ખબર છે? તે લોક તુને જોશે તો માલરા ગુ હાલ થશે? તુ જોઈ તો હવે મરીજ કાય નહીં જોઈ ને મરીજ કાગે નહીં રેહી?”

“હુ તેજ અધુ તમોને સાહમગવા આવીશ,” અપધએ કહ્યું. “હુ અત્રે તમારી પરણેતર તરીકે જાહેર થાઉં તો માલગ ને ખાસકરીને તમારા જે ફેસ્તા ને ફજેતવારા થાય તે અધુ માલરા ખાલમા છે, પણુ તે ફજેતવારો નહીં થાય એવી રીતે વરતવાનું તમારાજ હાથમાં રેહ્યે હવે ત્યારે એસો જરા નીગંત કરીને પાંચ મીનીટ, ને હું કેહુંચ તે અધુ ધ્યાનથી સાભરો!”

અને બહુ બેઠો તે ગભરાયલો ખીલીધેલો હબતેલો જેવો તેણીને થુ કેહેવું હતું તે અતી ઘણી આતુગતા વચ્ચે સાભળવા, તેના હુકમ મુજબ, છવ ઠેકવી, છવપર જેહેમત કરીને જગ નીરાત કરી તેની સામે બેઠો.

પ્રકરણ ૩૦ મું.

તેની તો ગમે એ ડરતા અગ્નિયખીજ લાગતી ન હતી એ મરી ગયલી, વરમોના વરસો સુધી ગુમ અને તાજુદ થઈ ગયલી, અચબુચ અગ્નિ ઉઠીને પુટી નીકળીજ કયાથી ને આવીજ કેમ! તે લોકોના મનમાંથી ભુસાઈ ગયતી ને તેની પોતાની યાદમાંથી વટીક ભુલાઈ ગયલી, દાખડામાના ભુતની

મીસાલે, મુવેલાઓ વચ્ચેથીજ પાછી ફરી હોય તેમ પાછી ફરીજ કયાથી ?

“હું સોહલીના લગન આપે તમારી સાથે વાત કરવા બંદે નમેતે હા ભણવાની ફરજ પારવા આવીજ,” અપદ્મએ હવે એ નવાઈ જેવી મીલાકાતને લગતી પોતાની મક્કસદપડ એકદમ આવી જતા કહ્યું. “તમે માહરા કેહેવાતા ખુન આપે પેલા ગરીબ મેહલ્લીને વરસોના વરસથી સતાવતા ને ગરે વગ્તા આયાજ તે ઘણું દોજખી છે. ને માહરા છુદાપામા બ્યારે મે નેકીની રાહ અખત્યાગ કરીને માહરા આગલા નહી માફ થઈ શકે એવા પાપોની તોજેશ કરવા માડીજ ત્યારે હવે એ ગેર-ઈનસાફ આપે હું વધારે વાગ ચુપ ગઈ શકતાં નથી.”

મગર બજીને તો આ બધું “ત્રીક” હતું ! એ ધણીમુઠ કેહેતી શું હતી ? એ કેહેવાજ શું માગતી હતી ? તેના ને તેની બીખઈના દીકરા મોહલી સાથે એને શું સ્નાનમુત્તર જે હવે વળી ગ્હીસહી એ તેના લગનની “ત્રીક” ઉપાડીને આ પાસમે તેની પાસ જોરજુલમની ‘હા’ ભણાવા આવી હતી ?

“એ બધી તાલગ નેકી ને ગુનાહની મહારા આગલ પન ગજી મારવાનું રેહવા દે,” હવે અને બજીતું ઉપડ્યું ને તે ઉખડ્યો. “પેહેલ્લા મને બતાવ ને સમજાવ કે તુ માહર કેગ-આર મુકીને કીયા ભગ્તામા જઈને વરસોના વરસો વેર ફટકા રેહીતી ? પેહેલ્લે તાહરી વાત કર-ખજી માહરી અને માહરાં કેગની વાતમા એમ કાહી કાગરી યઈને માયુ મારવા આમર. તુને ખબર છે કે મે નો તુને મુવેલી માનીને તાહરા દાહરા દોસા વડીક કગવ્યાય ?”

“હું તે જાણુજ,” બુધાગની અને નેકીની રાહ અખત્યાગ

“મેં ખરેખર ઘણું ખમ્યું છે,” અપદ્ધએ જરા વારે ગમ ખાઈને કહ્યું. “અમે ગીયા ને ગીયા એવી કીસમે ગીયા જે જાણે માહરી અગ્ગજ બુડી જાય ને માહરો પતોજ કાઈને હાથ લાગે નહીં ને વખતે મને માહરી કાચી બુધ્ધીએ તે બધું ઘણું મગ્ગહનું મગ્ગહનું લાગુ, પણ પછી જ્યારે હું છતી આખે આધરી થઈ જવાની સજ્જમાં ટેકેટેકે મગ્ગ લાગેજ માહગ એ પસીદ પાપ આખે માહરી આખ બુડી ગેમ, ને હાલ છેલ્લા છ વરસ થયા હું સખખત નેડી ને નીતીથી રહેલી છેઉ મેં માહરા ગુનાહની તોજેગ ઘણી કીધી, ને મને લાગેછ જે પરવગેગારે તે માહરી તોજેશ આહાલ ગખેલી છે, વાસ્તે એક છેલ્લી નેડીના કામ તરીકે હવે હાલમા હું મોહલીના લગન આખે તમારી ‘હા’ મેલવવા આવીય.”

“મોટી ‘હા’ મેલવવાવારી આવીય !” અછએ મોટા તુજકારથી કહ્યું.

“હા કેહેવું જ પરશે,” અપદ્ધએ ચમકીને દેશવચ્ચી કહ્યું. તે ઘણીમુઠ તો જાણે આજે મેહતાજી થઈનેજ ત્યાં આવી હતી. “તમારી મુડી મહાગ હાથમા છે,” તેણીએ જારી રાખ્યું. “મેં અત્યાગ વેગ તમને સતાવ્યા નથી ને હું માહરે મારગે મરી રહીય, પણ જો તમે મને જાહેર થવાની ફગ્ગ પારશે તો હું તમારી જીવતી જાગતી ઝેરી તરીકે જાહેર થવશ મેં તો એ વાતના સપન લીધેલા છે, વાસ્તે તમે અમથા ટેહુ કરવાનું છોરી દેઓ, ને હું સમગ્ગહય તેમ સજ્જથી સમજી જાઓ તોજ હું તમારો પીછો મુકશ ને અગ્ગાર વેર ખુણેખાયમે મરી રહેલી છતી તેમ માહરા એકાતમા મરી રહેવા ગુપચુપ પાંચી ચાલી જવશ.”

“ઓ !” બહુએ જરાડ માગે કસાઈ નહીં પણ એ કીક-રથી તે કાપક ને માદાન થયો તેને પેલીની એ તડગરમા પુપ્પલ વજુદ વેયુ એ તો એક એવી વાત હતી કે એક પોત્યુ ખી સમજી શકે ! એ તો તેજ થતુ હતુ કે જે અટ-કાવા ને એ કગન સામે અન્યાર નક અનુગ્ય જેની બહુનાલ્યો આંખ આડા કાન કરી બેઠો હતો !

તેજ ૨ તેથી ખી કાખોવાર વધારે બદનર ! જે તે એ કગનને આહાલી આપે તો “મેહેલ્લીની દુકતી” તેને ઘેર મળે કરતી મણી બની આવી શકે ખરી, પણ તેનો વારસ ને તેની દોષનો મીલકતનો માલીક તો તેના હીરંગે સાહસીજ રહે કેતી ? મગર જે તે એ કગનજ નાકબુક મળે ને માયાની કેમવન બપહ પોતાની હતો જાહેરમાજ કાવે તો પછી તો થઈજ ચુક્યુ ! મોદરાગ એરકાયદે ફરજંદ હવાયી, બરેખર પેલીએ બનાવ્યુ તેન, બહુ મેહેલ્લીનાં ને મેહેલ્લીવાલાઓનાંજ કપાકમા ગાદામ દેવાએ, —અ ! તે એ બહુ કમચ કમ બધી શકે ?

“શુ કેહેલ્ય ?” મપહએ જગવાર તગન પાછો તકાંત કીધો “હા કે ના જે તે જલદી બમી દેઓ ! તમે તા કેહે તેની માદરા ખામગને ખી ફરજાર નથી ના કેહેલી હોય તો ના કેહે હુ અરીથી જવચ તેવીજ મેહેલ્લી પામે જવચ ને જાહેર થવચ યા તો તમે પોતે તેની માફ માગવા જાઓ, નહીં તો હુ પોતે જાહેર થમા જાઉં. કીયું ? શુ કે કરી દેઓ જે તો !”

આ તો મણી મુઠ જાણુ ઘોંઘે ચડી આવી હતી ! આ તો મજુબરજ ચડી હતી ! બહુ દમી ગયો તે થયરી ગયો

“તુ ઘણી પાપી ઝોરત છે, તુ પાપી પક્ષી છે,” તેણે નાચારીના મોટા નીસાસા સાથે કહ્યું.

“હુ પાપી ઉતી પણ હવે નથી,” બપોળે સમજાવ્યું. “મે લીલીસુકકા ઘણી જોઈ ને હુ થેસઈ ધરઈને હવે ડાહી પાકકા થયલી છેઉ તમોને આખ હોય તો તમારે જોવું જોઈએ કે હુ કઈ માહરી પોતાની કાઈ મતલબ સાધવા અત્રે આજે આવી નથી મે તો સુધરીને ખુદાઈ રાહ અખત્યાર કરેલી છે, એટલે મને હવે માહરી પોતાની કાઈ મતલબ કાહરી લેવાની દરકાર બી પણ નથી. મેહેલીને તમો મક્કતા થઈ જાઓ ને સોહલી તેહમીને પરણે કે નહી તે બંધી વાત સાથે મને પોતાને કાઈજ સનાનસુતક નથી, પણ હું તો ઇનસાફને ખાતર આવેલી છેઉ ખરાતુ મારે તો ખરૂં કરાવવું છે મેહેલીને બીચારાને તમો મહારે લીધે વગોવ્યા કરતાથા તેને માથેન એ કાળી રીલી ધોમ કહરાવ્યા વગર માહરા છવને ચેન પર નહી તેથી હુ તો આવેલી છેઉ તમે ફક્ત એ છોકરાઓન લગન વાસ્તે હા કેહો ને એ લગન થવા દેઓ, પછી હુ તમારે રસ્તે આવવાની નથી સારે માઠે બી હું તમારે તાહા ફરીથી ફટકવાની કે દેખાવાની નથી. હુ આજવેર તમારે મન ને બંધી આપરી ઓલખપીછાણવાલી દુન્યાને મન જેમ મરી ગીએલી ઉતી તેમ મુવેલીજ ગેહવશ હું આવીય તેરીજ વગર ગરબર કરવે અહીંધો પાછી જતી રહેવશ, પણ તમુને તમારૂં વચન તો પાલવુંજ પરશે, ને તેની હુ દુરથી બી પુરતી તલ્લાસ રાખશ.”

બજા માહાત થયો તે અતે તામે થયો તેણે વિજળીને વેગે ઘણા ઘણા પાટયા ગોઠવ્યા ને વણા ઘણા વિચારે મનમા

કરી જોયા, પણ એકમા ણી તેણે પોતાની મનઃસંજ્ઞાને પેશ પડતી કાવત જોઈ નહી, એટલે દારીને, ખીન્ન ખીન્ન દુઃખી થઈને ણી, તેણે “હા” કહી પડી.

“જા, તાલુક કાફ કુ,” તેણે ઘણાજ દુઃખી દેમાગે કહ્યું,
“જા, હું એ લગન થવા દેવશ.”

“એમ નહી,” પેલી ચરકશ નો હજી સામી થઈ.
“તમારેજ મેહેલ્લીની પામે માઠ માગવાજવું પડશે તમે માફ કરતા ને માફ માગતા જાઓ. “વધતા વિચારે મને એજ ગમ્યું” એવું બાહ્યાલું અરાવજો, ને તે વાંચને તમે મહવાજ ને સહવાર મેહેલ્લીને તાલુ જશે એવા પાઠ પરવરદેગારતા પરીત્ર તામના કસમ ખાઓ.”

“જા, બાપુ, જા, મર, હું કસમ ખાઉં,” મુશકીલથી ચાલણી ગદાય એવા દયાયતા અવાજે બહાએ કહ્યું—અને બપોળ દેવેજ પુરતો સનોપ પામેલી દેખાઈ

તે દેવે જવા ઉઠી

“હું જાઉં ત્યાં,” તેણીએ કહ્યું. ‘ખુદા દેવે તમારી જાંઘીના બાઈના દાદારામા તમને બધું સાફજ મુન્તરે. મેહેલ્લી સાથની એ વેરની અદાવત દેવે બંધી ભુક્ષા જાજો ને દારી દેજો ને ઘણો કાપક આદમી છે તેની બહારી માહુરી અનજગ છે, ને તે કંઈ ભક્ષી છે તે હું જાણુચ એ બધું આજુ કુદુગ માંએ બાપ જેવુંજ અસીલ ને ભણુ છ, ને એ મધા છાંડરાઓને ણી તમાગજ કરી લેજો ને લોઠ હજી ણી તમારો છુટાપો ફેરવજો, ને લે ચાલો, દેવે સનાની સાહેબજી.’

અને તે ગઈ તેણીએ એક ઝપાટે ગેસ પાટી ધીમી કરી નાખી, ને પછી બહુ પોતાની અન્યયનીમાથી કારેગ થઈ

શકે તે આગમય તો આરણ્યા આગલના સ્કીનની એથે જઈને તે અલોપ થઈ ગઈ !

ખચ્ચીત, ખચ્ચીત, તે બજીને એક મોજેજો ભાગ્યો. તે મુવાંઓ વચ્ચેથીજ તો નહીં આવી હોય ? તે બજીનો આશરો છોડીને ગયલી અત્યાર તક ક્યા હતી ને ક્યા હાલમાં રહી હતી તે બી—તેને હવે પસ્તાવો થયો કે—તેણે ઉજળખ જેવાએ તેને પુછ્યું નહી તે પોલીસની આવી આપતી બુસ્તબુ વડીક કેમ છટકાવી શકી હતી તે બી તેણે તો કાંઈ એ ટાપરાને સમજાવ્યું નહીં !

તે આખી રાત બજીએ કારા ઉમ્મગરાની ગુન્ગરી

પ્રકરણ ૩૧ મું.

તેણે સહવારને પ્રહર મેહેલ્લી કને જવું હતું ! તેને જવુજ જોઈએ નહીં જાય ને તે માથાની ફેરાવન ઓરત, જે અલણુ ઇત્તર, જાલકી, જગલી જેવી તેના પડખેથી નહાંકલી હવે ડાહી પાકી, અતુલવી, ઘડાયલી ને નીતીમાન હાલ પાછી કરી હતી તે જો જાહેર થાય તો સત્યાનાસપર સત્યાનાસ વડી જાય ! તેની પાસ, તેથી, બીજો એકે ઉપાયજ ન હતો, અને જાણે આપના તેને વિચાર કરતા એજ સાડ ભાસ્તું હોય તેમ તેણે મેહેલ્લીની માશી ને ફેસ્તીની તલજ કળો બીજી સહવારે જવાનું હતું !

તે, એટલામાટે, ખીજ સહવારે સકાચે ઉઠ્યો, ને તૈયાર થઈને તેણે મોહલીને પોતાની પાસે બોલાવ્યો.

“ચાલ, નાસ્તો કરીને જલ્દી તખ્તવાર થા, દીકરા,” તેણે હુકમ આપ્યો.

“કાએ, કાંહા જવુ છે જો, પંપા ?”

“તાહરા મેહેલ્લી કાકાને ઘેર.”

મોહલી ભડક્યો.

‘કાએ, વરી શુ છે ?’ તેણે ગુસ્સાથી પુછ્યું તે ખીહીધો કે દાંખરાનો ગતભર વળી કન્યો કરી આવવા વાસ્તે કાંઈ કીડો ચવડ્યો હોવોજ નોંધ્યો “વગી કંઈ કન્યો કરવાનું અધુરૂં રહી ગીયું શુ ?”

“નહી, દોસ્તી કરવા,” બજીએ મોહલીની હદ વગરની અન્યથા વચ્ચે લોહીનો ગોટ ગલીને કહ્યું “હવે માહરે કન્યાનું મોહરૂં કાઢ કરવુંય ને દોસ્તી કરી નાખવીય આખી રાત મેં એ બાએ વીચાર કીધોય તાહરૂં તે પોરીપર દીક્ષજ લાગુય તો મરતે દાહરે હુ હવે તમો લોકને જ્યાદા ટીંગાવી ગમવા નથી માગનો.”

“ઓ માહરા ખગ હેતવતા ને નેક પપા !” ઘણાજ હેત ને હેસાનથી મોહલી તે બુદ્ધાને બગલગીર થતા બોલ્યો, “આખર મેં ધારયુંતું તેજ થયું હું તો જાણુતોતોજ કે અમુને એમ દુખી દુખી કરો એ તમારૂં ખમી-જ નથી.”

અગ્નિપ્રત, પેહલી હમ્મલમાં તો મોહલી સમન્યો હતો કે તેનો બાપ ઉપર બધું અનકામા બોલતો હતો, પણ પછીથી જરા વારમાંજ તે બાએની તેની ગંભીરતા માટે તેની ખાત્રી થઈ, ને ત્યારે ને પ્યારઘેલો જવાન એકદમ હાથ ધર્યો.

ઓ ખુશાલી ! ખુશાલી ! ખુશાલી !

તે એક લહેજમા તૈયાર થયો નાસ્તો કરવાનું તેને ક્યાંથી મુઝે ? તેની જીદગીનો મોટામામોટો અરમાન અતે પાર પડતો હતો તે તેના પગોપર ઉભો હતો કે માથાપર તે વટીકે જાણવાનું તેને ભાણું ન હતું !

હવે હું કરશું સા સાડ જેનું સેવટ સાડ સોહલી એક લેહજમા તૈયાર થયો, ને તે આપ બેટા પોતાની જોડીની પ્રોહામમા એક તડાકે નાચગામ મેહેલ્લીને અગલે પોહચી ગયા

ત્યા બધા નાસ્તાપર બેઠેલા હતા, ને બજી આવ્યો હતો એમ જાણતા મેહેલ્લી એકદમ મોટા ગુસ્સામા ચમકી ઉઠ્યો. તેનો સ્વભાવ વશ ન રહ્યો તેની નગમીનો એ ખુદો ઘણો અયોગ્ય લાલ લેતો હતો એમજ તેને લાગ્યું, ને તે નેથી કળ્યો સોહોધનોજ આવ્યો હોય તો (મીઠા ને તેહમી ને છોડ-રાઓની તેને શાત કરવા ને શાંત થવાની અનેક કાકજુદીભરી ચમનવતો છતા) ને તો તેને આ વખત હવે ખોખરો કરવાજ બાહે ચઢાવી ઉઠ્યો !

પણ જ્યારે બજીની સાથે હસ્તે ચેહેરે તેઓએ હવે સોહલીને ખી ત્યા આવેલો જોયો ત્યારે તે બવા રડમસ અનેકા ચેહેરાઓ એકદમ જાદુઈ અસરથી ઝટ પાછા હસ્તા થયા, અને જ્યારે બજીની દોસ્તીની અચખુચ ઉભરી આવેલી નવજગારીના ખુલાઆઓ રજુ થયા ત્યારે તો તે નહાના કુટુંબની ખુશાલીનો શું પાર ?

જુસ્સી તેહમી તો હવે કાઠના કેહવાની વાટ જોયા થીના કે કાઠના ખી અદમનો સરોવરો રાખ્યા વના દોડી જઈને મોહોલીની અગલમાં દગાઈ. હવે જાલ કાણુની લેરી હોય ?

મેહેલ્લીએ પગપાણી કરીને બેઠાને તે આખો દાહડો પોતાને ત્યાં મેહમાન રાખ્યો, ને બીજા ને રતબને બી નેડાવી લીધી તેજ દાહડે છોકરાઓને રૂપ્યા પેહેરાવાનું નકડી થયું ભલા કામમા દીકા કેવી ?

રતબ તો, અલબત્ત, થોભરે ને થોભરેજ આવી હતી તેનું તો પાકીને પસેથર થયું હતું, પણ એવોજ એક વર અપાવાની તેની માએ બીજાએ તેને હીમન આપી હતી તેથી તે જરા સધ્યારો પામેલી આવી હતી હવે એ નહીં ને બીજાને ! એ બધું, તેણે ધાન્યુ કે, એકનું એકજ !

ધણી દીંગસની તે આદરણી થઈ ગાણુ બગાણુ તો હતુંજ પેલી તમારી કાટેલા ટોડા જેવા સાદવાલી ઘરડીખખ, છોકરાં ઉધમાથી બીલી ઉઠે એવી મકાઈબાઉ “ગોપનો” મોળુદ ન હતી, પણ વરના છોકરાઓનું એવું દીકાપત્રીર ગાણું બગાણું રળું થયું કે બેઠાને બી મનથી ફરજ્યાત કણુલ ફરવું પડ્યું કે આ જાતની ખરી પેલલા પ્રકારની મોજથી તે હેમક પોતાની એક નજીસ છાંતી આએચવી અત્યાર તક નાહક બાઝાન અને અગ્રગ મરુયો !

બેઠાએ હવે બખીલાઈથી કામ લીધું નહીં એક ભણુ કામ બીજાને ઉત્તેજન આપે એ કુદરતનો કાયદો છે, ને તેણે તેમજ કામ લીધું તેણે આપુકાજ જાહેર કર્યું ને જાહેર થવા દીધું કે બપોળના ગુમ થવામાં તેના ગરીબ ભાઈ મેહેલ્લીનો કોયો હાથ હતોજ નહીં એવી પકડે પાપે તેને આતમી મક્કી ગઈ હતી-કે તેણે તેને એ વાતમા ને પેલી જોરજરી વિગેરે નકડીગેના આખમા અત્યાર તક જુડેજ સનાઓ હોય, ને હવે પોતાની એ ગુમાગી આખે તેની નજર ખુલ્લતા તે ખુલ્લા ખાલેજ

દીલથી મેહેલ્લીની મારી શોધતો પોતેજ ચાલી ચલાવીને દોસ્તી કરવા આવ્યો હતો.

આખું ઘર તેથી ખુશખુશાલ હતું આખું ગામ ખુશ થયું ભલાંમાં કેણુ પોતાની પાંતી રાખવા નહીં માગે ? શાદી ગમશણી ધરેધેર હોજો કરપીણ દુશ્મનનું માળખ્યાઓ વચ્ચે ખરપા થયલી ને રાજ કરતી એમજ સદા નાખુદ થજો !

અને ભલી મીઠાંના હરખનું શું પુછશે તે પાકજાદ મોહરદાર કે જે પોતાની પવિત્ર અસરની અશોધથી મેહેલ્લી જેવા એક ખીગડેલા જવાનને એક સૌથી લાયક ભરથાર ને હેતવ તો સરકારજ આપ બનાવી શકી હતી ! કીરતાર સદા એવી ખુલદ મરતબા પાકજાદ પરણેતરોની એમજ ખોલ-ખાલા કરજો !

પછી તો સૌ સાફજ થયું પછી સૌ સુખીજ થયા હવે દુખ હોયજ કેણુને ને દુખ હોયજ શાનું ?

તેહમી એક એવી તો હેતવતી, એટલી તો કાલજવતે, એવી તો ફગમાનખરદાર વહુ પુરવાર થઈ—લગન થયા તેની ખી આગમય પુરવાર થઈ—કે બજી તો એવો ખજનો અત્યાર તક તે આધલી ગરીમા થોકડે મારતો રહીજ કેમ શક્યો હશે તેજ કાઈ સમજી શકતો નથી તેનો પસ્તાવો, મોડેથી આવેલો ને ફરજ્યાત કરવો પડેલો, મોડો ને ફરજ્યાત છતા ખરો ને ખરા દીલનો હતો તે આયદા ખરા હેતથી મનાઈ ગયો, ને મોટા ખ્યાદમાં બધા સાથ મલી જઈ પોતે ખી તેની જીદગીની સહાજે ઘણો સુખીજ થયો.

લગન ઘણી દીગસના થયાં હતાં અધ મુબઈ તજે ઉપર

થઈ ગયું હતું જાત પરજાતનો તે એક મોટો દમામદાર ને
ચગવાણો મેલાવડો હતો ગવરનર અને લેડી પણ આવ્યા હતા,
અને એવી એક એ મોટી ધામધુમની “લલાઈ” જેવા ઘરડો
મળી જાયો તે માટે ખુદાને આર ધણો શુગરગુજાર થયો.

તે હજી જીવે છે—એ ઘરડો ગજી, અને હવે ધણો
મુખી જીવે છે ભાઈભાઈઓ રોજના મક્કતા ભેટતા છે, ને તે
એ કુટુંબો સપમેલના તમામ મુખમાં મળી જઈને હવે એક
થયલા અતી ધણા મુખી મુખ્યારાજ છે

31,153

